

T.C.
BOZOK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

MECMÛA-İ LİSÂN DERGİSİ
(İNCELEME-METİN-DİZİN)

NIHAL SUYOLCU

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. MURAT KACIROĞLU

YOZGAT-2011

T.C.
BOZOK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı 801050030 numaralı öğrencisi Nihal SUYOLCU'nun hazırladığı "Mecmûa-ı Lisân Dergisi" isimli YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili savunma sınavı, Lisans üstü Eğitim-Öğretim Sınav Yönetmeliği uyarınca 19.01.2012 tarihinde saat 13:00'de yapılmış tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Nilüfer İLHAN

Üye : Yrd. Doç. Dr. Murat KACIROĞLU (Danışman)

Üye : Yrd. Doç. Dr. İbrahim ERDAL

ONAY:

Bu tezin kabulü, Enstitü Yönetim Kurulu'nun 26.../01.../2012 tarih ve 3... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

26.01.2012
Enstitü Müdürü
Doç. Dr. Hikmet ULSAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
MECMÛA-İ LİSÂN (İNCELEME-METİN-DİZİN)	iv
MECMÛA-İ LİSÂN JOURNAL (STUDY-TEXT-INDEX)	v
KISALTMALAR	vi
GİRİŞ	1
1. OSMANLI DEVLETİ'NDE BASIN	3
1.1. I.Meşrutiyet ve II.Meşrutiyet Dönemi Basını.....	4
2. OSMANLI DEVLETİ'NDE DERGİCİLİK	5
I.BÖLÜM	8
İNCELEME	8
1.1. MECMÛA-I LİSÂN DERGİSİ'NİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ	8
1.2. MECMÛA-I LİSÂN DERGİSİ'NİN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ	9
1.2.1. Genel Muhteva.....	9
1.2.2. Edebi Muhteva.....	10
1.2.2.1. Biyografi.....	11
1.2.2.2. Hikâye ve Roman.....	11
1.2.2.3. Mektup.....	11
1.2.2.4. Şiir.....	11
1.2.2.5. Tenkit ve Tahlil.....	12
1.2.2.6. Özlü Söz ve Atasözleri.....	12
1.3. YAZAR KADROSU	12
1.3.1. A.Aznavur.....	12
1.3.2. A.Fecri.....	13
1.3.3. A.Rıza Hicri.....	13
1.3.4. A.M.Hakkı.....	13
1.3.5. A.Tacho.....	13
1.3.6. A.Naci.....	13
1.3.7. Abdullah Hilmi.....	13
1.3.8. Ahmet Celâl (Sahir Erozan).....	13
1.3.9. Ahmet Muhtar.....	14

1.3.10. Ahmet Refik (Altınay).....	14
1.3.11. Ahmet Sabit.....	15
1.3.12. Ahmet Süha.....	15
1.3.13. Ahmet Hüsni.....	15
1.3.14. Ali Nihad.....	15
1.3.15. Askeriyeden Remzi.....	15
1.3.16. Bayındırlı Sadık.....	16
1.3.17. Bedriye Hanım.....	16
1.3.18. Bekir Sabri.....	16
1.3.19. C.Capos.....	16
1.3.20. Ekrem.....	16
1.3.21. Ekrem Bey (Recaizâde Mahmut Ekrem).....	16
1.3.22. Emin Lütfi.....	17
1.3.23. Emin Osman.....	17
1.3.24. F. (Ahmet Ferit Tek).....	18
1.3.25. Faik Nalâni.....	18
1.3.26. Faik Reşat.....	18
1.3.27. Hüseyin Hüsni.....	18
1.3.28. H.Bedrettin.....	18
1.3.29. H.Faik.....	19
1.3.30. H.Haledi.....	19
1.3.31. H.M.....	19
1.3.32. Hüseyin Macid.....	19
1.2.33. İbrahim.....	19
1.2.34. İsmail Rauf.....	19
1.2.35. İsak Ferari.....	19
1.3.36. İskender Ferari.....	19
1.3.37. K.B.....	19
1.3.38. K.Faik.....	20
1.3.39. M.Fahredden.....	20
1.3.40. M.H.....	20
1.3.41. M.M.....	20

1.3.42. M.Münir.....	20
1.3.43. Mehmet Muhlis.....	20
1.3.44. Mehmet Sadi.....	20
1.3.45. Mehmet Nizami.....	20
1.3.46. M.Servet.....	21
1.3.47. M.Asım.....	21
1.3.48. Mihri.....	21
1.3.49. Mekke-1 Mükerrimeli Nuri.....	21
1.3.50. Müstecâb-ı Zâde İsmet.....	21
1.3.51. Mustafa Niyazi.....	22
1.3.52. Muallim Naci (Ömer).....	22
1.3.53. Mehmet Halim.....	22
1.3.54. Nigâr Binti Osman.....	22
1.3.55. Nihad.....	23
1.3.56. Nihal.....	23
1.3.57. Nazım.....	23
1.3.58. Ohannes Guzleyan.....	23
1.3.59. Piyer Tacho.....	23
1.3.60. Rauf (Mehmet Rauf).....	23
1.3.61. Remzi Nejad.....	24
1.3.62. Rüstem Fehmi.....	24
1.3.63. Sadrettin Bey.....	24
1.3.64. Saffet İlhami.....	24
1.3.65. Salih Zeki.....	25
1.3.66. Sami Bey.....	25
1.3.67. Selanikli Mehmet Rasim.....	26
1.3.68. Sokullu Zâde Ekrem.....	26
1.3.69. Şamlı Ömer Hamdi.....	26
1.3.70. Şinasi.....	26
1.3.71. Üsküdarlı Ali Haydar.....	26
1.3.72. V.Necdet.....	26
1.3.73. Vefik Keridi.....	26

1.3.74. Yusuf Mazhar.....	26
1.3.75. Yüzbaşı M.F.	26
1.3.76. Zekeriya Yahya.....	27
1.3.77. İmzasız.....	27
II. BÖLÜM.....	28
TAHLİL DİZİNİ.....	28
2.1. Yazılar.....	28
2.1.1. Yazar Adına Göre Dizin.....	28
2.1.1.1. A.Aznavur.....	28
2.1.1.2. A.Fecri.....	28
2.1.1.3. A.Rıza Hicri.....	28
2.1.1.4. A.M.Hakkı.....	29
2.1.1.5. A.Naci.....	29
2.1.1.6. Abbe Tacho.....	29
2.1.1.7. Abdullah Hilmi.....	29
2.1.1.8. Ahmet Celâl (Sahir Erozan).....	29
2.1.1.9. Ahmet Muhtar.....	29
2.1.1.10. Ahmet Refik (Altınay).....	30
2.1.1.11. Ahmet Sabit.....	30
2.1.1.12. Ahmet Süha.....	30
2.1.1.13. Ahmet Hüsni.....	30
2.1.1.14. Ali Nihad.....	30
2.1.1.15. Askeriyeden Remzi.....	30
2.1.1.16. Bayındırlı Sadık.....	30
2.1.1.17. Bedriye Hanım.....	31
2.1.1.18. Bekir Sabri.....	31
2.1.1.19. C.Capos.....	31
2.1.1.20 Ekrem.....	31
2.1.1.21. Ekrem Bey.....	31
2.1.1.22. Emin Lütfi.....	31
2.1.1.23. Emin Osman.....	31
2.1.1.24. F. (Ahmet Ferit Tek).....	32

2.1.1.25. Faik Nalâni.....	32
2.1.1.26. Faik Reşad.....	32
2.1.1.27. Hüseyin Hüsnü.....	32
2.1.1.28. H.Bedrettin.....	32
2.1.1.29. H.Faik.....	33
2.1.1.30. H.Haledi.....	33
2.1.1.31. H.M.....	33
2.1.1.32. Hüseyin Macid.....	33
2.1.1.33. İbrahim.....	33
2.1.1.34. İsmail Raûf.....	33
2.1.1.35. İsak Ferari.....	34
2.1.1.36. İskender Ferari.....	34
2.1.1.37. K.B.....	34
2.1.1.38. K.Faik.....	34
2.1.1.39. M.Fahrettin.....	34
2.1.1.40. M.H.....	34
2.1.1.41. M.M.....	34
2.1.1.42. M.Münir.....	35
2.1.1.43. Mehmet Muhlis.....	35
2.1.1.44. Mehmet Sadi.....	35
2.1.1.45. Mehmet Nizami.....	35
2.1.1.46. M.Servet.....	35
2.1.1.47. M.Asım.....	35
2.1.1.48. Mihri.....	35
2.1.1.49. Mekke-i Mükerrimeli Nuri.....	35
2.1.1.50. Müstecâbi Zâde İsmet.....	36
2.1.1.51. Mustafa Niyazi.....	36
2.1.1.52. Muallim Naci.....	36
2.1.1.53. Mehmet Halim.....	36
2.1.1.54. Nigar Osman.....	37
2.1.1.55. Nihad.....	37
2.1.1.56. Nihal.....	37

2.1.1.57. Nazım.....	37
2.1.1.58. Ohanes Guzleyan.....	37
2.1.1.59. Piyer Tacho.....	37
2.1.1.60. Râuf (Mehmet Râuf).....	37
2.1.1.61. Remzi Nejad.....	37
2.1.1.62. Rüstem Fehmi.....	37
2.1.1.63. Sadrettin Bey.....	38
2.1.1.64. Saffet İlhami.....	38
2.1.1.65. Salih Zeki.....	38
2.1.1.66. Sami Bey.....	38
2.1.1.67. Selânikli Mehmet Rasim.....	38
2.1.1.68. Sokullu Zâde Ekrem.....	38
2.1.1.69. Şarık (Celâl Sahir Erozan).....	38
2.1.1.70. Şamlı Ömer Hamdi.....	39
2.1.1.71. Şinasi.....	39
2.1.1.72. Üsküdarlı Ali Haydar.....	39
2.1.1.73. V.Necdet.....	39
2.1.1.74. Vefik Keridi.....	39
2.1.1.75. Yusuf Mazhar.....	39
2.1.1.76. Yüzbaşı M.F.....	39
2.1.1.77. Zekeriya Yahya.....	39
2.1.1.78. İmzasız.....	39
2.1.2. Konu ve Türlerine Göre Dizin.....	42
2.1.2.1. Edebi Kalem Tecrübeleri ve Edebiyatla İlgili Yazılar.....	42
2.1.2.2. Tarih.....	49
2.1.2.3. Coğrafya.....	49
2.1.2.4. Toplumsal Olaylarla İlgili Olanlar.....	49
2.2. FRANSIZCA'DAN ÇEVİRİ METİNLER.....	50
2.2.1. Hikâyeler.....	50
2.2.2. Manzume ve Mensureler.....	51
2.2.3. Makale, Deneme ve İncelemeler.....	52
2.2.4. Mektuplar, Özlü Sözler.....	53

2.3. HABERLER, İLANLAR	53
III.BÖLÜM	55
ÖRNEK METİNLER	55
3.1. HİKAYELER	55
3.1.1. Numûne-i Ahlak.....	55
3.1.2. Numûne-i Ahlak.....	56
3.1.3. Şükrü'nün Sualleri.....	57
3.1.4. Hüsnü'nün Yemek Tenceresi.....	58
3.1.5. Fenâlıktan İctinab Etmeli.....	62
3.1.6. Ahlak.....	63
3.1.7. Nankör Çocuklar.....	65
3.1.8. Bir Müteverrimenin Validesine Hitabı.....	68
3.1.9. Kırmızı Kiraz.....	69
3.1.10. Yetimlik.....	70
3.1.11. Tahassür-i Mâderâne.....	71
3.1.12. Bir Refik'in Kabrinde.....	72
3.1.13. Hatırat-ı Maziden Bir Levha.....	73
3.1.14. Letaif.....	74
3.1.15. Kağıthanede Bir Tenezzüh.....	75
3.1.16. Üzüm Salkımı.....	76
3.1.17. Köy Manzarasından Bir Numûne.....	77
3.1.18. Çocuklara.....	78
3.1.19. Üç Hikmet.....	78
3.1.20. Hakikatli Arslan.....	81
3.1.21. Bahar Kokuları Gelirken.....	82
3.1.22. Son Bûse.....	84
3.1.23. Temenni-yi Muhayyel.....	87
3.1.24. Tesadüf.....	87
3.1.25. Son Bûse (mâ'bad).....	89
3.1.26. Bahar Geceleri.....	93
3.1.27. Hiss-i Gürizan.....	94
3.1.28. Hasta Çocuk.....	95

3.2. ŞİİR	96
3.2.1. Figânnâme.....	96
3.2.2. Makber.....	96
3.2.3. Tahattür Et.....	97
3.2.4. Temcid.....	98
3.2.5. Hiç-i Hayat.....	99
3.2.6. Mai Sümbül.....	100
3.2.7. Bir Gelin Tabutu.....	100
3.2.8. Mütelevvin.....	102
3.2.9. Üdî.....	103
3.2.10. Hep O.....	103
3.2.11. Sevda-yı Nermin.....	104
3.2.12. O Aşına-yı Bâide.....	105
3.2.13. Asker.....	106
3.2.14. Neşide-i Rica.....	107
3.2.15. Neşide-i Sevda.....	108
3.2.16. Cûy-ı Terânedâr.....	109
3.2.17. Yalnız O.....	109
3.2.18. İhtisâsât-ı Şefkat.....	109
3.2.19. La-vaziyye.....	110
3.2.20. Kendi Kendime.....	111
3.2.21. Bilseniz Ki.....	112
3.2.22. Genç Bir Kızın Vefatı.....	112
3.2.23. Çiçek.....	114
3.3. METHİYYE	115
3.3.1. Başlıksız.....	115
3.3.2. Velâdet-i Bahrül-Meymenet Hazret-i Tacdâr Efhâmı.....	118
3.3.3. Padişahım Çok Yaşa.....	120
3.3.4. Yevm-i Velâdet Bahrüs-saadet Hazret-i Padişahı.....	121
3.3.5. Tarih-i Velâdet-i Hümayûn.....	121
3.4. FIKRALAR	123
3.4.1. Fıkarât-ı Lâtime.....	123

3.4.2. Fıkarât-ı Lâtife.....	126
3.4.3. Fıkarât-ı Lâtife.....	127
3.4.4. Fıkarât-ı Lâtife.....	127
3.5. DÜŞÜNCE YAZILARI.....	128
3.5.1. Mahsul Toplamak İçin Tohum Ekmek Lazımdır.....	128
3.5.2. Vakit.....	129
3.5.3. İlim ve İrfan.....	130
3.5.4. İnsâniyet.....	131
3.5.5. Mütalaa.....	132
3.5.6. Merak ve Tecessüs.....	133
3.5.7. Usûl-ı Mükatebe.....	133
3.5.8. Kitap Muhabbeti.....	135
3.5.9. Çiçek.....	135
3.5.10. Haftada Bir.....	136
3.5.11. Haftada Bir.....	138
3.5.12. Haftada Bir.....	140
3.5.13. Haftada Bir.....	142
3.5.14. Haftada Bir.....	144
3.5.15. Hâl ve İstikbâl.....	145
3.5.16. Hiç.....	146
3.5.17. Tahsil-i Elsine Hakkında Şopenhavir'in İfâde-i Mühimmesi.....	147
3.5.18. Tarih.....	147
3.5.19. Beş Şebâbet.....	148
3.5.20. Lisan Bahsi.....	150
3.5.21. Altı Hatime-i Talim-i Kıraat.....	152
3.5.22. Sûrat-i Ömür.....	154
3.5.23. Tembel Adamlar Mesûd Olamazlar.....	155
3.5.24. Lisan Bahsi.....	156
3.5.25. Lisan Bahsi Makalesine Cevap.....	158
3.5.26. Sûrat-i Hayat.....	160
3.5.27. Lisan Bahsi.....	161
3.5.28. Mukabele.....	164

3.5.29. Lisan Bahsi.....	165
3.5.30. Sebât.....	167
3.5.31. Ebeveyn.....	167
3.5.32. Muallime Karşı Olan Vezâif.....	168
3.5.33. İsterim.....	168
3.5.34. Sa'y.....	170
3.5.35. Çocukların Terbiye-i Fikriyeleri.....	171
3.6. FRANSIZCA'DAN ÇEVİRİ METİNLER.....	173
3.6.1. Hikâyeler.....	173
3.6.1.1. Tembellik.....	173
3.6.1.2. Küçük Valide.....	174
3.6.1.3. Mezar Taşı.....	174
3.6.1.4. Halimizden Hoşnûd Olalım.....	175
3.6.1.5. Sabah.....	176
3.6.1.6. Ahlak.....	176
3.6.1.7. Gözbağı Oyunu.....	178
3.6.1.8. Yedi Yaşında Bir Kızcağızın Vefatı Üzerine.....	178
3.6.1.9. Küçük Hasta.....	179
3.6.1.10. Saka Kuşu.....	180
3.6.1.11. Nankör Çocuklar.....	181
3.6.1.12. Gül ve Dikenler.....	184
3.6.1.13. Kuzucuk.....	185
3.6.1.14. Çölde Fırtına.....	187
3.6.1.15. Kelebek ile Tırtıl.....	188
3.6.1.16. Ölüm Karşısında Gayret.....	189
3.6.1.17. Genç Bir Tacirin Sergüzeşti.....	190
3.6.1.18. Denizde Fırtına.....	191
3.6.1.19. Bir Edibin Vefatı.....	193
3.6.1.20. Genç Bir Tacirin Sergüzeşti (mâ'bad).....	194
3.6.1.21. İki Fıkra-yı Ahlâkiyye.....	196
3.6.1.22. Altın Meyveli Ağaç.....	198
3.6.1.23. Genç Bir Tacirin Sergüzeşti (mâ'bad).....	199

3.6.1.24. Kahraman Kılguzarlar.....	202
3.6.1.25. İlkbahar.....	207
3.6.1.26. Genç Bir Tacirin Sergüzeşti (mâ'bad).....	207
3.6.1.27. Genç Bir Tacirin Sergüzeşti (mâ'bad).....	209
3.6.1.28. Fedakâr Hizmetçi.....	212
3.6.1.29. Hakikatli Kuş.....	213
3.6.1.30. Genç Bir Tacirin Sergüzeşti.....	219
3.6.1.31. Genç Bir Tacirin Sergüzeşti (mâ'bad).....	221
3.6.1.32. Franklin'in Baltası.....	222
3.6.1.33. Genç Bir Tacirin Sergüzeşti (mâ'bad).....	223
3.6.1.34. Apollon Çoban İken.....	224
3.6.1.35. Genç Bir Tacirin Sergüzeşti (mâ'bad).....	226
3.6.1.36. Yağ Lekesi.....	228
3.6.1.37. Ben Neyi Severim ?.....	228
3.6.1.38. Yuva.....	229
3.6.1.39. Sükût-ı Evrak.....	229
3.6.1.40. İlm-i Hikmettin.....	230
3.6.1.41. Kar.....	231
3.6.1.42. Bir Şeb-i Nûrânî.....	231
3.6.1.43. Bir Şeb-i Nûrânî (mâ'bad ve son).....	234
3.6.1.44. Gar Köprüsü.....	236
3.6.1.45. Gül ve Bülbül.....	236
3.6.1.46. Niyâz.....	237
3.6.1.47. Tarlalardaki Hayat-ı Mesûd-âne.....	238
3.6.1.48. Bir Valideye Hitab.....	238
3.6.1.49. Dalgalara Dair.....	239
3.6.1.50. Orman Gülü.....	239
3.6.1.51. Menekşe.....	240
3.6.1.52. Sonbahar.....	240
3.6.1.53. Franklin'in İşe Başlaması.....	241
3.6.1.54. Balta Girmeyen Orman.....	242
3.6.1.55. Toygar.....	242

3.6.1.56. Muallimlerimize Hürmet-i Riayet.....	243
3.6.1.57. Şımarık Çocuk.....	244
3.6.1.58. Bir Ümmî Çocuğun Tahassürü.....	245
3.6.1.59. Alicenâb Bahçıvan.....	246
3.6.1.60. Semâ-yı Mükevkeb.....	246
3.6.1.61. Kış.....	247
3.6.1.62. Mütalaa.....	248
3.6.1.63. Niyagara Şelalesi.....	249
3.6.1.64. Sabır.....	249
3.6.1.65. Tufan.....	250
3.6.1.66. Amerika'da Bir Gece.....	250
3.6.1.67. Peder ile Çocuk.....	252
3.6.2. Şiirler.....	253
3.6.2.1. Ağustos Böceği ile Karınca.....	253
3.6.2.2. Meşe ile Saz.....	254
3.6.2.3. Yetim.....	255
3.6.2.4. Sabavet.....	255
3.6.2.5. Mersiye.....	256
3.6.2.6. Kelebek.....	257
3.6.2.7. Meşe ile Saz.....	257
3.6.2.8. Bir Çocuğun Mezarında Muharrir.....	259
3.6.2.9. Avdet.....	260
3.6.2.10. Gözler.....	260
3.6.2.11. Ölüm ile Oduncu.....	261
3.6.2.12. Bir Mısrala Bir Beyit.....	262
3.6.2.13. Bir Çocuğun Hal-i Suhûndaki Münacaatı.....	263
3.6.2.14. Marie.....	264
3.6.2.15. Şiir.....	264
3.6.3. Hikmetli Sözler.....	265
3.6.3.1. Cümel-i Hikemiyye.....	265
3.6.3.2. Cümel-i Hikemiyye.....	267
3.6.3.3. Cümel-i Hikemiyye.....	268

3.6.3.4. Cümel-i Hikemiyye.....	269
3.6.3.5. Cümel-i Hikemiyye.....	271
3.6.3.6. Cümel-i Hikemiyye.....	272
3.6.3.7. Cümel-i Hikemiyye.....	273
3.6.3.8. Cümel-i Hikemiyye.....	274
3.6.3.9. Cümel-i Hikemiyye.....	275
3.6.3.10. Cümel-i Hikemiyye.....	277
3.6.3.11. Cümel-i Hikemiyye.....	278
3.6.3.12. Cümel-i Hikemiyye.....	279
3.6.3.13. Cümel-i Hikemiyye.....	280
3.6.3.14. Cümel-i Hikemiyye.....	281
3.6.3.15. Cümel-i Hikemiyye.....	282
3.6.3.16. Cümel-i Hikemiyye.....	283
3.6.3.17. Hikemiyyât-ı Garbiyye.....	284
3.6.3.18. Cümel-i Hikemiyye.....	286
3.6.3.19. Cümel-i Hikemiyye.....	287
3.6.3.20. Hikemiyyât.....	288
3.6.3.21. Cümel-i Hikemiyye.....	289
3.6.3.22. Cümel-i Hikemiyye.....	290
3.6.3.23. Cümel-i Hikemiyye.....	291
3.6.3.24. Cümel-i Hikemiyye.....	292
3.6.3.25. Durûb-ı Emsâl ve Cümel-i Hikemiyye.....	293
3.6.3.26. Cümel-i Hikemiyye, Durûb-ı Emsâl.....	295
3.6.3.27. Cümel-i Hikemiyye, Durûb-ı Emsâl.....	297
3.6.3.28. Nakıs Cümleler.....	297
3.6.4. Mektuplar.....	298
3.6.4.1. Bir Mektup.....	298
3.6.4.2. Postaloci'nin Oğluna Yazdığı Mektup.....	299
3.6.4.3. Bir Mektup.....	299
SONUÇ.....	301
KAYNAKÇA.....	303
EKLER.....	308

ÖZGEÇMİŞ	317
-----------------------	-----

ÖNSÖZ

19.Yüzyılın sonlarında yayın hayatına başlayan Mecmûa-ı Lisân Dergisi, Türkçe-Fransızca edebî ağırlıklı bir dergi olmasından dolayı önem arz etmektedir. Dergide edebî yazılar ağırlıklı olsa da Celâl Sahir, Muallim Naci ve birkaç imza dışında ünlü yazar imzası yer almamaktadır. Edebî metinler ağırlıklı olarak şiirler, hikâyeler ve edebî konuları ele alan makalelerdir. Bunun yanında, Fransız edebiyatından yapılan çeviriler içerisinde; özlü sözler, hikâyeler, şiirler, denemeler ve Fransız lisânına ait önemli makaleler bulunmaktadır. Bu metinler dönemin anlayışını, tartışmalarını ve Fransız edebiyatını yansıtmaları bakımından önemlidir.

Yayın hayatına 1898 yılında başlayan dergi on beş günde bir perşembe günleri yayınlanacağını duyurmuş; fakat önceleri haftada bir yayımlanmıştır.

Bu çalışma, girişten sonra üç ana bölümden oluşmaktadır. Bunlardan I.Bölüm'de derginin şekil ve muhteva özellikleri anlatılmıştır. II.Bölüm'de dergi hakkında inceleme ve tahlili dizine yer verilmiştir. III.Bölüm'de de örnek metinler yer almıştır. Elde edilen bilgiler sonuç kısmında değerlendirilmiştir. Ayrıca derginin künyesi bir tablo halinde ek olarak verilmiştir.

Derginin imtiyaz sahibi ve başmuharriri Mehmet Halim hakkında detaylı bilgiye ulaşılamamıştır. Bunun yanında dergide genellikle halktan kimselerin yazısı ağırlıklıdır. Bu sebeple yazar kadrosu içerisinde tanınmış çok az kişi bulunmaktadır.

Bu çalışmada bana yardımcı olan herkese ve özellikle çalışmam süresi boyunca bana tavsiyelerde bulunarak yol gösteren hocam Yrd. Doç. Dr. Murat KACIROĞLU'na teşekkür ederim.

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

“Mecmûa-i Lisân” Dergisi
(İnceleme-Metin-Dizin)

Nihal Suyolcu

Bozok Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

2011: 317 Sayfa

Bu çalışmada, 1898, 1899 ve 1900 yıllarında 46 sayı olarak yayımlanan Mecmûa-ı Lisân dergisinin tüm sayıları ele alınmıştır. Derginin yayın hayatı iki yıl sürmüştür. On beş günde bir yayımlandığı belirtilen derginin kimi sayıları haftada bir yayımlanmış, son sayılarında bu süreç ayda bire çıkmıştır.

Mecmûa-ı Lisan dergisi; Fransız edebiyatıyla Türk edebiyatından yapılan karşılıklı çevirilerle Fransız lisânına ait bilgilerin olduğu edebî ağırlıklı bir dergidir. Çalışmamızda derginin içeriğinin tamamı incelenmiş, tasnif ve tahlili yapılmıştır.

Derginin yayımlandığı dönemin daha iyi anlaşılabilmesi için, Osmanlı Devleti'nin o dönemiyle ilgili sosyal olaylara ve o dönemin fikir akımlarına yer verilmiştir. Derginin şekil ve muhteva özellikleri ele alınmıştır. Yazar ve konu türlerine göre dizin yapılmıştır. Derginin yazar kadrosuyla ilgili bilgi verilmiştir. Dergide yer alan edebî metinler seçme metin olarak transkribe edilmiş ve çalışmada yer almıştır. Çalışmanın sonuna ek olarak dergiden seçilen bazı örnek sayfalar eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yeni Türk Edebiyatı, dergi, Fransa, Mehmet Halim, Mecmûa-ı Lisân,

ABSTRACT

Msc.Thesis

Mecmûa-i Lisân Journal
(Study-Text-Index)

Nihal Suyolcu

Bozok Üniversitesi

Institute of Social Sciences

Turkish Language And Literature

2011: 317 Sayfa

In this study, we dealt with all the issues of Mecmua-ı Lisan Journal, which was published as 46 issues in 1898, 1899 and 1900. The journal could be published for 2 years. Though the journal was announced to be published in 15 days period, some of the issues were published weekly and the last issues were published monthly.

Mecmua-ı Lisan Journal was a literary weighted journal with mutual translations from French and Turkish literatures and also with information belonging to French language. In our study, we examined the entire contents of the journal and classified and analyzed these.

In order to provide a better comprehension about the period that the journal was published, we included the political and social incidents of the Ottoman State of that period. We included the form and contents of the journal. We prepared the index basing on the author and subject types. We provided information regarding the author staff of the journal. We transcribed the literary texts as select texts and placed them in the study. As an appendix to the study, we included some selected example pages from the journal.

Keywords: New Turkish Literature, journal, France, Mehmed Halim, Mecmua-ı Lisan.

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren / Tercüme Eden
Dr.	: Doktor
Nu.	: Numara / Sayı
Prof.	: Profesör
Yay.	: Yayınevi / Yayınları
Vb.	: Ve benzeri
Yrd. Doç. Dr.	: Yardımcı Doçent Doktor
Vs.	: Ve saire
Yy.	: Yüzyıl
İst.	: İstanbul

GİRİŞ

Tarihsel kökenleri el yazması kitapçık, el ilanı, balad, halk masalı ve almanaklara kadar inmekle birlikte, gerçek anlamda dergiler Batı'dan yayıncılığın gelişmesinden sonra ortaya çıkmaya başlamıştır. Zamanla kitap ile gazete arasındaki geniş bir alanı dolduran dergiler, günümüzde biçim ve içerik açısından çok değişik türlere ayrılmıştır. Bilim alanındaki gelişmeleri tartışma ve yayma gereğinden doğan bu ilk dergiler, hemen her alana ilişkin yazıları kapsıyordu. Edebiyat dergileri yönünde ilk adımlar, düzenli kitap kataloglarına eklenen eleştiri yazılarıyla artmıştır. Basımevinden önce, mektupla haberleşme ve el yazması kitap ile bilgi aktarma yöntemi bizim toplumumuzda da vardı. Ancak mektubun sadece alıcısını haberdar ettiği, her isteyene haber ulaştıramadığı; el yazması kitabın ise üretiminin uzun zamana bağlı olması ve aşırı pahalılığı sebebiyle sadece çok zenginlerin kitaplıklarında bulunduğu bilinmektedir.

Osmanlı Devleti'nde, matbaa Lâle Devri'nde kullanılmaya başlanmıştır. Kurulan bu matbaada uzun zaman sadece kitap ve bir kısım resmi evrakın basımı yapılmıştır.¹ İlk gazeteler 1820'lerde görülmeye başlamıştır. Avrupa'ya göre bir gecikme söz konusudur. İlk zamanlar Avrupa basınına ilgi sadece siyasi düzeyde iken daha sonra tercüme bürosu kurularak Avrupa basını daha yakından takip edilmeye çalışılmıştır.

İlk Türkçe gazete 1828'de Mısır'da çıkarılmıştır. Bu gazetenin İstanbul'da da ilgi görmesi üzerine üç yıl sonra İstanbul'da "Takvim-i Vakayi" adıyla bir gazete çıkarılmaya başlanmıştır. Bu iki gazete de devlet tarafından çıkarılan gazetelerdir.

Osmanlı toplumunda ve bütün İslam toplumlarında halka kitaptan çok gazete ulaşıyordu. Yani gazete kültürü ağırlık taşıyordu. Yayın alanında gazetenin kitabın önüne geçmesinin bir etkisi de, kitap olarak yayınlanacak nitelikteki birçok konunun, önce bir gazetede tefrika edilmesi ve dizilmiş metinlerin dağıtılmayarak ayrıca kitap olarak basılması alışkanlığının yerleşmesinde görülür.²

Osmanlı Devleti'nde Türkçe dışı basının en önemli kesimi Fransızca gazetelerdir. Bu hem sayı hem de etkinlik açısındandır. Osmanlı topraklarında çok

---

¹ Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi, Pozitif Yay.*, İstanbul, 2006, s.11, s.13.

² Orhan Koloğlu, *Adı Geçen Eser*, s.24, s.39.

sayıda Fransızca eğitim yapan okul bulunması, her şeyden önce kültürel açıdan iç piyasada bu gazetelere ihtiyaç yaratıyordu. Aydın Türklerin de bilgi ve kültür kaynağı Fransızca gazetelerdi.

Matbaanın kurulmasından 1860'lı yıllara kadar geçen dönemde etkinliği olmayan kitap, gazete ve mecmua çıkarma olayı, ilk kez Abdülaziz döneminde önemli derecede artmıştır. 1864 vilâyet düzenlemesi ile birlikte, her vilâyet merkezinde bir matbaanın kurulması öngörülmüş ve uygulamanın başlamasıyla basılı eserler alanında önemli bir yaygınlaşma olmuştur.³

Özel girişimle yayınlanan ilk Türkçe gazete 1860'ta yayın hayatına başlayan "Tercüman-ı Ahvâl"dir. Kurucuları Agâh Efendi ile Şinasi Efendi'dir. Bu alanda daha sonra Şinasi'nin çıkardığı "Tasvir-i Efkâr"ı görmekteyiz.

Osmanlı Devleti'nde ilk dergi, 1861'de Münif Paşa tarafından çıkarılan "Mecmûa-ı Fünûn"dur. Bu dergiden sonra fikir, sanat, edebiyat ve mizah alanlarında pek çok dergi faaliyet yürütmüştür.⁴

18.yüzyıldan sonra batılılaşma sürecine girmeye başlayan Türk aydını bu yolda belirli girişimlerde bulunur. İşte bu amaçla Mehmet Halim ve arkadaşları "Mecmûa-ı Lisân" dergisini çıkarmaya başlamışlardır. İki yıl süren yayın hayatında, derginin içeriği incelendiğinde Fransız ve Türk edebiyatına dair önemli bilgiler elde etmek mümkündür.

---

³ Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan 21.Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yay., İstanbul, 2006, s.24, s.39

⁴ İnci Enginün, *Tanzimat'tan Cumhuriyete Yeni Türk Edebiyatı*, İstanbul, 2010, s.83

1. OSMANLI DEVLETİ'NDE BASIN

Türk basını uzun yıllar batı dillerinden, özellikle Fransız gazetelerinden yapılan çevirilerle yaşar. Gazetelerin yanı sıra çıkan dergiler de edebiyat ve kültür alanında büyük katkıda bulunur. Bu dönemin süreli yayınları sadece kamuoyu oluşturma amacını taşımaz, bir çeşit yaygın eğitim organı gibi çalışır. Edebi eserlerin gazetelerde tefrikası, edebiyat zevkini de geniş kitleye yayar. Gazeteciliğin tarihini çok genel olarak birkaç bölüme ayırmak mümkündür: Birincisi; resmi gazete, yabancı gazetelerin ve ilk Türkçe gazetelerin bulunduğu başlangıç dönemi. İkincisi; fikir gazeteciliği ve siyasi gazeteler dönemi. Üçüncüsü; İstibdat Dönemi basını ve Meşrutiyet Dönemi basını, sonuncusu ise Mütareke Dönemi basınıdır.⁵

Gazetenin öncüsü olarak Avrupa'da 1450'lerde "Haber Yaprakları" belirmiş, 17.yy'ın ilk yıllarında "süreli yayın" ve 1660'ta ise ilk günlük yayın ortaya çıkmıştır.

Bizde ise "Haber Yaprağı" dönemi yaşanmamış, ilk gazeteler 1820'lerde belirmiştir. Dört yüz yıla yakın bu gecikmenin en önemli nedeni de basımevinin geç benimsenmesidir.

Basımevinden önce, mektupla haberleşme ve el yazması kitap ile bilgi aktarma yöntemi bizim toplumumuzda da vardı. Ancak mektubun sadece alıcısını haberdar ettiği, her isteyene haber ulaştıramadığı; el yazması kitabın ise üretiminin uzun zamana bağlı olması ve aşırı pahalılığı sebebiyle sadece çok zenginlerin kitaplıklarında bulunduğu bilinmektedir.⁶

Osmanlı yönetimi 18.yy'ın ortasından beri Avrupa'daki gazetelerin varlığından haberdardı. İlgisi sadece siyasal düzeydeydi. Bazı gereksinimlerden dolayı Babıali'de tercüme bürosu kurulup Avrupa gazetelerinin orada çevrilmesine girişilmiştir.

1820'li yıllar, Osmanlı topraklarında hem basımevi hem de basın açısından yeniden bir canlanmanın hissedildiği dönemdir. İlk olarak 1819-1820'de Mısır'da Vali Mehmet Ali Paşa'nın girişimiyle Bulak Matbaası'nın kurulması ve 1822'de ürünlerini vermeye başlaması olayı var. Yayınların yarısı Türkçe gerisi Arapça'dır. Bunlar İstanbul'da ilgi toplayınca İstanbul'daki basımevinin de canlandırılmasına çalışıldı.⁷

⁵ İnci Enginün, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Yeni Türk Edebiyatı*, Dergah Yay., İst. 2010, s.32, s.33

⁶ Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan 21.yy'a Basın Tarihi*, Pozitif Yay., İstanbul 2006, s.5-6

⁷ Orhan Koloğlu, *Adı Geçen Eser*, Pozitif Yay., İst., 2006, s.11.

Fransız ve diğer yabancılara karşı, Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa tarafından Kahire’de 20 Kasım 1828’de yarısı Türkçe yarısı Arapça ilk yerli gazete “Vekayi-i Mısriyye” yayına başladı. Bundan üç yıl sonra, 1831’de de II.Mahmud İstanbul’da kendi resmi gazetesi “Takvim-i Vekayi”yi yayınlattı.Takvim’den sonra ilk Türkçe gazete İngiliz tebaasından Churchill’in çıkardığı “Ceride-i Havadis”tir.İlim,ahlak ve hatta edebiyat üzerine makalelerle gazeteciliğin ufku genişletilmiştir.⁸

Osmanlı toplumunda, kitapla karşılaştırıldığında doğal olarak gazete yayını çok daha yoğundu. Yani halka kitaptan çok gazete ulaşıyordu. Basımevi ve basın aynı anda başlamış olmasının önemi; Türk ve İslam toplumlarının Batı’nın yaşamış olduğu dört yüz yıllık basılmış kitap kültürünü sindirmeden gazete kültürü ile tanışmış olmalarındadır. Kitap kültürü, ileri düzeyde uzmanlaşmış kadrolar yetiştirirken, gazete kültürü geniş kitlelerin gündelik bilgilere sahip olmalarını sağlıyordu.

Yayın alanında gazetenin kitabın önüne geçmesinin bir etkisi de, kitap olarak yayımlanacak nitelikteki birçok konunun, önce bir gazetede tefrika edilmesi ve bu dizilmiş metinlerin dağıtılmayarak ayrıca kitap olarak basılması alışkanlığının yerleşmesinde görülür. Dolayısıyla, gazete izlemek genelde kitap yayınlarını izlemek külfetini de ortadan kaldırıyor ve bu anlamda basının önemini artırıyor.

Türkler tarafından çıkarılan ilk özel gazete, 21 Ekim 1860’ta neşredilen “Tercüman-ı Ahvâl”dir. Siyasi şartlar ve rekabetten dolayı 1866’da yayın hayatına son verdi. Tercüman-ı Ahval gazetesinden ayrılan Şinasi 27 Haziran 1862’den itibaren “Tasvir-i Efkâr”ı çıkarmaya başladı.⁹

Matbaanın Osmanlı Devleti’ne girmesinden 1860’lı yıllara kadar geçen dönemde İstanbul dışında etkinliği olmayan kitap, gazete ve mecmûa çıkarma olayı, ilk kez Abdülaziz döneminde önemli ölçüde artmıştır.

1.1. I.Meşrutiyet ve II. Meşrutiyet Dönemi Basını

II.Abdülhamid’in tahta geçişinden sonra, 1876 Aralık’ında ilan edilen anayasanın 12.maddesinde basının yasalar çerçevesinde serbest olduğu

⁸ A.Hamdi Tanpınar,*19.Asır Türk Edebiyatı Tarihi*,YKY,İst.,2006,s.141-142.

⁹ Orhan Koloğlu,*Osmanlı’dan 21.yy’a Basın Tarihi*,s.24-25,s.61.

kaydedilmişti. Ancak savaş halinin gerekleri kadar, sultanın daha sıkı bir basın kontrolü istemesi de hükümeti zor duruma düşürdü.

1878’de Maarif Nazırlığı, Matbuat Müdürlüğü ve Zaptiye Nezareti’nin katkısıyla gazeteler üzerindeki ön sansür şiddetlendirilmiş, dışişlerinde de Matbûat-ı Hariciye Müdürlüğü kurulmuştur.1880’de sansür siyasal olmayan dergilere de yayılmış, 1881’de Encümen-i Teftiş ve Muayene kurulmuştur. 1888’de matbaaların bütün bastıklarına ön sansür getirilmiştir.¹⁰

II.Abdülhamid’in basın rejimi, iç basının tam kontrolü ve dışardan yayın gelmesinin engellenmesiyle tam bir karantina uygulaması esasına dayanır. II.Abdülhamid’in politikası Osmanlı toplumu içindeki Müslümanlara ve Türklere otuz yıllık bir “Oluşma ve dinlenme” dönemi sağlamıştır.

2. OSMANLI DEVLETİ’NDE DERGİCİLİK

Dergi; çoğunlukla haftalık, on beş günlük, aylık, üç aylık veya yıllık olarak sanat, edebiyat, tarih, ekonomi, ticaret, politika, mizah veya siyasi bir dava için çıkarılan neşriyat çeşididir. Dergilerin asıl amacı haber vermek değil, okurları bir konuda aydınlatmak, bazen de olaylar üzerinde yorum yapmaktır. Türk dergicilik tarihindeki ilk girişimlerin yaşandığı dönem, Tanzimat Dönemi’dir. 19.yy’ın ikinci yarısından itibaren günlük gazetelerle birlikte haftalık, on beş günlük ve aylık dergilerin yayımlanmaya başladığı bu dönem, Türk dergiciliği açısından önemlidir.

Osmanlı Devleti’ndeki ilk dergi,1849 yılında yayımlanmaya başlayan “Vakayi-i Tıbbiye”dir. Tıbbî konuları bünyesinde barındıran bu derginin çıkarılması için, o dönemde hekimbaşı olan Abdülhak Molla, bir gerekçe ile Babıali’ye müracaat etmiştir. Altı yüz civarında abonesi olan dergi, yayın hayatını üç yıl sürdürebilmiştir.¹¹

1862’de ikinci dergi olan “Mecmûa-ı Fünûn” yayımlanmaya başlamıştır. Dergi “Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye” tarafından çıkarılmıştır. İlk iki yıl düzenli çıkan dergi, üçüncü yılında İstanbul’daki kolera salgını yüzünden önce aralıklarla yayımlanır, daha sonra ise yayını tamamen durdurulur. On beş yıl geçtikten sonra 1883’te tekrar Münif Paşa tarafından yayımlanmaya başlar. Ancak ilk sayıda

¹⁰ Orhan Koloğlu, *Osmanlı’dan 21.yy’a Basın Tarihi*, Pozitif Yay., İstanbul 2006, s.63-64

¹¹ Bülent Varlık, *“Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri”*, T.C.T.A, İletişim Yay., İstanbul 1985, s.112

yayımlanan “Bir Yıldız Böceği ile Bir Yolcu” adlı yazı yüzünden II.Abdülhamit’in emriyle kapatılır ve Münif Paşa sorgulanır.

Din ve politika dışındaki her konuya açık olan derginin amacı; ilim ve kültür yoluyla Osmanlı toplumunu çağdaş seviyeye ulaştırmaktır.

Hem telif hem de tercüme yazılarda kullanılan dilin devrine göre daha sade olduğu hatta o dönemde çıkan bazı dergi ve gazetelerin dilini etkilediği söylenmektedir.

1880-1912 yılları arasında da “Mecmûa-ı Ebuzziya” yayımlanmıştır. On beş günlük haftalık yayımlanan dergi ilmi, edebi ve siyasi bir dergidir. Türk dergiciliğinin baskı ve içerik yönünden kalitesini yükselten ilk dergilerindedir. Dergi, Mehmet Tevfik tarafından 159 sayı çıkarılmıştır.

1887 yılında yayımlanmaya başlayan “Mecmûa-i Muallim” ise Muallim Naci’nin çıkardığı haftalık edebi dergidir. Yayın hayatı bir yıl süren dergi toplamda elli sekiz sayı yayımlanmıştır. Dergide daha çok eski Türk edebiyatına dair meselelerle şiir iktibasları oldukça geniş yer tutmaktadır.

“Mecmûa-ı Ulûm”; Cemiyet-i ilmiye tarafından yayımlanan ilmi, edebi dergidir. 1880-1881 yılları arasında on beş günde bir toplam yedi sayı çıkmıştır. Dergide yayımlanan yazılar genel olarak imzasızdır.

“Hâver”; 1884 yılında İstanbul’da yayımlanan fikir ve edebiyat dergisidir. II.Abdülhamit döneminin edebi ve fenni süreli yayınları arasında kısa süreli bir dergidir. Sadece dört sayı yayımlanmıştır.

II.Abdülhamit döneminin o zor koşullarında çıkan “Malûmat”; haftalık, ilmi, fenni ve edebi dergidir. 423 sayı yayımlanan dergi Mehmet Tahir tarafından çıkarılmıştır. Dergi, yayımlandığı dönemde Türk edebiyatında çeşitli gruplaşmaların, edebi ve kültürel faaliyetlerin gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Avrupadaki edebi gelişmelerin günü gününe takip edildiği dergide, yeni ölmüş edebiyatçılarla ilgili değerlendirmeler ve bir kısım edebiyat tartışmalarından da bahsedilmiştir.¹²

1881-1886 yılları arasında çeşitli aralıklarla İstanbul’da yayımlanan “Hazine-i Evrak”, önemli bir dergidir. Türk basın hayatında dergiciliğin yeni olduğu dönemde yayımlanmaya başlayan dergi baskı ve tertibindeki farklılık yanında muhtevası ile

---

¹² Orhan Koloğlu, *Osmanlı’dan 21.yy’a Basın Tarihi*, Pozitif Yay., İstanbul 2006, s.67

de yenilik getirmesinden dolayı edebiyat ve basın tarihimizde seçkin bir yeri vardır. Abdülhak Şinasi Hisar, Mahmut Celalettin Bey ile Samipaşazade Abdülbâki Bey tarafından kurulmuştur.

“Hazine-i Fünûn”, 1893-1896 yılları arasında İstanbul’da yayımlanan edebiyat ve fikir dergisidir. İmtiyaz sahibi Kayserili Kirkor Faik Efendi’dir. Muhtevasını ağırlıklı olarak edebi metinlerle edebiyat ve dil üzerine yazılar teşkil etmektedir. Özellikle son ciltlerinde şiirlerin ve edebi yazıların yoğunluk kazandığı görülür.

Türk dergiciliğinin ilk örneklerinden birisi de “Mirat”tır. İlk resimli Türk dergisi olma ünvanına sahiptir. Mustafa Refik tarafından çıkarılan dergi, üç nüsha çıkarılmış kısa ömürlü dergilerdendir.

1863 yılında yayımlanan “Mûsiki-i Osmani” müzik dergisidir. İlk Türk müzik dergisi ünvanına sahip olan dergi ancak on sayı yayımlanabilmiştir.

1869 yılında çıkarılan “Mümeyyiz” ise ilk çocuk dergisi ünvanına sahiptir.

“Servet-i Fünûn”, 1891’de Ahmet İhsan Bey tarafından “Musavver Servet-i Fünûn” adlı bir fen dergisi gibi çıkarılmaya başlamıştır. 1894’ten sonra Tevfik Fikret ve arkadaşlarının burada toplanması ile bir edebiyat dergisi olmuştur. Türk edebiyatında, özellikle Fransız şiir ve nesrini örnek alan, aşırı derecede batı değerlerine bağlı bu dergi, 1901’de hükümet tarafından kapatılıncaya kadar, önemli bir edebiyat hareketi ortaya çıkarmıştır. 1908’de yeniden çıkan Servet-i Fünûn 1940’lara kadar aralıklarla yayımlanmıştır.¹³

1910’da Selanik’te çıkan “Genç Kalemler”, Yeni Lisan hareketinin öncüsü olmuştur. Bu Türkçü, milliyetçi derginin başlıca yazarları Ömer Seyfettin, Ali Canip ve Ziya Gökalp’tir.

İncelememize konu olan “Mecmûa-ı Lisân” dergisi de , 1898, 1899 ile 1900 yıllarında çıkmış Türkçe-Fransızca bir dergidir.

---

¹³ Hüseyin Tuncer; *Servet-i Fünûn Edebiyatı*, Akademi Kitabevi, İzmir 1998, s.3-4

I. BÖLÜM

İNCELEME

1.1. “MECMÛA-I LİSÂN” DERGİSİ’NİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

Bu çalışma, 1898 ile 1901 yılları arasında “Mecmûa-ı Lisân” adıyla, 46 sayı olarak çıkan derginin bütün sayılarını ihtiva etmektedir. Devrin siyâsi olaylarından ve Abdülhamit’in baskıcı tutumlarından dolayı dergi son zamanlarında belirli aksaklıklar yaşamış, 1899 yılının Haziran ve 1900 yılının Şubat, Nisan aylarında yayım yapmamıştır.

Derginin ilk sayısı 17 Eylül 1314 (1898) tarihinde çıkmıştır. Birinci sayıdan on ikinci sayıya kadar haftada bir perşembe günleri yayımlanmıştır. On ikinci sayıyla on üçüncü sayı arasında on beş günlük bir ara vardır. Aynı ara derginin on beşinci ve on altıncı sayıları arasında da vardır. Dergi otuz ikinci sayısını 1315 yılının Temmuz ayında bir kez yayımlamış, otuz üçüncü sayıdan itibaren on beş günde bir yayımlanmaya devam etmiştir. Kırk üçüncü sayıdan sonra dergi bir ay ara vermiş, kırk dördüncü sayısını 30 Mart 1316 tarihinde yayımlamıştır. Bundan sonra nisan ayında tekrar ara vererek 19 Mayıs 1316 tarihinde kırk beşinci sayısını yayımlamış, kırk altıncı ve son sayısı olan dergiyi 14 Haziran 1316 tarihinde yayımlamıştır.

Derginin yayın hayatını sonlandıran sebepler tam olarak bilinemese de devrin siyasi ve sosyal durumunun bunda etkili olduğu düşünülmektedir. Dergi Servet-i Fünûn Dergisi’yle aynı dönemlerde yayımlanmıştır. Böyle, döneme damgasını vuran bir dergiyle aynı dönemlerde yayımlanması dergiye olan ilgiyi azaltmış ve çok fazla talep görmeyen dergi kırk altıncı sayısıyla yayın hayatını bitirmiştir.

“Mecmûa-ı Lisân” dergisi, 30x23 ebatında basılmıştır. Dergi genellikle 7 sayfadan oluşmaktadır. 19. sayıdan 30. sayıya kadar dergi 5 sayfadan oluşmaktadır. 31. sayıdan derginin son sayısına kadar dergi yine 7 sayfa olarak yayımlanmıştır. Sayfa düzeni iki sütundur. Derginin sayfa sayıları müteselsildir. Yalnız otuz ikinci sayıdan itibaren sayfa numaralandırılmasında hata yapılmış daha sonra düzeltilmiştir. Otuz ikinci sayıya kadar iki yüz yirmi dört olarak gelmiş, otuz üçüncü sayıdan itibaren yüz yirmi beş olarak başlamıştır. Dergide buna benzer baskı hataları mevcuttur, bazı sayılarında yıpranmalar olmuş, okunamaz hâlededir. Parçalarda ve

derginin tarihleriyle de ilgili baskı hataları olmuş bunlar elden geldiği kadar düzeltilmiştir.

Derginin sahib-i imtiyazı Mehmet Halim Bey, müdür-i mesul K.Fâik Bey'dir ve hiç değişmemiştir. Derginin başmuharriri de Mehmet Halim Bey'dir.

Dergi, birinci sayıdan son sayısına kadar Babıâli Caddesi'ndeki Asır Matbaa ve Kütüphanesi'nde basılmıştır. Müdür-i mesul K.Faik Bey aynı zamanda buranın sahibidir.

Derginin dış kapağı yoktur. İlk sayfadan itibaren yazılar başlatılmıştır. On altıncı sayıdan itibaren derginin başına mündericât (içindekiler) eklenmiştir. Bundan önceki sayılarda bu kısım yoktur. Dergide ilk sayfalar metinlere ayrılmış ve son sayfası duyurulara ve ilanlara ayrılmıştır. Fotoğraf ve resimlere çok fazla yer verilmemiştir. Var olan fotoğraf ve resimler de siyah-beyaz olarak basılmıştır.

İdarehanesi; Babıâli Caddesi'ndeki 44 numaralı Asır Kütüphanesi'dir. Son sayıya kadar da hiç değişmemiştir.

Fiyatı son sayısına kadar değişmemiş, nüshası 10 paraya satılmıştır. İştirâk bedeli bir seneliği; İstanbul için 10, vilâyet için posta ücretiyle beraber 20 kuruştur.

1.2. MECMÛA-I LİSÂN DERGİSİ'NİN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

1.2.1. Genel Muhteva

“Mecmûa-ı Lisân” dergisi, kendisini : “Elsine, tarih, edebiyat vesairenden bahis Osmanlı Gazetesi'dir.”¹⁴ diye tanıtmaktadır.

Dergi; Türkçe ve Fransızca bir dergidir. Genel olarak dil ve edebiyat ağırlıklıdır. Fransız lisânına dair sohbetler ile ünlü kimselerin eserleri dergide karşılıklı olarak tercüme edilmiştir. Bu tercümelerle Fransız dili ve dilbilgisi kuralları, Fransızların nesir düzenlemeleri, hikmetli sözleri ve atasözleri hakkında bilgi edinilmiş lisânımızda ne gibi karşılıklarının olduğu belirlenmiştir.

Dergi; tarihle ve edebiyatla ilgili makaleler, çocukların ahlâkını düzeltmeye yardımcı hikâyeler ve “Fıkarât-ı Latîfe” başlığında hoş, kısa hikâyelerden ibarettir.

¹⁴ *Mecmûa-ı Lisân*, nu. 1, s.1., Asır Matbaası, İst. 1898

Mecmûa-ı Lisân dergisinde Fransızca'dan Türkçe'ye çevrilen metinler olduğu gibi Türkçe'den Fransızca'ya çevrilen metinler de vardır. Dergi çeviri konusunda müsabakalar düzenleyerek okuyucularına da dergi içerisinde yer vermiştir. Metnin aslına uygun çeviri de "Müsabaka" başlığı altında dergide yayımlanmıştır.

Dergide; Numûne-i Ahlâk, Lisân Bahsi, Cûmel-i Hikemiyye ve Durûb-ı Emsâl, Fıkarât-ı Latîfe, Fransızca Usûl-ı Kitâbet ve İnşâ, Tercüme Numûneleri, Müsabaka, Haftada Bir, Bilmece başlıklı yazılar vardır. Bu yazılar hemen hemen bütün sayılarda mevcuttur.

Numûne-i Ahlâk; çocukların ahlâk ve terbiyelerini düzeltmeye yardımcı hikâyelerdir.

Lisân Bahsi; Fransız lisanına ait bilgilerin olduğu, hemen hemen her sayıda karşımıza çıkan makalelerden ibarettir. Bu makaleler Fransız dilbilgisi kurallarına ait önemli bilgiler içermektedir.

Cûmel-i Hikemiyye ve Durûb-ı Emsâl başlığı altında; Fransızların hikmetli sözlerine ve atasözlerine yer verilmiştir. İlk sayıdan itibaren son birkaç sayıya kadar dergide düzenli olarak yayımlanmıştır. Fransızlar'ın sözleriyle lisânımızdaki sözler arasındaki benzerlikler ve farklılıklar bu başlıkla ortaya konmuştur.

Fıkarât-ı Latîfe; kısa, hoş, eğlenceli, güldürürken düşündüren hikâyelerdir.

Fransızca Usûl-ı Kitâbet ve İnşâ; Fransız dili ve edebiyatı hakkında bilgi verilen makalelerden oluşmaktadır. Dergide en çok yer alan başlıklardan biridir.

Tercüme Numûneleri; Fransızca'dan Türkçe'ye çevrilen şiir, hikâye ve denemelerin olduğu yazılardır.

Müsabaka; Fransızca'dan Türkçe'ye veya Türkçe'den Fransızca'ya yapılan çevirilerin olduğu kısımdır. Hemen hemen her sayıda bir müsabaka bulunmaktadır.

Haftada Bir; sadece birkaç sayıda yayımlanmış dil ve edebiyat konulu makedir. Bu makaleleri Mehmet Halim Bey kaleme almıştır.

Bilmece; her sayının sonunda okurlara yöneltilen suâllerdir.

Tarih, coğrafya ve toplumsal olaylarla ilgili çok az sayıda yazı çıkmıştır.

1.2.2. Edebî Muhteva

Mecmua-ı Lisân Dergisi, Türkçe ve Fransızca bir dergidir. Derginin içeriğinde hem Fransızca'dan hem de Türkçe'den seçilmiş parçalar karşılıklı olarak tercüme

edilmiştir. Edebî muhtevası geniştir. İlk sayılarda edebiyat ve dil dışında başka konulara da yer verilse de özellikle derginin son sayılarında edebî konularda bir artış olmuştur. Bunda, o dönemlerde yayımlanan dergilerle rekabetin etkili olduğu düşünülmektedir.

1.2.2.1. Biyografi

Dergide yer alan biyografiler, edebiyatçılara ait değildir. “Bismark Ailesinin Boyları” , “Almanya İmparatoru Haşmetli İkinci Wilhelm Hazretleri” başlığı altında iki adet biyografi bulunmaktadır. Bu biyografilerin kimler tarafından kaleme alındığı bilinmemektedir.

1.2.2.2. Hikaye ve Roman

Mecmûa-ı Lisân Dergisi’nde çok sayıda hikâye vardır. Genç Bir Tacirin Sergüzeşti, çocuklara yönelik Numûne-i Ahlâk, Nankör Çocuklar, Ahlâk bunlardan bazılarıdır. Dergide genellikle Fransızca’dan çeviri hikâyeler yer almaktadır. Roman türüne dergide yer verilmemiştir.

Dergideki çeviri hikâyeler genellikle A.Aznavur, M.Fahrettin, H.Bedrettin tarafından hazırlanmıştır. Bazı hikayeler bir sayıda bazıları da tefrika halinde yayımlanmıştır.

1.2.2.3. Mektup

Dergide, Fransızca’dan Türkçe’ye tercüme edilen mektup numûneleri yer almaktadır. Bunların da sayısı çok fazla değildir. Mektup yazımı hakkında bilgiler de verilmektedir.

1.2.2.4. Şiir

“Mecmûa-ı Lisân” dergisinde çok sayıda şiir vardır. Bunlardan birçoğu Fransızca’dan tercüme edilen şiirlerdir. Şiirlerin bir kısmı heceyle bir kısmı da aruzla yazılmıştır. Mensûre şeklinde yazılmış şiirler de bulunmaktadır.

Şiirler birçok isim tarafından kaleme alınmıştır. Birkaç şiir dışında şiirlerin dili ağır değildir. Özellikle Fransızca’dan çevrilen şiirler daha kolay anlaşılacaktır.

1.2.2.5. Tenkit ve Tahlil

Dergide Fransız lisanına ve edebiyatımıza ait çok sayıda makale, tenkit ve tahlil yazıları bulunmaktadır. Bu makalelerde Fransız lisanı hakkında önemli bilgiler verilmiş, Fransızlar'ın dilbilgisi kurallarına değinilmiştir.

1.2.2.6. Özlü Söz ve Atasözleri

Derginin hemen hemen tüm sayılarında Fransızlar'a ait hikmetli sözlere ve atasözlerine yer verilmiştir. Bunların karşılıklarının dilimizde olup olmadığı araştırılmış, bir karşılaştırma yapılmıştır.

1.3. YAZAR KADROSU

İncelememize konu olan “Mecmûa-ı Lisân” dergisinde yazıları neşredilen 77 kişi vardır. Bunlardan sadece birkaçı takma isim kullanmıştır. Hatta Celâl Sahir Erozan iki ayrı takma isimle karşımıza çıkmaktadır. Dergideki yazıların pek çoğu edebî kimlik taşımayan, dergide çeviri müsabakalarına katılarak yazıları neşredilen kişilere aittir. Bunların yanında döneme damgasını vurmuş edebiyatçıların eserleri de dergide mevcuttur.

Bu başlık altında yazar kadrosunun tamamının ismini zikretmekle beraber, haklarında ayrıntılı bilgiye ulaşamadıklarımızı dergide çıkan yazılarından edindiğimiz kanaatlerle tanıtacağız. Yazar kadrosuyla ilgili ayrıntılı bilgiye ulaşamayışımızın nedeni; kişilerin bu dergi dışında başka yazılarının bulunmayışı ve edebî kimliklerinin olmayışdır.

1.3.1. A. Aznavur

“Mecmûa-ı Lisân” dergisinde, Fransızca'dan yaptığı birçok çeviri hikayeleri, hikmetli sözleri ve Fransız lisânına ait önemli bilgilerin yer aldığı makaleleri neşredilmiştir. Derginin hemen hemen tüm sayılarında çevirileri bulunmaktadır. Kısacası; dergide karşımıza çok çıkan bir isimdir.

1.3.2. A. Fecri

“Mecmûa-ı Lisân” dergisinin son sayısında, bir şiirle bir nesri yayımlanmıştır.

1.3.3. A. Rıza Hicrî

Dergide toplam 4 adet yazısı yayımlanmıştır. Bunlardan biri deneme, diğer üçü ise Fransızca’dan tercüme edilmiş yazılardır.

1.3.4. A. M. Hakkı

Dergide iki yazısı vardır. Bunlar da Fransızca’dan tercüme edilmiş yazılardır.

1.3.5. A. Tacho

Dergide, Türkçe’den Fransızca’ya çevirdiği 3 tane yazıyla, iki tane “Fransızca Mektup Numûneleri” başlıklı yazısı yayımlanmıştır.

1.3.6. A. Naci

Dergide biri şiir biri nesir olmak üzere iki yazısı vardır.

1.3.7. Abdullah Hilmi

“Mecmûa-ı Lisân” dergisinde Fransızca’dan tercüme ettiği üç tane yazısı vardır.

1.3.8. Ahmet Celâl (Celâl Sâhir Erozan)

29 Eylül 1883’te İstanbul’da doğdu. Servet-i Fünûn şairlerindedir. Çocukluk çağında yazdığı şiirlerle dikkat çekti. Dokuz yaşındayken şiir okuma ve hitâbet kabiliyeti ile II.Abdülhamit’in dikkatini çekmişti. Padişah onu saraya davet ederek şiirler okutur, konuşturur ve ona liyakat nişanı verirdi. Bu yüzden lisedeyken “Nişanlı Şair” adıyla meşhur oldu. On dört yaşından itibaren dergilerde şiir ve makaleleri yayımlanmaya başladı. Yazılarında Ahmet Celâl, Şârik, Hikmet Celâl gibi takma adları kullanmıştır.Erozan, Batı etkisinde gelişen Türk şiirinin önemli ülkü hareketinde yer alışıyla dikkat çekmektedir. Servet-i Fünûn’da şiire başlayan Erozan

Servet-i Fünûn'a tepki olan Fecr-i Ati'nin kurucuları arasında yer almış, her iki topluluğa da karşı çıkan Milli Edebiyat hareketine katılmakta gecikmemiştir. Onun şiirleri bu üç harekete de ana hatlarıyla bağlıdır.¹⁵

Şiirde düşünceyi reddederek duyguyu ön plana çıkarmış, sanat için sanat ilkesini kabul etmiş; şiirde temel kaygının güzellik olması gerektiğini savunmuş, aşkı da işlenebilecek en güzel konulardan biri olarak değerlendirmiştir. Sanat anlayışında sürekli değişmelere açık bir şair olarak kalmıştır. Hayal gerçek çatışması sürekli işlediği temalardandır. En çok ele aldığı temalar; aşk ve kadındır. Celal Sahir'de Milli Edebiyat'a ulaşma düşüncesi ilk önce dilde Türkçeleşmek şeklinde ortaya çıkmıştır. O, Genç Kalemler hareketinden daha önce Türk Derneği etrafında toplanan sadeleşmecilere katılmış; fakat bu derneğin başarısızlığa uğraması üzerine şiir dilinde bir sadeleşme gerçekleştirememiştir. Milli Edebiyat, şairin temalarında birtakım değişiklikler yapmasını sağlamıştır. Bu dönemde ağırlıklı olarak bireysel temalardan sosyal temalara geçmiş; şair, toplumu ilgilendiren yurdun geleceği, Balkan ve Birinci Dünya Savaşları konularında şiirler yazmıştır. Ülke sorunlarına yaklaşımı eskiden olduğu gibi biraz duygusal ve romantiktir. Fransızcasını ilerletip Fransız edebiyatı hakkında bilgi edinince edebî zevki değişti. Şair olarak tanınmasına rağmen oldukça hacimli nesirleri vardır. İlk şiirleri klasik nazmın özelliklerini taşır. Ona göre şiir düşünce işi değil, duygu işidir. Türk edebiyat ve siyaset hayatında ortaya atılan akım ve inkılâpların yayılmasında ve benimsenmesinde çok etkili olmuştur.¹⁶

1.3.9. Ahmet Muhtar

“Mecmûa-ı Lisân” dergisinde sadece bir yazısı vardır. Yazının başlığı : “Figânnâme” dir.

1.3.10. Ahmet Refik (Ahmet Refik Altınay)

Yazı hayatına Harbiye Mektebi'nde muallimlik yaptığı yıllarda başlamıştır. Demirbaş Şarl hakkındaki eseri dolayısıyla, İsveç Akademisi tarafından mükâfatlandırılmıştır. Çok ve çeşitli eserleri vardır. Sayısı 150'yi aşan eser vermiş bir yazardır. Bu eserleri arasında, okullar ve halk için yazılmış tarih kitaplarını,

¹⁵ Hüseyin Tuncer, *Servet-i Fünûn Edebiyatı*, Akademi Kitabevi, İzmir, 1998, s.384

¹⁶ Ali İhsan Kolcu, *Servet-i Fünûn Edebiyatı*, Salkımsöğüt Yay., Erzurum, 2008, s.247-248

tercümelerini, makalelerini, askerlikle ilgili kitaplarını ve bu arada “Gönül” isimli şiir mecmûasını söylemek mümkündür.

A.Refik, İkinci Meşrutiyet’in ilanına kadar İrtika, Malûmat, Hazine-i Fünûn ve Mecmûa-ı Ebuzziya gibi dergilerde makaleler; Tercümân-ı Hakikat gazetesinde ise başyazılar yazmıştır.Yazı hayatının ilk konularını daha çok dini kıssalara ayıran A.Refik, bilhassa Mekteb-i Harbiye öğretmenliğinden itibaren tarihi konulara ağırlık vermiş ve bu dönemde çeşitli gazete ve mecmualarda Osmanlı tarihinin siyasi, askeri, kültürel, sosyal, ekonomik, dini ve sanatsal yönüyle ilgili sayısı yüzleri aşan makale ve yazı neşretmiştir. Hazine-i Evrak çalışmaları Ahmet Refik’in daha bilimsel eserler vermesine sebep olmuştur.¹⁷

1.3.11. Ahmet Sâbit

Dergide sadece bir çeviri yazısı vardır. Yazının adı Fransızca’dan tercüme ettiği “Kış” tır.

1.3.12. Ahmet Süha

Dergide Fransızca’dan çeviri yaptığı sadece bir yazısı vardır. Yazının adı : “Şiir” dir.

1.3.13. Ahmet Hüsni

Dergide Fransızca’dan çevirdiği iki yazısı yayımlanmıştır.

1.3.14. Ali Nihad

Dergide toplam beş tane Fransızca’dan çevirdiği metinler vardır. Bunlardan ikisi şiir, diğerleri nesirdir.

1.3.15. Askeriyeden Remzi

Dergide “Çiçek” ve “Makber” adlı iki tane yazısı yayımlanmıştır.

---

¹⁷ N.Sakaoğlu, ”A.Refik Altınay”*Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, c.1, İst., 1993, s.218.

1.3.16. Bayındırlı Sadık

“Mecmûa-ı Lisân” dergisinde sadece “Askerlik” adlı yazısı yayımlanmıştır.

1.3.17. Bedriye Hanım

Dergide “Lisan Bahsi” başlıklı makalesi yayımlanmıştır.

1.3.18. Bekir Sabri

Dergide “Bir Metrede Ay” başlıklı bir yazısı yayımlanmıştır. Edebî bir parça değildir.

1.3.19. C. Capos

Dergide, Türkçe bir fıkrayı Fransızca’ya tercüme ettiği bir yazısı vardır.

1.3.20. Ekrem

Dergide, “İlim ve İrfan” ve “Merak ve Tecessüs” başlıkları altında iki yazısı yayımlanmıştır.

1.3.21. Ekrem Bey (Recâizâde Mahmut Ekrem)

1847’de İstanbul’da doğdu. Ekrem Bey, ikinci devrede, yani 1839’dan sonra yetişenlerdendir. Münevver ve refahlı bir ailede yetişen Ekrem Bey, şiire pek genç yaşlarda başlamış çeşitli gazetelerde yazılar yazmıştır. Fakat asıl gazeteciliği Tasvir-i Efkâr’da çalıştığı devre aittir. Bununla beraber, Abdülaziz devrindeki fikri hayatın temeli olan ve Türk cemiyeti için ileri bir hamle teşkil eden siyasi fikirleri benimsemişti. Fakat açıkça siyasi faaliyete karışmadı; kendini sadece edebiyata verdi. Ekrem Bey öncelikle Namık Kemal’den daha sonraları da Hamid’den etkilenmeye başladı. Bütün nesli gibi şekil endişesini hiç tanımamış, şiirde dile nesirdeki dil gibi sadece bir ifade vasıtası olarak bakmıştır. Ekrem Bey’in dilinde bir karar yoktur. Ekrem’in ilk şiirlerini teşkil eden tehliiller, münacatlar, naatler, hikemi ve aşıkane gazellerden sonra şairin yaradılışı onu daha hissi mevzulara çekti.¹⁸ Ekrem Bey, şiiri behemahal nazım çerçevesinde görmezdi. Türk edebiyatında mensur şiir

---

¹⁸ A.Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Dergâh Yay., İst., 2005, s.252-255

denilen nevi onunla başlar. Şiirlerinin arasına uzun nesir parçaları karıştırmaktan çekinmediği gibi, bazen nazma nesir ile başlardı. Ölüm manzumelerinden sonra oldukça itibari bir görüşle yazılmış tabiat şiirleri vardır. Ekrem Bey, şiirde resim tecrübesinden istifade arzusu ile tefsiri mümkün olan bir nevi akademizm getirmiştir. Kendisinden sonra da devam edecek olan bu tablo kopyeleri, mecmûa tasvirleri ve kartpostallar üzerine yazılan manzumeler devrini açar.¹⁹

Ekrem Bey, hissi ve acıklı şeylerden hoşlanan ve hususi hayatın her safhasını nazım diline geçirmeyi seven bir şairdir. İlhamı küçük ve şairane şeylerden hoşlanır. Kelebek, çiçek, yaprak, yatağında kitap okuyan kadın ve kuzu otlatan kız, onun için uzun manzumelerin ilham kaynağı olabiliyor. Başta Tevfik Fikret olmak üzere, hemen hepsi, ondan gördükleri gibi şiiri kendi hayatlarında ve kendi mahremiyetlerinde aradılar. Ekrem Bey'in aynı zamanda "Naçiz" adı ile garp edebiyatlarından yaptığı tercümelere bir külliyatı vardır. 1880 senelerinden sonra yetişenlerle kendi devri arasında birleştirici çizgi konumundadır. Batı yanlısı gençlere önderlik etmiştir. Servet-i Fünûn gençlerini toplamıştır. Eski edebiyat yanlısı Muallim Naci ile "uyağın göz için mi; kulak için mi olması gerektiği" konusunda biçim tartışmalarına girmiş ve bu tartışmadan galip çıkmıştır. Eskinin içinden hiç çıkmamış olmasına rağmen edebiyatımızın şark edebiyatları karşısındaki vaziyetini ilk açıklayanlardan biridir.²⁰ Eserlerinde Fransız edebiyatının tesiri gittikçe artmıştır. 1871-76 seneleri Ekrem Bey'in edebiyata kendisini en çok verdiği senelerdir.

1.3.22. Emin Lütfi

Dergide "Hâl ve İstikbâl" , "Tahsil-i El-sine Hakkında" , "Siga-yı Müştereke-yi Hâlliye" başlıkları altında üç adet yazısı yayımlanmıştır.

1.3.23. Emin Osman

Dergide iki adet yazısı yayımlanmıştır. Adları : "Tembel Adamlar Mesûd Olamazlar" ve "Sebât Her Şeyde Memduhtur."

¹⁹ Ali İhsan Kolcu, *Tanzimat Edebiyatı II*, Salkımsöğüt Yay., Erzurum, 2009, s.193.

²⁰ Orhan Okay, *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*, Dergâh Yay., İstanbul, 2010, s.130

1.3.24. F. (Ahmet Ferit Tek)

1877 yılında Bursa’da doğdu. Asker olmak istediği için Kuleli Askeri Lisesi’ne girdi. Daha sonra Harbiye’ye girerek oradan teğmen rütbesi ile mezun oldu. Meşrutiyetçi cereyanlara karıştığı için Trablusgarb’a sürüldü. “Şura-yı Ümmet” gazetesinde yazılar yazdı. Kahire’ye geçtiğinde burada “Türk” gazetesinde yazılar yazdı. 1908’de İstanbul’a geldi ve devlette görev aldı, Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde tarih profesörlüğü yaptı. “Milli Meşrutiyet Fırkası” adlı milliyetçi bir parti kurdu. Milliyet fikri ve milliyetçilik ülküsünü gerçeklik şuuru ile dengelemeye, her türlü siyasi düşüncenin üstünde değişmez prensip olarak yerleşmesine büyük önem vermiştir. Şair Mehmet Emin Yurdakul, Ahmet Ağaoğlu, Yusuf Akçura ve birkaç arkadaşıyla 25 Mart 1912’de Türk Ocağını kurdu. “İfham” gazetesini çıkardı, ateşli yazılar yazdı. İstanbul milletvekili oldu. Yazılarında Türklük ve İslâmiyet dayanışmasına büyük önem vermiştir. 25 Kasım 1971’de öldü.²¹

1.3.25. Faik Nalânî

Dergide bir adet yazısı yayımlanmıştır. Yazının başlığı : “Yetimlik” tir.

1.3.26. Faik Reşat

Dergide “Tabiat” başlığı altında sadece bir yazısı yayımlanmıştır.

1.3.27. Hüseyin Hüsnü

Dergide beş tane yazısı yayımlanmıştır. Bu yazılar Fransızca’dan tercüme edilmiş metinlerdir.

1.3.28. H. Bedrettin

Derginin hemen hemen tüm sayılarında çevirileri bulunmaktadır. Toplam 20 yazısı dergide yayımlanmıştır. Fransızca’dan tercüme ettiği hikâyeler ve şiirlerin yanında edebiyata dair makaleleri de bulunmaktadır. Fransız lisânına dair verdiği bilgilerle okuru aydınlatmıştır.

---

²¹ Yenal Ünal, *Ahmet Ferit Tek*, Bilgeoğuz Yay., İstanbul, 2009, s.21

1.3.29. H. Fâik

Dergide sadece bir adet şiiri yayımlanmıştır. Şiirin adı : “Neşide-i Sevda” dır.

1.3.30. H. Hâledi

Dergide Fransızca’dan Türkçe’ye tercüme ettiği bir yazısı yayımlanmıştır.

1.3.31. H.M.

Dergide Fransızca’dan çevirdiği “Cümel-i Hikemiyye” başlıklı bir adet yazısı yayımlanmıştır.

1.3.32. Hüseyin Mâcid

Mecmûa-ı Lisân Dergisi’nde sadece bir adet yazısı yayımlanmıştır. Yazının başlığı : “Temenni-yi Muhayyil” dir.

1.3.33. İbrahim

Dergide, Fransızca’dan tercüme edilen bir adet hikâyesi yayımlanmıştır. Başlığı : “Ali Cenâb Bahçıvan” dır.

1.3.34. İsmail Raûf

Dergide, Fransız lisanına ait bir makaleyle bir adet yazısı yayımlanmıştır.

1.3.35. İsak Ferari

Dergide, sadece “İhtisâsât-ı Şefkat” başlıklı şiiri yayımlanmıştır.

1.3.36. İskender Ferari

Dergide, “Sükût-ı Evrak” başlıklı yazısı yayımlanmıştır.

1.3.37. K.B.

Derginin ilk iki sayısında eğlenceli kısa hikâyeleri yayımlanmıştır.

1.3.38. K. Fâik

Derginin dördüncü sayısında methiyesi yayımlanmıştır.

1.3.39. M. Fahrettin

Dergide toplam 10 adet yazısı yayımlanmıştır. Bunlar Fransızca'dan tercüme ettiği hikâyeler, makaleler ve sözlerdir. Fransız lisânı hakkında bilgiler verdiği yazıları vardır, bu yazılar Fransızca hakkında bilgi sahibi olmayı sağlamış, Fransızca ve Türkçe arasında benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koymuştur.

1.3.40. M.H.

Dergide, “Nankör Çocuklar” başlıklı yazısı yayımlanmıştır.

1.3.41. N.M.

Derginin son sayısında “İsterim” başlıklı yazısı yayımlanmıştır.

1.3.42. M.Münir

Dergide sadece “Lisan Bahsi” başlıklı makalesi yayımlanmıştır. Bu makalede Fransız lisânına ait bilgiler sunmuştur.

1.3.43. Mehmet Muhlis

Mecmûa-ı Lisân'da iki adet yazısı yayımlanmıştır. Yazıların Başlığı: “Bahar Kokuları Gelirken” ve “Son Buse” dir.

1.3.44. Mehmet Sadi

Dergide iki adet yazısı yayımlanmıştır. Bunlardan biri çocuklara “Ahlâk” adlı nesriyle “Hîç-i Hayat” adlı şiiridir.

1.3.45. Mehmet Nizami

Derginin son sayısında iki adet yazısı yayımlanmıştır. Başlıkları : “Hilm ve

Sükûnet” ve “Solmuş Yaprak” tır.

1.3.46. M. Servet

Dergide Fransızca’dan tercüme ettiği yazıları yayımlanmıştır.

1.3.47. M. Âsım

Dergide verilen bilmecelerin cevâbı yayımlanmıştır.

1.3.48. Mihrî

Dergide, Fransızca’dan Türkçe’ye tercüme ettiği bir fıkrası yayımlanmıştır.

1.3.49. Mekke-i Mükerrimeli Nuri

Dergide, müsabakaya katılarak Fransızca’dan tercüme ettiği fıkrası yayımlanmıştır.

1.3.50. Müstecâbi Zâde İsmet

1868 yılında Balıkesir’in Balya kazasına bağlı Müstecâb köyünde doğdu. Karesi İdadî Mektebi’nden mezun olduktan sonra İstanbul’da girmiş olduğu Mekteb-i Hukuku “Ruûs” derecesiyle bitirdi. Jön Türkler’le ilişkilerde bulunması sarayın dikkatini çekti.Saray tarafından uyarılmasına rağmen Jön Türkler’le ilgisini kesmeyince bir jurnal sonucu tutuklandı ve Midilli’ye sürgün edildi.

İzmir’e döndüğünde “Hıyâbân” adını verdiği mecmuâyı yayımladı. I.Dünya Savaşı’nın getirdiği maddi ve manevi çöküntü sebebiyle dergi, yayın hayatını ancak beş sayı sürdürebildi.

Yeni Türk şiirinden haberdar olmakla birlikte Muallim Naci’nin yolunu tutarak Osmanlı şiirinin edebî zevkini benimseyen Müstecâbî-zâde İsmet, şairlik bakımından birinci sınıf sanatkârlar arasında sayılamaz.

Şiir ve makalelerini “Nilüfer, Mekteb, Maarif, Hazine-i Fünûn, Ma’lûmat, İrtika, Resimli Gazete ve Ma’rifet” dergileriyle “Tercümân-ı Hakikat,Sabah ve İkdâm” gazetelerinde yayımladı. İlk şiiri Karesi Gazetesi’nde 1887 yılında çıkan bir gazeldir.

1.3.51. Mustafa Niyazi

Derginin bir sayısında okuyuculara sunulan bilmecesi yayımlanmıştır.

1.3.52. Muâllim Naci (Ömer)

1849-1950'de doğan Muallim Naci, Recâizâde ve Hamîd'le nesil arkadaşıdır. Nâci, eserlerinde Hamid'in tesiri altındadır. Nâci, yeniliğe düşman olmayan sadece eski ile yeni arasında kalan bir sanatçı. Nesirleri şiirlerine göre daha dağınıktır. Muallim Naci'ye göre dil, kendi müstakil hayatı olan müstakil bir varlıktır. Dile çok önem vermiştir, dil karşısındaki duruşunu her zaman korumuştur.

Doğrudan doğruya dinî eserlerinin dışında ahlâki, Arap ve Fars edebiyatlarının tanınmış güzelliklerini yaymaya çalışan tercümeleler, küçük musahabeler, eski edebiyatı gözden geçiren ilk tenkit denemeleri, makaleler, garp şiirinden yapılmış tercümelemlerle devrin bütün bir tarafını doldurur.²²

Muallim Naci öğretici bir kalemdi; kendisinin de dediği gibi öğrenmekten ve öğretmekten bıkmıyor. Naci, hakikaten devrine nazaran Türkçe'yi bulan ve ona inananlardandır.

1.3.53. Mehmet Halim

“Mecmûa-ı Lisân” dergisinin başmuharriridir. Makalelerinin yanında Fransızca'dan çevirdiği eserleriyle Fransız lisanı hakkında okurları bilgilendirmiştir. Genellikle çeviri metinlerin altında imzası vardır. Fransız lisânına ait verdiği bilgiler dergide yayımlanmış, Fransızca ve Türkçe arasındaki benzerlik ve farklılıkları karşılaştırmalı olarak ortaya koymuştur. Derginin son sayısına kadar hem başmuharrirlik hem de mesûl müdürlük yapmıştır.

1.3.54. Nigâr Binti Osman

Türk şairidir. Öğrenimini Fransız mektebinde yapmıştır. Çocuk yaşındayken şiir yazmaya başlamıştır. Fransız dilini ve edebiyatını çok iyi bilmektedir. Şiirlerinde ince bir lirizm görülür. Türk kadın şairler arasında 19.yy'ın ikinci yarısında en bol ve en özlü eserler vermiş bir şahsiyettir. Döneminde en fazla yabancı dil bilen kadın

²² A.Hamdi Tanpınar, *19.Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, YKY, İstanbul 2007, s.529-530

şaire olarak dikkati çeker. Nigâr Hanım, bir yönüyle daima Batılı kalmış, diğer yandan Doğu'nun bir parçası olmayı sürdürmüştür. Yaşam tarzı, fikir hayatı doğu gelenekleriyle birebir örtüşürken, kültür yaşamı ve üstün olduğu değerleri takdir etme ve benimseme açısından Batılı sayılabilir.²³

1.3.55. Nihad

Dergide, sadece çocuklara ait nesri yayımlanmıştır.

1.3.56. Nihâl

Dergide, “Beş Şebâbet” adlı Fransızca'dan tercüme edilen bir yazısı yayımlanan okurlardandır..

1.3.57. Nâzım

Dergide, sadece “Kendi Kendime” adlı bir şiiri yayımlanmıştır.

1.3.58. Ohannes Guzleyan

Dergide “Hakikatli Kuş” adlı yazısı yayımlanmıştır.

1.3.59. Piyer Tacho

Dergide, “Hikemiyât-ı Garbiye” adlı Fransızca kelimeleri yayımlanmıştır.

1.3.60. Râuf (Mehmet Râuf)

Servet-i Fünûn topluluğu içinde Halid Ziya'dan sonra en büyük romancı sayılmaktadır. Henüz on altı yaşındayken ilk hikâyesi “Düşkün”ü İzmir'e Halit Ziya'ya gönderir. H.Ziya'da bu hikayeyi “Hizmet” adlı gazetede yayımlar. Böylece yazarlık hayatı başlamış oldu.“Mektep” ve “Servet-i Fünûn” dergilerine yazılar gönderen M.Raûf, edebiyatta batılı anlayışı benimseyen “Edebiyat-ı Cedide” akımı içinde yer alır.²⁴

---

²³ Nazan Bekiroğlu; *Şair Nigâr Hanım*, Timaş Yay., İst., 2008, s.145

²⁴ İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e*, Dergâh Yay., İst.2010, s.363-364

Hikâyelerinde toplumsal sorunlardan çok bireysel sorunlara yönelmiştir. Romantizm akımından ve Halit Ziya ve Paul Bourget'ten etkilenen M. Rauf eserlerinin çoğunda aşk ve kadın temasını ele almış, dilde son derece yalın ve anlaşılır olmaya dikkat etmiştir. Üslûbu dağınıktır. Bu yüzden çok eleştirilmiştir. "Eylül" romanı Nabizade Nazım'ın "Zehra"sından sonra en güçlü psikolojik romandır. Dönemin sosyal ve siyasal gelişmelerine kayıtsız kalan yazar sadece Halâs romanıyla vatanperverlik temasını işlemiştir. Öte yandan yazdığı kimi müstehcen ya da kamu ahlâkına aykırı öykülerle de eleştirilmiştir.²⁵ Tabiat tasvirlerinde ya da dış dünyayı anlatmada başarılı olamayan yazarın insan ruhunun derinliklerine indikçe ve temel psikolojik durumları betimlemeye çalıştığında gerçek sanat kudretini sergilediği gözlemlenir. Hikâye ve romanlarının yanı sıra evlilik içi ve evlilik dışı kadın-erkek ilişkilerini anlatan oyunları da bulunan yazar, Cumhuriyet'in ilk yıllarında kadın dergileri de çıkarmıştır.

Mehmet Raûf'ta ciddi bir Halid Ziya etkisi vardır. Fakat onun kadar disiplinli ve üslûp sahibi değildir. Buna rağmen mensur şiirlerinde ondan daha başarılıdır.²⁶

1.3.61. Remzi Nejad

Dergide, yalnızca son sayıda "Hep O.." başlıklı şiiri yayımlanmıştır.

1.3.62. Rüstem Fehmi

Dergide, toplam 5 adet yazısı vardır. Bunlar Fransızca'dan tercüme edilen parçalardır.

1.3.63. Sadrettin Bey

Dergide, "Hiç" adlı yazısı yayımlanmıştır.

1.3.64. Saffet İlhamî

Mecmûa-ı Lisân Dergisi'nde üç adet şiiri yayımlanmıştır.

---

²⁵ Hüseyin Tuncer, *Servet-i Fünûn Edebiyatı*, Akademi Kitabevi, İzmir 1998, s.203

²⁶ Ali İhsan Kolcu, *Servet-i Fünûn Edebiyatı*, Salkımsöğüt Yay., Erzurum 2009, s.350-352

1.3.65. Salih Zeki

Dergide “Sabır” adlı yazısı yayımlanmıştır.Dergiye yazı gönderen okuyuculardandır.

1.3.66. Sami Bey (Şemsettin Sami)

Dil, lugât ve tarih üzerine yaptığı çalışmalarla, Türk milliyetçiliğine hizmet etmiş olan Şemsettin Sami Bey, 11 Haziran 1850’de doğmuştur. Dil ve Tarih alanında Türkçülük yapan Şemsettin Sami Bey, bunu eserlerinde ortaya koymuştur. Birçok ifadesinde dilde Türkçülüğü savunmuştur. Osmanlıca’yı Türk dili olarak açık bir şekilde ifade edenlerin başında gelir.Küçük yaşta Arapça, Farsça, Rumca, Eski Yunanca, Fransızca ve İtalyanca öğrenden Şemsettin Sami,dilci olarak tanınsa da edebiyatın bütün türleriyle ilgilenmiş ve Türk edebiyatının ilk romanı sayılan “Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat”ı yazmıştır.²⁷ Batı’dan yapılan ilk çevirilerde de onun imzası vardır. Fransızca’dan çevirdiği “İhtiyar Onbaşı” adlı trajedisinin sahnede kazandığı başarı üzerine, Arnavut sorunlarını ele alan “Bosa” adlı oyunu da Gedikpaşa Tiyatrosu’nda sahnelenmiştir. Daniel Defoe’dan “Robenson Kruzo” ve Victor Hugo’dan “Sefiller” romanlarını Türkçeye çevirmiştir. Sözlük alanındaki çalışmalarıyla öne çıkmıştır. Bu alanda ilk olarak Fransızca Türkçe olan “Kamus-ı Fransevi”yi yayınlamıştır. Bu eserden dolayı II.Abdülhamit tarafından ona “İftihar Madalyası” verilmiştir. “Kamus-ul A’lâm” adlı ansiklopedi ile ülkenin en popüler yazarlarından biri haline gelmiştir. Gazetelerden Türkçe’nin ıslahı üzerine bir dizi makalesi çıkmıştır. Modern ikelere göre hazırlanmış ilk Türkçe’den Türkçe’ye sözlük olan “Kamus-ı Türkî”yi yazdı. Eserin “İfade-i Meram” adlı önsözünde Türk dilinin tarihi gelişimini ve coğrafi durumlarını incelemiş, Türkçe’nin kollarını gözden geçirmiştir. Yazar, bu eseri yayınladıktan sonra kendini tamamiyle Türk dili araştırmalarına verdi. Dilin sadeleşmesini ve Türkçeleşmesini savundu. Türk basınında değişik tarihlerde altı gazeteye başyazarlık yapmış ve birçok eser üretmiştir.²⁸

²⁷ İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat’tan Cumhuriyet’e*, Dergâh Yay.,İst. 2010, s.188

²⁸ Ali İhsan Kolcu, *Tanzimat Edebiyatı II*, Salkımsöğüt Yay.,Erzurum 2009, s.76

1.3.67. Selânikli Mehmet Rasim

Dergide, müsabakaya konan bilmecelerinin cevabı yayımlanan okurlardandır..

1.3.68. Sokulu Zâde Ekrem

Dergide, “Vakit” başlıklı denemesi yayımlanmıştır.

1.3.69. Şamlı Ömer Hamdi

Dergide, Fransızca’dan tercüme ettiği “Bir Valideye Hitâb” başlıklı yazısı yayımlanan okurlardandır.

1.3.70. Şinasi

Dergide “Temcîd” adlı şiiri yayımlanan okurlardandır.

1.3.71. Üsküdarlı Ali Haydar

Dergide, Fransızca’dan tercüme ettiği “Yağ Lekesi” başlıklı hikâyeyle müsabakaya katılan okurlardandır.

1.3.72. V. Necdet

“Mecmûa-ı Lisân” dergisinde, “Tesâdüf” adlı yazısı yayımlanmıştır.

1.3.73. Vefik Keridî

Dergide, “Niyagara Şelâlesi” adlı Fransızca yazının tercümesini yapmıştır.

1.3.74. Yusuf Mazhar

Dergide, “Yetim” adlı şiirin Fransızca’dan tercümesini yaparak müsabakaya katılan okurlardandır..

1.3.75. Yüzbaşı M.F.

Dergide, Fransızca’dan çevirdiği “Niyaz” başlıklı nesri yayımlanan okurlardandır.

1.3.76. Zekeriya Yahya

Dergide, müsabakaya katılmış Fransızca bir parçanın çevirisini yapmıştır.

1.3.77. İmzasız

Mecmûa-1 Lisân Dergisi'nde hemen hemen her konuda olmak üzere toplam 77 adet imzasız yazı yer almıştır.

II. BÖLÜM

TAHLİL DİZİNİ

2.1. YAZILAR

2.1.1. Yazar Adına Göre Dizin

2.1.1.1. A. Aznavur

A. Aznavur, Tembellik, nu.5, s.36-37

A. Aznavur, Küçük Vâlîde, nu.7, s.52-53

- A. Aznavur, Göz Bağı Oyunu, nu.10, s.77
A. Aznavur, Fıkarât-ı Latîfe, nu.11, s.86-87
A. Aznavur, Kuzucuk, nu.14, s.107-108
A. Aznavur, Altın Meyveli Ağaç, nu.17, s.131-132
A. Aznavur, Genç Bir Tâcirin Sergüzeşti, nu.21, s.158-159-160-161
A. Aznavur, Eğlenceli Hikmet Dersi, nu.21, s.161-162
A. Aznavur, Bir Mektup, nu.29, s.208
A. Aznavur, Hikemiyyât, nu.30, s.211-212
A. Aznavur, Lüzumlu Şeyler, nu.31, s.222-223
A. Aznavur, Lisân Mecmûası, nu.37. s. 268-269
A. Aznavur, Durûb-ı Emsâl ve Cümel-i Hikemiyye, nu.39, s.282-283

2.1.1.2. A. Fecrî

- A. Fecri, Lâ-vaziyye, nu.46, s.338-339
A. Fecri, Hiss-i Gürîzân, nu.46, s.340

2.1.1.3. A. Rıza Hicri

- A. Rıza Hicri, Hatırât-ı Mâziden Bir Levhâ, nu.14, s.106-107
A. Rıza Hicri, Yuva, nu.25, s.183
A. Rıza Hicri, Kar, nu.27, s.196
A. Rıza Hicri, Sür'at-i Hayat, nu.37, s.270

2.1.1.4. A. M. Hakkı

- A. M. Hakkı, Küçük Mektuplardan, nu.45, s.335
A. M. Hakkı, Bolie'den Bir mısrayla Bir Beyit, nu.42, s.306

2.1.1.5. A. Naci

- A. Naci, Mâi ve Sümbül, nu.44, s.321
A. Naci, Bahar Geceleri, nu.46, s.339-340

2.1.1.6. Abbe Tacho

Abbe Tacho, Terbiye – İlim, nu.32, s.229-230
Abbe Tacho, Üç Hikmet, nu.33, s.237-238-239-240
Abbe Tacho, Hatme-i Ta'lim-i Karâit, nu.35, s.254-255
Abbe Tacho, Fransızca Mektup Numûneleri, nu.38, s.278-279
Abbe Tacho, Fransızca Mektup Numûneleri, nu.43, s.316-317-318

2.1.1.7. Abdullah Hilmi

Abdullah Hilmi, Saka Kuşu, nu.12, s.92
Abdullah Hilmi, Gar Köprüsü, nu.29, s.207
Abdullah Hilmi, Ebeveyn, Muallime Karşı Olan Vezâif, nu.40, s.294-295

2.1.1.8. Ahmed Celâl (Celâl Sahir Erozan)

Ahmed Celâl, Mütelevvin, nu.44, s.322
Ahmed Celâl, Marie, nu.44, s.326
Ahmed Celâl, Neşide-i Ricâ, nu.45, s.331
Ahmed Celâl, Bilseniz Ki..., nu.46, s.339

2.1.1.9. Ahmed Muhtar

Ahmed Muhtar, Figânnâme, nu.7, s.51

2.1.1.10. Ahmed Refik (Ahmet Refik Altınay)

Ahmed Refik, Dalgalara Dair, nu.36, s.259
Ahmed Refik, Orman Gülü, nu.36, s.260
Ahmed Refik, Menekşe, nu.36, s.260
Ahmed Refik, Sonbahar, nu.36, s.261

2.1.1.11. Ahmed Sâbit

Ahmed Sâbit, Kış, nu.42, s.308

2.1.1.12. Ahmed Sühâ

Ahmed Sühâ, Şiir, nu.45, s.331

2.1.1.13. Ahmed Hüsnü

Ahmed Hüsnü, Müsâbaka, nu.31, s.221

Ahmed Hüsnü, Balta Girmeyen Orman, nu.37, s.269-270

2.1.1.14. Ali Nihâd

Ali Nihâd, Sabah, nu.9, s.67

Ali Nihâd, Yedi Yaşındaki Bir Kızın Vefatı Üzerine, nu.11, s.83-84

Ali Nihâd, Küçük Hasta, nu.12, s.91-92

Ali Nihâd, Ben Neyi Severim?, nu.25, s.182-183

Ali Nihâd, Tûfân, nu.42, s.311

2.1.1.15. Askeriyeden Remzi

Askeriyeden Remzi, Çiçek, nu.13, s.99

Askeriyeden Remzi, Makber, nu.15, s.115

2.1.1.16. Bayındırlı Sâdık

Bayındırlı Sâdık, Askerlik, nu.9, s.69

2.1.1.17. Bedriye Hanım

Bedriye Hanım, Lisân Bahsi, nu.38, s.274-275-276

2.1.1.18. Bekir Sabri

Bekir Sabri, Bir Metrede Ay, nu.32, s.231-232

2.1.1.19. C. Capos

C. Capos, Müsabaka, nu.38, s.274

2.1.1.20. Ekrem

Ekrem, İlim ve İrfan, nu.7, s.54-55

Ekrem, Merak ve Tecessüs, nu.8, s.58

2.1.1.21. Ekrem Bey

Ekrem Bey, Ağustos Böceğiyle Karınca, nu.1, s.4

Ekrem Bey, Meşe ile Saz, nu.2, s.11-12

Ekrem Bey, Meşe ile Saz, nu.31, s.219-220

Ekrem Bey, Bir Ümmî Çocuğun Tahassürü, nu.40, s.293

Ekrem Bey, Ölüm ve Oduncu, nu.41, s.299

Ekrem Bey, Bir Çocuğun Hâl-i Suhûndaki Münâcaatı, nu.42, s.306-307

Ekrem Bey, Semâyı Mûkevkeb, nu.42, s.307-308

Ekrem Bey, Amerika'da Bir Gece, nu.42, s.315-316

2.1.1.22. Emin Lütfî

Emin Lütfî, Hâl ve İstikbâl, nu.26, s.189

Emin Lütfî, Tahsîl-i El-sîne Hakkında, nu.32, s.230

Emin Lütfî, Sîga-yı Müştereke-yi Hâlliye, nu.46, s.342-343-344

2.1.1.23. Emin Osman

Emin Osman, Tembel Adamlar Mes'ûd Olamazlar, nu.37, s.266

Emin Osman, Sebât Her Şeyde Memdûhtur, n.39, s.285

2.1.1.24. F. (Ahmet Ferit Tek)

F. , Lisân Bahsi, nu.35, s.249-250

2.1.1.25. Fâik Nalânî

Fâik Nalânî, Yetimlik, nu.13, s.99-100

2.1.1.26. Fâik Reşad

Fâik Reşad, Tabîat, nu.30, s.213-214-215

2.1.1.27. Hüseyin Hüsnü

Hüseyin Hüsnü, Sa'y, nu.6, s.41-42

Hüseyin Hüsnü, İnsâniyet, nu.8, s.57-58

Hüseyin Hüsnü, Tahassür-i Mâderâne, nu.13, s.100

Hüseyin Hüsnü, Bir Refikin Kabrinde, nu.14, s.106-107

Hüseyin Hüsnü, İlkbahar, nu.18, s.141-142

2.1.1.28. H. Bedrettin

H.Bedrettin, Usûl-ı Mükâtebe, nu.10,s.74-75

H.Bedrettin, Lisân, nu.10, s.75-76-77

H.Bedrettin, Sabâvet, nu.10, s.78-79

H.Bedrettin, Kitap Muhabbeti, nu.12, s.91

H.Bedrettin, Lisân Bahsi, nu.12, s.94-95

H.Bedrettin, Tagayyürât-ı Lisân-ı Fransuî, nu.13, s.100-101

H.Bedrettin, Kelebek ile Tırtıl, nu.15, s.114

H.Bedrettin, Sa'y ve Sebât, nu.15, s.116-117-118

H.Bedrettin, Lisân Mecmûası, nu.15, s.118-119

H.Bedrettin, Denizde Fırtına, nu.16, s.122-123

H.Bedrettin, Bir Edibin Vefâtı, nu.16, s.123

H.Bedrettin, Lisân Mecmûası, nu.16, s.126-127-128

H.Bedrettin, Sa'y ve Sebât-mâ'bad-, nu.16, s.124-125

H.Bedrettin, Sa'y ve Sebât, nu.17, s.133-134-135

H.Bedrettin, Genç Bir Tâcirin Sergüzeşti, nu.18, s.142-143-144

H.Bedrettin, Lisân Mecmûası, nu.19, s.150

H.Bedrettin, Lisân Bahsi, nu.20, s.152-153

H.Bedrettin, İki Fıkra-yı Ahlâkiye, nu.17, s.130-131

H.Bedrettin, Genç Kızın Vefâtı, nu.19, s.145-146

H.Bedrettin, Genç Bir Tâcirin Sergüzeşti, nu.19, s.146-147-148-149

2.1.1.29. H. Fâik

H. Fâik, Neşîde-i Sevdâ, nu.46, s.337

2.1.1.30. H. Hâledi

H. Hâledi, Bir Mektup, nu.35, s.252

2.1.1.31. H. M.

H. M. , Cümel-i Hikemiyye, nu.15, s.119-120

2.1.1.32. Hüseyin Mâcid

Hüseyin Mâcid, Temenni-yi Muhayyil, nu.45, s.331

2.1.1.33. İbrahim

İbrahim, Ali Cenâb Bahçivan, nu.41, s.300

2.1.1.34. İsmâil Râuf

İsmâil Râuf, Tarih, nu.34, s.244-245

İsmâil Râuf, Hayvânât Lisânı, nu.41, s.303-304

2.1.1.35. İsak Ferari

İsak Ferari, İhtisâsât-ı Şefkât, nu.46, s.338

2.1.1.36. İskender Ferari

İskender Ferari, Sükût-ı Evrâk, nu.25, s.183

2.1.1.37. K. B.

K. B. , Fıkârât-ı Latîfe, nu.1, s.7-8

K. B. , Fıkârât-ı Latîfe, nu.2, s.15-16

2.1.1.38. K. Fâik

K. Fâik, Başlıksız, nu.4, s.27-28-29-30

2.1.1.39. M. Fahrettin

M. Fahrettin, Lisân Bahsi, nu.34, s.245

M. Fahrettin, Mütâlaa, nu.42, s.309

M. Fahrettin, Franklin'in İşe Başlaması, nu.36, s.261-262

M. Fahrettin, Lisân Bahsi, nu.37, s.266-267-268

M. Fahrettin, Toygar, nu.37, s.271-272

M. Fahrettin, Mukabele, nu.38, s.276-277

M. Fahrettin, Lisân Bahsi, nu.39, s.283

M. Fahrettin, Şımarık Çocuk, nu.39, s.286-287

M. Fahrettin, Cümel-i Hikemiyye-Durûb-ı Emsâl, nu.41, s.298-299

2.1.1.40. M. H.

M. H. , Nankör Çocuklar, nu.11, s.82-83

M. H. , Nankör Çocuklar-mâ-bad-, nu.13, s.97-98-99

2.1.1.41. M. M.

M. M. , İsterim, nu.46, s.341-342

2.1.1.42. M. Münir

M. Münir, Lisân Bahsi, nu.21, s.158

2.1.1.43. Mehmed Muhlis

Mehmed Muhlis, Bahar Kokuları Gelirken, nu.44, s.323-324

Mehmed Muhlis, Son Bûse, nu.44, s.324-325-326

Mehmed Muhlis, Son Bûse-mâ-bad-, nu.45, s.332,333-334-335

2.1.1.44. Mehmed Sadi

Mehmed Sadi, Ahlâk, nu.10, s.73-74

Mehmed Sadi, Hiç-i Hayat, nu.44, s.321

2.1.1.45. Mehmed Nizâmi

Mehmed Nizâmi, Hilm ve Sükûnet, nu.45, s.336

Mehmed Nizâmi, Solmuş Yaprak, nu.45, s.336

2.1.1.46. M. Servet

M. Servet , Çiçek, nu.9, s.70

M. Servet , Bir Müteverrimenin Vâldesine Hitâbı, nu.11, s.84

2.1.1.47. M. Âsım

M. Âsım, Bilmecelerin Cevâbı, nu.31, s.221-222

2.1.1.48. Mihrî

Mihrî, Sür'at-i Ömür, nu.36, s.257-258-259

2.1.1.49. Mekke-i Mükerrimeli Nuri

Mekke-i Mükerrimeli Nuri, Müsabaka, nu.30, s.212

2.1.1.50. Müstecâbî Zâde İsmet

Müstecâbî Zâde İsmet, Mersiye, nu.26, s.190

2.1.1.51. Mustafa Niyâzi

Mustafa Niyâzi, Bilmece, nu.10, s.80

2.1.1.52. Muallim Nâci

Muallim Nâci, Bir Çocuğun Mezarında Muharrir, nu.32, s.227-228

Muallim Nâci, Güzler, nu.39, s.284

2.1.1.53. Mehmed Halim

Mehmed Halim, Haftada Bir, nu.15, s.113-114

Mehmed Halim, Haftada Bir, nu.16, s.121-122

Mehmed Halim, Haftada Bir, nu.17, s.129-130

Mehmed Halim, Haftada Bir, nu.18, s.137-138

Mehmed Halim, Cümel-i Hikemiyye, nu.20, s.151-152

Mehmed Halim, Cümel-i Hikemiyye, nu.21, s.157-158

Mehmed Halim, Cümel-i Hikemiyye, nu.22, s.163-164

Mehmed Halim, Cümel-i Hikemiyye, nu.23, s.169-170

Mehmed Halim, Cümel-i Hikemiyye, nu.24, s.175-176

Mehmed Halim, Cümel-i Hikemiyye, nu.25, s.181-182

Mehmed Halim, Fransızca'da Müsta'mel, nu.26, s.187-188

Mehmed Halim, Fransızca'da Müsta'mel, nu.27, s.193-194-195

Mehmed Halim, Fransızca'da Müsta'mel, nu.28, s.199-200-201

Mehmed Halim, Fransızca'da Müsta'mel-mâ'bad-, nu.29, s.206

Mehmed Halim, Cümel-i Hikemiyye, nu.29, s.207-208

Mehmed Halim, Cümel-i Hikemiyye, nu.31, s.218-219

Mehmed Halim, Fransızca'da Müsta'mel-Cümel-i Hikemiyye, nu.33, s.233-234

Mehmed Halim, Fransızca'da Müsta'mel-Cümel-i Hikemiyye, nu.34, s.242-243

Mehmed Halim, Fransızca'da Müsta'mel, nu.35, s.250-251

Mehmed Halim, Cümel-i Hikemiyye, nu.37, s.265-266

Mehmed Halim, Cümel-i Hikemiyye-Durûb-ı Emsâl, nu.42, s.305-306

2.1.1.54. Nigâr Osman

Nigâr Osman, Tahattür Et !, nu.24, s.179

2.1.1.55. Nihâd

Nihâd, Çocukların Terbiye-i Fikriyyeleri, nu.7, s.50-51

2.1.1.56. Nihâl

Nihâl, Beş Şebâbet, nu.34, s.245-246-247-248

2.1.1.57. Nâzım

Nâzım, Kendi Kendime, nu.46, s.339

2.1.1.58. Ohanes Guzleyan

Ohanes Guzleyan, Hakikatli Kuş, nu.20, s.153-154-155-156

2.1.1.59. Piyer Tacho

Piyer Tacho, Hikemiyât-ı Garbiye, nu.25, s.184-185-186

2.1.1.60. Râuf (Mehmet Rauf)

Râuf, Hasta Çocuk, nu.46, s.344

2.1.1.61. Remzi Nejad

Remzi Nejad, Hep O... , nu.45, s.329-330

2.1.1.62. Rüstem Fehmi

Rüstem Fehmi, Kahraman Kılğuzlar, nu.18, s.138-139-140-141

Rüstem Fehmi, Fedakâr Hizmetçi, nu.19, s.149-150

Rüstem Fehmi, Apollon Çoban İken, nu.23, s.173-174

Rüstem Fehmi, Bir Şeb-i Nûrâni, nu.27, s.197-198

Rüstem Fehmi, Bir Şeb-i Nûrâni-mâ'bad-, nu.28, s.203-204

Rüstem Fehmi, Köy Manzarasından Bir Numûne, nu.30, s.216

2.1.1.63. Sadrettin Bey

Sadrettin Bey, Hîç, nu.31, s.221

2.1.1.64. Saffet İlhâmi

Saffet İlhâmi, Asker, nu.45, s.330

Saffet İlhâmi, Sevdâ-ı Nermin, nu.45, s.330

Saffet İlhâmi, Cûy-ı Terânedâr, nu.46, s.337

2.1.1.65. Salih Zeki

Salih Zeki, Sabır, nu.42, s.311

2.1.1.66. Sami Bey

Sami Bey, Avdet, nu.39, s.284

2.1.1.67. Selânikli Mehmed Râsim

Selânikli Mehmed Râsim, Bilmecelerin Cevâbı, nu.29, s.209

2.1.1.68. Sokullu Zâde Ekrem

Sokullu Zâde Ekrem, Vakit, nu.2, s.13

2.1.1.69. Şarık (Celal Sahir Erozan)

Şarık, O Âşinâ-yı Bâide, nu.45, s.330

Şarık, Yalnız O... , nu.46, s.338

2.1.1.70. Şamlı Ömer Hamdi

Şamlı Ömer Hamdi, Bir Vâlideye Hitâb, nu.35, s.252-253

2.1.1.71. Şinâsi

Şinâsi, Temcîd, nu.35, s.253

2.1.1.72. Üsküdarlı Ali Haydar

Üsküdarlı Ali Haydar, Yağ Lekesi, nu.24, s.178

2.1.1.73. V. Necdet

V. Necdet, Tesâdüf, nu.45, s.332

2.1.1.74. Vefik Keridî

Vefik Keridî, Niyagara Şelâlesi, nu.42, s.310

2.1.1.75. Yusuf Mazhar

Yusuf Mazhar, Yetim, nu.10, s.74

2.1.1.76. Yüzbaşı M. F.

Yüzbaşı M. F., Niyâz, nu.34, s.243-244

2.1.1.77. Zekeriya Yahyâ

Zekeriya Yahyâ, Müsabaka, nu.28, s.201-

2.1.1.78. İmzasız

İmzasız, Numûne-i Ahlâk, nu.1, s.1

İmzasız, Lisân Bahsi, nu.1, s.1-2

İmzasız, Fransızca Usûl-ı Kitâbet ve İnşâ, nu.1, s.2-3

İmzasız, Cümel-i Hikemiyye, nu.1, s.3-4

İmzasız, Ma'lûmât-ı Mütenevvia, nu.1, s.5

İmzasız, Tarih-i Tabîî, nu.1, s.5-6

İmzasız, Bismark Ailesinin Boyları, nu.1, s.6

İmzasız, Japon Kibritleri, nu.1, s.6

İmzasız, Kaliforniya'da Bal Madenleri, nu.1, s.6

İmzasız, Bilmece, nu.1, s.8

İmzasız, Numûne-i Ahlâk, nu.2, s.9-10

İmzasız, Fransızca Usûl-ı Kitâbet ve İnşâ, nu.2, s.10-11

İmzasız, Cümel-i Hikemiyye, nu.2, s.12-13

İmzasız, Lisân Bahsi, nu.2, s.13

İmzasız, Kasırga, nu.2, s.14
İmzasız, Yeni Bir Seyyâre, nu.2, s.14-15
İmzasız, Rüzgârın Sür'ati, nu.2, s.15
İmzasız, Şekil-i Hecâi, nu.2, s.16
İmzasız, Şükrü'nün Suâlleri, nu.3, s.17
İmzasız, Fransızca Usûl-ı Kitâbet ve İnşâ, nu.3, s.17-18
İmzasız, Cümel-i Hikemiyye, nu.3, s.19-20
İmzasız, Mahsûl Toplamak İçin Tohum Ekmek Lâzım, nu.3, s.20-21
İmzasız, Lisân, nu.3, s.21
İmzasız, Eski Gazeteleri Ne Yaparlar ?, nu.3, s.21-22
İmzasız, Japonların Mühacereti, nu.3, s.22
İmzasız, Avrupa'nın Bugünkü Nüfusu, nu.3, s.22-23
İmzasız, Fıkârât-ı Latîfe, nu.3, s.23
İmzasız, Şekil-i Hecâi, nu.3 s.24
İmzasız, Almanya İmparatoru Haşmetli İkinci Wilhelm Hazretleri, nu.4, s.26-27
İmzasız, Cümel-i Hikemiyye, nu.4, s.30-31
İmzasız, Bilmece, nu.4, s.32
İmzasız, Numûne-i Ahlâk, nu.5, s.33-34-35-36
İmzasız, Lisân, nu.5, s.36
İmzasız, Fransızca Usûl-ı Kitâbet ve İnşâ, nu.5, s.37-38
İmzasız, Çok Yaşamak, nu.5, s.38-39
İmzasız, Sebze ile Tagaddi Edenler, nu.5, s.39
İmzasız, Maden Kemerî İstihlâki, nu.5, s.39-40
İmzasız, Lisân, nu.6, s.42
İmzasız, Cümel-i Hikemiyye, nu.6, s.42-43
İmzasız, Fransızca Usûl-ı İnşâ ve Kitâbet, nu.6, s.43-44-45-46
İmzasız, Amerika'da Alüminyumun Temeli, nu.6, s.46
İmzasız, Belçika'da Tabâbet, nu.6, s.46-47
İmzasız, Fransa'nın Servet-i Nakdiyesi, nu.6. s.47
İmzasız, Yelpaze, nu.6, s.47
İmzasız, Bilmece, nu.6, s.48
İmzasız, Arz-ı Şükrân, nu.7, s.49

İmzasız, Mezar Taşı, nu.7, s.51
İmzasız, Kutup Şimâli Seyyâhları, nu.7, s.55
İmzasız, Numûne-i Ahlâk, nu.8, s.58
İmzasız, Mütalâa, nu.8, s.58
İmzasız, Cümel-i Hikemiyye, nu.8, s.59
İmzasız, Fransızca'da Usûl-ı İnşâ ve Kitâbet, nu.8, s.59-60
İmzasız, Hâlimizden Hoşnûd Olalım, nu.8, s.61-62
İmzasız, Ahlâk, nu.9, s.66-67
İmzasız, Gemilerde Fare, nu.9, s.70-71
İmzasız, Ağaçlarda Rutûbet, nu.9, s.71
İmzasız, Velâdet-i Bahar-ül-Meymenet Hazret-i Tac-dâr-ı Efhâmı, nu.12, s.89-90
İmzasız, Kırmızı Kiraz, nu.12, s.92-93
İmzasız, Gül ve Dikenler, nu.13, s.101-102
İmzasız, Lisân Bahsi, nu.13, s.102-103-104
İmzasız, Çölde Fırtına, nu.14, s.109-110
İmzasız, Mektepte Tenefüs, nu.17, s.135-136
İmzasız, Kelebek, nu.26, s.190
İmzasız, Letâif, nu.26, s.191
İmzasız, İlm-i Hikmetten Eğlenceli Bir Ders, nu.27, s.195-196
İmzasız, Üzüm Salkımı, nu.30, s.212-213
İmzasız, Tezkireler, nu.32, s.225-226-227
İmzasız, Gül ve Bülbül, nu.32, s.228-229
İmzasız, Fransızca Usûl-ı İnşâ, nu.33, s.235-236
İmzasız, Padişahım Çok Yaşa, nu.34, s.241
İmzasız, Fransızca'da Müsta'mel, nu.34, s.242
İmzasız, Tabi-ât-ı Mahsûsa, nu.38, s. 273-274
İmzasız, Muallimlerimize Hürmet-i Riâyet, nu.38, s.277-278
İmzasız, Tarih-i Velâdet-i Hümayûn, nu.40, s.290-291-292
İmzasız, Fransızca Mektup Numûneleri, nu.41, s.301-302-303
İmzasız, Nâkıs Cümleler, nu.43, s.313-314
İmzasız, Hakikatli Aslan, nu.43, s.314

2.1.2. Konu ve Türlerine Göre Dizin

2.1.2.1. Edebî Kalem Tecrübeleri ve Edebiyatla İlgili Yazılar

2.1.2.1.1. Manzum Eserler

2.1.2.1.1.1. Manzumeler ve Mensureler

- İmzasız : Cümel-i Hikemiyye, nu.1, s.3-4
Ekrem Bey : Ağustos Böceğiyle Karınca, nu.1, s.4
K.B. : Fıkarât-ı Latîfe, nu.1, s.7-8
İmzasız : Bilmece, nu.1, s.8
Ekrem Bey : Meşe ile Saz, nu.2, s.11-12
İmzasız : Cümel-i Hikemiyye, nu.2, s.12-13
K.B. : Fıkarât-ı Latîfe, nu.2, s.15-16
K. Fâik : Methiye, nu.4, s.27-28-29-30
İmzasız : Arz-ı Şükran, nu.7, s.49
Ahmed Muhtar : Figânnâme, nu.7, s.51
Ali Nihad : Sabah, nu.9, s.67
M. Servet : Çiçek, nu.9, s.70
Yusuf Mahzar : Yetim, nu.10, s.74
A. Aznavur : Gözbağı Oyunu, nu.10, s.77
H.B. : Sabâvet, nu.10, s.78
Mustafa Niyazi : Bilmece, nu.10, s.80
A. Aznavur : Fıkarât-ı Latîfe, nu.11, s.86-87
İmzasız : Velâdet-i Bahar-ül Meymenet, Hazret-i Tacdâr-ı Efhâmi
nu.12, s. 89-90
M.H. : Cümel-i Hikemiyye, nu.14, s.111
Nigâr Osman : Tahattür Et!, nu.24, s.179
Piyer Tacho : Hikemiyyât-ı Garbiye, nu.25, s.184-185-186
Müstecâb-ı Zâde İsmet : Mersiye, nu.26, s.190
İmzasız : Kelebek, nu.26, s.190
A. Aznavur : Hikemiyyât, nu.30, s.211-212
Ekrem Bey : Meşe ile Saz, nu.31, s.219-220

- Muallim Naci : Bir ocuğun Mezârında Muhrarrir, nu.32, s.227-228
İmzasız : Padişahım ok Yaşa, nu.34, s.241
Şamlı Ömer Hamdi: Bir Vâlideye Hitâb, nu.35, s.252-253
Şinâsi : Temcîd, nu.35, s.253
A. Aznavur : Durûb-ı Emsâl ve Cûmel-i Hikemiyye, nu.39, s.282-283
Sami Bey : Avdet, nu.39, s.284
Muallim Naci : Gzler, nu.39, s.284
İmzasız : Tarih-i Velâdet-i Hümâyun, nu.40, s.290-291-292
M.Hakkı : Bolie'den Bir Mısrayla Bir Beyit, nu.42, s.306
Ekrem Bey : Bir ocuğun Hâl-i Suhûndeki Mnâcaatı, nu.42, s.306-307
İmzasız : Nakıs Cümleler, nu.43, s.313-314
Mehmed Sadi : Hîç-i Hayat, nu.44, s.321
A. Naci : Mâi Sümbül, nu.44, s.321
İmzasız : Bir Gelin Tabutu, nu.44, s.321-322
Ahmed Celâl : Mtelevvîn, nu.44, s.322
Ahmed Celâl : Marie, nu.44, s.326
Mehmed Sadi : Ődî, nu.45, s.329
Remzi Nejad : Hep O ... , nu.45, s.329-330
Saffet İlhâmi : Sevdâ-ı Nermin, nu.45, s.330
Şarık : O Aşına-yı Baîde, nu.45, s.330
Saffet İlhâmi : Asker, nu.45, s.330
Ahmed Celâl : Neşîde-i Rica, nu.45, s.331
Ahmed Sha : Şiir, nu.45, s.331
H.Faik : Neşîde-i Sevda, nu.46, s.337
Saffet İlhami : Cy-ı Terânedâr, nu.46, s.337-338
Şarık : Yalnız O ... , nu.46, s.338
İsak Ferarî : İhtisâsât-ı Şefkat, nu.46, s.338
A. Fecrî : Lâ-vaziyye, nu.46, s.338-339
Nazım : Kendi Kendime, nu.46, s.339
Ahmed Celâl : Bilseniz Ki... , nu.46, s.339
M. M. : İsterim, nu.46, s.341-342

2.1.2.1.2. Mensur Eserler

2.1.2.1.2.1. Hikâyeler

- İmzasız : Numûne-i Ahlak, nu., s.1
İmzasız : Numune-i Ahlâk, nu.2, s.9-10
İmzasız : Şükrü'nün Suâlleri, nu.3, s.17
İmzasız : Mahsul Toplamak İçin Tohum Ekmek Lâzım, nu.3, s.20-21
İmzasız : Numune-i Ahlak, nu.5, s.33-34-35-36
A.Aznavur : Tembellik , nu.5, s.36-37
İmzasız : Mezar Taşı, nu.7, s.51
A.Aznavur : Küçük Vâlide, nu.7, s.52-53
Ekrem : İlim ve İrfan, nu.7, s.54-55
H. Hüsnü : İnsâniyet, nu.8, s.57-58
İmzasız : Fenalıktan İctinâb Etmek, nu.8, s.58
Ekrem : Merak ve Tecessüs, nu.8, s.58
İmzasız : Halimizden Hoşnud Olalım, nu.8, s.61-62
İmzasız : Ahlâk, nu.9, s.66-67
Bayındırlı Sadık: Askerlik, nu.9, s.69
Mehmed Sadi : Ahlâk, nu.10, s.73-74
Ali Nihad : Yedi Yaşındaki Bir Kızın Vefâtı Üzerine, nu.11, s.83-84
M. Servet : Bir Müteverrimenin Vâlidesine Hitâbı, nu.11, s.84
A. Nihad : Küçük Hasta, nu.12, s.91-92
Abdullah Hilmi : Saka Kuşu, nu.12, s.92
İmzasız : Kırmızı Kiraz, nu.12, s.92-93
Askeriyeden Remzi : Çiçek, nu.13, s.99
Faik Nalâni : Yetimlik, nu.13, s.99-100
Hüseyin Hüsnü : Tahassür-i Mader-âne, nu.13, s.100
İmzasız : Gül ve Dikenler, nu.13, s.101-102
H.Hüsnü : Bir Refik'in Kabrinde, nu.14, s.106-107
A.Rıza Hicri : Hatırât-ı Mâziden Bir Levha, nu.14, s.107
A. Aznavur : Kuzucuk, nu.14, s.107-108
İmzasız : Çölde Fırtına, nu.14, s.109-110

- H. B. : Kelebek ile Tırtıl, nu.15, s.114
- H. B. : Ölüm Karşısında Gayret, nu.15, s.114-115
- Askeriyeden Remzi : Makber, nu.15, s.115
- H. B. : Denizde Fırtına, nu.16, s.122-123
- H. B. : Bir Edibin Vefâtı, nu.16, s.123
- H. Bedrettin : İki Fıkra-ı Ahlâkiyye, nu.17, s.130-131
- A. Aznavur : Altın Meyveli Ağaç, nu.17, s.131-132
- Rüstem Fehmi : Kahraman Kılğuzlar, nu.18, s.138-139-140-141
- Hüseyin Hüsnü : İlkbahar, nu.18, s.141-142
- Rüstem Fehmi : Fedakâr Hizmetçi, nu.19, s.149-150
- Ohannes Guzleyan: Hakikatli Kuş, nu.20, s.153-154-155-156
- İmzasız : Franklin'in Baltası, nu.22, s.167-168
- Rüstem Fehmi : Apollon Çoban İken, nu.23, s.173-174
- Üsküdarlı Ali Haydar: Yağ Lekesi, nu.24, s.178
- A. Nihad : Ben Neyi Severim ?, nu.25, s.182-183
- A.Rıza Hicri : Yuva, nu.25, s.183
- İskender Ferari : Sükût-ı Evrâk, nu.25, s.183
- Emin Lütfi : Hâl ve İstikbâl, nu.26, s.189
- İmzasız : Letâif, nu.26, s.191
- İmzasız : İlm-i Hikmetten Eğlenceli Bir Ders, nu.27, s.195-196
- A. Rıza Hicri : Kar, nu.27, s.196
- Abdullah Hilmi : Gar Köprüsü, nu.29, s.207
- İmzasız : Kağıthane'de Bir Tenezzüh, nu.29, s.209-210
- İmzasız : Üzüm Salkımı, nu.30, s.212-213
- Rüstem Fehmi : Köy Manzarasından Bir Numûne, nu.30, s.216
- İmzasız : Gül ve Bülbül, nu.32, s.228-229
- A. Tacho : Terbiye – İlim, nu.32, s.229-230
- A. Tacho : Üç Hikmet, nu.33, s.237-238-239-240
- Yüzbaşı M.F. : Niyaz, nu.34, s.243-244
- Nihâl : Beş Şebâbet, nu.34, s.245-246-247-248
- Mihri : Sür'at-i Ömür, nu.36, s.258-259

- Ahmed Refik : Dalgalara Dair – Orman Gülü – Menekşe – Sonbahar, nu.36, s.259-260-261
- M.Fahredden : Franklin'in İşe Başlaması, nu.36, s.261-262
- Emin Osman : Tembel Adamlar Mesûd Olamazlar, nu.37, s.266
- Ahmed Hüsnü : Balta Girmeyen Orman, nu.37, s.269-270
- A. Rıza : Sür'at-i Hayat, nu.37, s.270
- M.Fahredden : Toygar, nu.37, s.271-272
- İmzasız : Muallimlerimize Hürmet-i Riayet, nu.38, s.277-278
- Emin Osman : Sebat Her Şeyde Memduhtur, nu.39, s.285
- M.Fahredden : Şımarık Çocuk, nu.39, s.286-287
- Ekrem Bey : Bir Ümmî Çocuğun Tahassürü, nu.40, s.293
- Abdullah Hilmi : Ebeveyn – Muallime Karşı Olan Vezâif, nu.40, s.294-295
- Ekrem Bey : Ölüm ile Oduncu, nu.41, s.299
- İbrahim : Ali Cenâb Bahçıvan, nu.41, s.300
- Ekrem Bey : Semâ-yı Mükevkeb, nu.42, s.307-308
- Ahmed Sabit : Kış, nu.42, s.308
- M. F. : Mütâlaa, nu.42, s.309
- Vefik Keridi : Niyagara Şelâlesi, nu.42, s.310
- Salih Zeki : Sabır, nu.42, s.311
- A.Nihad : Tufan, nu.42, s.311
- İmzasız : Hakikatli Aslan, nu.43, s.314
- Ekrem Bey : Amerika'da Bir Gece, nu.43, s.315-316
- Mehmed Muhlis: Bahar Kokuları Gelirken, nu.44, s.323-324
- M. Hakkı : Peder ile Çocuk, nu.44, s.327
- Hüseyin Macid : Temenni-yi Muhayyil, nu.45, s.331
- M. Nizami : Hilm ve Sükûnet, nu.45, s.336
- M. Nizami : Solmuş Yaprak, nu.45, s.336
- A. Naci : Bahar Geceleri, nu.46, s.339-340
- A. Fecri : Hiss-i Gürizan, nu.46, s.340
- Rauf : Hasta Çocuk, nu.46, s.344

2.1.2.1.2.2. Biyografiler

- İmzasız : Bismark Ailesinin Boyları, nu.1, s.6
İmzasız :Almanya İmparatoru Haşmetli İkinci Wilhelm Hazretleri,nu.4,
s.26-27

2.1.2.1.2.3. Deneme , Makale, Eleştiri Yazıları

- İmzasız : Malûmat-ı Mütenevvia, nu.1, s.5
Sokullu Zâde Ekrem : Vakit, nu.2, s.13
İmzasız : Eski Gazeteleri Ne Yaparlar ?, nu.3, s.21-22
Nihad : Çocukların Terbiye-i Fikriyeleri, nu.7, s.50-51
İmzasız : Mütalaa, nu.8, s.58
H. B. : Kitap Muhabbeti, nu.12, s.91
H. B. : Tagayyürât-ı Lisân-ı Fransuî, nu.13, s.100-101
M.H. : Haftafa Bir, nu.14, s.105-106
Mehmed Halim : Haftada Bir, nu.15, s.113-114
Mehmed Halim : Haftada Bir, nu.16, s.121-122
Mehmed Halim : Haftada Bir, nu.17, s.129-130
M. Münir : Lisân Bahsi, nu.21, s.158
Mehmed Halim : Fransızca'da Müsta'mel, nu.27, s.193-194-195
Sadrettin Bey : Hiç, nu.31, s.221
Emin Lütfü : Tahsil-i El-sine Hakkında, nu.32, s.230
F. : Lisân Bahsi, nu.35, s.249-250
A. Tacho : Hatme-i Ta'lim-i Karait, nu.35, s.254-255
M.Fahredden : Lisân Bahsi, nu.37, s.266-267-268
A.Aznavur : "Lisân Bahsi" makalesine cevap, nu.37, s. 268-269
İmzasız : Teşbih ve Kıyas İçin Tabirât-ı Muhsusa, nu.38, s.273-274
Bedriye Hanım : Lisân Bahsi, nu.38, s.274-275-276
Mehmed Halim : "Lisân Bahsi" makalesine cevap, nu.38, s.275-276
M.Fahredden : Mukabele, nu.38, s.276-277
İsmail Rauf : Hayvanât Lisânı, nu.41, s.303-304
Emin Lütfü : Siga-yı Müştereke-i Hâlliye, nu.46, s.342-343-344

2.1.2.1.2.4. Mektuplar

- İmzasız : Tezkireler, nu.32, s.225-226-227
H.Haledi : Bir Mektup, nu.35, s.252
A. Tacho : Fransızca Mektup Numûneleri, nu.38, s.278-279
İmzasız : Fransızca Mektup Numûneleri, nu.41, s.301-302-303
A. Tacho : Fransızca Mektup Numûneleri, nu.43, s.316-317-318
A. M. Hakkı : Küçük Mektuplardan, nu.45, s.335
M. Hakkı : Küçük Mektuplardan, nu.46, s.342

2.1.2.1.2.5. Tefrikalar

2.1.2.1.2.5.1. Hikâyeler

- M. H. : Nankör Çocuklar, nu.11, s.82-83, nu.13, s.97-98-99
H. B. : Genç Bir Tacirin Sergüzeşti, nu.15, s.116-117-118, nu.16, s.124-125, nu.17, s.133-134-135, nu.18, s.142-143-144, nu.19, s.146-147-148-149, nu.21, s.158-159-160,161, nu.22, s.164-165, nu.23, s.170-171-172, nu.24, s.176-177-178
A.Aznavur : Eğlenceli Hikmet Dersi,nu.21,s.161-162,nu.22,s.165-166-167
Rüstem Fehmi : Bir Şeb-i Nûrânî, nu.27, s.197-198, nu.28, s.203-204

2.1.2.1.2.5.2. Deneme, Makale, Eleştiri Yazıları

- İmzasız : Kutub Şimali Seyyahları, nu.7, s.55, nu.8, s.62-63, nu.11, s.84-85
H.B. : Usûl-ı Mükâtebe, nu.10, s.74-75, nu.12, s.94-95
H.B. : Lisan Bahsi, nu.19, s.150, nu.20, s.152-153
İmzasız : Lisân Bahsi, nu.25, s.182, nu.26, s.188, nu.27, s.195
Mehmed Muhlis: Son Buse, nu.44, s.324-325-326, nu.45, s.332-333-334-335

2.1.2.2. Tarih

İsmail Râuf : Tarih, nu.34, s.244-245
İmzasız : Timsah, nu.1, s.5-6

2.1.2.3. Coğrafya

İmzasız : Kasırga, nu.2, s.14
İmzasız : Yeni Bir Seyyâre, nu.2, s.14-15
İmzasız : Rüzgârın Sür'ati, nu.2, s.15
İmzasız : Avrupa'nın Bugünkü Nüfusu, nu.3, s.22-23

2.1.2.4. Toplumsal Olaylarla İlgili Yazılar

İmzasız : Japon Kibritleri, nu.1, s.6
İmzasız : Kaliforniya'da Bal Madenleri, nu.1, s.6
İmzasız : Japonyalıların Muhacereti, nu.3, s.22
İmzasız : Sebze ile Tagaddi Edenler, nu.5, s.39
İmzasız : Maden Kemerî İstihlâki, nu.5, s.39-40
İmzasız : Amerika'da Alüminyum Temeli, Alüminyumdan Hane, nu.6, s.46
İmzasız : Belçika'da Tabâbet, nu.6, s.46-47
İmzasız : Fransa'nın Servet-i Nakdiyesi, nu.6, s.47
İmzasız : Yelpaze, nu.6, s.47
İmzasız : Gemilerde Fare, nu.9, s.70-71
İmzasız : Ağaçlarda Rutubet, nu.9, s.71
İmzasız : Mütenevvia, nu.38, s.280, nu.43, s.320

2.2. FRANSIZCA'DAN ÇEVİRİ METİNLER

2.2.1. Hikâyeler

A. Aznavur : Tembellik, nu.5, s.36-37
İmzasız : Mezar Taşı, nu.7, s.51
A.Aznavur : Küçük Vâlide, nu.7, s.52-53

- İmzasız : Halimizden Hoşnud Olalım, nu.8, s.61-62
- A.Aznavur : Göz Bağı Oyunu, nu.10, s.77
- Ali Nihad : Yedi Yaşındaki Bir Kızcağızın Vefâtı Üzerine, nu.11, s.83-84
- Ali Nihad : Küçük Hasta, nu.12, s.91-92
- Abdullah Hilmi : Saka Kuşu, nu.12, s.92
- İmzasız : Gül ve Dikenler, nu.13, s.101-102
- H. Bedrettin : Kelebek ile Tırtıl, nu.15, s.114
- H. Bedrettin : Ölüm Karşısında Gayret, nu.15, s.114-115
- H. Bedrettin : Genç Bir Tacirin Sergüzeşti, nu.15, s.116-117-118, nu.16, s.124-125, nu.17, s.133-134-135, nu.18, s.142-143-144, nu.19 s.146-147-148-149
- H. Bedrettin : Denizde Fırtına, nu.16, s.122-123
- H. Bedrettin : Bir Edibin Vefatı, nu.16, s.123
- H. Bedrettin : İki Fıkra-ı Ahlâkiye, nu.17, s.130-131
- A.Aznavur : Altın Meyveli Ağaç, nu.17, s.131-132
- Rüstem Fehmi : Kahraman Kılğuzlar, nu.18, s.138-139-140-141
- Hüseyin Hüsnü : İlkbahar, nu.18, s.141-142
- Rüstem Fehmi : Fedakâr Hizmetçi, nu.19, s.149-150
- O. Guzleyan : Hakikatli Kuş, nu.20, s.153-154-155-156
- A.Aznavur : Genç Bir Tacirin Sergüzeşti, nu.21, s.158-159-160-161, nu.22, s.164-165, nu.23, s.170-171-172, nu.24, s.176-177-178
- İmzasız : Franklin'in Baltası, nu.22, s.167-168
- Rüstem Fehmi : Apollon Çoban İken, nu.23, s.173-174
- Üsküdarlı Ali Haydar : Yağ Lekesi, nu.24, s.178
- A. Nihad : Ben Neyi Severim ?, nu.25, s.182-183
- A. Rıza Hicri : Yuva, nu.25, s.183
- İskender Ferari : Sükut-ı Evrak, nu.25, s.183
- Emin Lütfü : Hâl ve İstikbâl, nu.26, s.189
- A.Rıza Hicri : Kar, nu.27, s.196
- Rüstem Fehmi : Bir Şeb-i Nûrânî, nu.27, s.197-198, nu.28, s.203-204
- Abdullah Hilmi : Gar Köprüsü, nu.29, s.207
- İmzasız : Gül ve Bülbül, nu.32, s.228-229

- İmzasız : Terbiye, İlim, nu.32, s.229-230
Yüzbaşı M.F. : Niyaz, nu.34, s.243-244
Şamlı Ömer Hamdi : Bir Valideye Hitab, nu.35, s.252-253
Mihri : Sür'at-i Ömür, nu.36, s.257-258
Ahmet Hüsnü : Balta Girmeyen Orman, nu.37, s.269-270
M.Fahredden : Toygar, nu.37, s.271-272
M.Fahredden : Şımarık Çocuk, nu.39, s.286-287
Ekrem Bey : Bir Ümmî Çocuğun Tahassürü, nu.40, s.293
Abdullah Hilmi : Ebeveyn, Muallime Karşı Olan Vezâif, nu.40, s.294-295
Ekrem Bey : Ölüm ve Oduncu, nu.41, s.299
İbrahim : Ali Cenab Bahçıvan, nu.41, s.300
Ekrem Bey : Semâ-yı Mükevkeb, nu.42, s.307-308
Ahmet Sabit : Kış, nu.42, s.308
M.F. : Mütâlaa, nu.42, s.309
Vefik Keridi : Niyagara Şelâlesi, nu.42, s.310
Salih Zeki : Sabır, nu.42, s.311
A. Nihad : Tufan, nu.42, s.311
Ekrem Bey : Amerika'da Bir Gece, nu.43, s.315-316
Mehmet Muhlis : Bahar Kokuları Gelirken, n.44, s.323-324

2.2.2. Manzûme ve Mensûreler

- Ekrem Bey : Ağustos Böceğiyle Karınca, nu.1, s.4
Ekrem Bey : Meşe ile Saz, nu.2, s.11-12
Ali Nihad : Sabah, nu.9, s.67
Yusuf Mazhar : Yetim, nu.10, s.74
H. Bedrettin : Genç Kızın Vefatı, nu.19, s.145-146
İsmet : Mersiye, nu.26, s.190
İmzasız : Kelebek, nu.26, s.190
Ekrem Bey : Meşe ile Saz, nu.31, s.219-220
Ahmet Refik : Dalgalara Dair, Orman Gülü, Menekşe, Sonbahar, nu.36, s.259-260-261

- Sami Bey : Avdet, nu.39, s.284
Muallim Naci : Gözler, nu.39, s.254
Ekrem Bey : Bir Çocuğun Hâl-i Suhûndaki Münâcatı, nu.42, s.306-307
Ahmet Celâl : Marie, nu.44, s.326
M.Hakkı : Peder ile Çocuk, nu.44, s.327
M.Nizami : Hilm ve Sükûnet, nu.45, s.336

2.2.3. Makale, Deneme, İncelemeler

- İmzasız : Lisân Bahsi, nu.1, s.1-2, nu.2, s.13, nu.3, s.21, nu.5, s.36,
nu.6, s.42, nu.13, s.102-103-104, nu.23, s.170, nu.25, s.182
nu.26, s.188, nu.27, s.195, nu.41, s.297-298
H.B. : Lisân , nu.10, s.75-76-77, nu.16, s.126-127-128, nu.19, s.150
nu.20, s.152-153, nu.21, s.158
M.F. : Lisân Bahsi, nu.34, s.245, nu.39, s.283
F. : Lisân Bahsi, nu.35, s.249
İmzasız : Fransızca Usûl-ı Kitâbet ve İnşa, nu.1, s.-2-3, nu.2, s.10-11,
nu.3, s.17-18, nu.5, s.37-38, nu.6, s.43-44-45-46, nu.7, s.53-
54, nu.8, s.59-60, nu.9, s.68-69, nu.12, s.93-94
M.Halim : Fransızca'da Müsta'mel, nu.26, s.187-188, nu.27, s.193-194-
195, nu.28, s.199-200-201, nu.29, s.206, nu.31, s.218, nu.33,
s.233-234, nu.34, s.242, nu.35, s.250-251
H.B : Tagayyürât-ı Lisân-ı Fransui, nu.13, s.100-101

2.2.4. Özlü Sözler, Mektuplar

- İmzasız : Cümel-i Hikemiyye, nu.1, s.3-4, nu.2, s.12-13, nu.3, s.19-20,
nu.4, s.30-31, nu.6, s.42-43, nu.8, s.59, nu.9, s.67-68, nu.10,
s.78
H.M. : Cümel-i Hikemiyye, nu.15, s.119-120
Mehmed Halim : Cümel-i Hikemiyye, nu.20, s.151-152, nu.21, s.157-158,
nu.22, s.163-164, nu.23, s.169-170, nu.24, s.175-176, nu.25,
s.181-182, nu.28, s.202, nu.29, s.207-208, nu.31, s.218-219,
nu.33, s.234, nu.34, s.242-243, nu.37, s.265-266, nu.42,

- s.305-306
- A.Aznavur : Hikemiyyât, nu.30, s.211-212
- A.Aznavur : Durûb-ı Emsâl ve Cümel-i Hikemiyye, nu.39, s.282-283
- İmzasız : Nakıs Cümleler, nu.43, s.313-314
- P. Tacho : Hikemiyât-ı Garbiye, nu.25, s.184-185-186
- A.Aznavur : Bir Mektup, nu.29, s.208
- İmzasız : Tezkireler, nu.32, s.225-226-227
- H.Haledi : Bir Mektup, nu.35, s.252
- A.Tacho : Fransızca Mektup Numûneleri, nu.38, s.278-279, nu.43, s.316-317-318
- İmzasız : Fransızca Mektup Numûneleri, nu.41, s.301-302-303
- A.M.Hakkı : Küçük Mektuplardan, nu.45, s.335, nu.46, s.342

2.3. HABERLER, İLANLAR

Mecmûa-ı Lisân: Muhâberât-ı Aleniye, nu.6, s.48, nu.7, s.56, nu.8, s.64, nu.9, s.72, nu.11, s.88, nu.16, s.128, nu.23, s.174, nu.24, s.180, nu.25, s.186, nu.26, s.192, nu.27, s.198, nu.28, s.204, nu.29, s.210, nu.30, s.216, nu.31, s.224, nu.35, s.256, nu.39, s.288, nu.40, s.296

Taşradan : “Trabzon İdâdisi ikinci sene talebesinden Ali Rıza Efendi “Mecmûa-ı Lisân”ımızın yedinci nüshasındaki bilmeceyi doğru olarak halletmiştir.

Mecmûa-ı Lisân: “Ceridemize ihdâ-ı âsâr lütfûnda bulunan zevât-ı kerâma: Evvelce yazdığımız vech ile ceridemize ihdâ buyurulacak âsârın ikişer nüsha olması, okunacak sûrette yazılması, satırları aralarına birer satır daha sığacak derecede seyrek bulunması meşrûttur.” nu.10, s.80

Mecmûa-ı Lisân:“Fransız meşâhir-i muharririnden Guyyo’nun eseri olan ‘Genç Bir Tacirin Sergüzeşti’ dergimiz muharrirlerinden H.Bedrettin ve A.Aznavur Efendiler tarafından tercüme edilerek ceridemize derc olunan eser bu defa aslıyla beraber karşılıklı olarak kitap şeklinde tab’ edilmiştir.” nu.29,s.210

Yeni Kitaplık : “Tetimme-i Lugat-ı Nâci, pahası on paraya.” nu.31, s.224

Mecmûa-ı Lisân:“Kar’ilerimize: Musavver “Terakki” gazetesini ser-muharriri saadetli R.Fâik Bey Efendi Hazretleri tarafından yazılıp mezkûr gazetesinin bugünkü nüshasında münderic bulunan “Bir Mektup” ser-levhalı makale, tercüme ile iştilal eden nev-hevesân için bazı ihtirât-ı mühimmeyi muhtevî bulunduğundan mütalaasını bi-l-hassa tavsiye ederiz.” nu.36, s.264

III. BÖLÜM

ÖRNEK METİNLER

3.1. HİKÂYELER

3.1.1. Numûne-i Ahlâk

Nuri altı yaşında idi, şekeri çok sever pederi kendisine bazen şeker verir idi.

Bir cuma günü pederi kendisini alarak gezmeye götürdü, elinde şeker olduğu halde pederiyle beraber yolda yürüyorlar idi. O esnâda a'mâ bir fakir köpeğinin ardı sıra yolun bir kıyısından yavaş yavaş yürüyor idi. Nuri pederine dedi ki :

- Babacığım sabahleyin bana verdiğin bir kuruşu şu bi-çâre alîle vereceğim.

A'mâ, çocuğun bu sözünü işiterek – Bî-çâre a'mâ için bir şeyden mahrum olan merhametli çocuğa teşekkür ederim diyerek dua etmeğe başladı. Nuri pederine sordu ki :

- Babacığım ne söylüyorlar ?

- Kendisine ettiğin iyilikten dolayı sana teşekkür ediyor.

Nuri düşünmeye başladı biraz daha yürüdüler. Nuri birdenbire pederinin elini bırakarak alîlin köpeğine doğru koştu köpeği okşayarak dedi ki :

- Sevimli köpek büyüdüğüm vakit elime daha çok para geçerse sahibine daha ziyâde para vereceğim lâkin küçüğüm elimdeki şu şeker parçasından başka bir şeyim yok, al işte onu da sana veriyorum çünkü bedbahtsın.

Köpek başıyla ve kuyruğuyla çocuğa teşekkür etti ve bir tavr-ı meserretkârâne ile şeker parçasını kemirmeğe başladı. Nuri şekeri kendi yiyormuş gibi gayet memnûn olduğu halde pederinin yanına koşup geldi pederi kendisini kucaklayıp dedi ki :

- Pek güzel hareket ettin sevgili evlâdım senden memnûnum zannedersem sözlerimi anlıyor ve yerine getiriyorsun. İnsanın sevdiği bir şeyden diğerleri için mahrûm olması ettiği iyiliğe daha ziyâde kıymet verir.

(İmzasız, Numûne-i Ahlâk, Mecmûa-i Lisan, nu.1, s.1)

3.1.2. Numûne-i Ahlâk

Yusuf her şeye bir cevap bulur, daimâ kendisini haklı gösterir ve asla kabahati üzerine almaz.

Meselâ pederi kendisine yazdığı yazının pek fenâ olduğunu ihtâr etse kabahat kendisinde olmayıp kalemde olduğunu beyân eder.

Pederi :

- Bir başkasını alsaydım dese

- Bir başka kalem yok idi, cevâbını verir.

Dersini iyi vermediği vakit :

Niçin ezberleyemedin ? diye sorulsa kitabını bir arkadaşına verdiğini ve daha henüz aldığını cevâben beyân eder.

İşte bu sûretle her gün kendisine vukû bulan ihtârâta bir sebep, bir bahâne uydurur, validesi artık bu tabiatından bıkip usanarak her neye dair olursa olsun söylenilen sözlere bir bahâne bulmadan üç gün geçmedikçe büyük validelerinin evine gitmeyeceklerini bir gün Yusuf'a katiyen beyân etti.

Yusuf yine itiyâdına kapılarak dedi ki :

- Ben bir şeye bahâne bulmuyorum ki.

Validesi şu cevâbı verdi :

- Artık sen ne söylersen söyle, bir daha bir azer ve bahane aramağâ çalışma, yoksa büyük validenin evine gidemezsin.

Yusuf üç aydan beri büyük validesinin evine gitmediğini, halbûki onu gayet ziyâde sevdiği gibi orada birkaç arkadaşları olup onlarla kırlarda pek güzel oyunlar oynayabileceğini bu huyundan üç gün vazgeçerse oraya götürüleceğine dair validesinin vaadini düşünür ve artık âkılâne davranmağa karar verir.

O akşam sofraya oturduklarında kolu ilişerek tuzluk devrildi validesi dedi ki:

- Dikkatsizlik etme, önüne bak.

- Tuz alacağım vakit kolumu dürttüler, ben ne yapayım.

- Yine bahane! İşte bir gün gaib ettin.

Yusuf vâlidisinin ortaya koyduğu şartı pek geç tahattur ettiğinden ferdâsı gün onu unutmamaya çalıştı.

Ertesi gün bir arkadaşıyla oyun oynamaya gitti, avdetinde belinde bağlı olan yeni kuşağı gaib idi.

Validesi dedi ki :

- Yusuf kuşağını gaib ettin öyle mi ?

Eskisini bağla da öğren.

- Ne yapayım anne gevşek bağlamışsın, düğümü çözülüp düşmüş.

- Galiba arkadaşınla at oynamışsın da kim bilir belki ağaca bağlı bıraktın.

Yusuf başını önüne eğdi, vâlidisinin haklı, kendisinin yine bir yalan daha uydurmuş olduğunu anladı.

Hûlâsa Yusuf vâlidesinin şartını bir türlü yerine getiremiyor, her gün bir şey için tekdir işliyor her gün buna bir bahâne, bir i'tizâr buluyor idi. İşte görüldüğü üzere insanın bir huydan vazgeçmesi pek güçtür.

Büyük vâlidesinin evine gitmek acaba Yusuf'a ne vakit müyesser olacak ? Bununla beraber vâlidesinin bu bâbdaki şartının icrâsı da iktidârının fevkinde değil idi. Niçin kabahatini itirâf etmiyor ? Eğer yazısı fenâ olmuş ise niçin bundan sonra daha dikkatli yazacağını, daha ziyâde çalışacağını vaad etmiyor? Bir şeyi gaib eylediği vakit niçin açıkça söylemiyor ?

İşte ey küçücük karie! Haksız olduğunuz vakit haklı çıkmaya beyhûde çalışmayınız bilâkis kabahatinizi tashîh etmeğe gayret ediniz.

(İmzasız, Numûne-i Ahlâk, Mecmûa-i Lisan, nu.2, s.9-10)

3.1.3. Şükrü'nün Sûâlleri

Şükrü hocasına : Denize bu kadar nehirleri suları döküldüğü halde niçin taşmadığını suâl etmesi üzerine hoca şu cevabı verdi :

Bu suâlin hakikâten makûldür vakîâ bir kab ağız ağza su ile doldurulduğu halde ona fazla bir damla daha konulur ise taşar.

İşte bu kaideye nazaran denizin de bu kadar nehirlerin sularından taşması lâzım gelecek idi lâkin âtfide izâh edeceğim kanûn-ı tabiât iftizâsınca bunun aksi vukuâ gelmektedir. Şöyle ki :

Ateşin üstüne bir kab derûnünde su koyunuz. Biraz sonra ne görürsünüz ?

- Su kaynamağa başlar.

- Pekâla bundan başka sudan duman, buhar çıktığını görürsünüz, eğer suyu böyle müddet-i medîde ateşin üzerinde bırakırsanız kaynaya kaynaya kâmilen buhara munkalib olarak o kabın içinde sudan eser görmezsiniz.

İşte güneşin de deniz sularını ısıtması aynı bu nazariyye-i vechledir. Bu sûretle denizlerin, nehirlerin suları güneşin hararetiyle buhara menkalib olarak havada bulut yağmur yağdığı vakit bulutların suyu tekrar toprağa dökülür, nehirlerin sularını hâsıl eder; hatta yağmur yağdığı vakit su menbaalarının kuruması da bu sebebe müsteniddir.

İşte denizler bundan dolayı taşmaz.

(İmzasız, Şükrü'nün Suâlleri, Mecmûa-i Lisân, nu. 3, s. 17)

3.1.4. Numûne-i Ahlâk (Hüsni'nün Yemek Tenceresi)

Hüsni daha pek küçük iken vâlidesini gâib etmiş idi. Küçük bir dükkânda terzilik eden pederiyle dükkânın üstündeki odada ikâmet ediyor idi.

Pederi, avukatlık, doktorluk hülâsa hangi mümelliği sülûk ederse etsin, okutturmak istiyordu ise de Hüsni onun arzûsuna muvâfık harekette bulunmuyor idi.

Çocuk zeki, akıllı, güzel huylu olup mütâlaayı da seviyordu ise de oyuna kadar düşkün idi ki mektepten çıkar çıkmaz arkadaşlarıyla tertîp ettikleri oyunu ikmâl etmeden odaya girmek kâbil değil idi. Oyunu ikmâl ettikten sonra dükkâna avdet eder, kitaplarını çekmecenin üstüne koyar, bir bahâne bularak tekrar sokağa fırlamak için dükkânın içinde gezinip dururdu. Nihâyet babasına yalvararak derdi ki :

- Beş dakika, ziyâde değil; babacığım! Çabucak gelirim kuzum babacığım!
- Vazifelerini ne yapacaksın ?
- Bugün hoca vazife vermedi.

Oyuna olan ibtilâsı Hüsni'yü yalancılığa sevk ediyordu; hâlbûki bir kötü huyun diğer birini intâc eyleyeceği tabîi olduğundan bu hâl pek fenâ idi. Bu yalancılık o kadar sık tekrâr ediyor, pederi çocuğun derslerinden aldığı notları o kadar fenâ buluyor idi ki nihâyet işi anlamaya karar verdi. Bir gün Hüsni'nün hocasını bularak çocuğu hakkındaki fikrini istihsâl zımında dedi ki :

- Bu çocuk beni me'yûs ediyor, hiçbir şey yapmıyor, kendisine ne ders, ne de vazîfe vermediğinizi iddiâ ediyor. Ricâ ederim, efendim! İşin doğrusunu bana açıktan açığa söyleyiniz. Çocukta adam olmak isti'tâdı var mı ?

- Efendim, evvelâ çocuğunuz size yalan söylemiş, bunun için ona iyi bir cezâ vereceğim. Sâniyen size itirâf edeyim ki çocukta her güne isti'dâd görüyorum, adam olmak sırf kendi elindedir, çalışmalı; söylediğiniz gibi teessüf olunur ki bir şey yapmıyor. Bazen vazifeleri yarı yapılmış bazen hiç yapılmamış olduğu hâlde mektebe geliyor; biraz çalışacak olsa en güzel bir şâkirdim sırasına geçecek; şimdi hepsinden geridedir. Oyuna olan inhimâğı kendisinde her güne isti'dâdı mahvediyor.

- Belki hakkında biraz sert muamele etmiyorsunuz.

- Zannıma kalırsa ona siz nüfûzunuzu geçiremiyorsunuz, kendisine lüzûmu kadar sert muâmele ettikten başka nevâz-ı şükârâne tahsile teşvik ettim, hiçbir şey kâr etmedi; ilerisini artık siz düşününüz. Çocuğunuza- hiç olmazsa vazîfelerini yapacağı müddet zarfında sokağa çıkmaya müsaâde etmemeniz icâb eder. Kendisinde zekâvet olduğu için şimdiye kadar zâyi etmiş olduğu zamanı bundan sonra ta'mir ve telâfi eder, arzû eder ise bu sene birkaç mükâfata da nâil olur, lakin vakit ertesi gününden itibâren vazîfelerini yapmış, derslerini ezberlemiş olduğu hâlde mektebe gelsin. Böylece devâm ederse matlûb-ı hâsıl olur; bu ise onunla size râci' bir keyfiyettir.

- Pekâlâ efendim, sözlerinizin samîmiyyetinden dolayı teşekkür ederim. Ben de gidip yapacağım şeyi düşünüyüm.

Akşam taâmında pederi Hüsnü'ye dedi ki :

- Hüsnü bugünden itibâren eski hâlini bırakarak çalışmaya başlayacaksın, tahsil etmek kendi elindedir, eğer istersen ileride adam olursun. İşte yarından itibâren bana vazîfelerini göstereceksin, yatmadan evvel bana derslerini takrîr edeceksin, sabahları erken kalkacaksın ve yataktan kalkar kalkmaz çalışmaya başlayacaksın; sokağa ise vazîfelerini iyice çalıştıktan sonra çıkacaksın, bu hâl her gün böylece devâm edecek.

Yarın hizmetçi bir yere gidecekmiş; benim de işim vardır, burada bulunamayacağım. Lakin o gitmeden evvel et tenceresini ocağa koyacak, sen de bizim gaybûtemiz esnâsında onu pişireceksin, hem de vazîfelerini yapacaksın. Eğer vazîfelerini güzel yapar ve yemeği iyi pişirirsen sonra mükâfât vereceğim, yoksa mûceb-i ibret olmak üzere cezâ-i sezânî çekeceksin.

Hüsnü artık yalan ve desiselerin zamanı geçmiş olduğunu ve bundan sonra cidden çalışmak lâzım geleceğini ekledi. Pederinin şu muâmele-i şedîde ve gayr-ı mu'tâdesi kendisine hakikaten te'sir etti. O gece uyku uyuyamadı, ertesi sabah uyandırıldığı ve mu'tâdından biraz evvel yataktan kalkmaya icbâr edildiği vakit keyfi kaçtı; gözlerini ovmaya, çenelerini kıracak derecede esnemeye başladı. Gözleri kapalı olduğu hâlde – bir bâr-girin su dolabının etrâfında dönmesi gibi – yatağının içinde dönmeye başladı. Çoraplarını bulamıyor, paltosunun yerine yelegeği alıyor ve ne yapacağını şaşırıyor idi. Hâli bütün bütün değişmişti, nihâyet bin zahmetle

giyinmeğe muvafık oldu ve bir tavr-ı me'yüs-âne ile gidip iş masasının başına oturdu.

Pederi dedi ki :

- Aferin aferin Hüsni! Yemek tenceresini de sana bırakıyorum, dikkat et, hem çalış hem de tencerenin köpüğünü al. Sakın köpüklü bırakma, tencereyi ateşte bırakıp da sokağa çıkma.

- Hayır baba.

- Öğle vakti avdet edeceğim, vazîfelerini bitmiş ve yemeği güzelce pişmiş bulmalıyım.

- Peki baba.

Hüsni yalnız kaldık da gayretle çalışmaya başladı. Daha pederinin avdetine dört saat bulunduğunu ve vazîfelerini bitirmek için kendisine ancak iki saat kifâyet edeceğini mülâhaza etti, yemek tenceresine gelince biraz kaynadıktan sonra köpürmeye başlayacak idi; demek arkadaşlarını bulup onlarla bilya oynamaya vakti de olacak idi.

Hüsni şu hâlde pek memnûn görünüyor ve hiç böyle sevinç ve gayretle çalıştığını bilmiyor idi.

Masasından tencereye ve tencereden masası başına gidip gelirken yüksek sesle derslerini takrîr ediyor vazîfelerini me'mul etmediği bir sühûletle yapılırdı.

Bu def'a hocası kendinden memnûn olacak idi. Bunun için gidip azıcık arkadaşlarıyla eğlenmeye kendisini haklı buluyordu. Pederinin ne haberi olacak idi? Lakin tencerenin köpüğü halâ kesilmiyordu! Böyle bir şey şimdiye kadar hiç görmemiş idi, bir tencerenin nasıl köpürdüğünü biliyor idi, her vakit yirmi dakikada köpürür. Birkaç def'a kepçe ile köpük alındıktan sonra olur biterdi, hâlbûki bu tencerenin köpüğünün biteceği yok! Kaynadıkça köpük ziyâdeleşiyordu.

Hüsni kendi kendine diyordu ki:

- Hizmetçi bunun için nasıl et koymuş ?

Mutlaka kudurmuş inek eti olmalı.

Köpük muttasıl çoğalıyor, Hüsni de kepçeyi elinden bırakamıyordu. Nihâyet tahammül edemeyerek:

- Tencere de kendisinin olsun yemek de ! diyerek sokağa fırladı.

Birkaç parti bilya oyunundan sonra Hüsnu koşarak odaya avdet etti, doğru tencerenin başına gitti, köpükler taşıyor, içindeki su yarı yarıya azalmış, köpüğün altında toparlak, iri, tuhaf bir şey dönüp duruyordu.

- Hüsnu korkarak :

- Bu ne? diye bağırdı.

Eline büyük bir çatal alarak tencereye daldırdı, karıştırma karıştırma ne çıkarsa degenirsiniz?... Koskoca bir sünger !

Sonra dedi ki :

- Hay Allah cezâsını versin! Oyun oynamaya gittiğim vakit biri eti alıp yerine sünger koymuş!... Babamın elinden nasıl kurtulacağım ?... Beni öldürür! Elindeki çatal ile tencerenin dibini aradı ise de – tabii büyük bir kalıptan eriyerek ufalmış – bir sabun parçası geldi. İşte Hüsnu kendisini müteahib eden o kadar köpüğün asıl ve esâsını şimdi anladı!

Lakin bundan ne anlaşılıyordu? Bî-çâre çocuk büsbütün şaşırıp kalmış, ne yapacağını düşünüyordu. Firâr etmek aklına gelir ise de bir şey'e firâr vermeden pederi içeri girdi:

- Ey ne yaptın bakalım Hüsnu ? Vazîfelerin bitti mi ?

- Evet, baba

- İyi yapıldı mı ?

- Eve baba. Lakin ... tencere ...

Pederi daimâ mütebessim-âne bir tavırla:

- Âlâ, âlâ. Şimdi tencereyi de görürüz. Eğer yemek güzel pişmiş ise karnım zâten iyice acıkmıştır, güzel bir taam edeceğiz; lakin evvelâ vazîfelerini göster bakalım...

- Hüsnu vazîfelerini gösterdikten sonra pederi dedi ki :

- Pekâlâ. Şimdi derslerini oku... Güzel pek güzel ! İşte bugün beni memnûn ettin. Şimdi bakalım et nasıl pişti. Eğer derslerin gibi onu da güzel pişirdin ise mükâfâta nâil olacaksın.

Hüsnu babasının boynuna sarılarak yalvarmaya başladı:

- Baba: Baba! Beni affet! ... Nasıl olduğundan haberim yok. Benim hiç kabâhatim yok...

- Ne kabâhati ?

- Tencere ...

Bî-çâre Hüsni bundan fazla bir söz söylemedi, hıçkırarak ağlamaya başladı.

Pederi çocuğu müşfikâne kollarını arasına alarak dedi ki :

- Haydi sesini kes, seni sokağa çıkmayıp evde çalışmaya icbâr için böyle bir oyun tertîb eyledim görüyorsun ya muvaffak da oldum... Haydi giyin, artık mütesellî ol, gidip lokantada yemek yeriz. Senden memnûn olduğum için bu akşam seni gezmeye götüreceğim.

Hüsni hem ağlar hem de güler bir hâlde pederinin boynuna sarıldı ve bundan sonra daimâ çalışacağını vaad ile, sözünde sebât etti.

İşte bu sûretle hem derslerine çalışıyor, hem de vazifelerini vaktiyle yapıp ertesi gün hiçbir tekdîr ve mücâzât görmek korkusu olmaksızın arkadaşlarıyla ferah ferah oyun oynamağa vakit buluyordu.

(İmzasız, Numûne-i Ahlâk, Mecmûa-ı Lisân, nu.5, s. 33-36)

3.1.5. Fenâlıktan İctinâb Etmeli

Arif ile Hikmet iki kardeştir; lakin ahlâkça birbirine hiç benzemezler. Biri güzel huylu, mutî' diğeri haylâz ve yaramazdır. Birinin hüsni-ahlâk ve ulüvv-ü cenâbı herkesin nazar-ı takdir ve tahsisini celb eder, ötekinin fenâ tabîatı herkesi bîzâr eder.

Bunların ahvâl ve harekâtı hakkında bir misâl getirelim:

Bu çocukların ikisi de sabahları birlikte mektebe giderlerdi.

Bir gün yine beraber giderler iken yolda küçük kızcağıza tesâdüf ettiler. Ki elinde kömür ile dolu bir sepeti müşkilâtla taşıyor idi.

Arif çocuğa yardım etmek için yanına takrib ederken Hikmet daha çabuk davranarak kızın sepetine bir tekme vurup kömürlerin yarısını yola yarısını ırmağa döktü!

Bî-çâre kızcağız ağlamaya başladı. Hikmet derhâl oradan savuştu. Lakin Arif bil-akis kızcağıza teselli verip dökülen kömürleri birer birer topladı, sepete doldurdu ve çocuğun yükünü gideceği yere kadar beraber taşıdı.

Bu çocuklardan hangisinin hareketi mûcib-i tahsîn olduğun sormaya gerek var mı?

Tabîi herkes Arif'in yaptığını beğenir, Hikmet'ten ise nefret eder.

(İmzasız, Fenâlıktan İctinâb Etmeli, Mecmûa-ı Lisân, nu. 8, s. 58)

3.1.6. Ahlâk

Müeyyed gâyet sevimli, zekî bir çocuktur; lâkin büyük bir kusuru vardır ki o da hasûd olmasıdır. Arkadaşlarında güzelce ciltli bir kitap görse derhâl kıskanır; ama kendi kitabının cildi ondan daha güzel imiş; o öyle şeye bakmaz, hâsedinden yanar, kendisinden başka kimsenin bir şeye mâlik olduğunu çekemez. İşte bu huyuna vâkif olanlar kendisinden nefret ederler. Pederi vâlidesi çok kere: “Evlâdım! Böyle yapma şu kıskançlıktan vazgeç sonra ziyânı kendine dokunur yollu” Nasâyih-i hayır- hâhın da bulundularsa da mümkün değil; Müeyyid yine bildiğinden şaşmaz, yine arkadaşlarına, kardeşlerine, bildiklerine, hatta bilmediklerine, bütün âleme hased eder.

Teşrîn-i sâni ibtidâları idi; Bursa'da sâkin olan teyzesi oğlu Âtîf'ı İstanbul'a gönderdi. Müeyyed'in pederi olan Mustafa Efendi çocuğu vapurdan almış, doğruca eve getirmiş idi. O gün hava fevkalâde güzel idi. Bu mevsimde pek nâdir olan böyle bir havadan istifâde etmek fikriyle bir saâtlik istirâhatten sonra Mustafa Efendi Müeyyed ile Atîf'a:

- Evlâdlarım hava pek güzel, tamam bugün benim de işim yok, gelin sizinle sokağa çıkalım, bir güzel vakit geçirelim, demiş idi.

Çıktılar; Müeyyed Âtîf ile görüştü gürüşeli derin bir tefekküre dalmış, garip bir hayrette kalmış bütün nazar-ı dikkatini ona hasr etmiş idi. Âtîf da şâyân-ı gıpta bir şey görmüyordu, lakin ruhu sıkılıyor, o sükûtu çocuğun kendisinden pekalâ olduğunu hüsn ediyor, sebebini anlayamıyor idi. Sebebi Âtîf'in temiz yürekli, hayır-hâh olmasından başka bir şey değil idi.

Yolda teyzezâdesiyle pederi konuşuyorlardı, Âtîf Bursa'yı vâsfediyor, vâlidesinden öteden beriden bahsediyor. Zavallı Müeyyed ise hiç ağzını açmadı. Vakıt gecikmiş idi. Mustafa Efendi saatine baktı dedi ki:

- Saat on bir buçuk! Evlâdlarım artık avdet etmeliyiz, zâten de sâatimden emin değilim, bazen ileri bazen geri gidiyor. Âtîf:

- Benim sâatim doğrudur, deyince Müeyyed belli bir sûrette sarardı, gözleri teyze-zâdesine değdi, çehresini tedkîk ediyor, harekâtını ta'kîp eyliyor idi. Yâ! Onun bir sâati varmış... O paltosunu açmış elini yeleşinin cebine sokmuş idi, elini çekti, avucunda gâyet güzel bir altın sâat parlıyordu, dayısına :

- On biri on geçiyor, dedi.

Müeyyed'in gözlerinde de garip bir parıltı vardı, sanki o ma'den parçasını gözlerinden saçtığı kıvılcımlarla eritmek, mahvetmek istiyordu. Eve avdet ettiler. Yemekten sonra vâlidesi o düşünceli halini görerek Müeyyed sana ne oldu? diye sorunca titrek kısık sesle :

- Onun bir sâati var ... demiş idi.

Zavallı vâlide! Oğlunun bu hâlini gördükçe yüreği parça parça olurdu; önünü almak onu bu huydan geçirmek isterdi. Müeyyed'in de güzel bir altın sâati vardı, yarın ona verecekti; artık teyze-zâdesini kıskanmayacak idi. Müeyyed kendi sâati olduğunu bilmez değildi, lakin hatırına getirmeye hasedi mâni' oluyordu.

Gece teyze-zâdesiyle bir odada yattılar, o derhâl soyundu, yattı; Âtîf'in sâatini konsolun üzerine bıraktığını görmüş idi. Yorgun olduklarından her ikisi de çabuk uyudular.

Bir sâat sonra oda kapısı yavaşça açıldı, Müeyyed'in vâlidesi elinde zarîf bir altın sâat olduğu hâlde içeriye girdi. Konsola yanaşıp oğlunun sâatini görünecek bir yere koydu; kim bilir hangi mülâhazaya mebnî, Âtîf'in sâatini de halkasından duvara astı. Her iki çocuğu bir nazar-ı müşfikâne ile süzdükten sonra çekildi, gitti. Yarın oğlu bahtiyâr olacaktı, artık bir sâat için kıskanmayacak idi.

Yarım sâat sonra Müeyyed uyandı, idâre kandili sönmek üzere idi, yatağında doğrulup Âtîf'a baktı, uyuyordu, hiçbir şeyden haberi olmayacaktı... Konsolun üzerinde sâati alıp bir daha bulamayacağı bir yere atsa ... Yâ uyanır ya da kendisini görürse ... İdâre bir kere parladıktan sonra garip bir cızırtı ile söndü.

Müeyyed kalktı, konsola yanaştı, nefesi daralıyor, dizleri titriyor, gözleri kararıyordu, elini uzatıp sâati aldı, avucu asabî bir sûrette kapandı; açmak da istese açamayacak, o karanlıkta aşağıya indi, kuyunun kapağını açtı, kulaklarında bir uğultu var idi, bilâ-ihתיyâr sâati içeriye attı ... Sıkıntısı geçmiş idi. Gülümsedi yarın Âtîf'in sâati olmayacaktı!

Yine yatağına çıktı.

- İyi ama, Âtîf'in sâati bana biraz daha büyük göründü idi; diyor biraz sonra uyuyordu.

Uykusunda Âtîf'in sâati bana biraz daha büyük göründü idi; diyor biraz sonra uyuyordu.

Uykusunda Âtîf'in, o karanlık kuyudan sâatini çıkarmaya çabaladığını görüyor, muttasıl gülüyordu, uykusunda da gülüyordu. Garip şey! O çocuk şimdiye kadar hiçbir şey sevinmemiş idi bu birinci def'ası idi ...

Açık kalmış olan perdelerin arasından güneşin ilk şuâati odayı nûr içinde bırakmakta idi.

Âtîf uyuyordu... Müeyyed gözlerini açtı duvarda asılı olan sâat nûrdan bir gül gibi parlıyordu. Onu görünce sarardı ... Olanı biteni derhâl keşfetti: - Vâh! Kuyuya kendi sâatimi atmışım!..

Diye haykırdı: Gözleri kapandı, vücûdu gerildi zavallı çocuk bayılmış idi ... Düşmanına kuyu kazan kendi düşer, derler yâ! Bu def'a saati düştü.

(İmzasız, Ahlâk, Mecmûa-ı Lisân, nu.9, s.66-67)

3.1.7. Nankör Çocuklar

Nankör çocuklar! Hiç hâtıra getirilir bir şey mi ? Bu gibi ahlâk-ı zamîmeyi tasvir etmek kâbil mi? Akıl, vicdân böyle bir şeye kail ve kani' olmaz, ne diyorsunuz? Vücûdunuzun kanıyla, elinizin teriyle besleyip büyüttüğünüz nevâzişlerinize sevip okşadığınız en ufak hareketlerini tefahhus ederek, hauf ve halecân ile dinleyerek en amîk, en endîş-nâk bir şefkat ve merhametle hayatları için cânınızı fedâyâ hâzır olduğunuz hâlde senelerce, gece gündüz başları ucunda beklediğiniz bu nârin , bu sevimli çocuklar biraz büyüdükleri vakit size kayıdsızlıkla, hakâretle muâmele etsinler ? Sizi kendilerine büyük bir külfet, bir sıkıntı gibi görsünler, mâlınızı mülkünüzü elinizden aldıktan sonra vücûdunuzu bir bâr-ı girân addetsinler! Bu size gayr-ı mümkün gibi görünse de bazen böyleleri nâdir değildir. Gençliğimde ihtiyâr bir çiftçinin böyle bir hâle dūçâr olduğunu gözlerimle gördüm; lakin o da pek güzel intikamını aldı. Vak'a hakikaten zikre şâyândır:

Baba Josef tesmiye olunan bu ihtiyârın iki kızı var idi ki bunlara âdetâ perestiş ediyor idi. Bu kızlar vâlidelerini küçük iken gâib ettiklerinde ihtiyâr peder olanca şefkat ve muhabbetini onlara hars etmiş idi.

Çocuklarının zekâ ve dirâyet ve hüsn ve sabâhatini görerek ihtiyâr bunları mâl ve menâlden dahı mahrûm etmek istemedi.

Mâlin olduğu arazi birtakım muâmelât-ı sahtekârâne ile değil gâyet âkilâne sa'y ve idâresi sayesinde tevsi' ediyor idi.

Zirâ baba Josef'in kalbi gâyet doğru ve sâf idi, vesâit-i meşrûa ile nâmuskârâne kesb-i servet etmekle berâber etrâfındaki fıkra ve bî-çâregâne bezl-i muâvenetten geri durmaz idi.

Kızlarını kocaya vermek zamanı geldiği vakit cihâzları hazır bulunuyor idi. İki düğün bir arada icrâ olundu. Baba Josef ikisinin de bir günde icrâsını arzû etmiş idi. Tamam dört gün yenildi, içildi, oynandı ve o derece ilân-ı şâdmânı edildi ki, baba Josef kızlarından, damatlarından, herkesten son derece memnûn olarak şu mesre-i umûmiye içinde olanca emvâlini çocuklarına terk ederek onların mesrûriyetine dü-bâlâ etmek istedi.

Misâfirinin azîmetinden evvel verilen son ziyâfette baba Josef mesret ve şefkatin galeyânıyla ayağa kalkarak şöylece idâre-i lisân etti:

- Aziz çocuklarım! Hakkımdaki muhabbetinizden o derece emin ve bahtiyârım ki bir gün size mirâs olarak bırakacağım şeyi bugün kâmilin elinize teslim etmeye karar verdim. İşinize yarayacak olan bir şeyi saklamakta ne ma'nâ var? Siz genç vefaâlisiniz ben ise ihtiyâr ve yorgunum, yavaş yavaş istirâhat ihtiyâcını hass etmeye başlıyorum; bir çiftliğin idâresinden mütevellid gavâil bana pek zahmetli geliyor. Siz bu işi benden daha iyi göreceksiniz, tarlalarımızdan daha ziyâde mahsûlât alacaksınız işte bu dakikadan itibâren varımı yoğumu size terk etmek isterim. Yarın mukavelât-ı muharririne gideriz, onun yanından çıktıktan sonra mutasarrıf olduğum emuâl ve emlâğın kâffesi size âid bulunacak, benim hânem sizin hâneniz olacak bu mukâbil hakkımda göstereceğiniz hizmet ve ihtimâm-ı mahzâ iyilik ve insâniyyetinizle havâledir. Zirâ çocuklarım kâh birinizin kâh diğerinizin yanında vakit geçirerek size o kadar da bâr olmaksızın ve işlerinize asla karışmaksızın sizinle berâber emrâr-ı hayât etmek isterim; muhtaç olduğum şey ise şeyhûhet hâlimde hakkımda

göstereceğiniz ihtimâm-ı muâvinindir ve sizin kalbinize pek iyi vâkıf olduğundan sizin de bunu benden dirîg etmeyeceğinizden eminim.

Asla muntazır olmayan şu ifâdât herkesi büyük bir hayrete dûçâr etmekle berâber takdîr-i umûmiye mazhar oldu. Kızlar ve damatlar gözlerinden yaşlar akıtarak koşup pederlerinin boynuna sarıldılar ve müddet-i medîde kollarını pederlerinin boynundan çözmediler. Hâzır olanlardan bazısı :

- Bravo, bravo baba Josef!.. Ve bazısı :

- Baba Josef'in sıhhatine.

Sadâlarını ayyuka çıkarıyorlar idi.

Damatlar ise akıl ve fikirleri târ-u-mâr olmuş, vura vura sinelerini çürümekte bulunmuş oldukları hâlde şöylece bağıyorlar idi:

- Bizimle berâber yaşayacaksınız, sizi cân ve dilden seveceğiz, bir sözünüz iki olmayacak! Evimizin âmiri siz olacaksınız, istediğinizi yapacaksınız, hânede dâimâ mevki'-i rüchânda siz bulunacaksınız! Çocuğumuz gibi bakacağız.

Herkes ağlıyor, baba Josef ise herkesten ziyâde gözyaşı döküyor idi. Hâzır ve neden yâlnız biri gibi sâkit ve gayr-ı müteharrik duruyor ve mesret-i umûmiye iştirâk etmediği görülüyor idi. Bu , baba Fransuva nâmında baba Josef'in komşusu ve samîmi dostu idi. Baba Josef Markan'un bâridâne ve sâkitâne hâl ve vaz'ini görüp yanına takrib ederek bir köşeye çekti ve dedi ki:

- Bu bâbda sen ne düşünüyorsun Fransuva!

- Düşünüyorum ki sen ahmak bir adamsın. Deminden beyân ettiğin şeyi icrâ eder isek o vakit başına geleceği görürsün.

- Evlâtların! Evlâtların! Bunların herkesin evlâtlarından başka türlü mü zannediyorsun?

- Ben evlâtlarımı diğerleri gibi zannetmem; kızlarımdan şimdiye kadar medâr-ı şikâyet hiçbir hâl görmedim. Şimdiye kadar bana muhabbet ve riâyette asla kusûr etmediler; kendilerine bu kadar mal verdiğim ve şeyhûhet iktizâsından olarak kendi şefkat ve muhabbetlerine daha ziyâde arz-ı ihtiyâç ettiğim vakit niçin hakkımdaki muâmelelerini değıştirecekler ?

Damatlarıma gelince sen de görüyorsun ki tabiatları gâyet güzeldir. Bu kadar samimiyet ve ma'sûmâne-i meserret ibrâz eden adamlardan fenâlık ve küfrân-ı na'met beklenilmez.

- Pek âlâ, pek âlâ! Ben bunların hepsini bilirim. İşte yine sana tekrar söylüyorum: Budalalık ediyorsun, bir gün gelip elini kafana vuracaksın.

- Zerre kadar aklın yok bî-çâre Fransuva!

- Akılsız ben değilim. Akılsız, muâmelât-ı na'met nâ-şinâsâne kendisini bizzat hedef etmeye çalışan ihtiyârdır!

(mâ'badı var)

(M.H., Nankör Çocuklar, Mecmûa-ı Lisân, nu. 11, s. 82-83)

3.1.8. Bir Müteverrimenin Vâlidesine Hitâbı

Şefkatli valideciğim!..Şu bahar hayatımın en parlak en rengîn bir zamanında ... Senin agûş-ı şefkat ve muhabbetinden o cümle-gâh saâdet ve isteminden artık ebediyen mehcûr oluyorum ... İşte verem denilen o müthiş illet ... Evet o muharrib hayat ... Beni, senin o tatlı nevâzişlerinden ... her biri ruhuma ruh katan sevimli sözlerinden ayırıyor!..

Sevimli vâlideciğim!.. Ben henüz inkişâfa başlamış bir goncayım! Fakat hayatımın on üçüncü devre-i rebî'nde senin o hayât-bahşa bûselerine, rûh-efzâ istişmâmlarına doyana ... Hazân-ı dîde bir verdna'nâ gibi ... Tabîatın girdâb-ı pûr-ıztırâbı içinde mahv ve nâ-bedid olup gidiyorum. Ah! Bilmem ki ne bed-baht bir kızmışım!..

Şu saâdette rûhum, mevtin cenâh-ı müdhişi altında bulunuyor. Gözlerim tabîatın parlak tulû'larını ... Şevk-âver görmüyor, münevver olamıyor. Yalnız senin çehre-i şefkat âlûdunu ... Vücûd muhabbet-i mûdini görüyorum, onunla bir derece zulâm-ı âlûd ruhumu tenvîr edebiliyorum.

Ah vâlideciğim! Bu kadar menhûs bir tâli' mâlik olduğumu bilmezdim. Meğer dünya zulmet bir mavi imiş!..

Şu'le-i hayâtımın seher bulutları arasında mâil-i igtirâb nücûm-ı zâhire gibi söneceğini hiç düşünmezdim. Gaddâr felek kim bilir benim gibi daha nice vücûdları hâk-ı fenâyâ doğru sürükleyip götürmüştür!..

Bed-baht vâlideceğim!.. Mürgî-i rûhum, âlem ulvî-i hakîkate doğru uçunca güşâ-i i'tilâ olursa zinhâr benim için ağlama çünkü: Ben, bir ma'sûmum; benim ruhum meleklerle hem-hâl olacaktır. Vücûdum firâş-ı ebediyette yattıkça rûhumu

gözyaşlarıyla değil fâtilahalarla okşamaya sa'y ve gayret et. Şimdi vech-i zerdime bakıp da kendini kânûn-ı ıztırâba atma. Feleğin pençesine sen de esîr olma, benim gencine-i şefkat olan vâlideceğim!..

(M.Servet, Bir Müteverrimenin Vâlidesine Hitâbı, Mecmûâ-ı Lisân, n.11, s.84)

3.1.9. Kırmızı Kiraz

Bir sene evvel dikilmiş olan ağacın yalnız bir dalında asılı olan o tek kiraz daha olmamış, daha bir tarafı bembeyaz idi. İhtiyârlayıp kemâle eremediğinden dolayı hiddetleniyordu. Vâsıl-ı kemâl olmasına mâni' olan bir iri yaprak idi, çünkü üzerini kâmilen kapanarak güneşin yaldızlı şuaâtının nüfûzuna mûmânaat ediyor idi.

Beş yaşında melek gibi bir çocuk olan Nuri her gün gidip onu nazar-ı meftûniyetle temâşâ ediyor, pek geç kızardığını görerek sabırsızlık gösteriyor idi. Çünkü kızarır kızarmaz onu koparmayı kurmuş idi. Tabîî heves-i tıflâneye kapılmamak maksadıyla elleri arkasında olduğu hâlde mütemâdiyen ağacın etrâfında dolaşüyor; lakin ona elini uzatmıyor, çünkü büyüklerin sözünü dinlememenin pek fenâ olduğunu ve ham meyvelerin insanın karnını ağrıttığını pek iyi biliyor idi.

Bir gece bir fırtına hahçenin bütün ağaçlarını şiddetle sarsarak kirazın üzerini ihâta eden yaprağı düşürmüş, kiraz güneşin harâretine ma'rûz kaldığından kıpkırmızı ve yenecek bir hâle gelmiş idi.

Lakin o dakikadan itibâren o kadar çabuk kemâl bulduğunu müteessif oldu, çünkü son saati takarrüb ediyor idi.

Fî-l-hakîka Nuri bir akşam bahçeyi dolaştığı esnâda kirazın kızarmış olduğunu görerek:

- Baba! Baba! Her tarafı kızarmış gel bana kopar! Diye bağırdı. Babası derhâl kirazı kopararak Nuri'ye uzattı; Nuri de dişleri ile ısırarak yerde eme eme yedi.

Kiraz diyor idi ki :

- Bu kadar genç olduğuna müteessif isem de bu ölüme sen bâis olduğun için bana o kadar elîm gelmiyor; çünkü son bir ricâmı yerine getireceğinden eminim. Şöyle ki : Gül gibi latîf tatlı güzel kokulu olan etimi yediğin vakit çekirdiğimi atma,

beni vücûda getiren şu ağacın yanına gars et ki bu sûretle büsbütün mahv ve gâib olmayayım!

Çocuk bu arzûyu icrâ etti, toprakta bir ufak çukur kazarak çekirdeği oraya koydu. Bu çekirdek toprağın rutûbeti ve güneşin harâretiyle bir fidan, sonra bir ağaç olarak her sene Nuri'ye sepetler dolusu kırmızı kirazlar vermeğe başladı.

(İmzasız, Kırmızı Kiraz, Mecmuâ-ı Lisân, nu.12, s.92-93)

3.1.10. Yetimlik

Ah ben ki bir yetîmim! Sirişk-i hûyunumu teskîn edecek kimsem yoktur!. Bunun için gözlerim seylân-ı dâimî ile giryândır!

Nigâh-ı mağnûm-âne etrâfıma atfetsem herkesi bir âlem şâd-a-şâd içinde hande-rev görüyorum; ben ah! Uzlet-gâh elemimde bî-kes ve bî-vâye gam-güzîn hasretim. Hem sitem olan mes'ûdlar şimdi birer agûş-ı şevkette, meserretler içinde bûse-i bahş mâder-ender. Ah! Ben ise bir mürglâne-i cüdâ gibi bî-kesim; onun içindir ki gözlerim bir seyelân-ı dâimî bir giryândır!

Rûhum bir ıztırâb-ı ma'neviyyetin taht-ı tes'sîrinde nâlân, gönlüm bir hicrân-ı ebediyetin dağ-pâre-i hayât-fersâsıyla sûzândır, gece yarıları, seher vakitleri çektiğim ahlar hep gözyaşlarımla memzûctur. Hey-hât!.. Bir ferd-i teselli bahş yok ki âlâm derûn mu tahfife medâr olsun? Bunun içindir ki gözlerim bir seylân-ı dâimî ile giryândır!

Ağlamak mu'tâdım oldu, her seherde ağlarım bî-kes ve bî-vâyeyim ben eylerim ah! Ağlarım yâda geldi niye mâder işte âha başlarım bak nasıl seylâna veş olmaktadır gözyaşlarım.

Ah ben ki bir yetîmim! Feleğin en mühlik darbesine hedef olmuş, ne kadar siyeh baht imişim, ki kehvâre-nişîn sabâvet olur olmaz, vâlidem bir câzibe-i ma'neviyyetin sevk-i tabîisiyle hücre-i memâta doğru yuvarlanıp gitmiş, bir müddet sonra pederim de onu takîb eylemiş; ben de böyle bî-kes kalıp “Yetim”, “Öksüz” lafzlarına medlûl bih olmuşum; ah! Şu menhûs kelimeler ne vakit âverde-i hâtıram olsa kalbimin en mağmûm köşelerinde cerîha-i iltiyâm-nâ-pezîz sızıltısını hissediyorum. Ben de âlem-i hayâtta büyüdüm, ben de gülzâr-ı şebâbetten geçtim.

Fakat ne o âlemin bir saâdetiyle mesrûr oldum, ne de o gülzârın bir bûy-ı ferih-bahşasıyla ta'tîr-i cân edebildim; ne pederimin bir nevâziş dil-nevâzîne, ne de vâlidemin bir bûse-i şefkatine nâil olabildim. Bilmem ki her yetimin kalbi benim gibi bir hüzn-i dâimî ile mahzûn mudur ? Acaba her yetîmin gözü benimki gibi dünyayı harâbe-zâr-ı elem alûd mu görüyor? Ah! Takdîr-i ilâhiye serfurû-bürde inkıyâdı olmaktan başka çâre yok. Biz de şu cîsr-i imtihândan böylece geçelim... Zararı yok!.. El-hükmü'l-illâh!..

(Fâik Nalâni, Yetimlik, Mecmûa-ı Lisân, nu.13, s.99-100)

3.1.11. Tahassür-i Mâderâne

Kardeşime: 28 Eylül 1314

Kardeşim!

Altı aydan beri ketm ettiğim, ve bîş-i merhametinize ifşâ edemediğim esrârı artık şu dakikada söyleyeceğim. Zirâ muhâfaza etmeğe iktidârım kalmadı:

Sabâvetimizden beri felâketiniz de olduğumuz ma'lûmunuzdur. Ben iki yaşına kadem-nihâde olduğum, sen de sekiz yaşına girmiş bulunduğun zamân peder-i müşfikimiz hâk-ı siyeh-nâka gömülüştü. Biz bu felâket-i dil-sûzun açmış olduğu cerîhalara tahammûlden âcizken daha dehşet-nâk daha ziyâde bâd-i ıztırâb bir felâket arz-ı dîdâr etmeye başladı; vâlidemizin gül-gûn olan pembe ruhsârı humma ateşlerinin taht-ı te'sîrinde bâd-ı hazâna uğramış berk-i bî-fer hâline girdi. Adalâtan bir şey kalmadı. Hepsi mahvoldu. Ve cerd-i nâz ki bir iskelet.

Ah kardeşim! Her gün saatlerce gözlerini bir noktaya rezk eder bî-tâb-âne fakat bir tavr-ı mahzûn-âne ile "Oğlum! Karşıdan ne bakıyorsun! Vâlideni hiç olmazsa son nefesinde memnûn et!" gibi cân-hırâş fakat câlib-i rikkat kelâmlarla beni dil-hûn eyler.

Gece ve gündüz sizi sayıklıyor.

Beni en ziyâde müteessir eden bir hâli var ise arada bir zaîf kollarımı boynuma atıp da beni pûselerine gözyaşlarına gark etmesidir.

Bazen hazîn bir sadâ ile "Hayâtımın son dakikasında olsun, deryâ-ı hasretten tahlîs-i hayâtle bir dakika bahtiyâr olamayacak mıyım ? Ne olurdu şurada ciger-

pârem bulunsaydı!” der. Şu hâlde cânım esâsından titrer. Ziyâde müteessir olurum. Netice-i te’sîr olan katarât-ı sirişk âgûş-ı şefkate, damla damla dökülür.

Of! Evlâdlarını der-âgûş ederek ölmek bir vâlîde için ne büyük saadettir. Ricâ ederim kardeşim! Her ne meşûliyetin varsa terk ederek geliniz. Pembe-i hayât ile uğraşan bu a’lâ metânetli vâlidenizi bir kere de siz görünüz. Baki ...

(Hüseyn Hüsni, Tahassür-i Mader-âne, Mecmûa-ı Lisân, nu.13, s. 100)

3.1.12. Bir Refikin Kabrinde

Tevfik!.. Ey refik-i şefûk !.. Şu karâr-gâh-ı ebedîde gunûde-i hâb serimde olduğun günden beri geçen eyâm-ı mâtem-engîzin her dakîkası nazarımda bir sene-i menhûse gibidir. Ta’dîl-i teessür ümîdiyle kabrine geldim. Bir cereyânı tamm hâlinde bulunan şu hûn-âbe ekşimin bir katresi yoktur ki, senin için dökülmüş olmasın. Behâr-ı ömründe hazân-zede-i fenâ olduk ise, hayât pür-kederin ıztırâbât müellemesinden dehr-i gam perverin âlâm-ı cân-güdâzı te’sîrâtından olsun tahlîs-i nefis ettik. Alem-i nâsûta bir vedâ’-ı kat’î ile vuku’ müfârekât ebediyen uyûn-ı senâ-verâne garka-ı eşkâbe-i mâtem edildiyse levs-i fenâdan dâmen-keş-i ünsiyyet olduk.

Tevfik!.. Şimdi ne hâldesin?.. Niçin söylemiyorsun ?! Miyânemizdeki revâbıt-ı muhâlesetin sâfiyyet ve samimiyetine karşı bu sükûtun dil-i nizâra tahammülsüz bir bâr-ı girândır. Eyvâh !.. Hiç düşünmüyor mu ki o revâbıt ve resîka-yı refâkatten eser mi kaldı?!.. Hepsi garka-i bahr-ı nisyân oldu!.. Şimdi bir vâsita göremiyorum ki, sana onunla hissiyatımı ta’rîf edeyim. Tabîbin merâm eyleyeyim. Mevkimiz, hâlimiz mütefâvit!.. Mahfil-nişîn âlem-i bekâsın!.. Ben cihân-ı fenâda bulunuyorum!.. Benden sana söz erişmeyeceğini bildiğim hâlde bile şu sükûnetin devâmından mütezzî oluyorum. İstiyorum ki O nevâziş-gânâne hitâblarına bir kerecik daha mazhar olayım. Mümkün mü?!..

Tevfik!.. Kendin için medâr-ı şeref olacak safvet-i bâle-i mâlikiyyetini gösteren cehre-i ibtisâm-ı âlûdun mevsimsiz koparılan bir verd-i mev-şüküftenin nârîn vüreykaları gibi hemen solumuverdi? Dîdelerinde parlayan pertev-zükâyına neşr-i envâr eyliyor mu?. Yoksa, şem’i hayâtın gibi intıfa-pezîr mi oldu?.. Vücûd-ı zarîfin şekl-i asliyesinde midir?. Yoksa, eczâ-ı bedeniyyenden her biri bir zerre-i gubârâ mı

tahavvül etti?! Münkâlib-i turâb mı olduk Tefvîk?.. Peyder keder dâden perîşân hâtır, müteessirdir.

Vâ-veylâ-ı tahassürü cihân-ı rikkati teheyyüce getiriyor.Mâder-i felâket-zeden bir yes's-i elîm içinde bulunuyor. Derd-i azîm gaybûbetinle giryenâktır. Bu teessürler, bu tahassürler, bu giryeler hep bî-hûde değil mi?.. Bir gün gelip şimdi seni yâd edenlerin, senin için ağlayanların, Tefvîk!.. diye hitâb edenlerin de şu uzlet-gâh-ı sermedi olacaklarında şüphe mi var?!.. Sen öldün mü?.. Yok!.. Mazhar-ı hayât câvidâmı olarak yaşıyorsun..

(H.Hüsnü, Bir Refikin Kabrinde, Mecmûa-ı Lisân, nu.14, s. 106-107)

3.1.13. Hâtırât-ı Mâziden Bir Levha

Ayetullah Bey'e :

Gece idi. Kamer-i lerezende, bî-tâb ziyâsıyla sehâb-i rakîka-i mülevvene ile bezenen dağları, zulmet-i ye's içinde kalan bir kalp-i lerezân ve mecrûh gibi sislerin ka'r-ı kesîfine gömülen tepeleri tenvîr ediyordu. Deniz bir sükûnet nâime-i belîğa içinde; her yer latîf, pür-nûr, safâ-âver idi.

Biz denizin ufak, muhtelif-ül-şekil yosunlu taşlarla müzeyyen bir kenâr safâ-penâhına oturuyor; bu münevver fakat kısmen zıll-dâr, neşve-zâ, hüzn-engîz menâzırı temâşâ ediyorduk.

Hangi noktaya bakılsa rûhu, kalbi tenşît edecek, düşündürecek, hissiyât-ı garâm-perver-âne dolduracak bir şî'r-i bedîa fezâ göze çarpıyordu.

Hava sâf ve nûh-perver idi. Sâhilin sebzîn, nazar-pîrâ bir mahallinde tecem-mu' eden binlerce halk mütelâşiyâne ve fakat kemâl-i şevk ve şitâretle sandallara binmeye biz de güzel, mülevven nazar-rübâ sandalımız ile sâhilden yavaş yavaş uzaklaşmaya başlamıştık.

Deniz, o sutuh vesâa-ı münevvere küçük, müterakkıs müveccehler ile çırpınıyor; mu'vecc bir sâhilin sislerini, zulmetlerini yırtarak gelen, tîz, pür-âhenk bir sadâ insanı bir safâ-ı rûhâni içinde bıkarıyordu.

Sâat üç buçuk idi. Halkın kısm-ı külliyesi sâhile yanaşıp çıkmaya başlamış o nağme-i pür-mesârı müteessir-âne neş'e-perver-âne tavır ile bir tavr-ı incizâb ile dinliyordu.

İşte bu zamân her kalpte bir neşât mağşiyâne, her çehrede bir eser-i beşâset nümâyân oluyordu.

Kamerin huzme-i seyyale-i mühtezzesi o sâha-i müvecceh-dâr kebûdî yaldızlıyor. Bu letâfet-i ulviyeye karşı kalblerimiz neş'elerle, heyecanlara gark oluyordu.

Bu dil-firîb, nigeş-pînâ manzarayı temâşâ etmekte iken bir kütle-i mazlem-i sehâb afakda göründü. Keşif bir zulmet, müthiş bir renk cihânı kapladı.

O pür-sükûn deniz birden bire kabardı, inledi. Etrâfa mahûf, pür-enîn dalgalar saçmaya başladı.

Taraka tarakayı emvâc emvâcı, hayret hayreti, dehşet dehşeti ta'kîb ediyordu. Şedîd bir yağmur, bir tûfân-ı âb her tarafı kaplıyordu.

Tabîatte hâsıl olan bu nâ-gehânı televvünât, bu dehşet cümlemizi mükedder muztarib eylemişti. Kalplerde uyanan bir hiss-i havf ve hayret herkesi âşiyâne-i istirâhat-perverine gitmeğe, sığınmaya mecbûr eylemişti.

Biz eve avdet eder etmez yağmur durmuş, gürültüler, dalgalar mahv olmuş, cihân-ı latîf hazîn bir renge bürünmüş idi.

(Yanyalı Rıza Hicrî,Hâtîrât-ı Mazîden Bir Levha,Mecmûa-ı Lisân,nu.14, s.107)

3.1.14. Letâif

Kadının birine Bursa'da bulunan zevcinden bir mektup gelir. Komşusu olan zâtın hânesine mürâcaatla mektubu okumasını efendiden ricâ eder. Efendi mektubu eline alıp bir tavr-ı istigrâb ile yüzü kızarmaya başlar. Kadın zevcinin zâten hastalıklı olduğunu bildiği cihetle merak ederek “Aman efendim! Acaba zevcim vefât mı etmiş?! Zavallı! Nihâyet o hastalıktan kurtulamamış mı?.” deyince efendi dahi “Hanım! Ben böyle meş'ûm mektubu okuyamam..” cevâbıyla mektubu kadına verir. Kadın bi-t-tabi' müteessir olup hânesine avdet eder, feryâda başlar. Onun üzerine komşu kadınları gelip zevcinin haber-i vefâtını işitirlerse de bu haberi kimden

aldığını kadından sorarlar. Kadın da mektubu irâe edip “İşte! Kendi yazısıyla, kendi mührüyle gelen bu mektupta yazıyor. Komşu ... efendi okudu!” der. Mektubu ortaya atar. Hâzır olan kadınlardan biri mektubu okur “Hanım! Bu mektupta öyle bir şey yazmıyor! Acaba mektubu yanlış mı verdiniz?!” deyince, o sahibi “Hayır kardeşim! Mektup odur.” Cevâbıyla mukâbele eder. Mektubu okuyan kadın kemâl-i hayretle cehren okuyup zevcinin kemâl-i afiyette olduğunu ve hatta emâneti teslimen güzel bir hamam takımı ile beş yüz kuruş harçlık gönderdiğini beyân edince zavâllı o sâhibi derhâl komşu efendiye gidip “Günâh değil mi efendi? Sen bana niçin yalan söyledin! Benim zevcim hamd olsun hem afiyette imiş, hem bana bir hamam takımı da göndermiş...” itabıyla efendiye i'tirâza başlar... Efendi de “Ben ne bileyim a hanım! Mektupta öyle beyaz şeyler görünce ben de kefen zannettim!!” demiş...

(İmzasız, Letâif, Mecmûa-ı Lisân, nu. 26, s. 191)

3.1.15. Kâğıthâne'de Bir Tenezzüh

Şehrimizin en latif, en ferah-fezâ teferrüc-gâhlarından biri de Kâğıthane'dir. Bu köyceğizde vaktiyle bir kâğıt fabrikası varmış ki sonraları harâb olmuş. İşte beynennâs “Kâğıthâne” tesmiyesi bundan neş'et etmiştir. Kâğıthâne elli elli bir sene evvel çok mâ'mûr imiş. Hatta dere kenarının cesîm-i binalar latîf köşklerle müzeyyen bulunduğu da mervîdir. Bu mesîre-i dilrübânın bir ismi de “sa'd-âbâd” dir. İnsan için en kasvetli zamanlarda nüzhet-gâh-ı safâ olur.

Hiç unutamam, bir cum'a günü bazı refikâ ile berâ-yı teferrüc gitmiştik. Bu gülşen-i bahâr-ı behîşteyi ilk def'a olarak görüyordum. Derenin o sâkin, rûh-perver manzarası, birçok tüyûr-ı hoş âvâne-i ârâm-gâh o sâye-perver ağaçlar, o çimenler hissiyât-ı şâir-âneyi tahrîk etti. Arkadaşları terk ile dolaşmaya başladım. Bir hiss-i ma'nevî beni dâimâ ileriye sevk ediyordu. Bir müddet yürüdüm. Bir de ne göreyim? Bir câmi'-i şerîf, bir köşk!... Fakat o kadar müzeyyen bir câmi' öyle bir dil-rubâ köşk ki tesâdüf nâdirdir. Derecenin üstünde bulunan köprüler; manzarayı bir kalat daha revnâk-dâr ediyordu. Birisinden geçtim. Ah!... O levha-i şâir-ânemi tasvîrden kalemim âcizdir. Gözünüzün önüne vâsi! Bir çimen-zâr getiriniz ki üzeri câ-be-câ her yeri uzmet-ün ileyh bir delîl-i celi olan – rengârenk bahar çiçekleriyle müzeyyen

olsun. Buna bir de – henüz on beş yirmi günlük – mini mini kuzuların meleyişlerini def’-i cû için başcağızlarıyla analarının karnına hafifçe vuruşlarını ilâve ediniz. Nasıl, bir güzel levha-i şâir-âne teşkîl etmez mi? .. Hele o leyleklerin âvârelikleri? ... Akşam takarrub ediyordu. Avdet zamanı ediyorduk. Güneş grûba mahsûs olan lâtîf şuââtını civârdaki dağlara aksettirmiş; hava buluttan ârı idi. Yavaş yavaş dereden çıkıyorduk bir noktaya geldik ki dere ile Haliç birbirini der-agûş ediyordu. Biraz ileride birkaç atacak nazar-ı tahassürle sanki bu manzaraya nigerân oluyordu. İşte o sırada kendi kendimden geçmişim. Bir vapur düdüğü beni dalmış olduğum hayâletten bî-dâr etti. Tam Eyüp önlerinde bulunuyorduk. Nazarımı o cihete tevcîh ettim. Gözüme iki minâre ilişti ki bana o civârda günûde-i hâk-ı gufrân olan zât-ı mukaddesi tahattür ettirdi. Ziyâret etmeliğimizi arkadaşlara söyledim. Fikrimi tahsîn ettiler. Sandaldan çıktık. O rûh-ı mübârege âciz-âne birer fâtiha ihdâ eyledik. İskeleyle geldiğimiz zaman vapur harekete müheyyâ idi, bindik köprüye çıktık sonra herkes hânesine ilticâ etti.

(İmzasız, Kâğıthane’de Bir Tenezzüh, Mecmûa-ı Lisân, nu. 29, s. 209-210)

3.1.16. Üzüm Salkımı

Vâlidenin biri kızına bir salkım üzüm verdi. Küçük kız, onu aldıktan sonra, bu üzüm birâderini memnûn edecektir; mülâhazasıyla ona götürdü. Birâderi olarak dedi ki :

- Ötede çalışmakta olan pederim elbette yorulmuştur; şu müberred üzümü ona götüreyim.

Sıra pedere geldik de, salkımı aldı, sonra pek uzakta bulunmayan zevcesini görerek üzümü vermek için derhâl yanıma geldi.

İşte böylece üzüm salkımı elden ele yine verenin eline gelir. Vâlide de âilesi efrâdında hüküm-fermâ olan şu ittihâddan dolayı cenâb-ı hakka arz-ı teşekkür eyler.

(İmzasız, Üzüm Salkımı, Mecmûa-ı Lisân, nu.30, s.212-213)

3.1.17. Köy Manzarasından Bir Numûne

Bir su sahnesinde ağaç kümeleriyle bezenmiş, latîf bir sûrette birbirinden ayrılmış, atbalar üzerinde üç değirmen tasavvur ediniz: Nehrin üzerinde kaynaşan ve değirmenin darbeleriyle temevvüc eden suların hareketlerine tab'an ihtizâzât-ı latîfe ibrâz eden şu neş'e-bahs ; ter ü tâze, elvân-ı zarîfe ile müzeyyen şu nebâtât-ı mâiyyeye ne isim verilebilir? Ötesinde berisinde güneşin aksettiği şuaatıyla parlayan, üzerinde nehir dalgalarının darbeleriyle birtakım saçaklar hâsıl olan ufak çakıl taşlarından mürekkebe birçok kümeler baş gösterir. Nergis zambakları; nilüfer, su zambağı, hayz-rân çiçekleri, sahilleri latîf halaylarıyla tezyîn ederler.

Demir kirişlerle inşâ olmuş müteharrik köprünün ayaklarını ezhâr gûnâ-gûn eylediği gibi, beri taraftan da çürümüş dayaklarla duran, titrek bir köprü; direkleri üzerinde türlü çiçekler açmış; parmaklıklarının etrâfını asla düşmeyen, kadife gibi çiçekler donanmış; eski sandallar, balık ağıları, bir çobanın yek-âhenk şarkıları ördeklerin atbalar arasında yüzmeleri "Loar" nehrinin iki kumları üzerinde pirelerini ayıklamaları idi; takıyyeleri kulaklarına kadarmış, değirmende hizmet eden çocukların katırlara yük yükletmekle meşgûl olmaları, hülâsa bu eşkâl-i muhtelifenin her biri, bu sahneye bir safvet ve besâtet-ı latîfe bahşediyordu.

Köprünün öte tarafında iki yâhûd üç çiflik bir güvercinlik. Kumrular, bahçelerle hanımeli, yasemin ve fil-bahâr çitleriyle tefrîk edilmiş otuz kadar virâne, sonra her kapının önünde, üzerinde çiçekler yetişmiş güllere, yollar üzerinde de birçok tavuklar, horozlar bulunduğunu tahayyül ediniz! İşte (Bon-du Ruan)ın, üzerinde kadîm bir kilise bulunan zarîf köyün yolu! Bir kilise ki ehl-i Salîb zamanından kalmış, ressamların model edinecekleri bir şekilde bulunmuştur.

Bu hey'eti eski ceviz ağaçlarıyla sararmış, altın renginde tâze kavak ağaçlarının yapraklarıyla kaplayınız; hâr u baharlı bir semâda nazarın nihân olduğu medîd vâlidelerin ortasında birçok fabrikalar oturtunuz; işte bu latîf memleket hakkında büyük nokta-i nazardan bir fikir hâsıl etmiş olursunuz.

(Rüstem Fehmi, Köy Manzarasından Bir Numûne, Mecmûa-ı Lisân, nu. 20, s.216)

3.1.18. Çocuklara

1-Terbiye

S-Terbiyeden maksad nedir ?

C-Terbiyeden maksad; insanın fikrini, kalbini doğruluğa alıştırmak, kötü huylardan ve fenâ âdetlerden men' etmek büyük zâtlar ve herkese fâideli adamlar yetiştirmektir.

Gerek devletine gerek milletine gerek bulunduğu memleketin iyiliğine gerçekten çalışanlar, en ziyâde terbiye görmüş olanlardır.

2-İlim

S-İlim nedir ?

C-Bilinmeyen şeyleri bilenlerden öğrenip bilmektir. İnsan doğduğu vakit bir şey bilmez dünyaya geldiği zaman söylemek, okumak, yazmak, bir şeyin ne olduğunu tanımak gibi hâllerden hiçbirisini bilmez. Eğer babalarımız, analarımız, büyüklerimiz, hoca efendilerimiz şu şimdiki bildiğimiz şeyleri bize öğretmemiş olsalardı şimdi hiçbir şey bilemeyecektik, bunun için insâniyete lâzım olan şeyleri onlardan dinleyerek, kitaplarımızdan okuyarak öğrenmeye çalışmalıyız.

İnsana; yiyecek, içecek, giyecek şeyler nasıl lâzım ise, ilim, fazîlet ma'rifet, san'at da öylece lâzımdır.

(Abbe Tacho, Terbiye-İlim, Mecmûa-ı Lisân, nu.32, s.229-230)

3.1.19. Üç Hikmet

S-Re's-i hikmet nedir ?

C-Allah'tan korkmaktır.

S-Hak Tealâ hazretlerinden haber verebilir misiniz ?

C- Hepimizi ve bütün cihânı yaratan nizâm ve intizâm üzere hafz eyleyen, gizli ve aşikâr işlenen işleri, söylenen sözleri, fikirlerimizden geçen şeyleri bilen hak tealâ hazretleridir.

S-Hak tealâ hazretlerine birinci vazifemiz nedir?

C-Birinci vazîfemiz; vâcib-ül-vücûd hazretlerinin varlığına inanmaktır. Ondan sonra zât-ı akdesini hulûs-ı kalp ile sevmek; sıdk-ı tâm ile ibâdet etmek, emirlerini tamamiyle icrâ eylemek ve nehylerinden dâimâ sakınmaktır. Yani: “Yapın!” diye

emir buyurduğu şeyleri yapmak ve “Yapmayın!” diye nehy buyurduğu şeyleri yapmamaktır.

S-Vazîfemizi icrâ etmekten bize ne fâide hâsıl olur ?

C-Vazîfemizi icrâ etmekle dünya ve ahirette azîz ve mes’ûd oluruz.

S-Bu vazîfemizin sûret-i icrâsını kimden ve nereden öğrenebiliriz ?

C-Büyüklerimizden ve din kitaplarından

S-Din nedir ?

C-Taraf-ı haktan peygamberlere inzâl buyrulan ketb-i mukaddesenin ve peygamberlerin söyledikleri sözlerin ahkâmına tatbîk-i hareket etmek ve câib-i insâniyeti bilip yoluyla ve kıyâs-ı nefis ile icrâ eylemekten ibârettir.

S-Kıyâs-ı nefis nedir ?

C-Kendi nefsinin başkasının ve başkasını kendi nefsinin yerine koyup halka ona göre muâmele etmektir. Şöyle ki: İnsan, kendi nefesine lâıyk gördüğü şeyi başkasına da lâıyk görmeli, kendi nefesine lâıyk görmediği şeyi başkasına da lâıyk görmemelidir. Herkesin bize iyilik etmesini istediğimiz gibi biz de herkese iyilik etmeyi istemeliyiz kimsenin bize kötülük etmesini istemediğimiz gibi biz de kimseye kötülük etmek istememeliyiz. Bize kötülük edenlere bile kötülük etmeyip yine elden gelen iyiliği etmeliyiz.

Meselâ: Bir arkadaşımızın bize fenâ bir söz söylemesini, kitabımızı alıp yırtmasını, kalemimizi kırmasını, bize taş atmasını istemediğimiz gibi biz de bu şeylerin hiçbirini arkadaşlarımıza yapmamalıyız. O bize öyle bir şey yapmış olsa bile akli ermediğine vererek ona iyi muâmele edecek olur isek ettiğinden kendisi pişmân olur. Belki daha ziyâde fenâlıklar yapmak fikrinde ise ondan vazgeçer. Bu hâlde biz de büyük bir iyilik göstermiş oluruz.

El-hâsıl hiçbir kimsenin cânına, malına, ırzına nâmûsuna, i’tibarına dokunacak bir hâl ve harekette bulunmamalıyız. Dâimâ kendi cânımız, malımız, ırzımız, nâmûsumuz i’tibarımız gibi vikaye etmeliyiz.

İşte “Kemâlât-ı insâniye” ve “Fezâil-i Ahlâkkiyye” denilen şeyler, bunlardan ve bunlar gibi güzel hûylardan ve iyi amellerden ibârettir. Bunları; büyüklerimizden, hocalarımızdan dinler kitaplarımızdan okuyup anlar ve icrâ edersek büyüdüğümüz zaman: Kâmil, fâzıl adamlar sırasına geçeriz.

S-Babanıza, ananıza karşı vazîfeniz nedir ?

C-Babamıza, anamıza karşı başlıca vazîfemiz üçtür: İtâat, muhabbet,hürmet.

Onlar; bizim sebep-i hayâtımız, veli ni'metimizdirler. Onlar; güzel terbiye sâhibi olmaklığımıza birinci vâsıtadırlar. Bunun için üzerimizde her vech ile hakları vardır işte bu cihetlerle onlara hürmet, itâat, muhabbet farzdır.

Küçüklükten beri bize etmiş ve hâlâ etmekte bulunmuş oldukları her nev'i himmet ve gayrete karşı büyüdüğümüz, muktedir olduğumuz zaman onlara yardım etmek de vazîfelerimizden biridir. Hatta vefâtlarından sonra isimlerinin hayır ile anlamasına sebep olmak bile üzerimize borçtur.

S-Kendimize âid olan vazîfemiz nedir ?

C-Kendimize âid olan başlıca vazîfemiz: Maddî, ma'nevî her türlü mazeretlerden uzak durmak. Hastalıklara sebep olacak şeylerden, rûhumuza zararı dokunacak günâhlardan nefsimizi sakınmak ve cânımıza fâidesi olacak şeyleri yapmaktan ibârettir.

Münâcaat

-Cenâb-ı hakkın her yerde hâzır ve nâzır olması-Yârab! Sen her yerde hâzır ve nâzırsın. Her şeyi bilir, görür, işitirsin nûr cemâlin bütün âlimleri doldurur. Bütün cihânı yoktan var eden, içindeki mevcûdâtı, yani: Gördüğümüz ve göremediğimiz her şeyi yaradan sensin.

Bunca insanların, hayvanların rızklarını ihsân eden; yine sensin. İrâde buyurduğun vakit, bir anda dünyayı yok etmeye ve yeniden var etmeye kadirsin.

Hikmetinden suâl olunmaz. Kudret ve azimetinin haddi, nihâyeti bulunmaz, her şeye kâdirsin. Bahr-ül-letâfinin ucu sonu yoktur. Lütfun, inâyetin üzerimizden eksik olmasın ki “Yapın!” diye emir buyurduğun şeyleri yapabilelim, “Yapmayın!” diye nehy buyurduğun şeylerden sakınelim.

Yârab! Münâcâtımızı kabûl eyle! Bizi günâhlardan uzak, sevâp olan işlere' yakın et! Nazarını bir an üzerimizden ayırma.

(A.Tacho, Üç Hikmet, Mecmûa-ı Lisân, nu.33, s. 237-238-239-240)

3.1.20. Hakîkatli Arslan

Seyyâhın biri bir ormanın için gâib oldu; vakif gece olmakla, bir mağara görerek sabahlamak²⁹ için oraya girdi; fakat bir dakika sonra bu mağaraya doğru bir arslanın geldiğini gördü. Bu adam büyük bir korkuya düştü ve bu arslanın kendisini yutacağına zâhib oldu. Bu arslan üç ayağı üzerinde yürüyor ve dördüncüsünü yukarı tutuyordu; seyyâha takarrüb etti. Ve ona, üzerinde büyük bir diken bulunan ayağını gösterdi. Adam, dikenini çıkardı³⁰ ve gömleğinden bir parça yırtarak onunla arslanın ayağını³¹ bağladı. Hayvan, beyân-ı teşekkür zımında, bir sâdik köpek gibi, onu okşadı ve ona hiçbir fenâlık etmedi. Ertesi gün adam yoluna devâm etti.

Birkaç sene sonra, bir adam, cinâyet işlemiş olduğundan vahşi hayvanlar tarafından yırtılmaya mahkûm oldu. (I'Arene) tesmiye olunan mahale vaz' olduğundan üzerine doğru bir arslan salıverildi ki hemen onu yutmak için üzerine doğru koştu fakat bu adama yakın geldiğinde ona dikkat etmek üzere durdu ve ayağındaki dikenini çıkarmış adam olduğunu tanıyarak onu tekrâr gördüğünden dolayı his eylediği meserreti i'lân zımında başını ve kuyruğunu oynatarak ona takarrüb etti. Hâkim bunu görüp son derece mütehayyir oldu ve bu adamı huzûruna celb ettirerek bu arslanı tanıdığını sordu. Mücrim hikâyesini anlattı ve hâkim onun kabâhatini affetti.

(İmzasız, Hakikatli Arslan, Mecmûa-ı Lisân, nu.43, s.314)

3.1.21. Bahar Kokuları Gelirken...

Bahar kokuları gelirken...Senin gözlerinden parlak senden güzel olmayan güneş hafâgâh-ı latîfinden bir ihtîşâm-ı uzmet-nümûn ile çıkararak fecrin bir âşık münevverinin kendine nekâb olmak üzere maşrıktâ yâdigâr bıraktığı mâi, pembe, sarı tüllerin o sehâib renklerinin arasından kâinâta handeler, şu'leler saçmaya başlarken sana kalbimi bir pençe-i âhenîn ile parçalayan bir dest-i ateşin içinde yakan bu zavallı aşkıyı; beyaz çiçekler açmış, beyaz çiçekler takınmış bir ağacın altında mor menekşelerin, kırmızı şebboyların, mâi minelerin, pembe sümbüllerin yanında- ilk

²⁹ Fransızcası: Orada sabahı beklemek için; diye tercüme edilmelidir.

³⁰ oter fi'liyle

³¹ patte kelimesiyle

defa olarak – i'tirâf ederken, bilmem nasıl halecanlarla bilmem nasıl istirhamlarla karışmış acı gözyaşlarıyla beyâna çalışırken, semâ kadar sâf, nesîm kadar latîf, şükûfeler kadar dil-rubâ-yı vechin karşısında neler hissetmişim. Ne kadar titremiştim!...

Bilmem o yaşlı gözlerim nasıl görmüştü?

Bir katre-i sirişk uzun kirpiklerinin üzerinde zuhûr etti; orada titredi, titredi. Düşmek için tereddüd ediyordu. Dudaklarımı hatta ellerimi bile daha saniye, bir saniyecik olsun temâs ettirememiş, dokunduramamış olduğum bir gülün renk-i alımı ten-tayr eden yanaklarını, bir kucak sırmayı andıran saçlarını okşayan, bûs eden hafîf sabah rüzgarı nihâyet o gözlerini de öptü; rûh-perver bir nefesiyle saçlarını da ihtizâza getirdi. Oraya hiç yakışmayan o jâleyi düşürdü.

Oh bu bir damla gözyaşı!...

Bunun, bir bahr-ı bî-pâyân kadar büyük, bir şi'r-i gırra kadar mâ'nîdâr bu bir katre gözyaşlarının içinde ben neler, âh, ne hazîn sevdâlar görmüştüm, ne hazîn sevdâlar okumuştum. Senin altın rengindeki saçlarına beyaz çiçeğini uzatarak yakıştırmaya çalışan ağacın ince bir dalında kanatlarına ziyâ-ı tulû' serpilmiş bir kuş, bir mûrg-i zerrîn sallana sallana neşîdeler okurken. Sevdâlı, küçük bir kelebek başının üstündeki beyaz çiçeğe konmaya çalışırken bütün bu güzellikler, bütün bu muhabbetler arasında bahar kokuları gelirken...

Kamer, donuk ziyâların, âsmân-ı letâfet beyâda, uzaktan bir ateş cüvâlin etrâfına savurduğu şerâreler kadar gözükken ahterân arasında semânın siyâh eteklerini muzlim ufuklarda öpen denize serpiyordu.

O vakitler ikimiz de ne kadar mes'ûd idik. Nazarımda hayat gibi, senin gibi bütün bu hâk-dân-ı fenâda ehemmiyetli, kıymetli, ger-enbihâ hiç.. hiçbir şey yok idi. Sen benim idin; sen benim olmuştun.

Elem, keder, girye, felâket yerine bizi bahtiyârlık, agûş-ı nâzında besliyordu.

Meh-tâba mir'ât-ı in'ikâs olmuş denize, gündüz şemsin parlak ziyâları altında bir teşa'su'-ı beşûşâne arz ederek yine başka bir letâfetle gözleri kamaştıran deryâ-yı sâfe.. Daha beride geceleri şuaât-ı kamerle gümüşlenmiş zannolunan ağaçların mühteziz gölgeleri altında yine o bahre kadar imtidâd eden bir sâha-i nîm-fâma nâzır odanın penceresi önünde işte o gecede oturmuştuk:

Mâh-ı âlem-ârâ, karanlıklar arasında bir şelâle-yi nûr gibi dökülen şuaâtıyla bizim o hâlimize, o saâdetimize bir şehr-ı âyîn icrâ ediyor, kim bilir, hangi tarafa yığılmış vahşî çalılıklar içinde saklanan bülbül, bu tabîat şâiri, mûsîkî-i Şinasî vecd-âver şiirleriyle, şarkılarıyla... Otların, yaprakların arasına, öteye beriye birikmiş suların içine gizlenen böcekler, kurbağalar, boğuk, ma'afih hazîn sesleriyle bizi, bahtiyârlıklarla karışan sevdâmızı tebrîk eyliyordu.

Ben sana, bütün muhabbetimden, mes'ûdiyyetimizden bahsediyordum. Bizi tebrîk eden ayın onurları. Senin bu def'a sevince mütehassıl göz yaşlarını kirpiklerinde parlatıyordu. Sırma saçların serin serin esen rüzgârın hafif na'meleriyle kalbimin en mütehasis en rakîk ısıbı gibi ihtizâz ederken.. Deniz, bir levha-yı tâbdâr-ı teşkîl ederken.. Bütün bu güzellikler, bu muhabbetler arasında bahar kokuları gelirler...

Birdenbire ne oldu, anlayamadım! Pek acı, pek müthiş bir darbe, gönlümde mâhî bir yara açtı; ve beni şiddetle sarstı. Adetâ bî-hiss, bî-hayât kaldım oof!.. Tefekkür etmek semâ-yı sâf ve müşâ'şanda lem'a-yı nisâr olmaya başlayan ümîdlerim o şümûs-ı hayatım, bir zulmet-i nâ-gühânı arasında söndü, mahvoldu. Bana her yeri her tarafı neşvelere müstağrik, görünen tebessümler eden bu âlem artık bana bir zindan, musîbet-hâne oldu.

Âh sen, evet; sen gittin , sen benden ebediyen iftirâk ettin!... Gittin, gittin!... Fakat nereye!.. Aman yârabbi! Ne kadar acı hakîkat, ne kadar müthiş felâket!!!... İncinmesin diye elimi dokunduramadığım vücûdun.. Güzellik perilerine gıpta-âver vücûd-ı latîfin, şimdi siyah rutûbetli, zâlim toprakların dest-i bâridinde çürüyor, mahvoluyor değil mi?... Âh! Pek parlak pek câzibe-dâr gözler ki bir setre-i siyah; vücûd-ı nâzenîn ki bir hâk-ı hûn-în yakışır mıydı?.. Sen de nûr idin!.. Sana bir magrib-i fenâ lâyık mıydı?

İşte şimdi, güneş soluk baygın huzemât-ı ziyâiyyesini büyük hüzn-âver servlerin küçük aralıklarından nüfûz ettirerek senin kabrinin üzerini tenvîr ediyor!.. Bir karga, bu meşcere-yi emuâtta boğuk sesiyle ciğer-sûz bir mersiye okuyor... Ben, senin mezârının ayak ucunda hüngür hüngür ağlıyorum; ressâmlara hayret-bahş çehreni, nermîn ellerini, pamuk ayaklarını, tekmîl tekmîl vücûdunu örten, mahvetmeye çalışan mezârının topraklarına gözyaşlarımı akıtıyorum : Kabrinin üzerinde çıkmış, açılmış, gözlerin gibi mâi bir çiçek, saçların gibi sarı bir zehre

yanakların gibi pembe bir şükûfe, biraz şiddetlice esen rüzgârın tes'sîriyle saçların gibi hafif hafif ihtizâz ederken, yeşil, küçücük evrâkı arasında titrerken... Bütün bu hüzünler, bu giryeler arasında bahar kokuları gelirken...

(Mehmed Muhlis, Bahar Kokuları Gelirken, Mecnûa-ı Lisân, nu.44, s.323-324)

3.1.22. Son Bûse

Kardeşim H.Fehmî'ye

İstanbul'un en hicrî dağdağlarından uzak pek uzak, âzâde bir köşesinde büyük bir bahçe içinde, eski bir zamandan kalmış gibi görünen bu vakte kadar zamanın bir darbe-i muhribesiyle ezilmiş, mahvolmuş kim bilir ne kadar? Zavâllı insanlara mesken-i ittihâd edilmiş, kim bilir? Kim bilir ne kadar saâdetlere, eğlencelere, giryelere, felâketlere mahal olmuş iki katlı bir bina!...

Nazarlara garâbetle çarpan tepe camları, uzun gayet geniş saçaklar.. Rüzgârın, yağmurun, güneşin tahrîbâtı netîcesi olarak evvelce kırmızıya mâil olan rengi uçmuş, bazı yerleri yıkılmış, dolma üzerine yapılmış sıvalar.. Edvâr-ı sâlifeyi, o vaktini insanları pîş-i tahayyülâtımıza, nazar-gâh-ı tefekkürâmıza parça parça, fevc fevc döküp yayan, açan muhtır-ı mâzî bir bina!..

Bundan mâ-adâ ötesi berisi çökmüş duvarlar ile muhât bahçede iki bina, daha doğrusu, iki harâbe görülür ki biri hamam, diğeri su hazînesi yıkıntısıdır. Evvelce sağlam harc ile, ince tuğla ile yapılmış şimdi üzerlerinde incir ağaçları çıkmış duvarlar, yarı yarıya münhedim-i üstünvânî şeklinde iki baca, birçok taş yığıntıları bu iki harâbeyi teşkîl eder.

Allar, sarılar, nûrlar ile tezeyyün etmiş, bulutların arasında gruba meyleden güneşin son ziyâ-ı zerrîni hamamın kubbesindeki pencerelerinden o taş yığıntıları üzerine kırılarak düşmüş camlara aksettiği vakit hâsıt olan şu'leye veyâ kışın karların bu yâdigâr-ı i'sâr üzerinde husûle getirdiği acîb kümelere rüzgârın vezânıyla yüksek yerlerden düşen kar buz parçalarına – o civârda sâkin olanların hemân ekseri – mübâlağalarla âlûde ma'nâ verirlerdi.

Küçük çocuklar, mahlûkât-ı zaîfe; duydukları masallardaki devlerin, ejderlerin, perilerin, ummâcıların.. Hep hep bu karanlık, korkunç şeylerin orada da bulunduğunu

duyarlar, havflarından annelerine sarılarak titrerler. Bir vâlide evlâdının yaramazlığına : “Onların yanına bırakırım!...” kelimeleriyle nihâyet verebilir.

Âh! Bu müşfik vâlideler! Yavrularının ma’sûmiyet ile fûrûzân gözleri içinde ne kadar elvâh-ı mülteciyâne görürler de sonra o gözlerde bütün hûrşîd-i ikbâl, istikbâllerini, emellerini ne derece müftehir-âne okurlar?...

Emin olunuz! Rûhlarını hümâdan mütehasıl bir kâbûs gibi sıkkan hiddet nefîcesinde evlâdlarını döverlerse bile, biraz sonra nâzik, refik gönülleri acı bir nedâmetle parçalanır. Gözyaşları arasında istimdâd-kârâne “Anneciğim!.. Anneciğim!” feryâdları, nâleleri beyinlerinin içinde saatlerce inler. Öyle yâ! Kadın kalbi, kadın dimâği değil mi?..

O mâ’sûmları bir şeyle korkutmak – kendileri için hepsinden iyidir meselâ : “Bir dudağı yerde bir dudağı gökte, fırın kadar ağızlı, o ummâciya seni...” diye başlayan bir lâkırdı yavrucağın sem’-i dikkatine çarptı mı, zekâvetten gelen yaramazlığı, hırçınlığı yerine endişeli bir sükûn-ı kâim olur. Meleklerin âlem-i bâlâyı kudsîden ihdâ ettikleri tatlı bûseler ile perverişyâb olan pembe dudaklarından (tövbe) kelimesi – dökülür.

Çünkü onlar böyle şeylerden pek korkarlar. Fakat bununla berâber bazen kadınlar da böyle şeylere inanmak, ba’de bundan havfa düşmek husûsunda çocuklardan pek de aşağı kalmazlar.

Gayr-ı kâbil iskân veya karanlık, eski, تنها yerlerde- kendi ta’iblerince- iyi saatte olsunlar.. Onlar dâimâ bulunurlarmış!... Bu harabede de kendilerini derin derin düşündüren onlar mevcûd imiş de ekseriyâ ateş yakarlar yâ-fasl-ı şitâ geldi mi? Kartopu oynarlarmış. Eğer ben-i beşerden birini ellerine geçirirlerse artık neler de neler! Hatta bir gün (kadem-i hayr-ı kalife) oradan ebegümece toplarken, bir kartopu da onun arkasına atmışlar! Bilmem kim de orada dolaşırken gözüne alevler (âlâv) görmüş! İçinde sâkin olanlar, bir gece yatarken güyâ sofanın üzerine gâyet büyük bir taş atılmış gibi gürültü işitmişler! Birçok def’a siyahlar giymiş hayâller ellerinde meş’aleler olduğu hâlde hânenin içinde dolaşırlarmış! Daha ne hikâyeler!..

İşte bu gibi kıl u kâlin hudûsuna sebep olan bina, harâbe her vakit herkesin inzârından devr kalmaz... Müşâhede edilen en küçük bir vak’a-yı i’zâm edilerek haftalarca, aylarca dillerde dolaşırdı ki buradan – iki gün evvel çıkan – bir ölü daha büyük bir velevleyi müceb olmuş cümleler diğer vukuâtta ehemmiyetli görünmüştü.

Bu ölü kim idi?...

Siyahlara, pembe şallara bürünmüş, bütün emellerin, bütün sümûs-ı hayatın hûn-în bir grubunu gösteren bir tabut; dil-hıraş ferdayâdları, medîd giryeler arasında semâ, iri kuşbaşı karlarını zemîne döktüğü zaman o evden çıkmıştı. Bu ölü kim idi.?

Maşrık – Fecr bulutları ile müzeyyen-izâr latîfini inzâr-ı meftûn-ânesiyle nûrlara gark eden, kızartan şems-i tâli'n çehre-i şa'saa bârine siyah gözlerini atfeden zerrîn kanatlı bir kuşun sadâ-yı kalıp beşerin gizli i'sâbında ihtizâz eden ve kâh yüksele yüksele ihtisâsât-ı rûhiyede derin iniltileyle nihâyet bulan muharrik sesinden.. Bir piyanonun veyâ bir armonikin uzmetli, gür ma-mâ-fih titrek savt-ı hazîninden.. Bunların hepsinden rikkat-engîz – bir gehvâre-yi şîr-harın üzerine kollarını müşfik-âne açmış – bir vâlidenin istikbâlin bahtiyârlığına âid ninnisinden ve-l-hâsıl mûsîkinin tekmîl bu nevhâtının dimağında husûle getirdiği elemelerden müteessir olarak zevk-yâb olan bir hayat hiç sevmediği kahkaha bu müddet daha korkunç, daha cân-hırâş çığlıklar ile son anını itmâm etmiş ölmüş idi. Bu ölü kim idi?..

Dehrin, hayatın sadmât-ı şedîdesine – âsmân-ı fikrinde şu'le-bâr – pertev-i ümîdin tes'sîriyle katlanmış o ömr-i hîç-â-hîçi teşkîl eyleyen seneleri, enînler ile, azâblar ile , ıztırâblar ile ezilmiş, mübhem karanlıklar içinde geriye doğru uzana uzana gâib olmuş, işte böyle yavaş yavaş kapanan, dâimâ kapanan sahâif-i hayatı bir gün bir sar sar-ı ecel ile parçalanmış, sâha-yı ademe döne döne uçmuş; artık pîş-i nazarında, parlayan onur yerine bir mezar açılmış, o hayâle kavuşmak için koşarken son ilticâ-gâhımız olan o bârid-i kabrin agûşuna düşmüş! Şimdi bu evi mütağrık-ı mâtem eden... Of! Ölülerini bizim gibi yaşamış bizim gibi mütehassis olmuş, gülmüş, bizim gibi eğlenmiş, mes'ûd olmuş, bizim gibi ağlamış inlemiş bir ölü!..

[mâ'badı var]

(M.Muhlis, Son Bûse, Mecmûa-ı Lisân, nu.44, s.324-326)

3.1.23. Temenni-yi Muhayyel

- Nedime-yi El-hâmıma-

İstiyorum ki... Tabîatin agûş-ı safâsında... Seninle, ooh yâlnız seninle... Bu mâi denize, bu mâi semâya, bütün bu güzelliğe karşı yâlnız. Ey, neşve-i rûh! Yâlnız seninle kalmak... Ve bütün hayatımı yâlnız senin müzehher temennîlerin,

münevver emellerin, hûlyâlarınla geçirmek... Seninle gizli gizli âh etmek.. Gizli gizli ağlamak.

İstiyorum ki... Küçükten beri senin tatlı, emel-nevâz nazarların, baygın mahmûr tebessümlerin, ma'sûm-âne iltifâtların, dil-şikâr-âne edâlarınla dil-sîr olan bu rûh şikeste-pür, bir lâne-i zerrinde yâlnız seninle yaşasın!. Yâlnız yâlnız seninle sevişsin!...

Âh, ben istemiyorum ki... Bir tâir-i nağme hayz-ı muhabbet, rûhlarımızın bâlâ-yı nigahına bir ravza-yı şefkat kursun... Ve ötsün ötsün, ötsün! Sâf kalplerimizin hem-rûdu olsun? Aşkımızı takdîs; tebcîl etsin... Sonra, âh, sonra seninle... Ey perî-i şûh! Yalnız seninle cihânın bütün bî-gâneliklerine bakarak bu hayât-ı ma'lûlu makbere-i pür-sükûna sürüklerken, bu bî-sûd ömrün enkâz-ı hazîni başında, kuru, ihtiyâr bir dalın üzerinde, bu perîde emellere şi'rler, mersiyeler okusun.

Âh istiyorum ki... Hey-hât! Bu ferdâ-yı seyrinin!...

- Bekçiniz -

(Hüseyn Mâcid, Temenni-yi Muhayyil, Mecmûa-ı Lisân, nu.45, s.331)

3.1.24. Tesâdüf!

- Kardeşim Bahar'a-

Tuzlu bir günün yorgunlukları altında ezilirken.. Şişli'nin; tramvayların, arabaların mütemâdî, ezâ verici gürültülerine boğulan, geniş caddesinde.. Bütün ağırlıklarımı üzerine yüklenir gibi vâir'in koluna girmiştım.. Kâğıthâne'nin paslı hayat-ı sefâhat-ı âlûdunu gayr-ı kâbil-i ta'dîl, nâfile emeller içinde yâlnız, bir kuru tuzdan ibâret olarak üzerlerine yüklenmiş, zâten yorulmuş olan fikrimize renkli temâslarla mezher hayâller serperekten gâh, bir şimşek sür'atiyle geçen; ve gâh bâtî bir rûş ile ilerleyen arabaları dikkat-i nazardan kaçırmamayı tekrâr tekrâr vaâd ediyorduk! Üzerimize doğru akıp gelen bir araba bağının rodbe fırlandığı darbe,hatt-ı hareketimizi tebdîle bizi icbâr etti : İntizâma küsmüş karışık kaldırımlarıyla , büyük bir konağı, kâr-gîr duvarları.. Yüksek pencereleri ile hep bu sıkleti üstüne almış bir sokağa döndük. Potinimin bağlarına, muvakkat bir zaman için, konan tuzları parmaklarımın silindiği pembe bir mendil ile, uçururken. Evet; mendil, bilmem nâsıl, elimden kurtularak, pembe bir pervâz ile bükülüp... Sonra, sükûtunu seyrederken;

neşvelere gömülmüş girye dar bir dakıka, o caddedeki dağılan mütemâdînin sadmelerinden fazla bir kuvvetle beni tevkîfe çalışıyordu ? Gayr-ı ihtiyâri bir hareketle vâir'i dürttüm : Ooh, bu sırada bütün sevdâ-yı tâze-yi şebâbım, bütün hayat-ı âşık-ânem, müzeyyen perdelerin, perîde renk tüllerine saklanan ezeliyyet kadar derin, iki siyah nazarın öldürücü siyahlıkları hayat verici te'sîr-i berkîsi altında sarsılıyordu...

Sanki bir temâs-ı nâ-gehânîyi mızrâb ile yaratılmış gibi yaralı bir feryâdın rûhumun boşluklarına doğru indiğini duyuyordum. İhtimâl ki vâir şaşırmişti? Ye'sli bir sâniye, o ezici nazarın tâzelikler, pembelikler, serin mültefit, şûh tebessümlere gömüldüğünü ihtâr etti... Dudaklarımın ihtizâzında keşf-râz eden sanki o ateşle kurumuş bir "Âh!" derin ma'nâlarıyla bütün tûfân-ı vukuâtı vâir'e anlatmıştı.

Vâir: - Bir şey! Diyordu; şükûfe-i tesâdüf...

Ben o sarsıcı nazarın derinliklerinde yâlnız rûh-ı mecrûhu istiâba kâfi pür-emel bir sâbûd-ı zerrîn, hasta bir firâş-i şefkat keşfetmek istiyordum. İstiyordum ki rûhum, pür-şebâb ve garâm-ı tazîkiler altında birikmiş birkaç senelik ihtisâsât-ı zehm-dârisıyla o kederlerin ağlar gibi melûl neşvelerine karşı titresin.. Gülsün, gülsün.. Bir enîn-i şî'r; belki bir mâyi'-i sevdâ-kâr gibi o altın hâlenin boşluklarına, güzelliklerine dökülsün...

Sonra, giryeler teellümlerle şikeste-i hasret, bî-tâb-ı iftirâk kırılmış.. Dökülmüş bir nağme... Belki müteverrem bir bûse-i rûh gibi o hasta firâşın her şeyden mütecerrid, her şeyden mütebâid sîne-i âsûd keysine düşsün. Ağlasın. Ezelf bir iltizâz-ı şebâb. Ebedî bir teşekkî-yi aşk ile şekeste pür bir kuş gibi çırpına çırpına ağlasın.

Ben bunları bahar-ı hayâlimde tezyîn eder, düşünürken vâir:

- Niçin ? diyordu;

Niçin o çehreyi görmekle titredim birden,

O dîdelerde niçin gizli bir nigâh aradım?

Değil garâm heves-perverâne-i mu'tâdım,

Niçin o gözlere dikkatle baktım öyle iken?.

Şehzâdebaşı – 6 Nisan 1316 –

(V.Necdet, Tesâdüf, Mecmûa-ı Lisân, nu.45, s.332)

3.1.25. Son Bûse

- Geçen nüshadan mâ'bad –

Bu ölü kim idi? ..

Bir âilenin meş'ale-yi saâdet!. Evet; bir kadının, bir bî-çâre vâlidenin nedîm-i rûhu, bir yavrunun, bir ma'sûmun pederi!

Zevcesinin iki dest-i sevdâ-kârânesi arasında, evlâdının etvâr-ı melekânesi karşısında bahtiyâr olurken; şimdi bir mağrib-i fenâda siyah, kışın beyaz karları ile incimâd etmiş toprakların zîr-i zulmet-nâkında hâb-ı ebediyyesine dalmış uyuyan işte bu ölü!

Herkesin fevk-al-âde nazar-ı dikkatini celb ederek, esâssız lâkırdıların zuhûruna bâis olan işte bu ölü”

Bir çocuğu yetim, bir kadını dul bırakan, acı tâkat-fersâ gözyaşlarına gark eden hep.. hep bu ölü!

Amân yârab!..

Bir taraftan – ölü için – feryâd-ı iftirâk işitirken, diğer taraftan esâssız lâkırdılar, eğlenceler ile karışık masallar duymak.. Bir tarafta bitmek tükenmek bilmeyen dumû'-ı be's-âver ile karışmış bir çehre-i istimdâd-cû, diğer tarafta ubûsetlerle bulaşmış mütemâdî temessüh eden bir vechi görmek ne kadar acayib!...

Hakîkaten bir cihetten birçok kişinin ağzından dökülen : “İyi saatte olsunlar, onlara riâyet etmemiş de boğulmuşlar!... Yâ mutlaka ondan oldu.. Adamcağız sapsağlam idi!..”

Yollu sözler.. Ve sonra rakıdan o zehr-i âlûd mâyiden kısılmış, kahkahalar ile karışık boğuk seslerin: “Ya öyle mi?. Hû hû hû!.. Âh! O şeytan, perî yatağı!..” demekle mütehassıl gürültüleri... Oof şuâ'-yı medeniyetin, şuâ-yı zekânın nüfûz edemediği keşîf-i cehâlet tabakalarıyla dolmuş fikirlerin mahsûlleri duyulur.

Öbür cihetten de yaşamdan pek çabuk bıkan bir kişinin câlib-i merhamet nâleleri: “Halecân-ı kalb!.. Ölüm!” diye afâk-ı hakîkate akseder.

Evet; vâlide en ziyâde sevdiği zevcinin ebediyen gözlerinin kapandığını görmüş, o vakit gönlünde açılan cerihanın hîç.. hîç-ül-yetâm-pezîr olamacağını artık

hissetmiş.. Mini mini ma'sûm sebab-i mevcûdiyeti olan pederinin hükm-i diğere intikâl ettiği zaman yanında bulunmuş, her şeyi anlamıştır.

Şimdi o; muhabbet-i peder-ânenin bahşettiği bûseler ile yanaklarının – bundan sonra ıslanmayacağını pek güzel biliyordu.

Yağan karlar ile beyazlar giyen bahçedeki harâbelere nâzır pencereden dışarı bakarken – merdiven başından her nasılsa gördüğü – kefenlere sarılmış babasını tahattür ediyor; ba'de küçücük beynini sıkan paralamak isteyen bu hâtıranın karşısında pek tâlisiz kaldığını birtakım ıztırâbât ile duyuyordu.

Âh! Bir gece, pederinin kendini terk ettiği zamandan tamam üç gece sonra ne kadar, ne kadar muztarib bulunuyordu:

Yatağına korka korka, titreye titreye girdiği vakit soğuk pek soğuk olan havanın te'sîrâtı a'sâbını bir kat daha şiddetle sarsmıştı.

Fikri; odanın karanlığı kadar muzlim düşünceler ile ihâta olunmuş fikri, birçok darbât-ı melâl ile eziliyor, muttasıl eziliyor; kalbini müthiş, mübhem bir helecân parçalıyor çıkmak istiyordu.

Sâmiasını – birdenbire – bir sadâ-yı meş'ûm tahrîş etmişti:

Baykuş ötüyordu!.

Uğultulu bir fırtına yağmakta olan karları kamçılıya kamçılıya derîn, uzun iniltilelerle dehşet-endâz oluyor, camlara çarpıyordu.

Zavallı, gözlerinin önünde uçuşan hayâlleri bütün korkunç şeylerin mahall-i ictimâi olan bu harâbedeki baykuşun acı sesinden tüyleri ürperdiği hâlde bir harf ve garâbetle temâşâ ediyordu.

Odanın zalâmı içinde siyahlara, al kanlar ile bulaşık kefenlere bürünmüş hayâller, bir çehre-i gusneb âlûd ile kakhahalar koparıyorlar. Kendisini uzun, kalın parmaklı elleriyle boğmak arzû ettiklerini gösteriyorlar. Sonra giryân, o derece ki ağlamaktan göz kapakları şişmiş, yeşil giymiş, nûrlar arasında bir hayat, ölmüş babasının hayâli kollarını açmış, kendisini der-âgûş etmek için koşuyor, koşuyor; hey-hât!.. Yine gelemiyor, yerlere yuvarlanıyor, ayaklarını bir dest-i mevhûm yakalamış bir pederin evlâdını sevmesine mümânaat ediyor!..

Güyâ hurâfât perilerinin ahfâdı ellerindeki mumlarla duvarda bir raks icrâ ediyorlar,sonra hepsi o şem'aları söndürerek ve o kara duvarda beyaz boynuzlarını tahrîk ede ede gayr-ı mer'î bir girdâba doğru acayib acayib tavırlar irâe ederek dalıp

gidiyorlar; işte o zaman küre-i şems kadar parlak bir çehre, o zalâm-ı kasvet-efzâ arasında kendisine: “Bed-baht çocuk! Sen de ölmelisin!” diyor. Bâ’de felâketin pek acı sadmelerinden alt kapakları mor bir halka ile ihâta olunmuş gözleri, içeri doğru çökmüş; dudakları, rûhunu pek şedîd yakan ateşin te’sîrâtıyla – rengini, tarâvetini gâib ederek – aşağı doğru sarkmış, yanakları birçok seneler yaşamış insanlarınki kadar buruşmuş, vücûdu muharrib bir hastalıktan henüz kalkmış gibi bir zaafa dû-çâr olmuş mahzûn, girye-nâk bir cism-i nûrânî, şüphesiz ki vâlidesi : “Yavrum yâlnız emelim kaldı ki o da sensin! Sen ölürsen ben ne yaparım?..” diye feryâd ediyordu.

Baykuş halâ ötüyordu!

Pederinin, vâlidesinin periler hakkında: “Yok herkesin dediğine inanma!.. Onların hepsi yalandır!” demeleri kendisine, korkmaması için acabâ bir teselli miydi?

Çünkü şimdi onlar, bütün efvâc hayret-âverâneleriyle peşinde tecessüm edip gâib oluyorlardı!.

Öyle mi idi?.. Âh! Yoksa bunların, bunların cümlesi düşüncelerinin nazarında husûle getirdiği hayâlet mi idi?

Yâzık !.. Daha bu senede bu kadar azâb yâzık!..

Odada hafif bir mışılta iştiliyordu. Dinledi: Vâlidesi kim bilir nasıl bir uyku uyuyordu?.. Yorganını başına çekti. Gözlerini sımsıkı yumdu, ve “Uyuyayım!..” dedi.

Bir kâfile-yi fenâ arasında bir tabût, o kapalı gözlerinin önünden geçti. Üzeri karla örtülmüş bir mezar, yine orada da açıldı!.

Of!. Of!. Artık bu hayâller teselsül ediyordu o kadar teselsül etti ki daha birkaç saat devâm eyledi. Bî-çâre çocuk nihâyet yavaş yavaş korkulu bir uykuya daldı.

Vâlide nısf-ül-leyide uykudan gözlerini açtığı vakit pencere taraflarının tutuşmuş, cayır cayır yanmakta bulunduğunu görmüştü. Bir heyecân ile yataktan fırladı, yavrusunu kucağına aldı.

Alt kattan – her nasılsa – ateş çıkmış, şimdi alevler (alâv) buldukları odanın içine istilâ etmeye başladı.

Yangının boğucu dumanları arasında tıkanma derecelerine geldiği hâlde sofaya çıktı. Merdivene doğru nâ-gehân-ı kuvvetten mahrûm kalmış, mütemâdî titremekte olan ayaklarıyla koştu; me’yûsiyetin husûle getirdiği bir çığlık boğazını tıkadı.

Merdivenin aşağıdan üç dört basamağı yanıyordu, geçmek adîm-ül-îmkân idi. O merdivenin yanında, ateşin daha sirâyet etmediği bir yerde, zemînden iki buçuk, üç arşın yükseklikte bir pencere vardır. Asabî bir lerzişin te'sîriyle sarsılan elleriyle cama yumruk vurdu. Cam, parça parça oldu; elleri kan içinde kaldı.

Baykuş; yangının alevleriyle başka bir dehşet kesb eden harâbede halâ ötüyordu.

Zavallı vâlide; yedi sene agûş-ı şefkatini açtığı yavrusunu, bir kere – bir hiss-i derûnî sevkîyle – kemâl-i iştiyâkla öptü ve : “Önce sen.. Sonra ben!..” dedi! Evet; dedi de çocuğu pencereden aşağı bıraktı! Olanca metânetini toplayarak pencereye doğru sıçradı; havf ile barışık bir nazarla arkasına baktı.

Amân yârabbi!.. Bütün etekleri tutuşmuş idi. Beyninin içinden bir yıldırım geçti. Gayr-ı ihtiyâri bir tâkatsizlikle: “Amân!..” dedi gözleri birdenbire karardı; göz kapakları sâkin-âne kapandı; bir cism-i bî-rûh gibi lavlerin içine yuvarlandı, gitti.

Ey kari'! Şimdi bir konağa besleme sıfatıyla kabûl olunan bu mini mini mahlûka, bu yavruya şefkat-i mâder-ânenin nihâyeti bir bûse olmuştu ki bî-çâre o son bûseden tatlı, hakîkî bir şefkate hayf, sad-ı hayf ki – bu hâkdân-ı fenâda – artık nâil olamayacaktı.

Son

(Mehmed Muhlis, Son Bûse, Mecmûa-ı Lisân, n.45, s.332-333-334-335)

3.1.26. Bahar Geceleri

-1-

-1 Nisan 1316-

Kuşlarım! Artık beni ebediyen yâd etmeyiniz...

Seherle gülsün, sehâbeler uçsun, yapraklar açılsın; sitâreler parlasın, her şey.. Rûh-ı muhassinle hem bûse-i ümîd, hem renk-i vuslat olsun... Bu gece perî-i tabîat ile rû'yâ-i sevdâsını gördü. Melekler, çiçeklerin rûh-ı nezîhini tes'îde gelsin. Ahenk-i Ulvî-i kâinât, derîn gecelerden sükûnetler, ebedî şefklerden zemzemeler getirsin! Emeller, aşklar, saâdetler, hûlyâlar rübâb-ı tabîatin tellerinde terâne-dâr-ı ulviyyât olurken fırtınalar dursun, dalgalar sussun, bütün mükevvenât sâmite-i muzlim ormanlardan gelen bir nağme-i garâm ile uyusun...

Ey fazl-ı kâm-rân bahar; sen ne kadar güzelsin... Bir yed-i ma'nevînin avâlim-i ulviyyeden senin rûh-ı şegaf-dârını okşamak için uzandığını hissediyorum. Her şey bir hevâ-yı hârr-ı aşk içinde çalkalanıyor. Çiçeklerin güzeldir. Nağmâtın semâvîdir, esîrin ihtizâz-ı pür-nûru sana meşârik-ı müstakbeleden renkler, fecrler, gurûblar getirir.. Şelâlelerin âvâza-ı hurûşânı, hayattan, cûy-bârların sadâ-yı hafî-i niyâzı, vuslattan; bülbüllerin terâne-i mes'ûdu, muhabbetten haber verirken bir hareket-i rûh-nevâz ile ağaçlar dallarını, kuşlar kanatlarını bu cünbüş-i mestî tabîata tevdi' ederler. Bir şevk-i müebbedle uçan hayâlât-ı ulviyyenin pervâz-ı nihân, gecenin samt-ı esrârı içinde duyulur. Ooh!. İşte o zaman her şey ilâhîdir. Leyâlin hafâyâ-yı nâ-müsenâhîsi işte o zaman kalbe mâcerâ-yı sermediyyeti takrîr eyler... Sitâreler her geceden ziyâde parlar. Semâ yükselir.. O zaman rûhlar da berâber yükselir .. Semânın derinlikleri içinde mahfî bir bûse-gâh-ı sermediyyeti vardır ki parlak güneşler, onun âfâk minâ-yı kenârında birer tûfân-ı nebiyye-i ziyâ hâlinde dâima güler, dâimâ dolaşırlar ... Münevver bir nisan gecesinde, bir ağacın zalâl-i hâmûşu altında, bî-hâb ve tenhâ düşünerek tatlı bir istiğrâk-ı hûlyâ ile yükselen dâimâ yükselen rûhlar için o bûse-gâh sermediyyetinde ne kadar tatlı bir hayat vardır!.

Haydi, zavallı kalbim! Bu gece her şeyden gibi biz de bir dakika çok sevmek için düşünelim, sevinmek için düşünelim... Çiçeklerin ferdâsına ağlama, baharın nağme-i sâf zemzemeleriyle hem-âhenk olalım.. Lakin, sen ne kadar muztaribsin?. Yoksa senin baharın bir daha gelmeyecek mi?. Bir hande, bir ümîd, bir ziyâ.. Bunlardan ebediyen mahrûm musun? Öyle ise kuşlarım, artık beni ebediyen yâd etmeyiniz...

(A.Nâci, Bahar Geceleri, Mecmûa-ı Lisân, nu.46, s.339-340)

3.1.27. Hiss-i Gürîzân

Söyle, senin şu rûh-ı adem-nişîninle.. Benim bu hayat-ı gunûdem arasında ne fark var? Serâir-i şeb-zenin şebâbımızı, bir tecellî-i nev-zuhûr ile tenvîr etmeden.. Oof, bütün hayâlâtımızın mahfâ-yı ârâmı olan derîn ve anlaşılmaz bir sâfiyyet ile mekşûf semâ-yı ümîdimizi göstermeden.. İ'mâk-ı zalâm altında sönen bu hestî-i pejmürde ile şu mağbûr-ı dil arasında ne fark var?.

Şefkatli fakat aşk-efzûn bir hiss ile latîf ve mültefit, âmâl-i semâ-fâm ömrümü... Te'mîne çalışırken, seni, bir lâhûfî-i serr-i güzîn hâyır perî-i sevdâ-cü gibi görüyor.. Ve senin emel-i âferin tebessümlerini, ma'kes-i kalbimde halletmek anlamak istiyorum... Ooh, o mütebessim-i istiğnâlar, o nâzân-ı hırâmlar, fezâ-yı inzârımda, müşg-bâr, bir sâhe-i ikbâl açarken, seni bu fezânın umk-ı mübheminde hem-pervâz görürdüm. Ne mes'ûd, lakin ne acı ümîd!.. Şu ömr-i hâbıda içinde, bir zıll-i pür-ân gibi, gâib olan mâzî, âh, bu karanlık, şûrîde saatler.. Bilmem nâsıl bir kuvvetle.. Beni çekiyor? Bî-ihyâr koşuyorum; koşuyorum.. Hey-hât! Zaman denilen mâni'-i tahammül-gezâ, bir aks-i şedîd ile sürüklüyor. Bunlar hep bunlar... İşte hulâsa-yı fâniyyetim: Bir mücâdele-yi hayat, bir ra'se-i rûh, bir intifâ'-i garâm...

Sen, ey medfûne-i sevdâ! Yalnız sen şimdiye kadar nâtıka-ı hâmemden müstağnî kalmıştın... Çünkü senin mahiyet-i sevdâ-ı meşhûnundaki esrâr-ı aşkı henüz keşfedememiştim. Âh, anlıyorum; gözleri, semâvî bir cisme bakmaktaki şereften mahrûm eden o tereddüdlere anlıyorum ve mâzînin uzaktan uzağa gösterdiği bir nokta-i hakîkatten, görüyorum ki bütün medfen-i hissiyâtımda, bıraktığın parlak, fakat şimdi meksûf bir hayâl imiş; ebediyet kadar pâ-y-dâr şu'le-i handân addederken şu onu iğtiyâbın beni nâsıl bir te'sîre mehbit-ârâm ettiğini bilsen!.. Ooh söyle.. Ey hüsn-i âfil! O rûh-ı nâim ile bu hayat-ı fersûde arasında ne fark var?...

- 14 fî 1316 Nisan –

(A.Fecri, Hiss-i Gürîzân, Mecmûa-ı Lisân, nu.46, s.340)

3.1.28. Hasta Çocuk

Yârab! Evlâdıma, bir tanecik yavruma merhâmet eyle, işi gözyaşı dökmekten ibâret, hayatı evlâdının hayatına münhasır, bir vâlidenin hâl-i pür-melâline, oğlunun gençliğine rahim et. Bu hayat-ı ma'sûm-ânesinin en güzîde zamanlarını hâlik-i sadrındaki himâ-yı muharriki teskîn et!

Of! Yavrum bu kadar merhametsiz misin? Bu sükût-ı tahammül-güdâzın pek merhametsizcesine olmuyor mu? Söyle ölmek mi istiyorsun? Şu hâl, hâl-i herem-resîdesinde ak saçlarıyla vâlideni yalnız mı bırakacaksın? Senin de gözlerini ben mi kapayım? Hâkister vücudunu pederininkine ben mi elhâk edeyim? Bu vazîfe-i

dindâr-âneyi sen benim hakkımda ifâ edecek değil miydin? Mezârım senin gözyaşlarına, senin vedâana intizâr etmiyor muydu? Söyle söyle evlâdım, bâis-i harâbiyyetin olan şeyler nedir? Alâm-ı hafîye insanı daha ziyâde dû-çâr-ı ıztırâb eyler, ağırlaşan gözlerini hiç açmayacak mısın?

- Elvedâ' ! Vâlideciğim ben ölüyorum. Artık sen evlâdsız kalıyorsun. Hayır hayır anacağım ben seni gâib ediyorum. Müşedded, zehir-nâk bir cerîhe beni mahvediyor. Zahmetle teneffüs ediyor ve her aldığım nefes son nefesim zannediyorum; söyleyemeyeceğim.

Elvedâ' !! Artık bu yatak beni incitiyor, şu yorgan beni eziyor, her şey beni rencîde ediyor, her şey beni yoruyor.

Âh ölüyorum ! Amân !!

- Evlâdım, benim bir tanecik yavrum! Al şu ilâçtan bir parça iç, biraz ısınır, kuvvetlenirsin!.

Evvelleri seni tıpış tıpış yürüten, seni agûşuna alan, kolları üzerinde taşıyan; sana seviyorum demeyi öğreten, çocukluk dişlerin çıkarken hissettiğin ıztırâbdan dolayı ağladığın zaman sana şarkılar söyleyen, seni gülmeye icbâr eden, şu me'yûs, eşk-rîz, ihtiyâr vâlidenin ricâlarına rû-yi rizâ göster!. Red eyleme...

(Râuf, Hasta Çocuk, Mecmûa-ı Lisân, nu.46, s.344)

3.2. ŞİİRLER

3.2.1. Figânnâme

Ey medfen âmâl-i saâdetim olan lahd-i pür-sükûn! Sana tevdi' olunan o cism-i mağmûmu, vedfa-yı kıymetdârı ne yaptın? Söyle! Leffime dendân haşerât mı oldu?

Karârgâh ümid-i saadet, tecelli-gâh aşk ve melâhat olan o vech-i malikânesi kara topraklarla mı doldu? Kudret-i kafrenin tecelli-gâh-ı kudsiyyesi olan o güzel gözler eridi mi ?

Bir bûsesi için bin yıllık ömrüm olsa fedâdan çekinmeyeceğim o gül-i ruhlar soldu mu?

İlahî! Bana verdiğin en büyük bahtiyârlığın, en kıymetdâr saâdetin netîcesi bu mu idi ?

(Ahmed Muhtar, Figânnâme, nu.7, s.51)

3.2.2. Makber

Mini mini meleğim! Şu mevki'-i hüzn-âverînin insana bahş etmekte olduğu hissiyâtı anlamaktan âcizsin değil mi ?..

Bugün hissiyât vecd-âverî mahrûmiyetinden hiç me'yûs olma..

Bir zaman olur ki elbette hissiyâta nâil, ezvâk-ı hayâta sen de mâil olursun. Tefekkür et ferâsetli meleğim devr-i zamân bütün mahlûkâtı sürüye sürüye hufre-i memâta götürmektedir.

(‘‘)– nisâr olan gözlerinin önündeki mekabir bizim gibi ben-î âdem ile memlûdur.

Onlar da bizim gibi tabîatle ahenk sürûr şâd-mânı olmuş, mürgân baharın nagamât-ı inşirâh – bahşâlarıyla onların da kalpleri incilâ bulmuş... Evet; şükûfe-zârın revâyih-i tabîyyesi, cûy-bâr-ı hazînin şamatası, mehtâbın letâfet-i hoş-nümâsıyla hem-ahenk olmuşlar. Fakat; şimdi heyhât!.. Bedbaht kızım!.. Hani senin pederin?..

O senin kucağından o tahassun-gâh mukaddesten seni alıp da der-agûş edemeyen sebep-i hayâtın nerede? Ah mevt! Ne kadar zâlimsin şu ma'sûmu girye-nisâr ediyorsun. Çünkü; bi-çârenin pederini gasb edip gehvâre-i zulmet-penâh hâka yatırdın. Bahtiyâr bir familyânın hâll-i saâdetini söndürdün.

Mevt! Şu ciger-pâreye tevcîh-i nigâh eyle. Ne kadar dil-ber ne beyaz tez, pembe yanaklar, sarı saçlar mâî gözler âh!.. Hıçkırığa hıçkırığa ağlıyor; kalbi garîk, lücce-i âlâm ve ekdâr ediyor.

Fecr bulutları gibi kızarmış gül-gûn yanakları, şebnemlerle ıslanmış papatya gibi gözlere bak! Ne dil-nişîn...

Agûş-ı mâder-i ismet-perverde olan böyle bir yavruyu pençe-i bî-emânına geçirip hufre-i hîçîye nasıl atıyorsun ? Merhâmet!..

Benim gibi şefkat-i mücesseme vâlideleri evlâdından ayırarak sîne-i sükût hâka nasıl yatırıyorsun? Yâzık!..

(‘‘)Tahribattan dolayı eksik olan kelimeyi göstermektedir.

Müthiş mevt!.. Meyyir-i mes'udiyetim olan yavrumu agûş-ı mevt nâ-behengâm ki cezb edip beni şiddet-i kahrına musâb etme..

Âh! Âlem-i sükûndan bir sadâ-ı ma'nevî : Yine kavuşursun!.. diyor.

(Askeriye'den : Remzi, Makber, Mecmûa-ı Lisân, nu. 15, s. 115)

3.2.3. Tahattür Et!

Şafak-ı hâif-âne âfitâba karşı mevki'i dil-güşâsını güşâd ettiği zaman tahattür et! Tahattür et o demde iki leyl-i mütefekkir zîr-i perde-i müzekkeresinden hayâl-i perver-âne geçer!

Arzû-ı meserretle kalbin helecân ettiği zaman! Akşam garîbliği seni tatlı hayâlâta da'vet eylediği zaman dinle o sadâyı ki sana ormanlar içinden :Tahattür et diye zemzeme-hân olacaktır. Vakit olup da ahkâm-ı kader beni senden ile-l-ebed tefrîk ettiği zaman tahattür et!

Bu kalp nevmîd-i keder ve senelerin mürûru mahv eylediği zaman!

Hazîn aşkı düşün, o uluv-ı vedâ'yı yâda getir!

İnsan sevdiği zaman hicrânın ve zamanın hükmü yoktur kalbin hareket ettiği kadar sana diyeceği işte budur, tahattür et!

Tahattür et o demde ki şikeste gönlüm türâb-ı bârid altında hâb-ı ebediye dolacaktır!

Tahattür et o demde ki medfen üzerindeki bir tek çiçek âheste âheste açılacaktır, sen artık beni görmeyeceksin amma ki serimde olan rûhum bir hemşîre-i sâdika gibi senin nezdine gelecektir.

Geceleyin dinle bir sadâyı ki tahattür et bu inleyecektir.

(Nigâr Osman, Tahattür Et, Mecmûa-ı Lisân nu.24, s.179)

3.2.4. "Temcîd"

Eylerler ibâdât ve duâ Tanrıya her an
Kim devletidir sabıkken hilkat-ı ezmân
Bî-hûde eder hâmidîn iskât-ı zulûmân

Olmaz ebeden nâmı onun kâbil-i fakdân
Gün etmededir kudret ve şânın güne tebyân

Leb-rîzdir eşkûhi ile cümle-i ekvân
Ahenk edelim eyleyelim lütfunu i'lân

Rengin-i nukûşun eder ezhâra inâyet
Hem tâli' ve nâzıc kılar enmârı nihâyet
Mukayyâs ile olmakta bütün onlara kısmet
Eyyâm ve leyâlide olan hürr ve tarâvet
Sahrâ dahı aldıkça onu eyler ifâzat

Leb-rîzdir eşkûhi ile cümle-i ekvân
Ahenk edelim eyleyelim lütfunu i'lân

Hûrşîdi eder âlemde ihyâsına ma'mür
Yek bahşîşidir dest-i rubûbiyyetinin nûr
Ama ki onun şer'i olup tâhir ve mebrûr
Bercestesidir bil bunu ey mürdüm-i mağrûr
Ol mûhibenin kim beşere eyledi maktûr

Leb-rîzdir eşkûhi ile cümle-i ekvân
Ahenk edelim eyleyelim lütfunu i'lân

(Şinâsi, Temcîd, Mecmûa-ı Lisân, nu.35, s.253)

3.2.5. Hîç-i Hayât

Bütün tabîata sâri nevâ-yı mübhem-i leyl;
Uçar sufûf-ı zalâm asmâna yerlerden,
Kamer uzakta donuk nurlarıyla titrerken,
Gelir sımâha boğuk bir neşîde-ı vâ-vey'l

Bakarsınız öteden bir alîl, pîr-i zebûn
Metâibiyle hayatın harâbe yüz tutmuş,
Meşâkk-ı fakr-ı sefâletle muztarib, bî-hoş,
Elinde hırpalanır bir hayat-âşûbun.

Hamîde-i kad-gumûm ve sinîn dil-i âzerde,
Bütün emelleri muzlim birer tebessümle
Vedâ' edip de kaçarken bir ufk-ı pür-kesle
Sürüklenir mütemâdî bu ömür bî-hûde
Yolun çamurlu çukurluklarında... titreyerek
Pür-ihlizâz, boğuk bir sadâ-yı mübhemle:
“Verin ona beş paracık, merhamet edin!” diyerek
Gider medîd, karanlık bir ufk-ı mechûle

(Mehmet Sa'dî, Hîç-i Hayât, Mecmûa-ı Lisân, nu.44, s.321)

3.2.6. Mâî Sümbül

Baygın, melûl müncezib rûh-ı nev-bahar
Okşar sükûn-ı magribi, pür-şem'-i niyâz.
Korktum ki çalması bunu dest-i leyl-i târ
Tuttum, kopardım oh! Canânımdan ihtizâz

Rûhum gibi yetîm-i emel kalmak istemiş
Verd-i garîbi sâye-i hüsn-i tabîatın
Zill-i nevâzişinde mesâî sükûnetin
Hâb-ı hayâle, şöyle biraz, dalmak istemiş!

(A.Nâci, Mâî Sümbül, Mecmûa-ı Lisân, nu.44, s.321)

3.2.7. Bir Gelin Tabûtu

Siyâh bulutların âgûş-ı iğbirârından
Güneşli katreler... Elmas-pâre-i yakût
Takattür eyleyerek bir melâl-i câmidle
Olurdu darbe-zen nefret-i inkisârından
Asırların ebedî medfeni olan hâk:
Sükût içinde zemîn... Sanki sâmit ve mebnût
Alîl bir güneşin renk-i asgararından
Akan menâret-i rikkat içinde ... Eflâkî
Suûd eder mütehekkim bir ibtizâm-ı nihân
Telâş içinde benim pîş-i revzenimde hemen
Duyuldu bir mütehâlık ve rûhsuz bir hareket
Güneş nekâb-ı anûdundan infikâk ederek
İhâm-ı şu'lesi ebr-i keşîfi çok ederek
Nigâh-ı hüzn ile olmakta zîre nazra-künân
Fezâda kâh parıldar leâli-yi bârân
Olurdu kavs-i kuzahlar zemîne hande-feşân
Birer nigâh-ı nuhûsetti hâr ve müsteskil
Ki âsmân-ı ebeden dönerdi diye ecel

Köpüklü bir denizin sath-ı bî-kararından
Girîvler mütesâid olurdu bâlâyâ,
Semâda gürleyen âvâz-ı ra'd pür-heyecân
Verirdi kalbe müellem acıklı bir haşyet
Düşerdi gâh müheyyic sehâib-ı zulmet
Pür-ihtilâc-ı tehevür cebîn-i deryâyâ...
Fakat nedir bu sükût-ı mühîb pür-galeyân
Ki rûh-ı zârıma olmuştu bâis-i ikrâh?..
Teessüs eyledi bir samt-ı makberi nâ-gâh!.

Belirdi ansızın eşikte bir hazîn tâbût..
Nazan-gehimden uçun bir sefid-i müvvecceh gibi

Bıraktı pîş-i nigâhımda bir zalâm-ı samût.
O sânkî bir küçücük kuşcağız gibi, asabî
Dönerdi ra'ş-e-i şeh-bâl pür-hırâmiyle
Binde bir mütereddid-i şitâb ile mağnûm...
İlerleyen beşeri.. Sonra sâkit ve mebhût
Duvaklı bir gelinin vaz'-ı ihtişâmıyla
Nazar-ı bi-hâk fenâ.. Muttasıl şitâb ediyor...
Türâba belli ki şiddetle incizâb ediyor.

Semâ, denizde sükûn.. Şimdi her taraf hâlî.
Bu boşluğun arasından riyâh-ı nerm-i cenân
Tenessüm eyliyor agûş lerze-i dârenden
Tabîatın mütevekkil cebîn-i mâtemine
Bir infîâl-i merâret-nümûn eder sereyân
Zalâm-ı mevt ile pey-çeş-nümûn olan deryâ
O unsur-ı mütehevvir, hazîn ve girye-nümâ...
Rakîk bir tutuk-ı iğbirâr içinde iyân..
Fısıldıyordu dem-â-dem neşâid-i giryan!..

(İsak Ferâri, Bir Gelin Tabûtu, Mecmûa-ı Lisân, n.44, s.321-322)

3.2.8. Mütelevvin

- Âsaf Bey'e-

Bazı gün cezbeli bir zemezme-i neşveyle
Gülüyor, sevindiriyor ateş-i ekdârınızı;
Bazı gün bir tanımaz çeşm ile inzârınızı
Süzüyor, döndürüyor handenizi vâ-veyle;

Bazı gün hep size ibzâl ediyor kendisini
Dinliyor silsile-i lütfunuzu hande-nümûn
Bazı gün terk ediyor, kalbinizi girye-füzûn;

Kaçıyor, nazlanarak, sizden uzak, en vahşî
Bir geyik tarz-ı firâriyle, tehâşâsıyla.
Geçiyor her gününüz şüphe-i ferdâsıyla
Eziyor rûhunuzu şiddeti endişenizin.

Böyle endişe ile, havf ve tereddütle benim
İşte her gün geçiyor ömr-i melâl-i ânım;
Oof.. Ben böyle televvünleri sevmem. Lakin
Dur kalem, dur, yetişir hepsini ifşâ etme...

(Ahmet Celâl, Mütelevvin, Mecmûa-ı Lisân, nu.44, s.322)

3.2.9. Üdî

-Ona-

Şûh bir kahkaha-i şârikla
Uçuyor ufk-ı hayâlâtında
Sâf, mahmûr emel bir rü'yâ;
Rûh-ı bî-tâbî şeb-i yeldânın,
Nûr-ı eshârı nücûmun baygın!..
Uyuyor sine-i uryânında;
Mün'atıf gözleri sahûr-ı garâm
Göğün asûde derinliklerine,
Hilkatîn hüsn-i meâli pür yine
Üdî agûş-ı emelzâsında;
Fıtratın nûkhet-i ebkârından,
Muhteriz pür-tüvâz-ı hârından
Dökülür rûhuna seyl-i elhân;
Sonra bir nağme olur ebr-i seher
Gibi meşhûn tahayyül titrer
Mütebessim leb-i gül-gûnünde
Ben bu tâbiş-geh-ül-hâmâtın

Müteheyyic, mütereddin, dalgın
Dinlerim zezeme-i san'atını;
Ve bütün ömr-i mariz ve telhin
İnfîâlâtını muzlim, engîn
Bahr-ı nişyâna gömer bir lahza
Duyarım rûh-ı elem- didemde
Bir çocuk lezzet-i sâfiyyetini.

(Mehmet Sadî, Ūdî, Mecmûa-ı Lisân, nu.45, s.329)

3.2.10. Hep O!.

Ahmet Râzi'ye
Şikeste kalb-i zâr.. Rûh-ı rabb-hûr
Me'yûs, pür-figân.. bî-ârâm, huzûr;
Garîb ve arar ser.. yârdan dûr,
Düşürdü, eyvâh tâli'-i meş'ûm...
Yine timsâl-i perî-i garâm
Olan bahar-ı ibtisâm-âver,
Arz eder
Sinîn-i mâziye gibi handân,
Ulviyyât-ı kânâttan muntazar...
O gecen bahar, ki pür-tehâlûk,
Harîm-i zıll-ı ihtişâmında;
Ser-â-ser
Bir i'tinâ-yi aşk ve meşguf,
Hep uçardı lebden handeler...
Nesîm-i nâlan, sehâb ve semâ,
Bir nigâh ve bir hande-yi zîbâ;
Fikrime ilhâm ederdi eş'âr...
Aks-i eşvâkıyla şimdi onun.
Hayâtı düşünür de acırım;
İsrâf ve tebâh ettiğime ben;

Bazen

İhsâs eder şekva-yı nedâmet

Aks-i hurûşuyla büyük merâret

-Haydarpaşa, 30 Mart 316-

(Remzi Nejad, Hep O !, Mecmûa-ı Lisân, nu.45, s.329-330)

3.2.11. Sevdâ-yı Nermîn

Nasıl o gün seni gördümse muhteriz, muğber

Odanda, bir mütecesser perî hayâliyle,

O anda rûhumu sarsan sürekli câzibeler

Semâ-yı aşkıma açmıştı bir güzel hâle.

Medîd-i nâlelerin çû şeş-i zalâmından

Uzak.. O hâle-yi nûr içindeyim şimdi;

Bütün emellerimin ibtisâmından

Hayât-ı hissime bir şevk ve incilâ geldi,

Şu dem, saâdet-i ömrüm içinde müveccehlenen

Hevâ-yı güller-i hüsnünden, şeme-çîn-i huzûr,

Bütün melâlet-i rûhum cihân-ı ulvîden

İnen melâik-i aşkın terânesiyle uyur.

(Saffet İlhâmi, Sevdâ-yı Nermin, Mecmûa-ı Lisân, nu.45, s.330)

3.2.12. O Âşinâ-yı Baîde

Benim şî'rlerimin tercümân-ı hissim olan

Bütün mükedder ve giryân meâl-i hüsrânı

Sana o üç sene evvelki sâf ve revnak-dâr

Hayat aşkımızı eylemez mi hiç ihtâr?

O ömr-i sâf ve nezîhin semâ-yı tâbânı

Oğlunda müveccehlenip de beni unutmaktan

Seni muhâfaza etmez mi? Ey perî-yi hayâl!

Ben şî'rlerimin girye-i müeddâsı
Senin sahîfe-i rûhunda bir sevâd-ı melâl
Bırakmadan anılır mı mezâr-ı nisâne?
Yâzık eğer bu hakîkatse... Ey perî-yi hayâl!
Hayır hayır bulunmasın doğrudan o tatlı yalan
Daha ziyâde eder ye's-i rûhumu teşdîd;
Beni unuttunuz artık... değil mi? Ey handân
Bahar-ı ömrümü te'lîm eden hayâl-i bâîd!

Benim bu ömr-i mazîzin bütün ezâlarına
Tahammül eyleyişim hep senin için lakin
Senin hayâtına hâkim yabancı sevdâsı;
Bu mu netîcesi en nâzenîn emellerimin ?

- 3 Eylül 1315 -

(Şark, O Âşînâ-yı Baîde, Mecmûa-ı Lisân, nu.45, s.330)

3.2.13. Asker

Bir şîr-i garrâ, nâmı fakat sâde: Neferdir
Bir burc-ı metânet gibi a'dâya siperdir,
Hiç kokmaz.. Evet; ölse de pâ-mâl-i tesâdüm
Aksâ-yı merâmı, yine ümîd-i zaferdir,

Fikrinde gezer, nûr-ı muallâ-yı celâdet
Maksûdı ise, pâye-i gül-fâm-ı şehâdet
Peşinde durur çehre-i tâbend-i nusret
Ettikçe o hep derlere, barûlara savlet

Bir ra'd-ı şecâat ki eder düşmanı lertzân

Bir berk-i celâdet ki düşer pâyene insan
Lâyıktır.. evet; hürmet, ta'zîme bu asker:
Bir mülkün olur şânını ihyâya şitâbân.

(Saffet İlhâmi, Asker, Mecmûa-ı Lisân, nu.45, s.330)

3.2.14. Neşîde-i Ricâ

- Şarkı -

İzzet-i nefsinî bir lahzacık itlâf eyle
Bana herkes gülüyor bâri sen insâf eyle,
Kalb-i nâşâdımı müstağrık-ı eltâf eyle
Bana herkes gülüyor bâri sen inzâf eyle
Vâkıfım kalbine lakin bilerek aldanırım,
Belki insâfa gelirsin diyerek aldanırım,
Severek aldanırım, isteyerek aldanırım
Bana herkes gülüyor bâri sen insâf eyle

Bir zamanlar ne kadar uzmet-perverdim.
En güzel yüzlere yüz vermemeyi isterdim,
Şimdi lakin görüyorsun ki esir-i derdim.
Bana herkes gülüyor bâri sen insâf eyle

(Ahmet Celâl, Şarkı, Mecmûa-ı Lisân, nu.45, s.331)

3.2.15. Neşîde-i Sevdâ

Güzel değil ve fakat bir güzellik onda nihân
Bir öyle hüsn-i musaffa ki gözlerinde âyân;
Onun lika-yı nesîminde titreşen elvâh
Birer şelâle-i şî'rin bedi'-i levhaları
Meşâmm-ı rûhuma çarpan bütün bu nerm-riyâh
O hüsn-i sâf ve nezîhin latîf-i nefhaları...

Güzel değil ve fakat bir güzellik onda nihân,
Bir öyle gizli güzellik ki gözlerinde ayân;
Akar şerâre-i safvet, şua'-ı bekr ve vefâ
Uyûna, menba'-ı ilhâm olan o gözlerden;
O mâvi gözlerin ufkunda parlayan sevdâ
Neler neler getirir fikre dikkat eyler ki.
O tatlı nazre-i şühun, o necm-i âlâmın
Benim de rûh-ı nezârım edildi zîrinde;
Uyukluyor gibi şimdi dil elem-i âgîn
Bu sıhhat-i ye's ile bî-tâb kalb-i meskûnum,
İniliyor onu sarmış dikenli bir uçurum
Darıldık öyle mi artık benimle sen? Lakin
İle-l-ebed sürecek mi bu infiâl-i garâm ?
Bu infiâl-i garâmın bilir misin ? Çirkin,
Vehmli hâtıralar eyliyor bana ifhâm.

Bütün o hâtıralarla zebûn olup bazen
“Erir huzûr-ı cemâlinde benliğim”, emelim
Fakat muhabbetimi anlamaz mısın, güzelim!
Hazîn nazarlarımın dâimî ricâsından?...

(H.Fâik, Neşîde-i Sevdâ, Mecmûa-ı Lisân, nu.46, s.337)

3.2.16. Cûy-ı Terânedâr

Bu müzeyyen, tabîatın tenhâ
Bir mahallinde, sâf, pür-neşe
Mest ve giryân, huzûra müstağrik
Akıyor, nazlı nazlı çalkalanarak
Şu yeşilinde gizlenen derecik:
Ne güzel, bak, bir incecik mecrâ

Alıyor sîne-i muhabbetine,
O kadar pâk, münceî, mağbût
Bazı yerlerde toplanır, taşkın
Sonra yüksek yosunlu bir kayanın
Üzerinden şelâlelerle sükût
Ederek, zîre zîre dalgalanır.
Şimdi, işte dokundu hülyâma:
Şu karanlık dikenlerin hâli
Akıtır, hande-gâh-ı ismetine
Koyu bir gölge, târ u şâibe-dâr.
İsterim ben, bu cûy-ı pür-envâr
Gelmeden bir nakîse, safvetine
Eylesin müvecceh müvecceh seyr-i bahâr.

- 16 Mayıs 1316 -

(Safvet İlhâmi, Cûy-ı Terâne-dâr, Mecmûa-ı Lisân, nu. 46, s. 337-338)

3.2.17. Yâlnız O...

Bir kız sever ki kalp elem-perver ve nizâr
Vech-i şefkat-nümûnu eder rûhu lerze-dâr,
Bir şi'r-i zî-hayât ki ye's-i tahassürü
Rîzân eder dumû'-ı melâl ve te'sîri,

Bir hande-i seher ki mezheb, emel-fürûz
Bir müvecceh-i ziyâ ki dil-âvîz ve dîde-sûz;
Afâk-ı fikretimde uçar, dâimâ uçar
Zerrîn kanatlarıyla o kız zinde-i mesâr...

Onsuz hayatı istemem onsuz hayatı ben,
Yâlnız odur bahâr-ı hayat ve saâdetim,
Yalnız onunla şâtır olur kalb-i nev-hazen;

Meclûb eden beni o hazîn renk-i hüsnîdir,
Yâlnız odur benim emel-i âşikiyyetim,
Ben şâirim, o şî'rimin ahenk-i hüsnîdir.

- 16 Teşrîn-i Evvel 1314 -

(Şark, Yâlnız O, Mecmûa-ı Lisân, nu.46, s.338)

3.2.18. İhtisâsât-ı Şefkat

- Küçük birâderime-

Niçin bu cism-i girânımla ben yakınlaşarak
Sefk-nümûn leb-i gül-fâmına harîs-i garâm
Dudaklarımla birer bûse vaz' için kavlini
Tutunasın mütelâşî ve mest-i şî'r-i hırâm
Kaçarsın ufk-ı nigâhımdan ey latîf melek !
Takarrüb eyleyerek sonra pür-gurûr-ı zafer,
Nazarlarınla tebessüm- nümûn-ı istihzâ
Ooh işte o dem ben şikeste ve muğber

Koşar peykte senin sonra nâ-gehân tutarım
Telâş içinde biraz çırpınıp savuşmak için,
Pür-infiâl nigâhınla neşr-i nûr-ı kebûd
Edersin... Fakat ben sıkılınca sen gam-gîn

Yüzünde parlayan eşk-i hirâs ile tedkîk
Edersin, ooh o zaman pür-beşâset-i ümîd,
Nazarlarında parıldar sevimli bir hülyâ...
Birâder, ey emel-i mahz-i rûh-ı muztaribin
Senin garâmına bir lânedir bu kalb-i hazîn;
Bana bir menba'-ı saâdetdir.

(İsâk Ferârî, İhtisâsât-ı Şefkat, Mecmûa-ı Lisân, nu. 46, s. 338)

3.2.19. Lâ-vâziyye

- Ahmed Zâri'ye –

Bir açık nâsih, parlak, daracık bir çehre
Uzamış saçları düşünde bükülmüş yer yer ;
İki nefâz-ı nazar müktenef-i esrâra,
Rûh-ı târîk hafâyâ-yı ziyâlar serper..
Siga-yı müdrikesinde dolaşır büyük ma'nâ,

Açılır gâh hayâlinde semâ-yı ümîd,
Münbasit umk-ı kebûdunda hevâ-yı gâzât;
Gâh fikrinde döner bir mütehekkim rü'yâ
Boğulur zîr-i elemünde bu mübrim ve medîd
Mübhemâtın.. Ezer fi'l-i mesâî-yi hayât..

Üzülür böylece manzûme-i idrâkâtı,
Bir münevver emelin havza-yı mechûlünde..
Fikri, bir sâniye katmak bu hayat-ı sa'ya
Ebediyet denilen nâ-mütenâhîlikten;
Mütemâdî süzülür muhbe-i hissiyâtı,
Rif'atin fenn denilen sâhe-yi me'mûlünde..
Fikri, âfâkına atmak ebedî bir sâye,
Hayyis bî-pâye-i nâsûtun.. Üfûl eylerken!..

(A.Fecrî, Lâ-vaziyye, Mecmûa-ı Lisân, nu. 46, s. 338-339)

3.2.20. Kendi Kendime

Dururken öyle habersiz, bakıp da pencereden
Görünse karşıda bir kısmı çürük temelin,
Enîn-i muhtazır bir yığın çürük emelin
Gelir de rûhumu tehzîz eder o mezbeleden...

Sımâh-ı rûhuma çarpan bu ses, bu vâ-veylâ;
Kopar gelir gibi bir mahşerin zılâlinden,
Uçar gelir gibi bir makberin melâlinden,
Boğuk, hazîn, müteâlî, mühîb, hayret-zâ.

Bakar da bunlara hem girye-nâk, hem mahzûn:
“Nedir – derim – bu tagayyür lika-yı hilkâtte ?
Nedir bu renk-i elem çehre-i tabîatte?”
Cihân mı böyle bütün? Yoksa ben miyim magbûn?...

(Nâzım, Kendi Kendime, Mecmûa-ı Lisân, nu.46, s.339)...

3.2.21. Bilmeniz Ki...

- Bir bahar hayâle aldanarak

Karlı bir günde söyledim bunu ben -
Nisan sabahı ... Her taraf âreste-i sürûr;
Kuşlar hevâ-yı şevk ile mahsûr, pür-neşât,
Hûrşîd-i enver eyliyor âfâka neşr- tur,

Güyâ cihân şitâret ve ezvâk ile muhât ...
Peşimde mâvi ufuk ile mevâc bir deniz,
Fikrim sizinle müştâgil ey hüsn-i muğterib!
İnsâf ederdiniz bana siz, âh bilmeniz
Her dem sizi düşündüğümü böyle muztarib;

Siz bilmeniz ki rûh-i melâl-âverim benim
Her lahza hüzn-i aşk ile rencîde-i tâbdır;
Siz bilmeniz ki kalb-i elem-perverim benim
Her lahza ye's-i firkat ile telh-yâbdır...

- 1 Teşrin-i Sâni -1314 -

... Tahribattan dolayı eksik olan yazıları göstermektedir.

(Ahmed Celâl, Bilseniz Ki, Mecmûa-ı Lisân, nu.46, s.339)

3.2.22. Genç Bir Kızın Vefâtı

Fecrin vakti-i seherde gözyaşlarıyla irvâ ettiği şükûfe-i nev-demide ve unfûvân-ı inkişâfında ibtidâ-ı tezehhürünü tâze nihâli üzerinde gördüğümüz gül-i nev-resîde. Yavaş yavaş bûy ve renk nâzik-ter ile zemîne ıtr-efşân semâvâta gıbta ... olup râyiha-i tayyibesi eşcâre-i intişâr eder; lakin bir kere emşâr-ı madîde, harâret-i şedîde rû-nümâ-ı zuhûr..... izâfeti eksilerek. Tâb u tuvânı kesilerek ....., solar; zavallı gonce yaprak yaprak ..... eder!

..... hayatında zemîn ve âsumân .... merg-i seherinin seni .... turâba döndürdü! ..

Müzeyyen, ... cenâze alayları yerine .... hasretimi. Girye-i melâletimi kabul et!

Şiir her-ceste mi, şu güldeste mi de gözyaşlarıma terdîfen sana ihdâ eyliyorum; tâ ki sâf iken reşk-âver gonce-i .... olan vücûd-ı pâkın vefâtında dahi gülden başka bir şey ile mestûr olmasın! ..

Nazmen tercümesi :

Bir gülbin nev-nihâl-i şebnem

Her vakit seherde eyler irvâ...

Güyâ ki dumûn fecr-ı gülfem

Olmakta cihâna revnak-ârâ

Reyhân-ı şebâb içinde manzûr

Gül goncası dalda zîhnet-efzâ

Kim renk-i latîf ve bî-nazîri

Olmakta semâya gıbta-fermâ

Ol gül ki muhabbet ve letâfet

... Tahribattan dolayı eksik olan yazıları göstermektedir.

Olmuş varakında behcet-âgîn
Her cânibe neşr eder – sâhîdir –
Hoş râyihasın o verd rengin!
Eyvâh ! Gelirse hür bârân
Ol verd-i latîf ve nâz-pîrâ
Pejmürde olur, solar, nihâyet
Hiç gülmemişe döner, derrigâ
Sen de bunla nazîr iken, âh!
Eylendi zemîn de, asumân da
Ol hüsn-i latîfi her dem i'lâ
Hayfâ olamaz bekâ-ı cihânda ...

Hengâm-ı zevâl erişti nâ-gâh!
Bir kabza-ı türâba döndük, ey mâh!

Bu şiir hazîn ve rikkat-âver
Bir tuhfe-i rûh-ı pâkin olsun...
Destimdeki deste deste güller
Gül-pûş-ı vücûd hâkîn olsun!...

(H. Bedreddin, Genç Bir Kızın Vefâtı, Mecmûa-ı Lisân, nu. 19, s. 145-146)

3.2.23. Çiçek

Ey şâyân-ı muhabbet çiçek!.. Ne kadar latîf, ne kadar rûh-perver bir manzaraya mâliksin!.. Acaba şu takallüb-gâh hayatta, şu âlem-i per-fenâda senin gibi bahtiyâr bir şey tasavvur olunabilir mi ?

İlkbaharda sarılı, yeşilli yapraklar arasında, semâdaki meleklerin handelerinden toplanılmış denilecek kadar hâller izhâr ederek çimenistân-ı safâzâde inkişâf edersin.

Râyiha-ı fâyihan aheste aheste vezân olan nesîm-i anber şemîme karışarak harâb-i dehr ile jeng-dâr elem olan kalplere başka bir hâlet-i safâ, başka bir sürûr-ı neş'e – efzâ bahşeder. Etrafında bir şevk ve şitâret-i câvid ile uçuşan rengarenk

kelebekler, daldan dala konarak bir nağme-i cân-fezâ ile ötüşen kuşlar meftûn-i letâfetindir.

Ey uyûn-pîrâ-ı letâfet olan çiçek!.. Senin inkişâfin bir hande-i sabâveti açılıp da jâlelerle müzeyyen olduğun zaman bir levha-i benâ-yı ma'sûmiyyeti andırır!..

Ey sâni'-i hakikînin masnûât-ı dil-ârâsında olan nâzik çiçek!.. Tarâvet ve beşâset hâlin, hâlet-i nezâket meâlin, bütün vuzia dil-ârâ-yı müşg-bârın gıpta bahş mahlûkâttır.

Ressâmlar, senin şu renk latifini naklede, şâirler senin şu vuzia i'câz-nümûn ki tasvîre hufyeyle hiçbir vakitte muktedir olamazlar.

Fakat heyhat ki!.. Şu beşâsetler, şu tarâvetler, şu mes'udiyetler pek, evet pek az zaman içinde mahvolacak, âkıbet sende her şey gibi hân-ı mezellete, hufre-i hîç-â-hîçe doğru atılacaksın!

Ne dil-fîrîb bir manzara! Ne dil-süz, ne müvellem bir hâtıra!

(M. Servet, Çiçek, Mecmûa-ı Lisân, nu.9 , s.70)

3.3. METHİYYE

3.3.1. Başlıksız

Bir pâdişah sûtûde-i etvâr
Lûtf u keremi cihâna doldu
Afâk bütün münevver oldu
Olmuştur o âdil-i zamana
Osmanlılara şeh-yegâne
Etmıştır o âdil kerem-kâr
Eltâfını hep cihâna îsâr
İ'lâ-yı kemâle kıldı himmet
Yârab! Ne büyük muvakkafiyet
Sultan Hamid Hân Gâzi

Gazilerin oldu ser- firâzi

Olmakta gazâ-yı satvet-efzâ
Her bir neferinden aşikâra
Dar-ül-şefikâ adâletinden
Feyz aldı bütün faziletinden
Bir pâdişah adâlet-i ünvân
Eltâfını gördü dehre şâyân
Pirâye-i fark asker oldu.
Allah bilir muzaffer oldu.
İhsân-ı şah mekârim-ârâ
Oldu bize lûtf hak teâlâ
Etti keremiyle cevr-i nâ-yâb
Asrında olur cihân safa-yâb
Rahşında durur cihân-ı satvet

Berk örmede asmân-ı satvet
Devrinde eder zamân terakkî
Asrında cihân cihân terakkî
Ebuâb-ı maârif oldu meftûh
Feyzi veriyor maârif rûh
Her camii eyledi münevver
Mescidleri etti gark-ı zîver
İclâlini eyledikçe ibrâz
Tebrik eder asmân-ı îzâz
Olmakta şevke ve şâmı rûşen
Şarkın bu güzel ufuklarından
Tahsil-i maârif oldu matlab
Dilsizler için açıldı mekteb
Her köşede mekteb-i fazilet
İşte biri mekteb-i âşiret
Bir sergi edildi şimdi inşâ
Târimimizi kılar mübâhî
Ecdâr-ı âzâm pâdişahı

Ertuğrul, o mihr-i burc-ı satvet
Gösterdi levâmi-i celâdet
Osmân, o cihâna verdi birer
O rihân gibi asker oğlu asker
Osmanlılığı kılar mübeccel
Sultân Selim Hân ol

Sultanımız eşref-i sefdir
Osmanlılığa büyük şereftir
Mahzunlar için irâyet-i hak
Öksüzler için rahîm ü eşfak
Ey rûz-ı cülûs subh-ı satvet!
Ey neyyir-i âsumân-ı devlet!
Ettin bütün iktidârın esbâb
İşte bize en büyük mükâfât
Ey zıll-i hudâ-ı müsteânın!
Oldun eb-i müşfiki cihânın
Ettin nice hüzn-i şehve tahvîl
Gözyaşlarını servere tebdîl

Sultan, yegânesin yegâne
Bi-keslere eyledin iâne
Ervâh-ı muazzeze şehidân
Oldu kereminle hepsi mümtâz
Gâzileri eyledin ser-efrâz
Eyler dil-pâkını mübâhi
Ahlâk-ı mukaddes ilâhî
Söyle bizde olursa bir yer
Lütfün o yeri münevver eyler
Bir zelzele bir yer etse berbâd
Derhâl o yeri edersin abâd
O saf ki gelmiyor nihâyet

Ulviyet ki olur mu gâyet
Her şey eser-i adâletindir
Mahsûl-ı celîl himmetinder
Ettikçe adâletin tevâli
Etmekte cilâdetin taâlî
Mahzûnları lütfun etti şâdân
O saf ki vürd eder yetimân
Olduk da cenâb-ı hakka sâye
Sâyen veriyor semâya pâye
O safını arz olur mu kaâbil
El aç da duâya başla ey dil!
Ey lütf-i azîm müsteânni!
Bağışla bize şeh-i cihânı
Her dem o bize hükûmet etsin
Ulâ-yı kemâl ve satvet etsin.

(K.Faik, Başlıksız, Mecmûa-1 Lisân, nu.4, s.27-30)

3.3.2. Velâdet-i Bâhir-ül-Meymenet Hazret-i Tâcdâr Efhâmı

Bugün yevm-i velâdettir
Gezin yer yer saâdettir
Gönüller pür-mesrettir
Füyûzât –ı hamîdiydin
Zemîni ayn cenân oldu
Cihân feyz-i iktirân oldu
Zamân ahd-i emân oldu
Hep ol zât-ı Hamîdiden

Bir pâdişâh-ı zîşân ki ahd-i celil saltanatlarında neyyir-i tâb-nâk ma'rifet a'mâk-ı kalb etti şa'şaa-dâr na'met-i irfân etmiş, zamân izz ve şevketlerinde her zerre feyzden nişân ,her devre satvet ve iclâl devlete bir hân olmuştur.

Bir şehn-şâh-ı devrân ki seyf satvet-i şâhân şark ve garbı lertzân , tedbir hikmet tefsîr-i bedâyi akıl ve dehâyi pür-behet ve hayrân eder, gıpta bahş hüsrev Süleymân olur.

İşte o tâc-dâr-ı akdes ve zî-iktidâr şu yevm mes'adet tev'emde pâ-muhâde-i cihân-şevket olarak tac ve taht âlemi garîk-i envâr etmiş , edvâr-ı bî-nihâye sâye-i zülâl âtîfet ve feyz nâ-mütenâ hissiyle dâimî bir bahar hâline gelmiş , kâfe-i reâyâ ve bir âyâ ebedi bir ıyd-ı saâdet-medâna nâil ve sezâ-vâr görülmüştür.

Hemân cenâb-ı nüzhet-fezâ kâşâne-i vücûd , tertib-fermâ-i manzûme-i bûd ü ne-bûd, tenezzühet zâta an-el-vâlid ve el-mevlûd hullet-i azimete hazretleri vücûd pür-sûd şâhâneleri serir şevket-masîr hilâfet saltanata mâ -bih-il-iftihâr olan şehr-yâr mâ'delet-disâr Gazi Sultan Abdülhamid Hân Sâni efendimiz hazretlerini ile-l-ebed taht âli-baht hilâfet-i kübrâda zînet-sâz saltanat ü ferrü livâ-i şevket ihtivâ-i mülûk-ânelerini mansûr ve muzaffer buyursun amîn.

Ey tâc-dâr-ı âdil

Ey şehr-yâr-ı mukbil

Devrinde şüphesiz dil

Ber-verd nûr-ı handân

Ezkârı bî-riyâdır

Her viridi çok yaşâdır.

Tekrâr eder dem-â-dem

Bilmekte der-mukaddem

Takdîs-i der-müsellem

Ey zıll rab-ı yezdan

Ettikçe arz-ı dîdâr

Şems ve kamer cihâna

İnsin cihân-ı nevvâr
Adlin şeh-i yegâne
Hep kîmya-ı eserdir
Âlemde zîb-i sırdır
Feyz-i nazar kaderdir
“Mecmûa-i Lisân” a
Doğdu bugün o sultân
Fer buldu saltanat da
Dâim o saltanatta
Metbû cümle hâkân

(İmzâsız, Mecmûa-ı Lisân, nu.12, s.89-90)

3.3.3. Padişahım Çok Yaşa

Câ-nişîn fahr-i âlem, zıll-ı rabb-i müsteân
Hazret (Sultan Hamîd Han) muallâ-sâye kim
Verdiği günden beri evrenin âliye-i şeref
Hak Teâlâ dâim etsin şevket ve iclâliyle

Dâd-ı bahş nev’-i adem mefhâr-ı osmâniyân
Zâtıdır kân-ı adâlet, müşrik envâr-ı şân
Kıldı melik ve devleti müstağrik adi ve emân
Sâye-i şâhânesinde olsun âlem şâd-mân

Şehr-yâr-ı maâlî menkabet-i velî nî’met-i bî-minnetimiz efendimiz hazretlerinin tabiiyet-ı cihân-kıymet mülûk-âneleriyle müftehir olan Osmanlı kavm-i necîbini bir şeh-râh teceddüd-nümâ-ı feyz ve teâlîye isâl eden devre-i mes’ûde-i saltanatlarının yirmi beşinci sâl-ı ferhunde fâlına müsâdif bir rûz-ı beşâret-âver olmakla o şehr-yâr-ı muazzamın sâye-i semâ-pâye-i tâc-dârlarında ma’nen ve maddeten nâil oldukları envâ’-ı en’âm ve taâttufât-ı mâ-lâ-nihâye-i hüsrev-ânelerinden dolayı her ferd

perverde-i kalp sadâkat güzârîyi atebe-i süreyyâ-mertebe-i hazret hilâfet-penâhilerine arz ve takdîm için her vesîleden kemâl-i tehâlik ile istifâdeye şitâb ve mahâmid seniyye-i cenâb gîtî-sitânileriyle rûz ve şeb-i zîver elsine-i mübâhât etmeyi vecîbe-i ubûdiyyet bildiğinden “Mecmûa-ı Lisân” hey’et-i tahrîriyyesi kulları dahi rûz-ı cülûs meyâmin-i me’nûs şehr-yâr-larının kolup ubûdiyyet-perver-ânemize ihsâs ettiği sürûr ve şâd-mâmı ilcâsıyla hâme-bidist aciz ve ibtihâl olduğumuz hâlde vücûd-ı kuddusiyet nümûd-ı şâhânelerini ile-l-ebed erike-i şevket ve ikbâlde dâim ve berkarâr etmesi duâsını kemâl-i hulûs ile isâl-i kabûl-gâh cenâb-ı rab müteâl ve men gayr-ı haddin tebrikât-ı kemterânemizi kemâl-i huzû’ ile huzûr-ı şevket-nüşûr padişâh-ı a’zamilerine arz ve takdîme ictisâr ederiz.

(İmzasız, Padişahım Çok Yaşa, Mecmûa-ı Lisan, nu.34, s.241)

3.3.4. Yevm-i Velâdet Bâhir-ül-Saâdet Hazret-i Pâdişâhı

Hazret-i Abdülhamit dâd-ı fermânın bu gün
Mehd-i imkâna şeref verdi kudûm-ı devleti
İyde nev-rûzda yoktur rûzum remakı
Zîb-i âgûş eylemiş zirâ o mihr-i şevketi

Cenâb-ı hâlik kâinât, nâmiye-bahşâ-yi mevâlid ve ümmehât-ı izz-şâne mihr-i münîr sipehr-i hilâfet, bedr-i tâbende-i semâ-yı saltanak, velf-yi na’met bî-minnetimiz şevketli pâdişahımız (Sultan Abdulhamid) hân-ı sâni efendimiz hazretlerini kemâl-i âfiyet ve iclâl ile erike-yi muallâ-yı hilâfet-penâhilerinde müstedâm ve sâye-i ra’-fet ve adâletlerini nişîmen-gâh kâfe-i enâm âmîn.

Sâl-i besâl vuku’ devr ve teceddüdü bu mült ve millet hakkında fâl-i mübârek olan yevm-i velâdet bâ-saâdet cenâb-ı şehn-şâhileri bugün bil-izze ve’l-şeref hulûl etmiştir.

Culûs-ı meyâmin-i me’nûs zıll-ullahilerinden biri mazhar olduğumuz maddî ve ma’nevî terakkiyât-umûm-ı cihânîyân indinde müslimâttan olduğu üzere asırlarca zamana muhtâc olan muvaffakiyyât-ı azîmeden ve bu ise mahzâ o sultân-ı zî-şâne mevhibe-yi mahsûsa-yı rabb-ı izzet olan kemâl-i fatânet ve hüsn-i tedbîr ve reviiyyet ve ulüvv-i himmet gibi hasâil-i celîle-i muktezayât feyz-i gayâtından olmakla cülûs

ve velâdet-i hümâyûn-ı mülûk-ânelerine musâdîf olan günler nazar-ı i'tibâr-ı unûmda iyâddan bâlâ-ter ve şeref-i tabiiyet ve sadâkatle mübâhî olanlar bu günlerde bir kat daha muvâzıb-ı da'vât pâdişâh-ı kerem-güsterdir.

Binâen aleyh mecmûa-ı kem-terânemiz hey'et-i sadâkat-ı nihâdî dahi umûm-ı efrâd tebaa-ı şâhâne ile hem-hiss ve hem-zebân olduğu hâlde i'lân-ı sürûr ve iftihar ve min gayr-ı haddin ifâ-i vazîfe-i tebrîk ve tehniyeye ictisâr eder.

(İmzasız, Methiyye, Mecmûa-ı Lisan, nu.40, s.289-289)

3.3.5. Târîh-i Velâdet-i Hümâyûn

Berk vurup hürşîd-i şevket kıldı ihyâ-i hâveri
Buldu müceddedle bugün mehd-i saâdet zîveri
Doğdu hâverden güneş şâhen-şeh-i dâver gibi
Oldu mevcûdâtı dünyanın umûmen çâkeri

Neyr-i ikbâline takdîs ile ta'zîm eder
Necm-i merîh ve zahl-i zehre utârid-i müşteri

Fer verip endâmına şeffâfi-i ebr-i seher
Sânki olmuş ol arûs-ı nâzenînin mu'ciri
Müncelî hayt-ı şuândan bütün âyât-ı nûr
Cürm-i şemsin nûra gark olmuş serinde efseri

Halka teşkîl eylemiş pîrâneminde nûrdan
Dîde-i im'ân ile seyret hutût-ı ahteri

Öyle pertev-bahş-ı âlem kim bu feyz-i ihtişâm
Fark olunmaz rûz-ı nûrşenden şeb-i nûr-âver

Âlem-i lâhutada sârî olup envâr-ı şevk
Mir mücessem-i rûha dönmüş kâinatın her yeri

Böyle bir sûr-ı meşerret-bahş-ı asla görmedim
Sahne-i eflâkta, tâ doğduğum günden beri

Rûz-ı mes'ûd tulû'-ı hüsrevî tebrîk için

Anladım düşmüş zemîne âsmânın peykeri
Ol imân-ı zâhir ve bâtın ki hâk-ı râhine
Yüz sürer erbâb-ı sıdk, olmuş melâik-i rehberi
Hikmeti benzer mi vehmiyyât-ı Eflâtuna kim
Akl-ı gül ol mehbit-i ilhâmın abd-ı kem-teri
Kân-ı lutf ve merhamet Sultan Han (Abdülhamid)
Bâis-i ihyâ-yı devlet saye-i peygamberi
Matla'-ül-envâr-ı şevket âfitâb-ı saltanat
Menba'-ı cûd ve sahâ sâhib serîr-i surûru
Câmi'-i esrâr-ı feyyâzın imâm-ı a'zamı
Mescid-i ilm-i ledünnînin hatîb-i minberi
Yaptığı âli eserler kâbil-i ihsâ değil
Altes-i çarh olsa küttâbın elinde defteri
Ağlamaz devrinde eyyâm ve erâmil pîr ü şâbb
Der ki ihsânıdır mer-i mültecînin mefharı
Dâverâ dâd-âver-i sultan-ı sâhip efsera
Ey cihân-şevketin şâhen-şeh sa'd-ı ahteri
Mülk-i tahkîkin bugün zâtındır akdes-i mâliği
Fıtratın zât-ı hümâyûnun hümâyûn-ı munzarı
Nerde meşhud olsa bir âlî eser bî-iştibâh
Zât-ı pâkindir ona bahş eyleyen zîb ve feri
Sâye-i haksın senin şâyende bulsun tâ ebed
Bende-gân vezîr-i destânın serves ve zîveri
Pâdişâhım hâme-i şeydâyı zabt etmek muhâl
Şavk o sâfin dil – dem – bestesin etti cerri
Nâvedân ravza-ı mehdin olup kilik-i tezim
Cennet vasfında bezl etti şerâb-ı kevseri

Farz-ı ayn olmuş kılıp ümmete âciz gibi
Her sene her dem duâyı sâye-i peygamberi
Milletin işte bugündür fecr-i ıyd-ı ekberi 1258
Tâ ebed kılsın mübârek hak bu ân-ı ezheri 1317

(İmzasız, Târih-i Velâdet-i Hümâyûn, Mecmûa-ı Lisân, nu.40, s.290-291-292)

3.4. FIKRALAR

3.4.1. Fıkarât-ı Lâtife

Bir gün alacaklının biri borçlusunun hânesine gelip kapısını çalar, karısı kapıyı açıp ne istediğini suâl eder. Alacaklı para isteyince karı der ki kocam Atina'ya gitti. Yollara devedikeni ekecek, diken büyüyüp develer ile gelen geçen pamuk çuvallarına işecek, onların üzerinde kalan pamukları toplayıp getirecek, ben de sarıp iplik yaparak bez dokuyacağım, onu satacağız, senin paramı verecektir.

Alacaklı bu sözleri dinleyin bir kahkaha salıverince borçlu pencereden başını dışarı çıkarıp “Peşin parayı duydun da nasıl gülersin!” der.

***

Bir mecliste birkaç ahab oturup herkes başından gelen geçen kazayı nakleder. Bunlardan biri der ki : Senin başından hiçbir kaza geçmedi mi ?

Evet bir gün rakib olduğum gemi fırtınaya tutulmuş idi, gemi battı, ne insan, ne eşya ne de bir tahta parçası kurtulamadı. Ondan büyük bir kaza geçirmedi. Ey sen nasıl kurtuldun dediklerinde. Ben gemide değil idim der.

***

Bir adamın bir tavuskuşu ile bir hindisi varmış, bir gece hindiyi kesmeğe gider. Karanlıkta hindinin yerine tavuskuşunu tutar, ve derhâl boğazlamaya kalkışır ise de tavuskuşu ötmeye başlayınca hemen onu terk ile hindiyi keser tavuskuşu ötüb kurtulduğu gibi, insan dahi ehil henüz olursa böyle dar vakite ibrâz-ı mehâretle her türlü tehlikeden kurtulur.

***

Bir ziyafette birçok hekim bulunur. Ziyâfet pek eğlenceli gittiğinden hekimin biri ayağına kalkıp teşekkür olunur ki hekimler çoğaldıkça o nisbette ölüm çoğalıyor,

demesi üzerine ziyâfette bulunanlardan biri: Evet hakkınız var fakat hekimler azaldıkça yaşamak da o nisbette çoğalıyor demiş.

***

Hazırcevap adamlardan birine : Evlendiğin zaman kaç yaşında idin ? diye sorduklarında yaşımı bilmem çünkü o vakit aklım başımda değil idi, demiş.

***

Hazırcevap ve gayet ihtiyar bir adama suâl etmişler ki :

- Yahu! Saçın neden ağardı ?
- Nezleden.
- Belin neden iki kat oldu ?
- Gezmeden
- Dizlerin neden titriyor ?
- Çizmeden, demiş.

***

Avrupa mahâfil edebiyyesinden birinde gayet güzel bir kadın bir filozofa der ki:

- Dünyada en akıllı, en büyük filozof kimdir ?

Filozof – Afedersiniz madam, en akıllısı madamlara aldanmayan; en büyük filozof da onların her sözüne ehemmiyet vermeyendir, der.

***

Esrarkeşlerden biri bir gün esrarı ziyâdece çektiğinden o keyf ile karısının esvâbını giyer başına bir havestas³² kor, sokağa çıkar, ahabâsından bulunan bir berberin dükkânı önüne geldiğinde, berber haline teessüf etmekle beraber aynayı kaptığı gibi herifin karşısına tutar. Herif gözünü açıp kendisini aynada karı kıyafetinde görünce “Kocamdan izinsiz sokağa çıkmışım herif duyarsa beni boşar.” diyerek koşa koşa evine gider.

***

Zaman-ı kadimde ırgâd pazarında bir çulpa berber amele tıraş eder imiş. Böyle bir berberin sanatında mahâreti ne kadar olabilir! Tıraş ettiğin amelenin başını ustura ile çizer imiş. Bu hâli gören bir zât:

---

³² Kadınlara mahsûs bir nevi başlık.

- Yahû heriflerin başını niçin böyle yapıyorsun ? deyince :

Berber – Efendim sen bilmezsin, bunlar ameledir, daimâ veresiye tıraş olurlar da kaç tıraş borçları olduğunu bilmek için çetele tutuyorum, demiş.

***

Hazırcevâbın birine demişler ki : Köpekler kavga ederken niçin yüzlerini birbirinden çevirirler ?

- Barışlırlarsa birbirine bakmak için yüzleri olsun diye! cevâbını vermiş.

***

Bir adam oğluna on para verir. Oğlu parayı almayınca :

- Niçin almıyorsun onluğu beğenmedin mi? Ben onunla bir günlük, bir haftalık, bir yıllık ev masrafı görüyorum, der.

Herifin bu sözlerini işitenler :

- Bu nasıl olur diye taaccüb ederlerken, herif sözünü şu sûretle şerh eder :

- Bir günlük kandile yağ, bir haftalık tuz, bir aylık kibrit, bir yıllık su alırım.

(K. B, Fıkarât-ı Lâtife, Mecmûa-ı Lisân, nu.1 s.7-8)

3.4.2. Fıkarât-ı Lâtife

Adamın birine : Saçın ağarmış sakalın niçin ağarmamış, dediklerinde saçım sakalımdan yirmi sene evvel bittiği için demiş.

***

Herifin biri bakla almak için bakkala gider. Bakkalın bir tarafta oturmuş düşünmekte olduğunu görüb sebebini sorunca. Bakkal: Efendim nasıl düşünmeyeyim dükkânda ne kadar dirhem var ise çalmışlar şimdi ne yapayım ? der. Vakiâ ne kadar düşünsek hakkın var çünkü sana çalacak bir şey bırakmamışlardır.

***

Hayatını sigortaya koymuş bir adamın oturduğu evinin alt katından yangın zühûr eder. Bu adam ise hiç telâş etmeyip üst katta oturur, keyfine bakar. Dostlarından biri aşağıdan kemâl-i telâşla : Yâhu yanacaksın orada ne duruyorsun; deyince bu adam: Neme lâzım orasını varsın sigortacı düşünsün, der.

***

Hekimin biri oğlunu pek genç iken evlendirmeğe karar verir. Dostları “Çocuğu pek erken evlendiriyorsun biraz daha büyüse de akli başına gelse.” dediklerinde “Hakkınız var ama azıcık akli başına gelecek olursa hiçbir vakit evlenmez.” demiş.

***

Hânesini satmak niyetinde bulunan budalanın biri hâne duvarından bir taş söker, gezdirir; görenler: “Bu taşı ne için koltuğunda taşıyorsun.” dediklerinde “Evimi satmağa çıkardım, alacak olanlara numûnesini göstereceğim.” der.

***

Bir filozofa en kolay şey nedir dediklerinde : “Hulyâdır” zira dünyada ona mâlik olmayan yoktur demiş.

***

Hükemâ-ı Yunâniye'den Tales'e “Ümid nedir?” demişler, insanların yularıdır demiş.

(K.B., Fıkarât-ı Latîfe, Mecmûa-ı Lisan, nu.2, s.15-16)

3.4.3. Fıkarât-ı Lâtife

Bir kör ile bir kambur bir sabah erken sokakta birbirine rast gelip, kör kambura: Birader bilmem bu sabah ne oldu uykudan gözümü açamıyorum deyince kambur – Eğer benim gibi senin de karın sırtına boğçayı verip kapıdan dışarı edeydi gözlerin faltaşı gibi açılırdı demiş.

***

Herifin biri evinin kömürlüğünde para düşürmüş karanlık olduğundan arar bulamaz. Karısı bu hâli görüp herife : Sen çıldırdın mı öyle karanlık yerde para mı bulunur. Biraz da kapının önüne çıkıp aydınlıkta arasana ? demiş.

***

Herifin birine ahbâbı : “Ördek” diyerek kızdırır imiş. Bir gün ördek kahvehânedede oturur iken bilmediği bir adam: Bugün havada yağmur var, deyince ördek kalkıp herife bir tokat atar. Kahvede bulunanlar ne hak ile bu adama vuruyorsun sana bir şey mi söyledi, dediklerinde : Daha ne diyecek yağmur yağar sel olur, seller akar göl olur, gölde ördekler olur bu adam da bana “Ördek” dedi demiş.

(İmzasız, Fıkarât-ı Latîfe, Mecmûa-ı Lisan, nu.3, s.23)

3.4.4. Fıkarât-ı Latîfe

Adamın biri bir sarrâf dükkânının önünden geçerken durup paraları seyreder.
Sarrâf – Ne istiyorsunuz efendi ! Para mı bozduracaksınız ?

- Hayır, altınları göreceğim gelmişti de...

***

Zevc ile Zevce Arasında :

Zevce – Cânım ! Yazın yarısı geçti; biz ne zaman köye gideceğiz ?

Zevc – Kâbâhat bende mi yâ, azîzim! Yağmurlardan baş aldığımız yok ki, eşyâları nakil edelim.

Zevce – Böyle gidese gâlibâ banyoların vaktini de geçireceğiz !

Zevc – Zâten banyoya hâcet kaldı mı ya? Gelen yağmurlardan herkes az çok banyo etmiş oldu.

***

İki Refîk Arasında :

- Ömrümde kimseyi zem etmediğimden dolayı mütehirim.

- Hakkınız var, çünkü kendinizden başka hiç kimseden bahsetmezsiniz ki.

***

Fukara için iâne toplayan mu'teber fâmiyâdan bir kâdın fevk-âl-âde zengin fakat o nisbette de hasîs bir bankere mürâcaâtla der ki :

- Efendim fakirler içindir, gönlünüzden ne koparsa..

Milyoner tavrını aslâ tebdîl etmek sizin :

- Affedersiniz, mâdâm! Param yoktur, der. Mu'teber kadın, para ile dolu bulunan elindeki keseyi uzatarak :

- Öyle ise, buyrunuz istediğiniz kadar alınız efendim ! Zaten fakirler içindir.

(A. Aznavur, Fıkarât-ı Latîfe, Mecmûa-ı Lisân, nu.11, s.86)

3.5. DÜŞÜNCE YAZILARI

3.5.1. Mahsûl Toplamak İçin Tohum Ekmek Lâzımdır

Evlâdlarım siz daha pek küçüksünüz bilâhare mahsûl toplamak için şimdiden tohum ekmelisiniz, bu tohum nedir bilir misiniz? Eğer dershanede derslerinize dikkat eder ve hocalarınızın sözlerini güzelce hâtırda tutarsanız hakezâ tahsil denilen öyle kıymetli bir tohum ekmiş olursunuz ki bu sizin yaşınızla birebir büyür işte bu sûretle bir gün olur ki malûmât denilen mahsûl-ı kerembahâyı iktitâf ederek bu sâyede ihtiyâcât-ı hayâtiyyenizi nâmûskârâne kazanmağa muktedir olursunuz. İnsanın büyüdüğü vakit herkesin riâyet ve itibârına mazhariyeti kendi elinde olduğunu bilerek buna daha küçükten çalışması ne kadar güzeldir değil mi?

Bazı çocuklar vardır ki tahsile asla rağbet etmeyip dâima istirâhat etmek isterler işte bu gibiler küçüklüklerinde zihinlerine bir tohum ekmediklerinden bilâhare hiçbir mahsûl toplayamazlar bunun için sefâlet çekerler ve namuslu adamların nazar-ı istihkârını celb ederler.

Çalışkan ile tembel bininde ne derece fark bulunduğu göstermek için size bir misâl getireyim:

“Bir peder hîn-i vefâtında iki çocuğuna bir tarla bıraktı ki bu tarla iki müsâvî kısma taksîm olundu arâzinin mikdârı müsâvî ise de iki çocuğun ahlâkı böyle değil idi biri çalışkan, diğeri tembel idi.

Birincisi sabahleyin erkenden kalkar akşama kadar işinin başından ayrılmaz idi tarlasını güzelce zer eder idi. Dâimâ uyumakla meşgûl olub çalışmaktan ve yorgunluktan korkan kardaşı kendi tarlasını ne yapacağını düşünedursun o tarlasına ser-â-pâ buğday tohumu ekmiş idi.

Çalışkanın tarlası gâyet mebzûl mahsûl verip sâhibinin her sene taisini temîn eder idi.

Tarlasını zerî etmeğe gayreti olmayan tembel ise hiçbir mahsûl almadıktan başka günden güne yakasına sarılan sefâlet-ül-câsıyla pederinden kalan tarlayı satmağa mecbûr oldu. Çalışkan iki bil-âkis tarlasını büyüttü ve mahsûlâtı ziyâdeleşerek servetini de tezyîd ediyor idi tembel ise günden güne fakirleşiyor idi.”

Ey çocuklar bu iki birâderin hangisine benzemek istediğinizi sormağa hâcet yok mahsûl almak için tarlasını zer’ eden tabii muhabbetinizi celb edip çalışanların ekmeğiyle geçinen tembel ise mucib-i meferiniz olmuştu iste çalışmaktan

usandığınız vakit bu iki kardeşin hâlini düşününüz ve insanın en ziyâde gençlikte çalışkan ve faâl olması lâzım geleceğini unutmayınız.

(İmzasız, Mahsûl Toplamak İçin Tohum Ekmek Lâzım, Mecmûa-ı Lisân, nu.3, s.21-22)

3.5.2. Vakit

Vakit nâ-kâbil bir hazinedir.

Dünyada vakitten kıymetdâr bir şey yoktur. Bunun için insan bir saniyelik zamanı bile kazanmağa ve bundan müstefîd olmağa cihad etmelidir.

Haylazlık, tembellik ve atâlet insanın en büyük düşmanlarıdır. İnsan daimâ çalışmalı ve bir işi yarına asla bırakmamalıdır.

Akîl bir adam vaktini kendi menfaatine ve eğlencesine sarf etmenin, usûlünü bilir yani dâima bir iş ile meşgûl olur ya okur veyâhûd hüsn-i ahlâk daîresinde eğlenir. El-hâsıl haylazlık yani vakti boş geçirmeklik en fena bir huydur âkil bir adam bu haylazlığa sulûk etmez.

Roma'nın eski edîblerinde "Kanu" demiş ki ömrümde üç şeyi yaptığıma pişmanım; birincisi zevceme ifşâ ettiğim bir söz, ikincisi bahren gitmek mümkün olan bir yere bir an giderek gâib ettiğim vakit üçüncüsü belâ-ı meşgûliyet geçirdiğim bir gün.

Bir dakikalık zamanı bile işsiz geçirmemeğe cihad etmeli zirâ çok kimseler vardır ki bu bir dakikalık zamana ehemmiyet vermediklerinden günde böyle üç dört saat gâib ederler.

Vakti asla kısa zannetmeyip hatta bir dakikalık zamanı bile lâyıkıyla kullanmağa çalışmalı.

Parasını hüsn-i istimâl etmek bilmeyen kimseler çok ise de paradan ziyâde kıymetli olan vaktini lâyıkıyla istimâl edemeyen kimseler daha ziyâdedir.

(Sokullu Zâde Ekrem, Vakit, Mecmûa-ı Lisan, nu.2, s.13)

3.5.3. İlim ve İrfân

İlim ve irfân sahibi olmak için yalnız başına mütâlaât ve tetebbuât ile vakit geçirmek kâfi değildir, ehl-i irfân ile maârife peydâ ederek onların sohbetlerinden daha müstefîd olmalıdır.

Kendi kendine, yalnız kitaplarıyla meşgûl olan bir adam kesb-i fezâil ve kemâl edemez. Dâimâ kitaptan okuduğu şeyleri ezbercesine nakil etmeğe kalkışır; okuduğu ve öğrendiği usûlden başkasını asla kabûl etmez. Ma'lûmâtı ne kadar mükemmel olursa olsun kendisine fâideli olamaz. Zîra o yalnız nazarıdır.

Ehl-i irfân ile maârufa peydâ etmemiş, yalnız mütâlaa ile vakit geçirmiş bir adam okuduğu kitapları pekalâ tanır da insanı tanıyamaz. Nazarı olarak kendi vazîfesini pekalâ öğrenir lâkin onu isti'mâlde pek suûbet çeker. Herkese karşı ne yolda söz söyleyeceğini ne tarzda muâmele edeceğini bilemez. Harekât ve muâmelâtında bir intizâmsızlık görünür, kimse onunla maârife etmeliği arzû etmez, yanlış söylediği bir şeyi diğerleri teshîh edecek olsa derhâl gücenir, daîmâ kendi bildiğine gider, çok kere bilmeyerek diğerlerini gücendirir. Karşısında söz söylediği adamın kim olduğunu asla kâle almaz, el-hâsıl bu gibi okumuş adamların ilminden istifâde olunamaz.

Her gördüğün insanın iyi olup olmadığını ahvâl-ı zâhiresine bakıp da hüküm etme. Evvelâ onun ahlâk ve tabîatına kesb-i vukuf et de ona göre hüküm ver.

Kesb-i maârife ettiğin ehl-i fazl ve kemâli ziyârette kusûr etme, çünkü onların muzâhabet ve nazâyihıyla çok kusurlarını tashîh edersin.

Birtakım adamlar vardır ki buldukları meclislerde kendilerini âlim göstermek için öğrenmiş oldukları birkaç şeyden bahis ederler, halbûki mübâhasenin diğer bir zemîne dökülmesi üzerine derhâl cehâletleri meydâna çıkar. Kendini asla âlim gösterme bir şeyi ne kadar iyi bilsen bile onu senden suâl etmeden cevâp verme. Herkesçe mergub olmak için asla nefsinin arzû ettiği şeyi icrâ etme. Kimsenin ahvâline hased etme, zirâ hased insanı bir nâr-ı cehennemdir.

İsminin her an hayırla yâd olunması için herkese lutf ve kerem ile muâmele etmeğe cihet et, sen böyle herkese iyilik etmeği arzû edersen cenâb-ı hak seni her şerden tahlîs eder.

(Ekrem, İlim ve İrfân, Mecmûa-ı Lisân, nu.7, s.54-55)

3.5.4. İnsâniyyet

İnsan ki, ekmel ve eşref-i mevcûdât olmak üzere halk buyrulmuştur; âlem-i tekvinde hiçbir mahlûkun hâiz olmadığı meziyyâtı câmi' bir nüsha-i küberâdır. Hey'et'i umûmiyyesiyle hayvanât-ı şâîreden temeyyüz etmiş, o medâr-ı temeyyûz ise sûret-i mütesâviyede herkeste mevcûd bulunmuştur. Demek oluyor ki, efrâd-ı beşerden her biri bâdi-i emirde aynı kıymeti hâizdir, fakat – fitratın mukteyazât tabîiyyesinden olan hey'ât-ı ictimâiyye içinde görülür ki – bazıları muhâfil-i akrânda bir mevki' nüchân-ı ihrâz beyn-el-emsâl kesb-i imtiyâz şerefiyle mübâhi bulunurlar. Birtakımları ise, o nişâne-i mefharet, o alâmet-i meziyetten külliyyen mahrûm olarak ma'nen, maddeten bir kıymet ve haysiyeti hâiz değildir. Şu fark, zenginlik ve fakirliğin bir netîcesidir denemez. Çünkü, fakir ve ganiliğin insanlar bininde bâdi-i tefâvüt olmaması muvâfık-ı mezkûr ancak ilim ve ma'rifet, iffet ve safvet, şefkat ve merhamet, hamiyet, sadâkat, edeb ve kemâl gibi muhassen-i hısâl cihetiyledir. Bu fezâil bir güzideyi “İnsâniyyet” unvân-ı mübecceli altında cem' edersen diyebiliriz ki: Hakikâten bir insan-ı kâmil olmak, insâniyyet ile kesb-i ittisâf etmiş bulunmağa vâ-bestedir. Yoksa – her gün müşâhede edilen hâlâttandır ki- gaddar, zulm, hile, hased gibi ahlâk-ı zemîne ashâbından biri ve derecelerde iktisâb-ı servet sâmân eylese, yine kimse nezdinde hâiz-i nisâb kadar ve itibâr olamaz, ind-Allah makdûhiyyeti de başka!... Câmi'-i kemâlât olan bir zât ise, her zemîn ve zamânda cümlelerin mazhar-ı i'zâz ve ihtirâmı olur.

Hayr-hâh, vefîa-şîâr, ni'met-şi'nâs olmak gibi hasâil cemîle ile de tahalluk etmek, şeref-i insâniyyet ile levha-i cedânı bir kat daha tezyîn eylemek demektir. İnsâniyyet-perver olan bir zât cem'iyyet-i beşeriyenin en muhterem erkânından sayılır. Bu zât müsteârın zevâliyle uzlet-gâh-ı mezâra çekilse de nâmı lisân-ı şükür ve senâda şeref-yâb-ı beka olur. Aylar, seneler, hatta asırlar mürurunda bile hayır ile yâd edilir. Ne büyük şeref!

(Taşköprülü H.Hüsnü, İnsâniyyet, Mecmûa-ı Lisân, nu.8 , s.57-58)

3.5.5. Mütâlaa

Çok kimse vardır ki kendi vazîfelerine dâir olmayan kitapları ve lüzûmsuz ve fâidesiz romanları okuyarak vakitlerini gâib ederler, bu gibi kitapların mütâlaasından insan müstefid olamaz; vaktini beyhûde yere sarf etmiş olur.

Mütâlaa için gâyet mu'tenâ ve müntahab kitaplar tedârik edilmelidir. Meselâ tarih ve edebiyâta dâir kitaplarla büyük lugat kitapları mütâlaa etmekten insan çok müstefid olur. Bir de her gün mütâlaaya mahsûs mu'în bir zaman ta'yin olunmalıdır. Bir kitabı eline alıp da iki sayfasını okuduktan sonra bırakmayıp onu ikmâle devâm etmelidir.

El-hâsıl insan mütâlaa edeceği bir kitabı bir maksada mebnî mütâlaa etmeli öyle kendisine lüzûmu olmayan kitapları mütâlaa edip de beyhûde yere vakit zâyî' etmemeli.

Bir şeye başlarsan bir maksada mebnî başla ve onu ikmâle cihed et.

Bir işi yarım yapmaktan ise hiç yapmamak daha evlâdır.

(İmzasız, Mütâlaa, Mecmûa-ı Lisân, nu.8, s.58)

3.5.6. Merâk ve Tecessüs

Kendine âid olmayan bir şeyi öğrenmeğe çalışma lakin anlamak, öğrenmek istediğin şey bir sır olmayıp ulûm ve fûnûna dâir bir şey ise onu asla ihmâl etmek.

Bulunduğun bir mecliste herkesin hâl ve şânına göre muâmele et. Aklın ermediği bir şeyi suâl etmekten çekinme; lakin bu suâlin mütecessis-âne olmasın. Bir şey suâl etmezden evvel afv talep eyle.

(Ekrem, Merak ve Tecessüs, Mecmûa-ı Lisân, nu.8, s.58)

3.5.7. Usûl-ı Mükâtebe

Mukaddime

Her lisânın kendine mahsûs kavâid-i tahrîriyyesi, usûl-ı kitâbeti olmakla berâber yeryüzünde bulunan elsine-i kâffeten birtakım kavâid-i umûmiyeye tâbi' bulunur. Şüphe yok ki her lisânın şîve-i ifâdesi, kelimâtı, terâkibi başkadır, lâkin insanlar herhangi lisânla mütekellim bulunursa bulunsun cümlesi aynı sûrette

düşünür, aynı sûrette hass eder. Beni beşerin isti'mâl ettiği elsine ne kadar mütehâlif olursa olsun tarz-ı tefekkür dâima birdir. Tehâlûf de edemez. Maî, yeşil, sarı, siyah gözler olabilir, fakat siyahı maî, sarıyı yeşil gören göz yoktur.

Bir insan ifâde-i merâm etmek istediği zaman mütekellim olduğu lisânda hass ettiği, düşündüğü, arzû eylediği şeylerin mukâbilini bulur, irâd eyler. Bu mukâbil bulmak iktidârı ise meleke sâyesinde o derece tevessü edebilir lafz ile ma'nâ isim ile müsemmâ o kadar birleşebilir ki ikisi de bir anda zihne tevârüd eder zannolunur. İşte bu hall ekseriyâ tabîi bir sûrette lisân-ı mâderzâdımızda görülür. Yeni öğrenmeğe başladığımız yâhûd sonradan teâllüm ettiğimiz bir lisânı doğrudan doğruya hissiyât ve efkârımıza tercümân edebilmek ise ancak birçok metâib birçok mesâî sayesinde büyük bir meleke kazanmağa merbûttur ki bu da öyle kolay kolay, medet-i kalîle zarfında olmaz; senelerce tettebbuât, tevgilât ister. O hâlde ecnebî bir lisânda beyân-ı efkâr için evvelâ lisânımızda o efkârın mukâbilini bulmak sonra arzû olunan lisâna nakl ve tercüme edilmek iktisâ edecektir. Halbûki iki lisânın şive-i ifâdesi arasında tehâlûf, ihtimâl ki mebâniyyet bulunabileceğinden büyük hatâlara düşmek ihtimâli baîd olamaz.

Yazı yazmak (ecrire) Türkçe'de olduğu gibi Fransızca'da da iki ma'naya gelir. Birincisi hurûfâtı kâğıt üzerine nakşeylemek, ikincisi ise ifâde-i merâm etmektir. Kâğıda yazı yazmak nasıl kalemi mahâretle tutup dikkat ve teennî ile hareket ettirmeği mütevakkıf ise ifâde-i merâm etmenin de kavâid-i sarfiyye ve nahviyye (régles de la gammaire) imlâyâ (orthographe), şive-i lisâna mevâkîf bulunması, üslûbun (style) tabîi, vâzıh, selîs olması şarttır.

İmlâda, sarf ü nahvda mehânet peydâ eylemek için meleke ile berâber sa'y u gayret; dikkat lâzımdır. Lâkin şive-i lisâna vukûf ancak kesret-i mütâlâa tettebbu' neticesidir. Üslûban meziyyât-ı matlûbeyi hâiz, şive-i mutâbık olması için meşâhir müellifinin âsârını kemâl-i dikkatle mütâlâa etmek, yazı yazarken kalemine i'timâd etmeyip yapılan şeyi birçok def'a nazar-ı tetkîk ve takayyüdden geçirmek, yazılacak şeyi güzelce fehm ve ihâta etmeksizin yazmağa başlamamak lâzım gelir. Boileau nâm-ı Fransız şâirinin (Art Poétique) tesmiye edilen eserinde düstûr-ul-muharririnin itlakına şâyân olan ebyât-ı âtiye görülmektedir :

(Hatez-vous lentement, et, sans perdre courage,

Vingt fois sur le métier remettez votre ouvrage,

Polissez-le sans cesse et le replissez,
Ajoutez quelquefois et souvent effacez)

Şu eser nâ-çizimizde ise göstermek istediğimiz usûl-ı mükâtebeye gelince bilâde gösterilen şerâitten mâ-adâ yazılacak tahrîrâta göre bir takım kavâide tâbidir. İhvâniyyat için yegâne kâide hissiyât ve efkârını sâimâne bilâ-teklif gelişi güzel ifâde etmekten ibâret ise de müsted'ayât tavsiye, ta'zîye, teselliye, tehniye, ticaret mektupları vesâire için muhâtabına göre kavâid ve şerâit muhtelifedir ki onlara be-heme-hâl tabiiyet lâzımdır, bir refik sabâ ve temize karşı istediğimiz gibi ta'bîrât-ı isti'mâl edebilir isek de muhâtabımız ancak bir iki def'a görüştüğümüz bir zât olursa şerâit-i mahsûsa dâhilinde yazı yazmağa mecbûr oluruz. İşte eserimizde bu farkları, bu kavâidi göstermek istiyoruz. Teşebbüsümüz acımızla müterâsib değilse de iktidârımız fevkinde hizmet ifâ edeceğimizi de iddiâ etmiyoruz.

- mâ'badı var-

(H.B., Usûl-i Mükâtebe, Mecmûa-ı Lisân, nu.10, s.74-75),

3.5.8. Kitap Muhabbeti

“Sylvester Dusasi”den :

Demek birkaç gün sonra “Mösyö de Bor”un o güzel, muntazam, kütüphânesi artık mevcûd olmayacak! Kemâl-i muhabbet ve hâhişle cem etmiş olduğu o kitaplar, binlerce agyâr ellerinde kalacak.. Fevk-al-âde bir ihtimâm şefakat-kârâne ile muhâfaza edilmekte oldukları o küçük yazıhânededen çıkarılacak! İşte bunlarla vakti, zamânı geldiğinde onlar da tar u mâr olacak, başka birtakım kütüphâneler tezeyyün edecektir.

Ah! İnsanlara mensûb eşyanın âkıbet-i hâli ne müellemdir! Ey cânımdan azîz kitaplarım! Bir gün gelecektir, ki siz dahı levhâ-i müzâyede üzerinde umûma arz olunacaksınız, oradan da başka mâliklere intisâb edeceksiniz ki ihtimâl onlar şimdiki sahibinizden daha ehliyetsiz kimseler olacaktır!

Ma-ma-fih, bu kitaplar tamamen benimdir, ben olanları birer birer kemâl-i dikkatle intihâb alnımın teriyle cem ve istishâb ettim! Ben onları ne kadar

seviyorum! Onlardan ne kadar sürekli ne kadar mes'adet bahş istifâdeler ettim, onlar benim âdetâ gıdâ-ı rûhumdur!

Lâkin teessüf neye yarar?.. Bu cihânda hiçbir şey pâyedâr olamaz... Fenâ bulmakta olan eşya-ı künyenin, zamân-ı helâkin iyileri de elbette mahv ve helâk edeceği eşyâ-ı gûnâ-gûnun kâfesine; ancak hüsn-i ezeliyi yani her bir hikmet ve fennin menba'-ı nâ-mütenâhîsi olan ni'met-i ebediyyeyi tercîh etmeğe, -yine kitaplar sâyesinde-vâkıf olmamış isek yalnız bize âid olan kusûrumuz cidden büyüktür.

(H.B., Kitap Muhabbeti, Mecmûa-ı Lisân, nu.12, s.91)

3.5.9. Çiçek

Şu güzel çiçeğe bak! Dün henüz bir gonce idi. Kemâl-i nezâhet ve tarâvetiyle daldan daha neş'e-yâb-ı pervâz olan mürگان hoş elhâni hazîn-âne temâşaya dalmış, ciger-sûz bir yetim gibi düşünüyor. Meftûn bî-riyâsının kalbini müstagrık elem ve keder ediyordu.

Fakat, o timsâl zî kudret bugün arz-ı dîdâr etmiş, evet; bir müşeccare-i tarab ayın rengini alan bu gülistâna letâfet-i değer vermiş. Ne güzel manzara!.. Ye's ve hazânı mübeddel şevk-i messör kuşçağızlar o sevimli hayvanlar âşıkâne şarkılarıyla a'la.. şadî eyliyorlar.

Âlem-ı kâinâtı bir büht-i müteessif-âne ile temâşaya dalan bir müteverrime-i nev-nihâl gibi muttasıl etrâfi seyrediyor, ara sıra hevâ-ı nesîmî ile müteessir olarak cilve-sâz uyûn hayret oluyordu.

Ey reyhân-ı bî-misâl!.. Eşi'a cemâline levn-i rengin dil-efzâ ki meftûn olan kuşçağızlar yarın bu meserretten mahrûm kalacaktır.

Zanneder misin ki ... nâ-mütenâhidir, hâyır!.. Hâk-ı mezellete de sürecektir. İztırâb-ı pejmürdeni seni de inletecektir.

(Askeriyeden: Remzi, Çiçek, Mecmûa-ı Lisân, nu.13, s.99)

3.5.10. Haftada Bir

... Tahrîbattan dolayı eksik olan yazıyı göstermektedir.

Bu haftadan itibâren Mecmûa-i Lisânımızın her nüshasında bir musâhabe bulundurmağa karar verdik; evvelâ buna bir ünvân aradık :

Hafta-i Edebî – Ma’hûd-ı ta’bîr

Müşâhebe-i Asbûiyye - Künhe-i pesend-âne

İhmâl-i Ahvâl Edebiye – Gazeteler lisânını andırıyor.

Vakâ-yı Edebiyye – Mevkî’-i isti’mâli pek kesîr.

Musahabe – kezâ

Hafta Postası – Courier de la semaine’nin tercümesi. Efendim size öyle bir ünvân lâzım ki ne mütercim ne de müsta’mel olsun; sırf dekâdanca, yepyeni bir şey olsun!

Haftada Bir! – Nasıl “Günde Bir”e nazîre! Lastikli bir ta’bîr, ne tarafa çeksek gider! “Bir” den sonra ister musâhabe, ister latîfe, ister bedîa, ister hezeyân getir, ne getirirsek yaraşır! Bu ünvânım bence başka bir meziyeti var ise o da Türkçe olmasıdır. Neme lâzım! Meydânda böyle sâde bir ta’bîr durup dururken birtakım izâfetli, sıfatlı, mevsûflu terkîbler karıştırayım da sonra “Hafta-i Edebî” ta’bîr-i şehri gibi başıma gâile mi çıkarayım?

Evet! İki kelimededen ibâret bir ta’bîr ama sekiz on sütünlük yazı yazdırdı, daha da yazdıracağından başka!

Bir mübâhabe bir mübâhebe ki ne içine girenler içinden çıkabiliyor, ne dışında bulunanlar bir şey anlıyor. Bir ta’rîz bir techîldir gidiyor! Herkes aklına geleni yazıyor, diline geleni söylüyor, kalbine geleni derin bir âh bir imâ ediyor!

Dostumuz İzodar Efendi’nin dediği gibi bir tûfan-ı mugalata! Bizim – o kârvaân-ı edebâya karışmak – haddimiz olmadığından bize yalnız uzaktan uzağa onların asâr ve hârekâtına nîgeh-endâz istigrab olmaktan başka bir şey düşmez : Efendim ma’lûma! Dekadanlar türeyeli edebâ-ı atîka, asâr-ı irfân ve kemâliyle bu derece feyz ve terakkiye vâsıl olduğumuz o edebâ artık gözden düşmeğe başladı. Eski kâfiyeler, eski fikirler, eski şiirler, eski şâirler bütün köhne oldular.

Adedi henüz bir düzineye bâliğ olmayan bir sınıf mahsûs şiir edebiyâtın mâzisini, hâllini tedkîk etti. Onu ahvâl-ı hâzıraya, icâbât-ı zamâneye muvâfık bulmadı; o muttarid, evin ahenk-i eş’âr-ı osmaniyyenin sâhe-i cevelânını tesvîye luzûm gördü ve :

La wriatlan esbt une des cconditions de la beatuté

Kavlince erbâb-ı mütâlaaya okuduğu şeyde başka bir lezzet, başka bir hiss, duyurmak istedi. Usûl-ı kadîmeyi nazar-ı ehemmiyetten ıskât etti. İşte edebiyât-ı cedîde, edebâ-ı cedîde bu sûretle meydâna çıktı. Şurasını inkar etmemeli ki bunların asâr-ı cihad ve gayretiyle sahâif-i matbûatta görülen o hayâlât-ı latîfe, o tesbîhât-ı nezîhe, o hissiyât-ı rakîka kalpleri bir bî-hoş-ı vecd-âver içinde çarpırdı.

Lakin şu tebeddül-i nâ-gehânı ötekilerin izzet-i nefsine dokunuyordu. Babalarının, dedelerinin yolundan kendilerini ayırmağa çalışan şu bir avuç edebâ aleyhinde umûmi bir tehevür-i ezhârından kendilerini men' edemediler.

Ma-mâ-fih bazen insanı tepeden tırnağa kadar lertzân eden o rûh-nevâz, heyecân- engîz ne-şâidin, o sünûhât-ı ulviyyenin karşısında ara sıra dehân-ı i'tirâz kapanmaya, leb-i takdîr açılmağa başladı.

İşte edebiyât-ı cedîdenin o hayâlât cedîde o teşbîhât cedîdesi bir taraftan bu sûretle mahzar-ı takdîr olmakta iken diğer taraftan lisân, imlâ, vezin, kafiye vesâire gibi bahislerde görülen kâide-şikenlikler bütün o kıyâmetleri koparttı. Onların o had-pesend-âne ifâdeleri, o vakur-âne tavırları, o teceddüd-nümâ garâbetleri kendilerine, eserlerine kimseyi ısındırtmadı. Binâen aleyh bu yeni şeylerden anlayanlar, istifâde edenler pek mahdûd kaldı. O asâr-ı meydânda ser-â-pâ tedkik ediniz. Güyâ bunlardan kısım-ı izamı hiç anlaşılamamak, bir muammâ gibi kalmak için yazılmış! Bunların bir satırını lügât kitabına bakmadan anlayana, usûl-ı inşâsını kavâid-i sarfiyeye tatbîk edene aşk olsun! Ben iddiâ ederim ki o gibilere ta'kîb ettikleri kavâid-i lisâniyeye dâir bir suâl irâd ediniz. Bir gün evvel yazdıkları, o nâ-şinîde kelimeleri bir gün sonra sorunuz: alacağınız cevâp sükûttur. İşte bu gençler herkesten başka türlü düşündüklerinden, başka türlü yazdıklarından, hiç kimsenin kullanmadığı kelimeler kullandıklarından, âlemin gitmediği yola gittiklerinden bunlara dekadan nâmı verildi. İşte bunun içindir ki halk bunların her eserini zevk-i mütâlaadan bir hiss-i tecessüs ile okumaya mûşikâf-Âne tahlîl etmeğe her noksanını her hatâsını birer birer döküp saymağa başladı.

(M.H., Haftada Bir, Mecmûa-ı Lisân, nu.14, s.105-106)

3.5.11. Haftada Bir

Şâyed şi'râ-ı atıkra, cedîde, hâzıra ve müşakbele geçen haftaki musâhabemizde ihâle-i nazar-ı dikkat edip de sâhib-i imzâ muharrir-i hakîrin mesâllik-i muhtelifê şi'r ve edepten hangisine mensûp olduğu ve ne nâm ve saffetle edebiyâta dâir bast-ı makal edip durduğu yolunda bir suâl-i inâbîş-i inzâr üstâd-ânelerine şu yolda arz-ı hâl ederim.

Efendim! Açık, kestirme ve cevâp ister misiniz? Bizim öyle eskiliğimiz, yeniliğimiz, sağımız, solumuz yok.

Metâ'-ı edebiyâttan hangisi zevkimizi daha doğrusu rûhumuzu okşar ise onu alır satarız işimize gelmeyenleri meydâna döker sayarız. Bir taraftan güllerden, bülbüllerden sâkî-i melek-rû, sünbül, hoş-bûden; meylerden, neylerden ve'l-hasıl bütün bu şeylerden dudaklarımızı nasıl bir alâmet-i gına ile büber isek diğêr taraftan nev-heves-ân şi'r ve edeb, mukallidin tarz-ı garbın “sensizliklerim, bensizliklerim, tahammülsüzlüklerim” hulâsa birçok “lekelerim” vesâire ile nihâyet bulan garâ-ibine acı acı tebessümler izhârından kendimizi alamayız.”

Ah şurada yer olsa da dilimin kalemimin ucuna kadar gelen bütün şeyleri saysam, döksem! Ne fâide!.. Bahis uzar belki başkaları da kızar.

Biz yine bildiğimizi söyleyelim.

Efendim! Mâ'lûm ! Dekadanlar yalnız bizde değil her memlekette her millette var. Meselâ Fransa'da bunlar herkese “Alaman” dedirttiler; hem maâzallah bunların dekadanları yola ize gelir şeyler değil. Bunların yanında bizimkiler devede kulak! Koca heriflerdeki cür'ete bakınız ki Fransa'nın bunca edebâ şi'râ, ulemâ, fazla, bâğâ (bir kelimedede) kavis koca bir akâdemi-yâsının muharririn mütekaddimîn müteahhirîn, müscedidinin teceddüd-i perver-ân, hikâye-nüvisân hülâsa kâfe-i ehl-i irfânının bir kılına bile dokunamadıkları o kavâ idi, mazbût, mükemmel, selîs, ahenk-dâr lisânı alt üst etmeğe kalkıştılar.

Ancak heves-i iştihârdan mütevellid bir dâiye-i necded ile şimdiye kadar hiçbir sarf-ı kitâbette görülmeyen kâideler, hiçbir lugât kitâbında aranmakla bulunmayan kelimeler uydurdular. Fransız lisânını bir Fransız'ın anlamayacağı tarzda yazmağa başladılar.

Bunların lisânı işitenler bir Çinli ya da Japonyalı lisânı işitiyor gibi şaşıp kaldılar. İşte numûnesi meydânda! Ey kariîn-i kirâm! Siz hüküm ediniz!

Valassep alın size bir kelime! Lugâtları, kâmûsları açık, hiçbir yerde bulamazsınız meğer ki karîne ile anlayasınız.

İşte bu kelime vider fi'line mukâbil olarak ihtirâ' olunmuş. Kezâ Luisance yâhûd Luisure nedir biliyor musunuz? Lueur kelimesinin dekadancası

Yine Clarteux'nın aslı lumineux'dur.

Bunlar Libraire kelimesini pek köhne bularak yerine bibliopale kelimesini kullanmışlar.

Hâydi bu kelilimeler ne ise imlâlarında karîne ile ma'nâları bir dereceye kadar anlaşılıyor halbûki :

Defloquer – Escramar – Eberluer – Prostrer - Liphothymie. –

gibi nev-icâd-ı elfâzı hangi kitaplara bakıp da hall edeceğiz ?

Bizim bu ifâdâtımızı Fransa'nın – ismini tahattur edemediğim – en meşhûr edebâsından birinin şu sözleri daha te'yîd eder.

“Dekadanların âsârı ancak mahsûs bir lugat kitabının îânesiyle anlaşılabilir.”
İnsâf ile düşünülür ise bizimkiler şimdilik bunlara nisbetle o kadar mûcib-i şikâyet bir hâlde değil iseler de istikbâlden kim haber verebiliyor ?..

Lakin bunların bîninde pek büyük bir fark var. Fransa'nın dekadancıları istediklerini yapınlar; o muntazam, mazbût lisânın ahengini biraz zorca bozarlar.

Lakin bizim dekadancılar o bizim zavallı, bî-çâre lisânımızı – o lisânın ki nice senelerden beri bî-hûde yere asla hîle uğraşmaktadır – büsbütün çığrından çıkararak ahlâka gâyet sakîm vahîm bir yol gösterecekler, müşkülât gittikçe artacak, şimdi kapıdan giren o vakit damdan aşamayacaktır.

(Mehmed Halim, Haftada Bir, Mecmûa-ı Lisân, nu.15, s.113-114)

3.5.12. Haftada Bir !

Hayır, efendim, hayır! Ardı, arkası kesileceği yok! Bilmem nasıl oluyor da bu gibi mes'elelere, mübâheselere, münâkaşalara bir netîce, lakin hakka, insâfa, hakîkate, akla mantığa makrûn bir netîce verilemiyor ve-s-selâm! Nasıl ki şimdiye kadar verilemedi bundan sonra da verilemeyecek !

Size bunun esâsını, esbâbını açıkça izâh edeyim :

Meselâ iki muharrir şundan,bundan bahs ederken bir noktaya gelirler ki o nokta hakkında ittifâk-ı efkâr hâsıl edemezler mübâheseye, münâzaaya (hatta bazen vakı' olduğu üzere müfârebeye) başlarlar, beri mes'elenin bir ucundan, diğeri öbür ucundan çıkıp istediği tarafa götürür bu esnâda ağza gelen söylenir yek-diğerin ne sabâvetini ne gabâvetini en cehâletini bırakırlar, esâs maksad unutulur işin içine şahsiyât, garaz-kârlık girer mübâhese asla mâmûl olunmayan kalplere dökülür artık.

Du choe des idées jaillit la lumière.

Yani (Barikâ-ı hakikat müsâdeme-i efkârdan çıkar) kavlı-âkılâne i'timâden sen gel de bu gibi bahislerden hakikat bekle, hayır gör istifâde et! Lakin bunun aksi farz edilse bu iki muharrir-i muâriz mes'elenin birer ucundan tutup çıkacakları yerde o iki ucu bir araya getirsel, müddeâlarını kânûn-ı münâzaraya tevfi ken delîllerle isbât etseler, hak kimde ise meydâna çıksa, herkes de müstefid olsa! Hele bu gibi hâller o gibi ser-âmedân-ı muharririnden sudûr eder ise teessüfe, telehhüfe, hadd ve pâyan olmaz.

Şu müddeâyâ en birinci misâl-i ahîran saâdetli şems-üd-dîn bin efendi hazretleriyle Sâmi h bin efendi birâderimiz beyninde zuhûr eden münâkaşadır ki nereden başlayıp nereye müntehâ olduğu meydândadır diğ er taraftan Raûf Yektâ bin Efendi karındaşımızla birçok zevât bininde cereyân eden ve henüz bir netîceye iktirân etmekten pek baîd bulunan münâkaşa-ı tavıyla ! vesâire vesâire.

Raûf Yekta Bey Efendi'nin fenn-i mûsîkideki vukûf-ı külliyesini tasdik etmekle berâber esâsen bu mes'eleye pek o kadar akıl erdiremediğimizden bu bâbda ihtiyâr-ı sükût ile yalnız muharrir-i kâmus ile Mîr-i Sâme h bininde cereyân eden mübâhase hakkında birkaç söz söylemek isteriz:

Esâs mes'eleyi teşrihe hâcet var mı? Dekadanlar, dekad anlar! Ah ! Zâten hep onlar değil mi bunca âlemi birbirine tutuşturdular!

Doğrusu yâ Mîr-i Sâme h bu def'a ki cevâb-nâmesinde birâz ser-keşâne icâle-i kalem etmiş idi. Vele v hak kendisinde bile olsa o muâriz-ı muhtereme içinde bir tel siyah bile bulunmayan saçlarını yazihânesinin önünde, kitaplarının içinde, maârif-i umûmiye uğurunda ağartmış olan o pîre karşı öyle bir lisân-ı şiddet isti'mâli hiç revâ değil idi, o acı sözler o pîrin sâde şahsına değil, bütün müntesîb-i alem ve maârif e dokundu, bütün âlimi müteessif etti.

Bu cevâb-nâmenin revş-i ifâdesinden Sâmî Bey Efendi hazretlerinin âlim-i matbuâtta, şâyân-ı istifâde bir eseri bulunmadığı, bulunanlar ise sırf hatâ-ı alûd olduğu istidlâl olunmaktadır.

Hayır müşârün – ileyh müdâfaasını kendilerinden evvel biz, bütün müntesîbîn matbûât, bütün âlim der-uhde edecektir.

Benim hisseme gelince müşârün-ileyh bu kadar hide-mât ve âsâr-ı meşkûresinden sarf-ı nazar yalnız o Fransızca kâmûsunu irâe ile iktifâ ederim: O eser noksan olsun, gayr-ı mükemmel olsun Türkiyât-ı lisâniye gayr-ı mütenâsib olsun ne olursa olsun bugün Fransızca aşinâ bir kimse yoktur ki onu elinde bulundurmasın, onunla nice müşkülâtını halletmiş olmasın.

O pîr-i muhteremin asâr-ı mütedâvilesi farzâ ser-â-pâ hatâ-ı âlûd olsa bile madem ki o bütün amelini, bütün mesâisini, bütün hayâtını maârif-i umûmiyeye âsrâr-ı ciddiye ile hizmete hasr etmiştir hiç olmazsa mesleği, hüsn-i niyeti takdîr edilmeli idi. Hâlbûki kâmûs-ı Fransevîler kâmûs-ül-a'lâmlar kadar ulûm ve maârif hâdim eserler pek nâdirdir.

Zâten bu bâbda söylenen sözler bile fazladır. Bu müddeâyı efkâr-ı umûmiye muvâcehesinde kavî-i mücerreden ziyâde âsâr-ı fi'liyye isbât eder.

Ey, kari' ! İşte görülüyor, dekadanlardan bahs ediliyorken mes'ele nerelere dökülüyor işte biz de hep böyle ! Lisân bahsi; edebiyat bahsi, musikî bahsi de hep böyle oldu bundan sonra da hep böyle olacak!

(Mehmet Halim, Haftada Bir, Mecmûa-ı Lisân, nu.16, s.121-122)

3.5.13. Haftada Bir !

Hâme-i bedest-i tefekkür olduğun hâlde bu haftaki müsâhabenin zemîni ile uğraşmakta idim ki birden bire bizim “Cabinet du Travail” şey ... Türkçesi hâtırma gelmedi ... of ... hâ! ... Hacze-i iştigâlin kapısı açılarak dekadan düşkünlerinden bir mahabb-ı kadîmin çehre-i vakâr-nümâsı gözüme ilişti Kemâl-i istigrâb ile yerimden fırlayıp iki ellerini tutarak:

- Gel, de bakalım monşer ! Büsbütün gâib oldun. Neredesin, seni arayanlar nerede bulur ? diye sordum.

- Ah ! Ah ! diye şikâyete başladı. Sâde gördüğün vakit hatırına gelirim, hiçbir def'a arayıp sormazsın.

Ben şöyle mukâbeledede bulundum:

- Ah, seni ez-cümle şu dekadan gürültüleri esnâsında o kadar görmek isterim ki...

Biz öyle şeylerden çoktan vazgeçtik. Bir tavr-ı taaccûb-kâr-âne ile :

- Vây, şimdi ne ile meşgûlsün? Diye sordum.

- Karanlık bir odada birtakım çanaklar, çömler, âletler, şişler içinde vakit geçirmekteyim.

- Tuhaf şey ! Haydi karanlık odada kûşe-i i'tikâf çekildiğine hükmedelim. Lakin orada çanak, çömleğin ne münâsebeti var? Yoksa esnâflığa mı başladın ?

Şu latîfe bizim refkin pek de hoşuna gitmedi. Ciddî bir tavır takınarak:

- Evet, dedi, lakin sizin gibi edebiyât budâlâlarının hiç de hoşuna gitmeyecek bir esnâflık. Evet öyle bir esnâflığa, öyle bir san'ata daha doğrusu öyle bir fena intisâb ettim ki siz bunun yalnız ismini işitmişsinizdir, bizim refika bir sigara uzattım ve bir de kibrit çakarak dedim ki :

- Yâhû ! Seni görmeyeli iyice değişmişsin, o eski dekâdanlıktan, şâirlikten, edîblikten şimdi sizde hiçbir eser görmüyorum. Edebiyâtın aleyhinde bulunuyorsun, büsbütün tebdîl-i meslek mi ettin ? Şu tahavvülün esbâbını anlat bakalım. Bizim sâbık dekadan refikimiz şu sûretle idâre-i kelâma başladı :

- Âşık Ömer'den, Âşık Garîbden tut da Nef'îlere, Bâkilere kadar bütün o eski divânları kaç def'alar tekrârladığımızı ve bunlardan istihrâc-ı ma'nî için ne kadar kafa patlattığımızı bilirsin. Ba'de bu mütâlaâtın bizde uyandırmış olduğu şâirlik hevesiyle bir gazel yapmak için ağız açık, gözler tavanda olduğu hâlde masa başında saâtlerce ahmakcasına vakit geçirdiğimizi hatırlarsın. İşte kardaş ! Şimdi en ziyâde acıdığım bir şey varsa o da büsbütün bir hava olan o kıymetli zamanlarımdır. Çünkü onlar şu saatte bende hiçbir istifâde-i hâsıl etmemiştir. Keşke o zamanlarımı daha istifâdeli bir şeye meselâ bir lisân, bir san'at, bir fenn tahsiline hasr etmiş olsaydım. Yâzık, yâzık ki bu fikir bana pek geç geldi. Bunun için yazı-hânenin üstünde o eski divânların yerine, hikmet kimya, hey'et, nebâtât vesâireye dâir birtakım kitaplar kâim oldu. İşte deminden bahs ettiğim o şişeler, o âletler bunlara dâir tecârib-i fenniye icrâsına mahsûstur.

Bî-hûde geçirmiş olduğum zamanları cebr ve telâfi için bu sûretle geceyi gündüze katıp çalışmaktayım. İşte şimdi yolumu buldum. Hiç olmazsa vaktimin heder olmadığından emin olduğum hâlde çalışıyorum. Şu mesâlinin bir netice, bir semeresi var. Anlıyor musun ? Birâder ! Bu bâbdaki mütâlaât, tetebbuât, tecârib neticesiyle her gün yeni bir şey keşfettiğim bilmediğim bir şeyi öğrendiğim vakit şu istifâde bana dünyalar değiyor. Müktesebât-ı ilmiye ve fenniye ile cem'iyet-i beşerîyeye ifâ edilecek hidmât şöyle dursun hele insanın bizzât nefsinde hâsıl olacak istifâdeye lâ-yuadd ve lâ-yuhsâdır. Evet, bu iştigâlâtta ciddiyet var, maddî ve ma'nevî bir istifâde-i hakîkiye var.

İlm-i fenn insanın her vakit imdâdına yetişir insanı bir vakit aç bırakmaz hâlbûki gül-gûn hayâller, çiçekli rûyâlar insanın karnını doyurmaz.

Bir refkımız şu sûrette tebdîl-i tavır ve mesleğini kalben takdîr ile müşâraaten sözünü keserek dedi ki:

- İlim ve fennin meziyyâtını isbâta kalkışmak ma'lûm-ı i'lâm etmektir, ben sana evvelce o derece sevdiğin halde şimdi nasıl olup da edebiyâttan sarf-ı nazar ettiğini soruyorum.

(mübâhasemiz burada bitmedi)

(Mehmet Halim, Haftada Bir, Mecmûa-ı Lisân, nu.17, s.129-130)

3.5.14. Haftada Bir !

(Geçen haftaki musâhabenin mâ'badı)

Bizim refik bu suâle karşı zihninden tafsilât ve izâhâti tamamiyle nakl için bir iki nefes sigara çektikten sonra şöylece ifâde-i hâl etti :

- Ben edebiyatla iştigâl etmiyorum dedimse büsbütün vazgeçmedim edebiyâtı dâima severim lakin edebiyat-ı hakîkiyyeyi ki fikrimizi kalbimizi tenvîr eder, gönülde bir neşve-i dâimî uyandırır, mağmûm, me'yûs zamanlarımda nice def'alar gözyaşlarımı kurutmuş, derdime teselliyet vermiş yaralarım devâ olmuştur. İşte edebiyât-ı hakîkiye bu te'sîri hâiz olmalı, bir katı yüreği rahma getirmeli, o gûnâ-gûn tasvîrleriyle hayâllerleriyle, bed'âlarıyla insanı mütenebbih, meteyakkız, müteselli etmeli, kâfe-i fezâili kalbe ilkâ eylemeli, bu gibi asâr-ı edebiye ile iftihâr olunur, bana gelince o sahâif-i sâhire karşısında rûhum âlem-i mâdiyândan tecerrüd eder

fikrim mihneti, meşakkati unuttur kalbim gaşu olur işte bu yoldaki âsâr-ı edebiyeye ihtiyâcımız vardır. Bunun için şimdi meşâgil-i fenniyeden ihtilâs edebildiğim vakti bunların mütâlaasına hasr etmekte bir mahzûr görmem şimdi eskisinden bir farkım varsa o da bî-hûde yere sarf ettiğim zamanı mütâlaât-ı ilmiye ve fenniyeye hasr etmekte olduğumdur bana bu bâbda heves daha doğrusu mecbûriyet nereden geldi biliyor musun dur sana onu da anlatayım. Bizim edebiyat merâkından sâir şeylere hasr-ı vakit etmeye sıra gelmiyor idi hatta bütün ve kıymetli dersler yavaş yavaş hatırımdan silinmeye başlıyor idi bir yerde ulûm ve fûnûna dâir bir mübâhase cereyân etse yabancı gibi ahmakcasına uzaktan dinler idim.

Bir gün birkaç refik bîninde husûf ve kûsûfa dâir bahis açıldı. Avâm-ı nâsik bu bâbdaki i'tikadâtından bahsedildi herkes bir mütâlaa beyân etti ortada epey lâf döndükten sonra ben bu gibi mübâhesede artık o derece bî-gâne kalmayı izzet-i nefsim yediremediğimden söze karışarak şöyle bir mütâlaa fırlattım :

- Mademki kûsûf, kamerin kûrre-i arz ile şemsin arasına girmesiyle ve husûf ise şemsin kamere hâil olmasıyla der demez bir kahkahadır koptu ben şaşkın şaşkın etrâfıma bakınmaya başladım, biri dedi ki :

- Koca şâir ! Fikrî ise şi'rin hayâlâtıyla uğraşmakta olmalıdır ki gece vakti şems getirip kûrre-i arzın karşısına dikti.

Ba'de bana dönerek şunları da ilâve etti:

- Birâder vâkıa sen bunu vaktiyle öğrenmişsin amâ hâtırında yanlış kalmış. Husûf, şemsin kamere hâil değil-çünkü o hâlde gece vakti şemsin görünmesi icâb eder – Kürenin şems ile kamerin arasında bulunarak şuaât şemsin kamere aks etmesine mâni olmasından husûle gelir sana kardeşçe bir nasîhat vereyim sen o vezin ve kâfiyeyi biraz terk et de mektep görmemiş adamdan bile işitilmesi me'mûl olmayan bu gibi bî-vukufuna sözleri bir daha sarf etmemek için hiç olmazsa biraz mübâdi-i ulûm ve fûnûnu tahsîle çalış !

Mekteb görmüş bir adam için bundan büyük mahcûbiyet olur mu? O akşam odama girer girmez bütün o divanları, mecmûa-ı eş'arları kaldırıp attım edebiyata, şi're dâir ne yazmış isem hepsini yırttım şimdi, şems-i dil-dârın şa'saa-ı didârına teşbîh edecek yerde kûrre-i arz ile onun beynindeki mesâfeyi hesâb ediyorum evet ders-i gayret beni bir kelime yazmak için elime kalem olmamaya yemin ettim. İşte şimdi bütün o vaktimi tahsîl-i ilm ve fenne hasr etmekteyim ne kadar istifâde etmekte

olduğumu takdîr edemezsin bu bâbdaki tetbuât ve mütâlaâtım merâkımı gittikçe artırır vukûf ve ma'lûmâtım tevsi' ettikçe mevsim ziyâdeleşiyor yalnız ilm-i hey'etle iktifâ etmiyorum hikmet-i kimya vesâireden de karıştırıyorum bahs ettiğim şîşelerle, aletlerle bunlara dâir tecrübelerde bulunuyorum nasıl sen şu tebeddüle ne dersin ?

Refikimin şu mülâhazâtına :

- Darısı bizim başımıza ! demekten başka bir cevap bulamadım.

(Mehmed Halim, Haftada Bir, Mecmûa-ı Lisan, nu.18, s.137-138)

3.5.15. Hâl ile İstikbâl

İnsanlar; sabahleyin inkişâf eden ve akşama kadar solup pây-mâl olan çiçekler gibi zâil olurlar. Tenâsül-i beşer, şiddetle cereyân eden bir nehrin dalgaları gibi yek-diğerini velîyy ediyor; en metîn en kavî görünen eşyayı bile ardı sıra sürükleyip getiren zamanı ardı sıra sürükleyip getiren zamanı hiçbir şey tevkîf edemez. Sen de oğlum ! Sevgili oğlum! Sen ki şimdi gençliğin en parlak en safâlı çağında bulunmakla mahzûz oluyorsun, bu güzel senenin henüz tamâmıyla açılmadan solan bir çiçek gibi geçeceğini tahattür et. Hiç farkına varmaksızın kendini değişmiş göreceksin; sana refâkat eden o mütebessüm letâfetler, o tatlı tatlı mahzûziyetler, kuvvet, sıhhat ferah hep güzel bir rû'yâ gibi mahvolacak ve bunlardan sana ancak kederli birhâtıra kalacaktır. Nihâyet ezvâk-ı hayâtiyenin düşmanı olan ihtiyârlık basacak bu güzel çehreni buruşturup belini bükecek i'zâ-i vücûdunun tâb ü tüvânını kesecek ve kalbindeki menâbi'-i meserreti kurutacaktır. Seni hâzırdan nefret, istikbâlden havf eder ve ekdâr ü âlâmdan mâ-adâ her şeden gayr-ı mütehassis bir hâlde bırakacaktır. Bu zaman sana pek baîd görünür; heyhât! Yâ gelirsene oğlum ! O o kadar sür'atle hareket ediyor ki hemen yetişecektir. Sür'atle gelen her şey senden uzak sayılamaz. Uzak olan ancak hâl-i hazırdır ki söylemekte bulunduğumuz anda bir daha yaklaşmamak üzere geçiyor.

(Emin Lütfi, Hâl ile İstikbâl, Mecmûa-ı Lisan, nu.26, s.189)

3.5.16. Hiç

“Hiç pek ehemmiyetsiz bir şeydir diyeceksiniz. İnanır mısınız ? Ben bugün hiçin her şey olduğunu iddiâ edebilirim. Bunca kâğıtları tesvîd, bunca kitapçıları

perişân eden şu koca romanların kısm-ı i'zâmının ekseriyâ düştüğü derece hiç değil midir ? Bu romanlar hiçten yapılıyor, hiç için satılıyor, büsbütün hiç olarak okunuyor, bundan ne netîce çıkıyor ? Hiç !

Esâsen hiç oldukları hâlde bir aralık bir şey olan nice adamlar sonra yine hiç olmuyorlar mı ?

Fakat hiçin nisvân indinde olduğu kadar hiçbir yerde te'sîri yoktur : Kadın hiçten beğenilir, hiç ile hüsn ve ânını tezyîd eder, bir hiç onu dû-çâr-ı ye's eyler, bir hiç bâis-i teselliyeti, bir hiç müceb-i infîâli olur, bir hiç sükûnete, bir hiç canının sıkılmasına sebebiyet verir, bir hiç medâr-ı şevki olur! Lakin ey karilerim, böyle hiç için birçok sözlerle beni dinlemek sabrında bulunmanızı suisti'mâl etmek istemem. Onun için artık hiçbir şey söylemeyeceğim.

(Sadrettin, Hiç, Mecmûa-ı Lisân, nu.31, s.221)

3.5.17. Tahsîl-i El sine Hakkında Şopenhavir'in İfâde-i Mühimmesi

Elsine-i müteaddidenin tahsîl ve ta'limi yalnız doğrudan doğruya değil, dolayısıyla dahi terbiye-i efkâr için en müesser bir vâsıtâ olabilir. Beşinci Şarl'ın bu bâbda söylediği “İnsan ne kadar çok lisân bilse o kadar ziyâde adam sayılır.” sözü ayn-ı hakîkattir. – Bir lisânın her bir kelimesi için başka bir lisânda tamamıyla muâdil bulunamaz. Binâenaleyh bir lisânın umûm-ı kelimelerinin ifâde ettiği mâ'nâları diğer lisânın kelimeleri ba' yine ifâde edemez. Gerçi ekser-i halâtta [terzi-tailleur] de olduğu gibi kelimeler, nazar-ı dikkati celb edecek sûrette tamamı tamamına yek-diğerlerinin ma'nâlarını beyân edebilirler; fakat bazılarında cüz'i ta'dilât vâsıtasıyla muhtelif ma'nâların mukârin veya mukarib tercüme olunur [mukaddimen déjà] kelimesinde vakî' olduğu gibi. Bazen olur ki bir lisânda bir ma'nâ için lâzım gelen kelime mefkûd ve o kelime ekseriyesinde ve hatta kâfesinde mevcûd bulunur. Fransızca'da (durmak) fi'linin noksanı bu bâbda şâyân-ı dikkat bir misâl-i irâe etmektedir.

Bazen bir ma'nâyı ifâde edebilecek bir kelime bir lisâna muhtass bulunur da diğer lisânların hiçbirisinde mukâbili bulunamaz. Ve diğer lisânlara da aynıyla nakl olunur.

Fransızca'da (naif) İngilizce'de (comfortable, gentleman vesâire ...) kelimeleri gibi.

(Emin Lütfi, Tahsîl-i El-sine Hakkında Şopenhavire'nin İfâde-i Mühimmesi, Mecmûa-ı Lisân, nu.32, s.230)

3.5.18. Tarih

Tarih vukuât-ı mâziyeyi irâe eder bir fen-i mahsûstur. Ey nevresîde-gâh!
Bir hayli kütüb-i tevârih mütâlaasıyla berâber birçok da meşâhîrin tercüme-i hâllinden bahs kitapları tetebbumda yâlnız bir husûs nazar-ı dikkatimi celb etmiştir. O da e'âl ve harekâtlarıyla âlî ve keşf ve ihtiralarıyla fennin Türkiyâtına bâdî olan bütün bu insanların, siz yaşta iken mutî ve faâl oldukları gibi kendi hocalarının müceb-i ibtihâcî, bil-hassa mektuplarının da şân ve şerefi olmalarıdır. İşte – şu sûretle mukâyese edebiliriz: - Tembel, itâatsiz, câhil bir şâkird fenâ meyveleri tahmîle tahsîs kılınmış fena ağaçlar gibi derler. Çalışkan mutî, muteazzım, dâimâ hocalarına karşı minnettâr mektepli; ve nâ meyveleri taşımaya mahsûs bir latîf ağaç gibidir; kendi hoca âilesinin bâ'is-i iftihârı olduktan başka mektebin de şerefi müceb olacak, târih-i kâinâtta da bir şân, kıymetli bir nâm bırakacaktır.

(İsmail Râuf, Tarih, Mecmûa-ı Lisân, nu.34, s.244-245)

3.5.19. Beş Şebâbet

Yavrucaklarım! Bilir misiniz gençlik nasıl bir mevsim-i saâdetdir ?

İnsan ancak bu mevsim-i saâdetde tahsîl ve ta'lîm-i hüner ve maârif edebilir.

Yine gençliktir ki insanları birtakım evhâm ve hayâlâta saldırarak tarîk-i şehvete teşvîk ve bu yolda bin türlü belâyâ giriftâr edip âlem-i insâniyetten bî-haber eyler!

“Lâ-havl velâ-kuvvet illâ billâh” aynı bir şeyi nasıl olur da hem iyi hem kötü olabilir ?

Size âdi bir misâl irâe edeyim! Tuz; ki her gün yediğimiz yemeğin içine konulur, fenâ bir şey midir ?

- Hayır ! – pek güzel. “Klor” ve “Sodyum” denilen maâdin; ki tuzu vücûda getirmişlerdir: Her biri ayrı ayrı birer mühellik madde iken gerek sun’î “gerek tabîi terbiye ile vücûduna muhtaç olduğumuz o gıdayı husûle getiriyorlar. Demek isterim ki gençlik zamanı da ne yolda idâre olunursa semerâtı da o yolda görünür.

Zaman, ulûm ve fûnûn ve sanâğinin tahsîli ne kadar elzem bir şey olduğunu düşündürmez; lakin düşünmek lâzımdır! Düşünmeli! Mâni-i tahsîl olacak hâlâtta çekinmeli!

Herkes tasdîk eder ki, asrımızda ân-be-ân âsâr-ı terakkî görünüyor. Bir zaman gelecektir ki asrımızda meşhûr addolunan ve bugün parmakla gösterilen bir edîb âlem ve fâzıl geçinmesinden âciz kalacaktır.

Buraları nazar-ı dikkâte alıp çalışmalı!

Ne derece şâyân-ı teessüfdürler o kimseler ki gençliklerini nâ-hakk yere sarf ve cevher-i akıllarını sefâlet yolunda ve cehâlet köşelerinde küflendirmişlerdir.

Bu bâbda tatvîl-i makâl için meydan pek vâsi’ ise de bu kadarını kâfi görür, netîce olarak derim ki :

İhtiyârlık zamanında, mâzînin zevk ve sefâhatle geçirilmesinden dolayı, dökülen gözyaşları hiçbir fâide-i muntec olamaz. Çalışın ! Çalışın ! Çalışacak vaktiniz şimdidir.

Gençlik insan için bir mevsim-i saâdet olduğu gibi en ziyâde ihtirâz edilecek bir zamandır.

Gençlik, insanı : Râyîha-yı latîfesini hissedip, onu elde etmek arzûsuyla bir güle doğru koşturur fakat o gülün dikenini dest-i nâziğini sadd- hezâr-pâre edeceğini asla tefekkür ettirmez.

Yine gençliktir ki insanı, şükûfe-zârda sâbet olan birtakım fidanların teşkîl eyledikleri hoş manzarası önünde müttehir ederek derûn letâfet nümûnunda bir müddet âram ve istirâhat etmeyi arzû ettirir de o fidanların altında yatan canavarı asla tahattür ettirmez.

Ben her yerde sözünü bilmez, a’mâl ve ef’âlinin kötülüğünden bî-haber birtakım gençlere rast gelirim. Bunlar ekseriyâ bî-haseb-il-tabîiyye âlî-cenâb iseler de kalplerinde “Emân bir hareket-i nâ-becâda bulunur da mahcûb olurum” korkusu bulunduğundan sözlerini şaşırırlar ve ef’âl ve harekâtını sûret-i hasenede icrâ-yı muktedir olamazlar.

Bunlar o gençlerdir ki her ne kadar tahsîl hüner ve maârifte râğbet etmişler ise de derece-i kifâyede iktisâb-ı ulûm ve funûn etmek için meşâkk-ı tahsîliyye uzun müddet sabır edememiş ve efkâr-ı hasenelerinde sebât eylememişlerdir.

Eğer biz kusûrlarımızı şimdi yani şu gençlik zamanımızda tashîhe gayret etmez isek gitmek arzûsunda bulunduğumuz tarîk-i istikâmetten pek uzak düşeriz.

Hiçbir işte nâil-i muvaffakiyet olamadığımızı kendimize yâr olmayan tâlilerimize atfetmemeliyiz!

Çünkü etrâfiyla düşünecek olursak “Baht” ve “Tali” elfâz-ı bî-ma'nâ hükmünde kalmaz mı ?

Ben ; nîk, baht ve tâli’ dediğimiz lafzları cesâret ve kemâl-i riâyetle icrâ olunmuş bir tedbîrin semeresi olmak üzere telakkî ederim!

Benim fikrim budur. Hem bunu mütâlaa etmiş olduğum kademâdan birçok âlim ve fâzıl adamların âsârıyla size isbât edebilirim. Bu mübâhesemi serd ve beyândan maksad-ı âciz-ânemi bir vech-i âtî hülâsa edeyim :

“İnsan iktidârına nisbetle büyük büyük olan bir işte bile sabır ve sebât ile hareket eylediği hâlde, nâil-i muvaffakiyet olacağı bî-iştibâhtır.”

“Ey yavrucaklarım! Size okutturulan dersleri zihinlerinizin alamayacağı derecede güç görerek deryâ-ı ye’s-e dalmayınız.”

“Ez-hân-ı nev-i beşer, her ne yaşta bulunursa bulunsun, o derslerin iki üç mislini istîâba kâfidir.”

“Her dakikası hazinelere bedel olan gençlik zamanının sefâhetle geçirilmesinden nâşî ihtiyârlıkta dökülen gözyaşları fâide vermeyeceğinden çalışınız! Gençliğinizi zâyî’ etmeyiniz!” ihtâr-ı peder-ânesini tekrâr ile hatm-ı makâl eylerim!..

(Nihâl, Beş Şebâbet, Mecmûa-ı Lisân, nu.34, s.245-246-247-248)

3.5.20. Lisân Bahsi³³

Kâmîl-i Muvakkıfların Âsâr-ı Edebiyyesinden Bir Fıkra

³³ Bu makâle hayli vakittir vârid olmuş ise de mecmûamızın bir zamandan beri ayda ancak bir kere inişârından dolayı terci dû-çâr-ı teehür olmuştur.

“Ce ne sont pas des formes que nous ont apporté Waqner, Ibsen, Tolstoi Nietsche, Emerson ou Carlyle. Cé sont des modes de pensée, qui ne nous serant en rien nuisible et que Notre langage admirable, á qui tout le monde rend haneur, fera notrés sans démériter d’aucune de ses traditions. C’est en cela que notre littérature peut “s’élargir en ses moyens pour pouvoir permettre á Notre génie de faire siennes, en des réalisations plus achevées encore des inventions mentales qui seront demain la nourriture de l’Europe pensante. Et il n’y a pas de plus beau rôle pour une langue.”

Bâlâda münderic fikranın Ahmet Râsim Bey’in kalem-i bedî’-üs- rakamlardan çıkan tercümesi doğru değil, anlaşılıyor diye aynı ibâreyi “Hayât-ı Matbûât” sâhibi de tercüme etmiştir. Bu tercümelerin her ikisini de dikkatle okuduktan sonra bir vech-i âtî arz-ı mütâlaât-ı nâ-cîz-âne ictisâr eylerim :

Ahmed Râsim Bey’in tercümesi, hayât-ı matbûât sâhibinin buyurdukları vechle kâmilten yanlış, anlaşılıyor değil!

Yalnız bir noktası anlaşılıyor ki, bu da mütercim Fâzıl’ın iktidâr-ı edebîsini nazar-ı mütâlaaya alırsak buna ancak tashîh-i hatâsı diyebiliriz; fakat muârizları mezkûr-ı ibârenin Türkçesi berâberlerinde bulunduğu ve iddiâ-yı tefevvuk ile bu tercümeyle kimbilir ne mürettebe uzandığı hâlde yine doğru tercümesine muvafık olamamışlar! Bâ-husûs sâfî Türkçe diye medhettikleri tercümede o kadar vuzûh ifâdede yok! diyebilirim ki Ahmet Rasim Bey’in tercümesi hey’et-i umûmiyyesi i’tibâriyle – diğerine nisbeten – üslûb-ı âlî (Sublime) ve hayât-ı matbûât sâhibinin üslûp-ı âdî (Vulgaire) dir.

Zannıma kalırsa bu derece sâde ifâde fen kitaplarında yakışır. Böyle (Sublime bir ifâde, mülâhaza-yı edebiye, üslûb-ı âlî ile tercüme edilir.

Asıl tercümesine seng-endâz-ı taarruz oldukları (... fere notes ...) ibâresini “Kendisine mâl edecektir.” [Bunun aşağıda daha garip bir tarzda tercümesini de göreceğiz!] diye tercüme etmişlerdir ki, ben olsam “Bize muhtass olacaktır” sûretinde tercüme ederdim. Hûlâsa mütâlaâtımı arz etmek için tercümelerden birer fikra intihâb ediyorum :

Ahmed Râsim Bey

“C’est en cela que Notre littérature peut s’élargir en beanté.” cümlesini bir nezâhet ifâde ile “İşte edebiyâtımız bunun sâhe-yi hissinde ittisâ’ edebilir.” diye

tercüme ediyorlar. Muârizları dahi “işte edebiyâtımızın hissince tevsî’ bu sûretle olacaktır.” Tarzında tercüme buyuruyorlar. Mâz’ül-arz iki tercümenin sanâyi’-i bedîiye (Figures de rhétorique) hangisinin daha muvâfık olduğunun takdîrini kariîn-i kirâmın kadir- şinâslığına havâle ederim.

Tercümenin şu “Edebiyâtımız daha ziyâde mukarin-i kemâl teşebbüsâtı hayz-ı fi’le getirmek husûsundaki mazhariyâtı ile dehâ-yı zâtımızın yarın bütün Avrupa erbâb-ı fikrine gıdâ olacak ihtirâât-ı akliyyeyi kendisine yaraşan meziyyât-ı fikriyyeyi vücûda getirebilmek için icâb eden vesâit ile mücehhez ve muarrazdır.” Kısmî, buyurdıkları gibi uydurma olmayıp meâlen tercüme (Traduction libre) usûlüyle nak edilmiş dil-nişîn bir ifâdedir. Yoksa hayât-ı matbûât sâhabinin hayâl-hâne-yi fikirlerinde cilve-ger olan şu ... fera nôtres ... cümlesinin “Ecnebi iâzamının Fransa lisânına! Bahş eyledikleri tarz-ı tefekkür Fransızlaşacaktır, Fransız malı olacaktır. Üzerlerinde ecnebilik hâli kalmayacaktır.” gibi bu usûl! Ve itnâb bilâ-fâide tercüme kadar uydurma değildir, ma’ hazâ ma’zûrdurlar; çünkü iâzam-ı edebâmızdan birinin yazdıkları vechle “İnsan aklını hâiz-i kemâl, oğlunu sâhib-i cemâl görür.”

Herkesi bir şi’r ve bir ferzend-had meftûn-ı bûd.

Gerçe ferzendiş-i kabîh ve şi’r-i nâ-mevzûn-ı bûd.

Bir de Des formes’in eşğâl, Des modes de pensée’nin usûl-ı tefekkür, diye tercümeleri – ıstılâhât-ı lisâniyeden olmaları i’tibâriyle – câiz olamaz; çünkü mukâbilleri mevcûddur.

İlm-i mantığın bu gibi ta’bîrâtı değil, gavâmızı bile hayât-ı matbûât sâhibinin nazar-ı mû-şikâf-ânelerinden devr olamacağı – eserden müessire intikâl etmek sûretiyle - ilm-ül-yakîn ma’lûmumuz olduğundan sâbık- ül-beyân fikranın, lisânımızdaki mukâbillerini isti’ mâl ederek, tercümesine bî-dirîg-i himmet buyuracakları der-kârdır.

(F., Lisân Bahsi, Mecmûa-ı Lisan, nu.35, s.249-250)

3.5.21. Altı Hâtıme-i Ta’lîm-i Kırâat

Bir tâlebe mektepten çıkar çıkmaz diğer bir âleme girer ki buna âlem-i muâşeret denir. Kurrenden başka bir yer bilmeyen bir adamın önüne birdenbire deniz çıkınca nasıl hayrette kalır ise vâki olur, beht ve hayret içinde kalır.

Görüşüp konuşacağı adamların ahlâk ve tabîatına vâkîf oluncaya değin ne kadar güçlük çeker! Ne kadar zarar ve ziyâna uğrar! Herkesi tecrübe etmek lüzûmu hisseder.

İyi bellediği bir adam fenâ çıkar; fenâ zannettiği bir adamın bil'âhire iyi olduğunu görür. El-hâsıl muârefesi olmadığı adamların iyilik veyâ kötülüklerini anlayıncaya kadar müşkülât içinde kalır. Buna âlem-i tecrübe derler.

Bu bir mekteb-i sâîdir ki onda her şey tecrübe ameliyât ile öğrenilebilir. Bu da vakte muhtâftır.

Mektepten yeni çıkanların birtakımı bir mecliste oturdukları vakit ma'lûmâ nefer-i vuşâk havasıyla her söze karışırlar ve bilir bilmez bir şey söylemeyi kendilerince medâr-ı iftihâr addederler.

Birtakımı da henüz bildiklerini anlatmanın yolunu bilmediklerinden veyâ münâsebetsiz söz söylemekten ihtirâz ettiklerinden hiç söze karışmazlar.

Diğer birtakımı ise herkesin mizâcına göre söz söylerler.

Bunun iyisi hâl ve mekiye göre bildiğini söylemek ve bilmediğini i'tirâf eylemektir.

El-hâsıl ve husûsta hadd-i i'tidâli aşmamalı ve doğru yoldan şaşmamalıdır.

Bir mecliste hazârın mizâclarına göre söz söylemek kâfi olmayıp lüzûmundan ziyâde söz söylememeli, hatta mugâyir-i hakîkat, hilâf vâki' bir söz bile söylendiği vakit nâzik-âne tashîh eylemek lâzımdır.

Bir husûsta en zeki ve en ma'lûmâtlı adamlar bile âciz kalırlar ise de bunun için başka bir tarîk vardır ki ona sülûk edenler ekseriyâ muvaffak olurlar.

Şöyle ki herkesin kendi hissiyeti, hâli ve mevkiine göre bildiği ve bildiğinden dolayı iftihâr eylediği bir şey vardır. Evvelâ burasını anlayıp o husûsta onun efkârını istemzâc edilmelidir.

Dâimâ müstemi'n bildiği şeylerden bahis açmalı ve ondan dolayı beyân-ı memnûniyet etmeli ve bir husûsta kesb-i ma'lûmâta ihtiyâç gösterilmedikçe beyân-ı efkâr etmemelidir.

Muhâtablar tüccârdan ise ticâretten, zirâi takımından ise zirâatten, ketebeden ise kitâbetten vel-hâsıl herkesle kendi mesleğine âid olan şeylerden bahsetmelidir.

Meselâ cühelâ bîninde felsefeden bahsetmemelidir.

Düğün evinde ölüden bahs olunmayacağı gibi ölü evinde de şenlikten bahsolunmaz.

Muhâtap me'yûs ve mükedder olduğu hâlde mütekellimin de teselliye zımnında sürûr ve ümitten bahsetmesi lâzım gelir.

Hülâsa insan her hâl ve mevkiye göre âkılâne idâre-yi lisân etmeli gençliğinde ve ihtiyarlığında medhe şâyân bir hâlde bulunmalıdır.

(A. Tacho, Altı Hatime-i Ta'lim-i Kıraat, Mecmûa-ı Lisan,, nu.35, s.254-255)

3.5.22. Sür'at-i Ömür

İnsanın ömrü bir tarîka müşâbihdir ki onun nihâyeti dehşetli bir uçurumdur. Kişi birinci hatvesini atar atmaz bu uçurumdan haber alırsa da ne çâre bir def'a hüküm verilmiş olduğundan mütemâdiyen yürümeli. İnsan bu sırada ric'at etmek istiyor hâlbûki yürü yürü deniyor ve yenilmez mukâvemet edilmez bir vakit bizleri sürüklüyor. Binâ-en-âleyh mutlaka büyük meşakkat bizleri yorgun argın edip yolda müteezzi ediyor. Acaba şu müthiş uçurumdan âzâde olamaz mıyız? Hayır, hayır; yürümeli, hem de koşmalı işte senelerin sür'atı bu vech üzeredir. Maa-zellin kişi iş bu seyr ü seferi hengâmında bazen eğlenceli şeylere, çaylara, ırmaklara, ezhâr ve çimen-zâra râst gelerek meitezelli olup tevakkuf etmeyi arzû ediyor ise de yine yürü yürü diyorlar ve her ne görüp geçiriyorsa ve râsında sâbit kalmayıp hemen cümlesinin sükût ettiği görülmekte ve bu esnâda dehşet-endâz taraka ve çatırtılar işitilerek her taraf lâ-büdd-i harâb ve yebâb olmaktadır.

Güzellik insan esnâ-yı râhda düşürüp berâberince taşıdığı bazı şukûfe ve meyveler ile teselliyet-yâb oluyor ise de çiçekler sabahtan akşama kadar elde solmakta ve meyveler tadıldıkça yok olmaktadır. Âyâ bu ne sihir? Bu ne efsûn ? Dâimâ sürüle sürüle o mahûf-hı handeğe takarrüb etmekteyiz.

Zâten vara vara her şeyde âsâr-ı zevâl be-didâr oluyor. Şöyle ki bahçeler hemen ezhârdan ârî ve mevcûdu daha donuk ve renkleri kesik olup çimen-zâr ve

sularda evvelki letâfet ve safvet müşâhede olunmuyor. Nihâyet her şey kararır mahu ve zâil olmakta ve zıll-i ecel pîş-i nazara gelip o zâlim uçurumun kurbiyyeti hiss olunmaktadır. Ama ne çâre, kenara kadar varmalı, bir hatve daha atmalı.

Zâten buralara gelince havf ve dehşet insanın zihnini târ u mâr edip baş dönmekte ve gözler kararmakta ise de yine durmaya gelmez yürümelidir. İşte bu sırada dahi yine insan avdet etmek istiyorsa da artık imkânı yok her şey zevâl bulmuş, sükünmiş ve nâ-bedîd olmuştur.

İşte bu tarîk, beyândan müstağni olduğu vechle insanın ömrü ve mezkûr-ı uçurum ise mevt ve ecelidir.

(Mihri, Sür'at-i Ömür, Mecmûa-ı Lisan, nu.36, s. 58-259)

3.5.23. Tembel Adamlar Mes'ûd Olamazlar

Evvelâ insan ne ile mes'ûd olur? Şüphesiz mes'ûdiyyet-i kemâlâta tevakkuf eder, hâlbûki tembel adamların tahsîl-i kemâlâta muvaffak olmayacakları gün gibi aşikâr bulunduğundan bu meseleli adamlarda mes'ûd olamazlar.

Gelelim tembelliğin sıhhatçe olan mazarratına. Tembellik vücûdu da harâb eder. İnsanı iş üzmez, sıkıntı üzer; çünkü makine dönmekten değil, durup paslanmaktan bozulur.

Azîz birâderler: Sakın siz tembel olan adamlarla ülfet ve ünsiyyet etmeyiniz; çünkü bir adamın ne tabîatta ve ne ahlâka görüştüğü adamlardan belli olur.

Bu âlem-i fenâda sa'y gibi güzel ve iyi hiçbir şey tasavvur olunamaz; zirâ insan her bir emeline çalışmakla nâil olabilir.

Yanlış anlamayınız!

Burada, çalışmaktan maksadım: İlm ve kemâlâta, tehzîb-i ahlâka ve umûr-ı hayriyyedir. Yoksa kalp yıkamaya, öteki beriki ile münâzaa ve mezârîbe etmeye el-hâsıl âlem-i insâniyyetten hurûc etmeye değildir. Çünkü bir insan iyiye de çalışabilir fenâyada maksadımız, tembelliğin fenâlığın ve onun insanı mes'ûdiyyetten mahrûm edeceğini beyân etmektir. O da beyân olundu.

Lakin sözü kesmeden bir iki kelime daha söylemeye mecbûrum.

Efkâr ve ef'âleriyle âlemi hayrette bırakmış vâlânda bırakmakta bulunmuş olan hekimler, âlemler, büyük adamlar, bizim gibi insan değil mi ?

Niçin onlara hayret ve istiğrâb ile bakalım ? Onların yaptığını yapmaya çalışmakla biz de onlar gibi hekîm, âlem ve büyük adam olamaz mıyız ?

Hây, hây ! Çalışmakla insanın hekîm olabileceği de şüphesizdir.

Bundan daha büyük bir na'met, bundan büyük saâdet tasavvur olunabilir mi? Hayır, hayır; asla ... ben gibta ederim o adamlara ki bir dakikalarını bile zâyî' etmeyip gece gündüz fikirlerini kemâlâtâ hasr ve tahsîs ederler... Ne bahtiyârlık, ne mes'ûdiyyet !

(Emin Osman, Tembel Adamlar Mes'ud Olamazlar, Mecmûa-ı Lisân, nu.37, s.266)

3.5.24. Lisân Bahsi

Mecmûa-yı Lisân'a gönderdiğim tercümeler bazı gûnâ-yı ta'dîlâla uğruyor. Bunlardan 36'ncı numaralı mecmûada "Cammencement de Franklin" (Franklin'in mebde'-i sergüzeşti) ser-levhalı makalenin tercümesi pek bî-lüzum ta'dîlâta lâyük görülmüştür. Bu tercümelerin ma'rifet ve kabâhati tabîi kendime âid olacağı cihetle bir harfimin bile tebdîline râzı ve kâil olamayacağımdan bu sûretle arz-ı şikâyete hatta, tercüme benim değildir demeye bile hakkım vardır. (1)

Eğer 34'üncü numaralı mecmûada lapriére tercümesinde – kabl-el-tab'-pervâ tashîh-i icrâ edilmediği için 144'üncü sayfanın üçüncü satırında:

"Quel charme avait triomphé de lui?" (Nasıl bir hâl-i i'câz-nümâ ona zafer-yâb oldu ?) fikrasının tercümesi eksik kaldığından ikmâl buyurulsa ve 143'üncü sayfanın "Niyâz" ser-levhalı tercümesinde... Le sair... kelimesinin tercümesi, müsveddesinde olduğu halde, her nasılsa matbaaya gönderdiğim tebyîzinde münderic bulunmadığı ve şu "Aşil Hektor'u öldürüp muhâsıra olunan şehrin etrâfında yedi def'a sürüklendiği günün akşamı idi ki çadırının eşğinde bir pîr-rûşen-i zamîr göründü." Sûretle yazılması lâzım geldiği cihetle makale dizilmezden lutfen tashîhe himmet edilseydi şikâyet değil teşekkür bile ederdim. (2)

***

Mecmûaya derc olunun âsâr-ı mütercimim, nazar-ı tashîhten geçerek hatasızca intişârı matlûb ile 34 numarada "L'histoire" ser- nâmeli makalenin :

"Le paresseux, l'indocile, l'écolier ingrat sant comme de mauvais arbres destinés a ne porter que de mauvais fruits." fıkrasında porter fiiline yanlı ş ma'nâ verildiği için ş u "Tembel, itâatsiz, câhil bir şâkird fenâ meyveleri tahmîl tahsîs kılınmış fenâ ağaçlar gibi derler." tarz-ı garibindeki tercümesi "Fenâ meyveleri tahmîle tahsîs kılınmış" gibi kelimeleri Türkçe, fakat teşkîl ettiği cümle başka bir lisân olmak üzere tecelli etmiştir. Alt tarafındaki bir cümlede dahi yine porter fiiline taşımaya mahsûs denilmiştir ki, bunlar bir kelimenin yâlnız (sens propre) (ma'nâ-yı lağvî) sine alf nazar-ı ehemmiyet edip (sns figuré) (ma'nâ-yı mecâzî) si yani kelimenin (lağvî, mecâzî, ıstılâhî) maânî-yi muhtelifesi bulunduğunu düşünememekten ileri gelmiş affolunmaz hatalar arz ile birinci fıkradaki porter fiilini (yetiştirmek) ikincidekini (hâsıl etmek) diye kullanarak mezkûr ibârenin (.. fenâ meyve yetiştiren) ; (hâsıl eden) sûretinde tashîhine müsâraat eylemeyi vazîfeden add eylerim. (3)

***

36'ıncı numaralı nüshadaki (Rapidité de la vie) nin (sür'at-i ömür) ser-levhali tercümesinin aslını okuyanlar bu tercümeyi muhassenât-ı lafziye "L'élégance des mats" dan âri bulacaklardır. Maa-hezâ sâfi Türkçe yazılışı i'tibâriyle isti'mâl olunan sözlerin ma'nâsında vüzûh, elfâzında fezâhat gibi bir sâdelik de bulmayacaklardır! Hele bazı kelimelerin mukâbillerini, (yûf .. vesâire gibi) tahrîr buyurdıklarını zebân-zed olan lisânımıza daha doğrusu bîn-el nâs söylenmekte olan edîb-âne lâkırdılara benzetmeyeceklerdir. Bazı ibârelerin tercümelerini de şîvemize hatta aslına da mugayir göreceklendir.

Bir tanesini zikrederim :

"La loi est proroncée." cümlesi bir icâz (Concision) olup "La loi divine est proroncée" yâhûd (L'andre de Dieu) sûretinde izâh (Explication) edilebileceği ve lafzen mezkûr olmayan, fakat ma'nen menfehîm olan bir kelimenin tercümesini alâ tarîk-ül-tefsîr nakletmek – tasrîh-i mâil için – muktezâ-yı kâide olduğu cihetle mezkûr fıkrayı bir nezâhet-i üslûp ile (irâde-i ezeliye böyle şeref'-i taalluk etmiştir) veyâ müeccez bir ifâde ile (kanûn-ı lâ-yetegayyer-i ilehi ezelde böyle mevzûvdur) sûretinde tercüme icâb eder.

(Mille traverses)in tercümesi (Mille et une nuits) vezninde (büyük bir geçid) değildir (büyük musîbet) dir. Hele (Quelques fruit qu'an perd en les qoûtant) gibi san'atlı bir ifâdeyi Kırım Türkçesine rahmet okutacak sûrette (meyveler tadıldıkça yûf olmaktadır) gibi güzel lisânımız için şeyn add olunabilecek olan bu bayağı yazılış ile (bazı meyvelerin zâikayı telzîz eder etmez mahv ve nâ-yâb olduğunu) tarzındaki ifâdenin tahsîn-i lafz ve selîkâ-yı lisâna muvâfakatı, ma'nâca aslına mutâbakatı nokta-yı nazarından bînlerindeki farkı, o tercüme-yi tahrîr ile âlem-i matbûâta bir numûne-yi kıymet-dâr! Bırakan sâhib-i ezere sormalı ?

Fikrimizi bir misâl ile de izâh edelim:

Bassuet'nin

(Rapidité de la vie) yi Sullime bir ifâdedir. Tercümesi de a'zam-ı enbâmızdan devletli Münîf Paşa Hazretlerinin üslûp-ı alâ ile lisânımıza tercüme buyurdıkları eser-i kıymet-dâr gibi bir kader-i edebîsiyle beyn-el-akrân-ı ahraz müfâhir-i bî-pâyân leylîn i'dâdî-yi tayy-ı şâhâne kitâbet-i muâvini Ali Rıza Bey'in leffen takdîm eylediğim tercümesi* gibi rengîn, dil-nişîn olmalıdır. Bu tercüme-yi okuyanlar elbette (Bu tercüme ne kadar güzel olmuş, ne derece san'atlı yapılmış, âdetâ aslına bile zînet vermiş) diyeceklerdir. (4)

***

Mîr-i mûma-ileyhin kısve-pûş intibâ' olmuş henüz bundan başka bir eseri yoktur; maa-hezâ muârifeleriyle şeref-yâb olanların kalbinde pek kıymet-dâr eserleri menkûştur. Hele bizim gibi meftûn-ı fazl ve irfânları olan rûfeka-yı tahsîline karşı lisân mübâhasâtında, tercüme münâkaşâtında muvakkakıyyetle gösterdikleri kudret ve kam-ı, nâ-çizânemin fevkinde olduğundan ancak medh ve sitâyiş-i edîbâneleri pîrâye-yi bahş-ı lisânımızdır. Binâen aleyh Mîr Alî Semîrin iktidâr-ı edebîsine necîb-ânesine dâir daha fazla söz söyleyebilmek vus' ve iktidârım hâricindedir; çünkü (mukadder müelliften ârif gerek) hikmetini hiçbir zaman nazar-ı ibretim önünden devr tutmam.

(M. Fahreddin, Lisân Bahsi, Mecmûa-ı Lisân, nu.37, s.266-267-268)

3.5.25. Lisân Bahsi Makalesine Cevap

---

* Zikrolunan tercüme bu nüshada münderictir.

(1) Mülâhazanız doğru değildir. Yanılıyorsunuz; makâlâtınızın ta'dilâta uğramasından dolayı şikâyete hakkınız yoktur. Öteden beriden vârid olan makâlâtın- ind âlâ icâb-tebdîl ve tashîh hakkı. Her gazete ve resâil-i muvakkata idâre-hânesi için müşerreh-i addir. Bundan mütevellid mes'ûliyyette sâhip makâleden ziyâde ser- muharrire âiddir.

* Commencement kelimesi mebde' ibtidâ başlangıç demektir. Binâen aleyh "Commencement de Franklin" de "Franklin'in Başlangıcı" diye tercüme olunur ki, makalenin mündercâtına nazaran "Franklin'in mebde' sergüzeşti" değil "işe başlaması"dır. "Sergüzeşt"in mukâbili avanture dir ki bütün bütün başka ma'nâda kullanılır: Les avanture de Têlémak, Telemak sergüzeşti gibi. Makâle-yi mezkûrede Franklin'in tercüme hâlinden sergüzeştten değil, yalnız son' ata başlamasından mahâretinden, terakkisinden baha olunmuştur. Buna sergüzeşt denilemez.

(2) Vârid olan tercümelelerin Türkçe ve Fransızca'sını satırı satırına, kelimesi kelimesine tatbîk etmek birinci emelimiz ise de – bazen meşgûliyet-i kesîre hasbiye – buna muvaffak olamıyoruz. Husûsiyle, aslını ayrı tercümesini de ayrı okumaktan bulunduğunuzdan aslında mevcûd her cümlelerin tercümesinde de yeri olup olmadığını fark edemeyiz. Anlayamayız, hâlbûki sâhib-i tercüme için iş öyle değildir. O, tercümesini yazdığı sırada, aslını da gözü önünden ayırmaz; şu hâl'de kendisinin göremediği bir şeyi bizim de göremediğimiz olabilir. Bu afv olunmaz bir hatâ mıdır ? Sâhib-i makâle bunun için etmek istemediği "Teşekkür"ü hâlâdaki tashîhe derig etmezler sanırız.

(3) Buna hiç diyeceğimiz yoktur. Hakkınız vardır; fakat mezkûr 34'üncü nüshanın intişârı zamanında da vukû' bulan ihtârât-ı şifâhiyenize yine şifâhen cevap verilmiş ve beyân-ı ma'zeret edilmiş iken ta 36'ncı nüshanın intişârından sonra tekrâr vesile-yi bahs ve makâl etmeniz müceb-i taaccüb olmuştur.

(4) "Rapidité de la vie" nin Ali Rıza Bey tarafından edilen tercümenin nefâsatını inkâr değil, takdîr ederiz. Ancak "Sür'at-i Ömür" hakkında şifâhen arz olunmuş bazı şeyler vardı ki onları maa-tarzımızın nazar-ı ehemmiyetle alması iktizâ ederdi. Geçen nüshayla derc edilen o tercüme edilmiş ve o sırada – mekâtib-i gayr-ı müselleme talebeleri için – tab'olunmuş bir kitaptan iktibas edilmişti. (*) Hem o tercümenin neşrinde, bir şâkirdin muallimine karşı ibrâzına dâimâ mecbûr olduğu şükrân karşı ibrâzına dâimâ mecbûr olduğu şükrân ve hürmet-i mahsûsasının bir

numûnesi olmak maksâdı var idi. Yoksa, sâhib-i tercüme olan zât-ı âlînin mâ'lûmâtı bile yoktu. Evvelce re'ylere istihâl edilmiş olaydı elbet şu zaman terakkiye mevkiye göre tercümelerinin bazı mahallerini tebdîl ve tagayyûre luzûm görürler idi, bu satırları yazanın da belki beğenmediği birileri vardı; fakat bir şâkirdin muallimi eserine kalem karıştırma hürmetsiz olmaz mı idi ?

***

Sırası gelmiş iken şunları da arz edeyim :

Mecmûa-ı Lisân'a şimdiye kadar derc edilen tercümelerde meâlen tercümeden ziyâde kelime bekleme mot-â-mot tarzında olan tercümelere daha ziyâde it'tibâr edildiği başka bir mülâhazaya mebnîdir. Yoksa, esâsen meâlen tercümenin aleyhinde değil, bilâkis lehindeyiz. Mülâhazamıza gelince: Suâllerimize, müsâbakalarımıza iştirak eden derece-i iktidârını bizi bu tarîk-i iltizâm etmeye mecbûr ediyor. Birçok mütercimlerimiz vardır ki-erbâb-ı fazl ve iktidârı dâimâ müstesnâdır – ma'nâsını anlayamadığı bir “phrose” cümleye istediği gibi bir ma'nâ uydurduktan sonra : “Bunun lisânımıza mot-â-mot tercümesi mümkün değildir” deyip çıkıveriyor. Bu gibilere karşı meâlen tercüme teşvîk etmek, onların eline ipucu vermektir ki, artık Allah imdâd eyleye. Tercümesine koyulacakları fıkraların, makalelerin üstünden girip altında çıkacaklarına hiç şüphe yoktur. Ya meydâna getirecekleri eserler?... Bunların, asıllarından başka her şeye benzemeyeceğini kim te'mîn edebilir ?

İşte tercümelerinizin bazı yerlerini-aslına yaklaştırmak ve nev-hevesân için tatbiki istifâdeli olabilmek için- tebdîl edişimiz. Ancak bu maksada mebnîdir.

Yoksa tercümelerinize beğenmemek değildir. Öyle olsaydı mecmûamıza derci ricâsıyla gönderilip de tercüme benzer hiçbir yeri olmadığı, için bu gibi evrâka mahsûs olan “Kavsara-yı Nisyanda” elbet bir yer bulundu.

(A. Aznavur, Lisan Bahsi Makalesine Cevâp, Mecmûa-ı Lisân nu.37, s.268-269)

3.5.26. Sür'at-i Hayat

Hayat-ı beşer müdhiş bu uçuruma müntehî yola benzer daha ilk hatvemizde bu uçurumdan habîr oluruz fakat tagayyür-ü şânından olmayan irâde-i ezeliye o yolda

şeref taalluk etmiştir. Yürümek dâimâ ilerlemek zarûrîdir; geri dönmek isterim lakin mümkün değil: İleri ileri sâik-i mücbir lâ-yenkati' emreder. Takat-fersâ bir te'sîr, mukâvemet söz bir kuvvet bizi sürükler. Mütemâdiyen o çukura doğru kat'i merâhil iktizâ eyler. Yolda binlerce mevâni, envâi mezâhim tesâdüfle dü-çâr-ı müşkülât ve ıztırâb oluruz.

Ama acaba bu mühlik uçurumdan kurtulmak tahaffuz etmek mümkün değil mi? Hayır hayır mümkün değil, yürümeli, koşmalı senin hayatın sür'at-i güzerân bunu muktezîdir.

Hâl böyleyken insan bazen müteselli olur; çünkü vakit vakit neşât-aver mevadda bir nehir serî-ül-cereyâna bir şükûfe-i yek-rûze tesâdüf eder. Tevakkuf etmek ister, fakat yine, o ileri ileri sadâ-yı emir-ânesi gûş-ı dehşet ve intibâhına vâsıl olur. Görüp geçtiği şeylerin birer birer yıkılıp harâb olduğunu görür. Bir tarâka gayr-ı kâbil ictinâb bir inhidâm!...

Bütün bu ahvâlar gimmen yolda topladığı birkaç çiçeği eli içinde daha ihşâma varmadan solduğunu birkaç meyvenin zâikayı telzîz eder etmez mahv ve nâ-yâb, olduğunu görmeye insan teselliyet-yâb, mesrûr-ül-kalp olur.

Şâdî-i muvakkat!..

Zavallı gâfil; böyle ümîd ve teselli arkasından koşa koşa o hatır-nâk çukura takarrüb etmekte.

Biraz sonra her şey nazardan nihân olmaya başlar. Bahçelerde o latîf-i ezhâr ezhârda o tarâvet, elvânda revnak çimende hazâret, sularda berrâklık kalmaz, hepsi solar, letâfetini kuvvetini gayb eyler.

Nihâyet alâim mevt-i nümû-dâr olur. O meş'um hufrenin takarrübü hiss olunur, lakin daha bir adım atmak kenâr-ı hufreye kadar gitmek icâb eder.

Şimdi ise havf ve heyecân havası alt üst eder. Baş döner, nazar şaşkın şaşkın öteye beriye in'itâf eyler. Halâ yürümek lâzımdır. Yine geri dönmek istenir hey hat!.. Artık her şey sükût etmiş, her şey mahv olmuş, bütün vesâit elden çıkmıştır. İşte bu yol hayat o çukurda memâttır.

(A.Rıza, Sür'at-i Hayât, Mecmûa-ı Lisân, nu.37, s.270)

3.5.27. Lisân Bahsi

Filibe'den Bint Rıza Bedriye Hanım Efendi tarafından ser-muharririmiz nâmına varid olan bir tahrirâtta âfideki satırlar okunmuştur :

Müsâbakanızın son fıkrasındaki “Gıbta” kelimesi hakkında da biraz izâhât talep etmek lüzûmunu hissediyorum. Çünkü elde bulunan kâmûslrın birinde Fransızca “evulation” kelimesi gıbta diye tercüme edilmiş, Türkçe'den Fransızca'ya tahvîl olunmuş cep lugatlarının birinde ise mezkûr gıbta kelimesinin Fransızca'sı “envie” yazılmış bu iki eserin yek-değerine mübâneneti insana bildiği bir hakikat hakkında da tereddü husûle getiriyor. Binâen aleyh benim gibi müşkülünü hâlletmek için bu lugatla mürâaat eden müsâbakacılardan bazıları mezkûr “Gıbta” kelimesi émulation diye tercüme edecekleri gibi bazıları da envie diye tercüme etmiş olacaktırlar. Hatta âcezeleri bile Fransız edebâsından Volter'in el-yevm zihnimde menkûş gıbta ile hased bînindeki fark küllibi meydâna koyan şu:

De l'émulation distinguez bien l'envie l'une méne ó la gloire, et l'autre au déshonneur :

“l'une est l'aliment du génie”

“et l'autre est le poison du coeur”

Satırlarını tahattür etmemiş olsa idim gıbta kelimesinin arzû ma'nâsını da müfid olduğuna rağmen Fransızca'ya envie kelimesiyle tahvîl edecektim. Hâlbûki bunda hatâ etmiş olacaktım. Çünkü gıbta ile hased meyânında ma'nen büyük fark ve zıddiyet olduğu gibi gıbta ile arzû bîninde de ma'nen değilse de makâm ve sûret isti'mâlce bir fark vardır. Nitekim “Felân beyin felân mahallinde yeni yaptırmış olduğu köşke doğrusu gıbta ettim.” cümlesinde “gıbta” yerine “arzû” kelimesinin isti'mâli tecvîz olunamayacağı gibi: “Bu mevsimsiz balığı nereden aldınız?” suâline “Felân zâtın almış olduğunu gördüm de arzû ettim.” cevâbını verirken “arzû” yerine “gıbta” kelimesini kullanmak münâsib olamaz. Ümîd ederim ki bu bâbdaki ma'rûzatım hased ile gıbta ve gıbta ile arzû meyânında bir fark-ı azîm olduğunu vâzihan meydâna koyacağından Türkçe'den Fransızca'ya cep lugatında gıbtaya mukâbil olmak üzere gösterilen envie kelimesinin muhtaç-ı tashîhdir.

Binâen-aleyh iş bu ma'rûzât-ı âciz-ânem istifâde-i umûmiyeyi müceb olacak bir meziyeti hâiz ise gazetenize derc edebilirsiniz. Kabul buyurulduğu hâlde bundan böyle - ara sıra - gerek Fransızca gerek Türkçe bazı makâleler göndereceğimi de vaad eylerim.

(Bedriye Hanım, Lisân Bahsi, Mecmûa-ı Lisân, nu.38, s.274-275-276)

Edîbe-i Muhtereme Bedriye Hanım Efendi'ye :

emulation ve envie kelimeleri bînindeki fark ma'na hakkında mütâlaa-yı âcizânemizin beyânını âmir ve hak-ı âciz-ânemizde envâ-yı kelimât teveccüh-kâr-âneyi hâvî olan tahrîrât-ı alîyeler: vâsıl dest-i tevkîr oldu. Bu bâbda beyân-ı mütâlaâttan evvel müsâade-yi alîyeleriyle birkaç söz söylemek isterim:

Bir seneye karîb-i müddetten beri neşredilmekte olan risâle-yi âciz-ânemize her ne kadar ara sıra bazı makâlât yazıyor isem de kesret ve zâif matbaaya devâm ve risâlenin mündercâtıyla îştigâle mâni' olduğundan, kâfe-yi umûr tahrîriye öteden beri muharrir muktedir Aznavur Efendi tarafından ifâ olunmaktadır. Mûmâileyhin hakîkaten müşkil olan böyle bir vazîfeye herkesce mahzar-ı takdîr olacak bir sûrette hüsn-i ifâ etmek husûsunda sarf ettiği mesâî-yi vefîre ve müşkill bir endâz-âneye karşı kendisine medyûn olduğum teşekkürâtı bu kere alenen beyân etmek için böyle bir vesîle-yi hasene zuhûrundan dolayı hissettiğim memnûniyeti ta'rif edemem *

Geçen gün idâre-hâneye uğramış idim. Mûmâ-ileyh âsâr-ı vârideyi birer birer bendenize irâe ile tertîb olunan müsâbakalar ve kavâid-i lisâniye hakkındaki mübâheselerle istifâde-yi umûmiye ne derecelerde hizmet edilmekte olduğunu makâlât-ı vâride ile isbât etti; fi-l-hakîka, risâleye derc edilenlerin mütâlaasından dahi müstefâd olacağı üzere heves-kârân tahsîl taraftan Fransızca'dan Türkçe'ye tercümelerde hemân umûmiyetle ve Türkçe'den Fransızca'ya tercümelerle sırf Fransızca kaleme alınan makâlâtta ekseriyetle dekâik-i lisâniyeye o derece âsâr-ı vukûf ve âşinâi gösteriliyor ki o inşâ ve kitâbetin sırf kendi mahsûl-ı sa'y ve gayretleri bulunduğuna insanın inanmayacağı geliyor. Bâ-husûs bunlar miyânında gerek Türkçe'ye ve gerek Fransızca'ya vukûf-ı külliyesini nazarımızda isbât eden ve mütesebât-ı ilmiyelerinin tevsî-i zımnında mütâlaât ve tedkîkâttan bir an hâli kalmadıklarını âsâr-ı vâridelerinden anlaşılacak gibi benât-ı asmâniyenin bir mevkii-i mümtâz-ı ihrâz etmesi cidden sezâ-yı iftihârdır.

---

* Asla meziyyet ve liyâkam olmadığı halde, mahzen bir teşvîk bir iltifât-ı mahsûsa olmak üzere hakkımda ibzâl buyurulan şu hüsn-i teveccühe arz-ı teşekkür ederim.

Şu mukaddimeyi serd ve ityândan maksad-ı âciz-ânem bütün bu müntesibîn ilm ve ma'rifetin vâsıta-yı intişâr-ı Türkiyatı olmaktan iftihâr eden sâle-i kem-terânemizin an-karîb hizmet-i neşriyesinin daha müfid bir surette tevsi-i mukarre bulunmakla bu bâbda gerek öteden beri zât-ı aliye edîb-ânelerinden ve gerek şâir-i erbâb kalem tarafından mahzar olduğumuz rağbet ve muavenetin kemâ-kân istikmâr ve idâmesi temenniyâtını bu bâbda tabî-ül-husûl olan teşekkürât-ı mahsûsamıza terdîfen arz ve beyân etmekten ibârettir.

Gelelim *émulation* kelimesiyle *envie* kelimesi bînindeki farka : (*envie*) ma'nâyı hâl ve mevkiinden dil-gîr olup onu biz-z-zât nefsi için temenni etmektir ki ahlâk-ı mezmûmeden ma'dûdur. Bu kelime Türkçe'ye (*hased*) lafzıyla tercüme edilir.

Kelime-yi mezkûrenin ma'nâsı bazen *hased* ve *garez* gibi bir fikri delâlet etmeyip, sâdece bir temenni ve arzû dahi beyân eder. Meselâ: *porter envie á guelgu*'un birinin hâlini kendi nefsi için dha arzû etmektir. Binâen-aleyh bu bâbdaki dakika-yı ma'nâ kelimenin mevkii-i isti'mâlından münfehim olur.

Bu kelimeye yakın olarak bir de (*jealousie*) kelimesi vardır ki (kıskançlık) diye tercüme edilir. (*émulation*) kelimesinin mukâbili ise (*gıpta*) dır.

Gıpta kötü bir huy değildir. Bil-akis âhirin hâl ve mevkiini nazar-ı takdîr ile görüp kendisinin dahi o mertebeye vüsûlünü arzû etmektir ki bir fikr-i rekabet-kâr-âneye müstenid olduğu içi şâyân-ı tahsîndir.

(M.Halim, Lisân Bahsine Cevap, Mecmûa-ı Lisân, nu.38, s.275-276)

3.5.28. Mukâbele³⁴

Erkân-ı tercümedendir ki bir kelimenin yalnız ma'nâ-yı lağvîsiyle iktifâ olunmayıp o kelimenin aslındaki kuvvet-i ma'nâyı, hüsn-i ta'bîri muhâfaza için isti'mal olduğu makâma göre Türkçe mukâbili aranır; bâ-husûs "Commencement" ta'bîri gibi bir âlem-i cihân-pesendin bidâyet-i ahvâline, tercüme-i hâlinin mebdetini tasvîre ser-levha "Titre" olan bir kelimenin yalnız tercümesi değil mukâbilini bulmak

³⁴ Geçen nüshaya derc edilen lisân bahsi fikrasına cevâp vermekten maksadımız uzun uzadıya münâkaşaya girişmek olmadığından o mes'ele bizim için kapanmış idi ise de bî-araflığımızı fiilen dahi isbât edebilmiş olmak üzere şu "mukabele"nin dercinde de bir mahzûr görmeyerek evvelki cevâplarımızla iktifâ eyledik.

üzere mevzûda nazar-ı i'tibâra alınıp müşârun-ileyhin teferrüd ettiği şerefli mesleğe nasıl sülûk ettiğini; mertebe-i âli-yi terakkîye ne sûretle vâsıl olduğunu ve o servet ve şöhret-i azîmeyi ne vechle ihrâz eylediğini kısmen ta'rîf maksadıyla şüphesiz ki müellif “Commencement de la carrière de Franklin” diyeceği yerde ser-levhayı mûcezi tertîb ve tarz-ı ifâde “Tournure” de tezyîn-i terkîb için “Commencement de Franklin” demiştir ki bu sûretle meâl-i mevzûa intikalen tercümesinde “mebde'-i ahvâli” yâhud sâdece “bidâyeti” deriz ve maksadımızı anlatırız.

***

Tercüme-yi harfiye “Traduction mot á mot” da meâl-i müeddâya göre bulduğumuz Türkçe bir kelimenin Fransızcası o değildir, budur; demek ve tercümede bu derece tehdîd-i efkâr etmek hiçbir zaman şîve-i latîfe-i lisâna mutâbık ve nefis-ül amire muvâffak olamayacağından elbette bu fikr-i merdûd; binâen-aleyh “Dekadanizm” den ma'dûddur.

Bahse taalluku hasbiyle mülâhazât-ı âtiyeyi de serdâbdıyım ki : “Banheur” kelimesi, yerine göre şeref, saâdet, hatta devlet diye tercüme ederiz ki bunlar bir kelimenin ma'nâ-yı muhtelifesidir. Şimdi burada “Banheur”un mukâbili saâdet değildir; Fransızca mukâbili: “Rrospérité” mi diyeceksiniz ? İyi ama bahsimiz Türkçe bir kelimenin mukâbilini aramak değil, bil-akis Fransızca kelimenin – isti'mâline göre – ma'nâ-yı sahîhini bulmaktır.

Hülâsa : Biz tercümede böyle – mevzûa göre – ma'nâsız bir ta'bîre iftikâr edip tercüme ettiğimiz ibârenin eserin letâfet-i beyânını sarâhat-ı meâlini gâib etmeyiz, ve sîmâ bir ibârenin ma'nâsına, bir eserin meâline göre her kelimenin Türkçe'sini, lugattan alır – takviye-yi ma'nâ, tasrîh-i müeddâ için bazen yanına bir kelimedede katar, yakıştırmaya çalışırız yoksa lugatta yâlnız bu ma'nâ vardır. Tercümesi de mutlaka bu olacak diye zevk-i selîmimizi, ictihâdımızı mevzûa asla yakışmayan bir ma'nâya fedâ eyleyemeyiz !

Size âid olmamak lâzım gelen müdâfaanın diğer maddelerine ayrı ayrı şifâhen i'tâ-yı cevâp ile tebyîn-i hakîkate muvâceheten – el-minnetü li-llâh-muvaffak olduğumdan tekrâra hâcet göremem.

(M.Fahreddin, Mukabele, Mecmûa-i Lisân, nu.38, s.276 277)

3.5.29. Lisân Bahsi

Mecmûamızın 27.nüşhasında münderic “Lisân Bahsi” ser-nâmeli makalenin üçüncü kısmını teşkîl eden ve 34.nüşhamızda münderic L’Histaire’nin tercümesinden bâhis bulunan fıkraya sâhip tercüme İhsâliyeli İsmâil Râif Efendi tarafından cevâp verilmiş idi ise de tarafından cevâp verilmiş idi ise de biz, M.Fahredden Bey’in hüsn-i niyet ve efkârını anlamış ve mezkûr makaleyi – kendilerinin dahi i’tirâf eyledikleri vechle – mahzâ bir ta’rîz olmak üzere yazmadıklarını bilmiş olduğumuz için o cevâbın dercinden sarf-ı nazar etmiştik. M.Fahredden Bey muahharen bu bâbda beyân-ı mütâlaayı hâmî zîrdeki makâleyi göndermiş olmakla aynen derc ediyoruz:

“Lisân Bahsi ser-nâmesi altında makâleler yazmaktan maksadım, usûl-ı tercümeğe dâir bazı mülâhazat serdi ve tatbîkine medâr olmak üzere de sahâyi fesîhe-yi matbûatta zuhûr edecek âsar-ı mütercimeğe dâir ... girişmemek şartıyla – veley nâçizâne olsun - .... Mütâlaa etmek idi. Âsar-ı mütercime mebhüs anhâ .... “Histoire” ser-levhalı makale türçümesinin bazı yerlerine lâcel-ül-tashîh edilen ihtârât-ı hâlis-âne her ne dense ta’rîz-i kevne telakkî olunmuş ve sâhib-i tercüme tarafından “Bu tashîh-i aleni âdetâ şevkimizi, kolumuzu, kanadımızı kırmaktır.” Yevellü şikâyâta kıyâm edilmiştir, ki bu makule şikâyâta asla hakları olamaz: Çünkü biz hâle, kâle değil; kavle dâir sûret-i umûmiyede beyân-ı mütâlaa ettik; şahıs asla nazar-ı münâzaraya almadık; fakat muahharen kendileri henüz devre-yi tahsilde olduğunu istihbâr ettik, ki bu haber bizi ile-l-ebed hâtır-ı nişânemiz olacak bir teessür-i azîme-i dû-çâr eyledi!.. Nasıl etmesin: Biz ta’rîzi hiçbir zaman kendimize meziyet ; kalemimize ma’rifet bilmeyiz; bildiğimiz bir şey varsa o da “Bilmediğimizi bilmektir.” Bâ-husûs rütbe-yi refia-yı taallümü ihraz ile kudret-i kalemiyesiyle, ma’lûmât-ı ilmiye ve fenniyesiyle ileride devlet ve memleketimize büyük büyük hizmetlere hazırlanan bir tahsîl-i sâlikinin kesr-i şevki için yazı yazmayız, ma’-hezâ sû’-i niyet de beslemeyiz. Elimizden gelirse maârif-pîşelere öğrendiğimiz bir kelimeyi – el-minnetü li-llah- nakle çalışırız; onların fikirlerinin ilm ve ma’rifetlerle tenevvür ettiğini gördükçe de iftihâr eyleriz. Binâen aleyh hakikat böyle olduğu hâlde, mahzar-ı teveccühü olduğum bir zât-ı muhteremden istihbâr eyledim ve matbadan dahi icrâ-yı tahkikat ile maa-t-teessüf öğrendim, ki biz nev-hevesin şevk-i

tahrîrin kesr etmek fikrinde bulunduğumuz bi-gayr-ı hakkın zannolunmuş! Fakat usûl-ı mer'iyeden olmayan bu hâli asla zihnimden geçirmedi ve geçirmem; zîrâ o mekteb-i âlinin dershâne-yi kemâlâtında nâil-i taallüm olmak şeref-i azîmiyle biz de teşerrüf ettik; nasıl olur da kemâl-i gıpta ile, latîf hâtıralarla yâd eylediğim ve nazarımda en bülend bir mertebe bildiğim “Tahsîl Zamanını” istikmâl ve mübâhi bir talep-i irfânı muvâhazaya olayım : Matbûatta en ziyâde ihtirâz eylediğim bir mahcûbiyete bilâ-ihyâr uğradığım için min ba'd bu yolda muvâhaza-kâr-âne makâlât-ı tahrîr etmeyeceğini ahd ile hâlen tecellî-gâh feyz-i âlî ve istikbâlen mahzar-ı şeref-i mütevâlî olacak “Bir kalbi” hoşnûd etmek için isti'zâra müsâraatı vecîbeden adderim.”

(M.Fahreddin, Lisân Bahsi, Mecmûa-ı Lisân, nu.39, s.293)

3.5.30. Sebât

Bugünkü günde ilm ve kemâlatlarına nazar-ı tahassürle baktığımız Avrupa Devletleri'ni kademe-yi medeniyetin üç i'lâsına resîde ettiren sebât değil midir ?

Sebâtları olmaya idi tahsîl-i kemâlâta muvaffak olabilir miydiler ? Şüphe yok ki olamazlar idiler. Çünkü tahsîl-i kemâlâta, sa'y ile muvaffak olunur. Sa'y ise sebât demektir. Şu kaziyeyi açıkça izâh etmek için bir misâl irâd edelim: Meselâ sizin bir bahçeniz olsa da bu bahçeyi envâi ezhâr-ı dirahât ile tezyîn ettikten sonra sebâtı elden bırakarak bir müddet fidanları sulamaktan ve çiçekleri terbiye ve tıardan keff-i yed eder iseniz ! ne olur ?

Tabî o güzel güzel çiçekleriniz kurur, solar ve mini minicik fidanlarınız ise yataktan yeni kalkmış hasta gibi iki tarafa sallanarak filizleri kurur.

Bunun aksi olarak işinizde sebât edip her vakit bahçenizin tezyîn ve tıarına dikkat ve i'tinâ eder iseniz solmuş olan gül ve çiçekleriniz tarâvetlenir.

Ve fidanlarınız ise, henüz kesb-i şifâ eden hasta gibi, filizlenir yeşillenir ve bu sâyede bahçenizde bir gül-istân-ı ra'nâ hey'etini kesb eder. İnsan da aynı böyledir bir adam işinde ne kadar sebât ederse sebâtı nisbetinde terakkî eder. Onun için efendi birâderler ! Gerek dersinizde , gerek sâir işlerinizde sebâtı elden bırakmamamızı hâsetsen tavsiye eylerim.

(Emin Osman, Sebât, Mecmûa-ı Lisân, nu.39, s.285)

3.5.31. Ebeveyn

Çocuk hayatını, kuvvetini, sıhhatini ebeveynine borçludur. Kıdemimizin âlem-i nasvet olduğu vakit ne kendini tutabilen ne beslenebilen, ne de kendini müdâfaa edemeyen bu küçük mahlûk, bir vâlide dikkatinden mahrûm olursa ne olur ?

Kendi başına terk edilmiş olsa ağlamaktan başka bir şey bilmeyecek, çok geçmeden açlıktan, soğuktan ölecektir. Çocuklarım ! İlk hâtırâtınız size bir el yâd ettiriyor ki bu el, sizi düşmekten, yanmaktan, yaralanmaktan, tehlikeli şeyleri tutup ağzınıza götürmekten men' eder; bir yüz ki ilk ıztırâba tekz-i teskîn etmek için yatağınıza eğilir; bir ses ki, kulağınıza tatlı ve teselliyet-bahş sözler söyler.

(Abdullah Hilmi, Ebeveyn, Mecmûa-ı Lisân, nu.40, s.294)

3.5.32. Muallime Karşı Olan Vezâif

Hocanıza hürmet ve itâat etmelisiniz. Zîrâ ebeveyniniz sizi ona emânet etmiş, üzerinize olan hâkimiyetlerini de ona teslîm eylemişlerdir. Ona na'met-şinâs olmalısınız : Zîrâ onun rûhunuza verdiği gıda, gıda-yı (hayâtiye ve) vücûdiyeniz kadar lüzûmlüdür.

Hoca yâlnız ebeveyninizi andırmaz, evlâd ve ıyâlini terbiye etmek vazîfesiyle kendisini mükellef kılan vatanî de der-hâtır ettirir.

(Abdullah Hilmi, Muallime Karşı Olan Vezâif, Mecmûa-ı Lisân, nu.40, s.294-295)

3.5.33. İsterim

Sana!

Vatkâ ki şems-i âlem-tâb, fecrin maşrıktâ yâdigâr bıraktığı sehâib-i mülevvene arasında ağır ağır şa'saa-pâş-ı ihtîşâm olmaya, sisler ve lem'a-ı zerrîn ile dağılarak yayılmaya başlar. Nesîm ; pek hafîf temâsıyla gecenin zalâm-ı sükûn-âlûndan henüz bî-dâr olan – jâlelerle nem-nâk – ezhâr-ı gûna-gûnu, tâze yaprakları okşar.

Kuşlar, kanatlarını sallaya sallaya tulûun ve levhe-i şâir-ânesini alkışlar, latîf sesleri yüksele yüksele uzana uzana fezâda gâib olur gider.

Menekşeler, papatyalar, mineler, şebboylar, el-hâsıl bütün râyiha-dâr çiçekler kumlu yollarda tehdîd olunan tarlaları tezyîn ederler.

Beyaz kelebekler, sevdâlı arılar o çiçeklerden bûse-cîn olarak gaşy olurlar; tekmîl ağaçlar, pembelere, beyazlara bürünürler.

Herkes bu mevsimi, bu ilkbahara sever ve ister.

Fakat ben; baharın bu letâfetini, bu çiçeklerini, bu mahlûkât-ı hevâiyesini ey âşûb-ı cân !

- Yalnızca – seninle temâşâ etmek isterim.

Vaktâ ki âsmân-ı letâfet-peymâda parlayan binlerce ihtirâk-ı ziyâ-dâr, kâinâta tebessümler saçar; bir karanlık, devr-â-devr ufuklardan süzülür; lakin bu şeb-i siyâh renk, bu semâ-yı necm-âlûd, daha bedrin şuâtıyla yâldızlanmadığından pek me'yûstur.

Hafif bir rüzgâr, bu sâhe-i gabrâyı dolaştıktan sonra – birkaçı bir râye gelen – ağaçların yapraklarını rûh-perver te'sîriyle ihtizâza getirir. Ortalığı ihâta eden sükûtu, otların arasına saklanan böceklerin, vahşî çalılıklar içine gizlenen bülbüllerin garîb bir zembere ile söyledikleri güzel bir şarkı ihlâl eder.

Onlar, o andelîb-ân-ı hoş-elhân, gündüz kıymetli yavrularının ve kendilerinin devâm-ı hayatına hizmet eden gıdalarını aramakla meşgûl olurlar; çalışa çalışa yorulurlar; yorulurlar da geceleri istirâhat etmek için yuvalarına çekilirler. Orada bahtiyârlıklarını beyân için – işte öyle – hazîn bir sadâ ile i'lân-ı meserret ederler. Ve o vâsi'-i sahrâyı ölümlere boğarlar.

O sahrâ-yı vesî de onların bu nağmâtıyla dolar; ekseriyâ rüzgârın ziyâdece bir te'sîri, otları harekete getirir. O hareketin gizli bir fısıltısı, bahrin dalgaları olduğu gibi ovaların da emvâcı bulunduğunu bildirir.

Sâmia, dimâğ ; ihtisâsât-ı beşeriyeyi tahrîk eden tuyûr ve haşerâtın kör, tabîatın hafî sadâlarından pek hoşlanır; pek müteleziz olur. Tekmîl-i a'sâba bu latîf terennümleri aksettirir.

Rûh, o zalâm-ı nâ-mahdûdun, o karanlık ufukların karşısında derîn bir düşünceye dalar, orada nücûm-ı şu'le-nisâr ile müzeyyen gökyüzünün altında,

mütemevvic otların üstünde yatmak, pek sâf bir hevâ teneffüs ede ede uyumak isterim.

Fakat ben o muzlim gecede ağaçların altında, bu levhenin karşısında seninle yâlnız yâlnız ey yâr-ı nâ-mihribân ! Seninle oturmak isterim !

Vaktâ ki yapraklar, çiçekler, otlar sararır solar; semâ, teverrüm eden kâinâta karşı ağlar; rüzgâr, soğuk soğuk, şiddetli şiddetli eser, her yere her tarafa bir hüznün, bir keder istilâ eder, kargalar âlemin bu mağmûmiyyetine garîb garîb, acı acı haykırırlar.

Her insan bunları sevmez. Ağlamamamı, yazın gelmesini ister. Fakat ben, o rüzgarın küçük bir darbesiyle zemîn-i fenâyâ sükût etmek üzere bulunan bir sarı yaprağa bakarak sana !

- Hayatımızda böyle bir sadme-i nâ-gehânîye âmâde bulunduğu zaman bu zavallı aşkımız ne olur; ne yaparız ?... demeyi isterim.

Vaktâ ki mâh-tâb, beyazlara bürünen kâinâtı tenvîr eder. Her şey, bütün mahlûkât-ı sükûn âbâd-ı fenâyâ atılmış bir istirâhate dalarlar.

Fırtına olanca şiddetiyle ağaçları sallar, onun çıplak dallarından ısıklıklar çıkarır; derîn uğultularla, gürültülerle etrâfa dehşet-endâz olur; fezâda uzana uzana top gibi patlar; bir velevle-i sâmia-i çâk ile ufuklarda akseder. Uzaklardan bir baykuşun acı, dil-hırâş kahkahası bu gümbürtülere karışır.

Karlarla setr olunan – ötede beride – bazı yüksek şeyler, kamerin zaîf, donuk şuaalarının kefenlere bürünmüş mevtâ zannederler.

Herkes bu zamanlarda sobanın müheyyâ mangalın başında oturmak, musâhabet etmek, camları şiddetle sarsan bu râye hiç ehemmiyet vermemek ister lakin ben, pencerenin ve önünde bu dehşetli manzaradan korkarak, üşüyerek, titreyerek ey sevgili rûhum ! Senin o âgûş-ı muhabbet-perverine atılmak, acı gözyaşları dökmek isterim.

(M.M., İsterim, Mecmûa-ı Lisân, nu. 46, s. 341-342)

3.5.34. Sa'y (Çocuklara)

Ma'lûmdur ki ebnâ-yı beşerin hayvânât-ı sâireden medâr-ı temeyyüz – matvî-i zamîrini ifhâm ve tebeyyüne vâsita olan – kuvve-i nutkiyesidir. Hakîkatte ise insanın

şeref ve müzeyyeni cevâhir-i kerâ-binihâyî akıl ve zekâ iledir. Fâide-i akıl; uzmet-i ribâyına celâlet-i sübhâniyyeyi idrâktir.

Bu kadar Türkiyât-ı ilmiye ve fenniyein zuhûra gelmesi bunca muhtereât-ı medeniyyenin sâha-ârâ-ı vücûd olması o kuvvet-i mukaddese ve mübeccele sâyesinde değil midir?.. Aklından istifâde sa'y-i muftekırdır. Sa'y aklın iktitâf-ı semerâtına yegâne alettir; zirâ akıl bir mühendis-i ma'nevîdir. Keşfiyâtı tasvir-i beşerde kalır levha-ı iz'ânda menkuş olan her tasvirin kuvveden fi'l-i ihrâcı sırf mesâî ile husûl-pezîr olur bir keyfiyettir. Bir madde tasavvur olunamaz ki, mukarin sa'y olsun da – neticede - şahid dil-firîb arz-ı dîdâr etmesin! İbzâl-i müsâide kusur etmeyenlerin vâsıl sû menzil âmâl olageldikleri ma'lûm-ı enâmdır. Sa'y bir sermâyedir ki, hangi emel hayra sarf edilse netâyic-i hüsnâsı görülür. İnsan mümkün mertebe sa'yda kusûr etmemeli ! Çünkü; herkes sa'y ve gayreti nisbetinde Türkî eder. Ne kadar çalışılır ise o derece mükâfât görülür. Ferdâsını düşünerek emir-i muâd ve maîşetini tedâriğe sarf-ı mâ-hasal-ı sa'y edenler servet ve sâmân sahibi olur; müsterîh-ül-bâl olarak yaşar. Adalet içinde imrâr-ı evkat eyleyenler ise mahfil-nişîn-i zarûret ve ihtiyâc olmaktan bir vakit kurtulamazlar. Erbâb-ı sa'y ve gayret defaât-ı adîde ile sitâyîş-i nebevîye mahzar olmuş bu sûretle de ihrâz-ı şeref bî-pâyân eylemişlerdir.

(H.Hüsnü, Sa'y, Mecmûa-ı Lisân, nu.6, s.41-42)

3.5.35. Çocukların Terbiye-i Fikriyeleri

Her akl-ı selîm sahibi bilir ki bir kavmin istikbâli nur dîdesi, mini mini çocukların terbiye-i fikriyelerine, derece-i irfânlarına bağlıdır. Yani o tâzyâne-i semend-i istikbâl olan yavrular ne kadar güzel yetiştirilirse; fikirleri ne kadar ciddî, müfid şeylerle tevgîl edilirse ileride kendilerinden o kadar büyük – kendilerinden tatlı numaralara intizâr olunan bu gözbebeklerine insâniyet, husûsuyla İslâmiyet nokta-ı mübârekesinde mübrem olan – hüsn-i ahlâklarından başka bir sûret fevk-al-âde de olmak üzere terbiye-i fikriyelerine, tahsîllerine sarf-ı dikkat ve himmet etmek elzemdir. Bu da nasıl olabilir? Nâçizâne birkaç söz söyleyelim ...

Bunun için bir çocuğa en evvel lisânını, her gördüğü açıkça bir ibâreyi okuyacak sûrette, o göründükten sonra fûnûna başlanmalı ve mektebde kendisine tahsîs olunan vezâif-i tadrîsiyyeyi hüsn-i isti'mâl ve hakkıyla ifâ eylemesine dikkat ve tergib etmek lâzımdır. Bu avânda, boş vakitlerinde bunlardan yani; vazîfelerinden hâric olarak daha henüz saf ve passız olan zihnini açmak, parlatmak için, tarih, coğrafya ve daha sâire gibi fûnûn-ı hakîkiye ve makbûleye dâir şeylerle iştigâline müsâide etmelidir. Önüne aşktan, sevdâdan ve bunlara âid zehirli hayâletten ibâret olan ... .. tevâfik etmeyin birtakım ... .. konulan münâsebetsiz romanları ... .. seyâhatten, tatlı, saf, ibret ... .. hâdiselerden müretteb güzel ... .. ki içinde yuvarlandığı, daha da yuvarlanacağı şu müvecceh zâr-ı beşeriyetin ahvâline biraz olsun vakûf-ı peydâ ederek kalbi rikkat ve merhamet kesb edip hemcinsi hakkında güzel fikirler beslesin ... Meselâ “Mecmuâ-ı Lisan” ser-muharriri Mehmet Halim Bey Efendi'nin tercüme ve neşrettirmekte olduğu “İki Çocuğun Fransa'da Seyâhati” nâmındaki romanı tamamıyla muvâfiktir! Eminim ki çocuklar perşembe günlerini sabırsızcasına iple çekerek mezkûr eserini kemâl-i tehâlûkle sevine sevine okuyorlar. Çünkü kendi hayât-ı sâfiyyelerine mutâbıktır ...

Kezâ, genc mütercimlerimizden Refik Âli Bey birâderimiz vâsıtasıyla tercüme ve çocuklara mahsûs gazete ile neşr ettirilen “Bî-çâre Ma'sûm” ismindeki hikâye-i latîfede bu kabîldendir. Yalnız bu günlerde Halil Rüşdü Bey tarafından yazılan “İbtîlâ-ı Ma'sûmâne” pek de hoş gidecek şeylerden değildir, husûsiyle bu haftaki nüshasında tiyatrodaki bir aktiristen ve letâfetinden ve mini mini mekteblinin de kalb-gâhında kanatları altında sakladığı muhabbeti, o kuvveti saptadığından, söz yürütülerek bu letâfete; bu câzibeye karşı gözyaşı döke döke ilân-ı muhabbet edivereceğinden ve aşkın zavâllının üzerinde husûle getirdiği tes'sîrât-ı mestânenen bahs edilmiş, çocukların ma'ruz-ı istifâdesine bırakılmıştır!

“Tabîatın en büyük mukallidleri çocuklardır.” sözü pek doğrudur. Bu hakikat her vakit, göz önündedir. Çocuklar her ne görürler veya işitirlerse hemen onu taklide yeltenirler. Şimdi “İbtîlâ-ı Ma'sûm-âne” yi okuyunca düşünürler, aşk ne imiş?! Demek böyle şey de varmış ha? Derler; artık zihinlerinde büyüttükçe büyütürler,

---

...Tahrîbattan dolayı sayfada çıkmayan yazılar gösterilmiştir.

zamanlarını ... o kıymetli zamanlarını böyle vâhi şeylerle ezip geçerek hevâiyâyâta dalarlar; mesâî-i fikriyelerine kesel gelir, tembel olurlar bi-t-tab' ahlâkları bozulur, külhân beyi olup meydana çıkıverirler. O vakitte bu çocuktan Allah için hayır beklenir ya?!!

Bir de on iki on üç yaşlarına kadar yani henüz terbiye-i ibtidâiyelerini, tahsîl-i evveliyelerini almadan, daha doğrusu iyi kötü insanlık ba'zı ukalânın sözüne göre ibret-gâh (!) olan tiyatrolara bırakılmamalıdır.

Hulâsa-i kelâm; saf, şâibesiz, tumturaksız bir tahsîl ile yetiştirilmelidirler.

Yukarıda romanların aşk ve garâmdan bahs olanları hakkında birkaç söz söylemiştim. Bunların herkes için müfsid-i ahlâk oldukları fikrindeyim zannolunmasın! Yalnız çocuklar için muzurdur; yoksa içindeki vakıa için değil, Tabayi' ve harekât-ı beşeriye hakkında yürütülen tenkidât ve mülâhazâtı ve ortaya konulan netâyic hissine ve vahîmeyi nazar-ı im'ân ve muhâkemededen geçirmek ve hisse kapmak için okuyanlar mükemmelen müstefid olurlar. Bu türlü okuyanlar da aklı eren büyüklerdir. Bu yoldaki romanların ekserî müellefin tasvirâtına göre aşk ve garâm üzerine ta'sîs ve teşkîl olunmuşlardır; çünkü bu haller insanlara şâyân-ı tahsîn ve sezâ-vâr-ı nefrîn işler yaptırırlar.

(Nihad, Çocukların Terbiye-i Fikriyeleri, nu.7, s.50-51)

3.6. FRANSIZCA'DAN ÇEVİRİ METİNLER

3.6.1. Hikâyeler

3.6.1.1. Tembellik

Fernand iyi bir çocuk olmakla beraber son derecede tembel idi. Vazîfesinin ifâsı, dersine çalışması için dâimâ tazyîke muhtâc idi. Pederi bir gün bunun mu'tâdından ziyâde tembelliğini görünce dedi ki :

- Eğer bu hâlde devâm edecek olursan hiçbir şeye yaramayacaksın.

- Fakat peder! Tabiatimde olmayan isti'dâdı kitapların bana bahş edeceğini ümid ediyormusunuz ?

- Hayır oğlum! Çocuklar o şeye az çok mâliktir. Eğer sende bulunan bu isti'dâdı tahsîl ile besler, kuvvetleştirirsen, o vakit her şeyde isti'mâl edebilirsin; bilâkis onu muattal bırakacak olursan sana hiçbir fâidesi olamaz.

Bir akşam gezmeden avdetlerinde Fernand ile pederi bir na'l-bend pederi dedi ki :

Şurada azcık duralım. Şu amele ne yapıyor. İyice dikkat etti mi ?

- Baba! Ocağındaki ateşi körüklüyor.

- Niçin ?

Demirinin kızmasına iktizâ eden harâreti hâsıl etmek için.

- Tamam! Oğlum, işte fikirde ateşe müşâbihtir. Müstaid olduğu kuvvetin istihsâli için daîm-i sûrette tahrîke muhtaçtır. Görünen ateş üzerinde husûle getirdiği eser aynıyle tahsîladâ aittir.

(A.Aznavur, Tembellik, Mecmûa-ı Lisan, nu.5, s.36-37)

3.6.1.2. Küçük Vâlîde

Bir fakir bahçıvanın zevcesi iki ikiz oğullarını besliyor ve bahçe işlerinde zevcesine muâvenet edemediğinden dolayı mükedder bulunuyordu. Çünkü bunların efrâd-ı ailesi çokça olduğundan onların ta'yişi için her ikisinin dahi görece hayli işleri vardı. Bir gün küçücük Manet henüz on yaşında bulunan büyük kızı – vâlidesine dedi ki :

- Vâlîde ! Haydi siz pederimle çalışmaya gidiniz. Küçük kızı bana bırakınız. Onlara pek ziyâde dikkat ederim. Karınları acıktığı zaman size getiririm.

Hakikâten Manet küçük birâderlerini artık hiç bırakmıyor onları uyutmak için beşiklerini sallıyor ve sırasıyla her ikisini de gezdiriyordu. Hatta vâlidesini sık sık rahatsız etmemek için onlara (şekerli) süt içiriyordu.

Bî-çâre kadın ikizlerinin bu sûretle kayırıldığını görünce dedi ki :

- Manet, kızım ! Cenâb-ı hak seni takdîs edecektir; çünkü sen küçük kardeşlerine iyi bir "Küçük Vâlîde" oldun.

(A.Aznavur, Küçük Vâlîde, Mecmûa-ı Lisân, nu.46 , s.92-93)

3.6.1.3. Mezar Taşı

Victor Hugo'nun:

Zâir!

Bu kabrin üzerini sakın alûde-i sirişk hasret eyleme, çünkü bu şâyân-ı i'zâz bir ârâm-gâh-ı mümtâzdır. Bu yerde muhterem bir vücûd pûşîde-i çeşm-i hâb halved olmuştur. Fakat ulu kalbine dall-ı asâr-ı ihsânı şuralarda henüz yaşamaktadır. Yeni ârâm-güzîn hak olmazdan evvel asumân-pîrâyı teâlî olarak halkını tahallukuna karıştırmıştı. Cismi yeryüzünde sâir iken ruhu semâda tâir idi. Serveti, kudreti kendisinden ziyâde fikrâtı müstefid etmiştir; erbâb-ı ihtiyâca tevâzu-kârâne muâveneti gönlünün sermâye-i meserreti idi. Zâir! İnsâniyette sâhip kabrin pey-revi olmaya çalış ki : Bir nûr ilahî kalbini leb-rîz-i pertev eylesin. Hayât-ı dünyadan mahrûmiyet endîşesi insanı niçin ağlatmalıdır? İnan ki dünyadan bu sûretle gidenler bir hayât-ı câvidâniye mâlik olarak giderler...

(İmzasız, Mezar Taşı, nu.7, s.51)

3.6.1.4. Halimizden Hoşnûd Olalım

İsmâil yanakları ter ve tâze, al; ten-dürüst küçük bir köylü idi. Dünyada ağaçlara tırmanmaktan, kuş yuvalarını tahrîb etmekten büyük bir zevki olabileceğini hatırına bile getirmezdi; lakin kış vaktini şehirde geçiren arkadaşı Selâhaddin Bey kendisine orada görülen güzel nazar-firîb sergilerden, büyük büyük evlerden, geniş ve lâyıkiyla tenvîr olunmuş muntazam câddelerden bahs etti, bundan sonra İsmâil ancak bir şeyi tahayyül ve tasavvur ediyordu: Şehre gitmek. Binâen aleyh ebeveyni orada bulunan teyzesinin yanında bir ay ikâmet etmek üzere, kendisini İzmir'e gönderdikleri zaman büyük bir meserret-i hüsn etti.

İbtidâlarda İsmâil'e, o büyük şehirde gördüğü bedâyi'-i medeniyyeyi temâşâ etmeğe iki gözü kifâyet etmiyordu; ticârethâneler, cem'iyetler, ve lûleler, hareket-i mütemâdiye, hasılı her şey, kendisini mebhût ediyordu. Ne çâre ki insan her şeyden bıkar; İsmâil de az müddet sonra köyünü tahattür ederek gözleri sulanmağa başladı; ormanları, çayırları, çayları, meserretli arkadaşlarını, her şeyden ziyâde de istediği zaman çıkıp hoşlandığı, arzû eylediği tarafa gitmekte olan serbestliğini yâd etti,

sihhati zedelendi; sarardı, çehresinde âsâr-ı hüzün görünmeğe başladı. Müddet-i ikâmet bittiğinde ise, vaktiyle terk ederken hüsn eylediği sürûrdan büyük bir memnûniyetle köyüne avdet etti.

Kırın telezzüzât-ı bâsite ve hakîkiyyesini şehirlerin fûtûr ve rehâvet veren düzme hayatına fedâ etmemeliyiz.

(İmzasız, Halimizden Hoşnûd Olalım, Mecmûa-ı Lisân, nu.8, s.61-62)

3.6.1.5. Sabah

Lamartin'den :

Ortalık ağarınca .....

Kuşlar, terennümat, sevk-âverânelerine rakîk kalplerin en sevimli bir mahbûbu olan kuzucuklar da, hazîn rikkat-engiz meleyişlerine başlarlar...

Sadâ-ı beşer, suyun ve rüzgârın hafif uğultusuna karışır, gehvâre-i safâdârında gözlerini açan tıfl-ı ma'sûm, bana-i şevk ve meserretini koyuverir. Tatlı tatlı ağlayışlarıyla sabaha karşı i'lân-ı şetâret eder.

Saba-ı hoş ve zânın irtîâş-ı latifiyle otlar, başaklar bir kuvve-i mühtezze altında bulunurlar, eğilmeğe mecbûr olurlar. Böceklerde güneşe karşı ruhunu ezber sûrette vızıldaşırlar.

Cenâb-ı hakkın insanlara ihsân bulunduğu ni'me-i kesîrenin şükrünü edâ üzere, mü'mînini sabah namazına da'vet eden müezzinin "Allâhü ekber!!" kelâm-ı celîli ile başlayan sadâ-ı diyânet edâsı semâvâtına doğru bir ulviyet ile yükselerek tanîn-i endâz ruhâniyyet olur, (°) her pâk kalpte lâhûtî hisler uyandırır, insanı, bir a'se-i mutâvaat-kâr altına alır....

Gündüzün ilk nefes alışı olan bu dakikalarda her şey canlanır, her şey kıpırdar, her şey parlar. Müşriki tek tük ihâta eden sehâb-pârelerin arasından fecr kendini gösterir.

İşte hep bu haller, arzın hayat ve muhabbet-i kevkebini alkışlamak, selâmlamak için verdiği işaretlerdir.

(°) buralar tahrîf olunmuştur.

(Ali Nihad, Sabah, 5 Teşrîn-i Sanî-413, Ayasofya, Mecmûa-ı Lisân, nu.9, s.67)

3.6.1.6. Ahlâk

Bazı tahrîf ile Fransızca'dan mütercimdir:

Perşembeydi. Hakkı mektepten avdet etti. Kitaplarını bir masa üzerine bir tavr-ı bî-kaydî ile attıktan sonra kemâl-i şevkle ellerini çırparak bağırmaya başladı:

Perşembe! Bugün perşembe, Oh! Ne meserretli gün perşembe ne demektir ...biliyor musunuz ? Perşembe yarın cuma demektir; mektep yok. Demek, istediğim kadar onayacağım!

Bunun üzerine Hakkı dakika fevt etmeksizin sokağa fırladı ve arkadaşlarına iltihâk ederek akşama kadar oynadı.

Hakkı bî-tâb bir hâlde eve avdet ettiği zaman ortalık iyiden iyiye kararmıştı.

Gündüzün çok yorgun olan çocuk bu gece pek erken yattı ve ertesi gün mu'tâdından daha evvel uyandı.

Vâlidesi diyordu ki :

- Oğlum akşama kadar sokakta kalma! Eve gel de biraz da yazına derslerine çalış!

- A! Vâlideciğim derse bakmak için elbette vakit bulurum. Yarına daha çok var.

Bunun üzerine evden çıkıp gitti. Hakkı ancak öğleyin yemeğini yemek için eve gelebildi, yine sokağa çıktı.

... .. ertesi gün cumartesi ... .. der-hâtır edebilen çocuk kitaplarını alarak okumak, çalışmak istedi. Fakat yorgunluk buna mâni' oluyordu. Gözleri güyâ bir dest-i âhenngînin taht-ı te'sisinde ... gibi ağır ağır kapanmaya başladı:

“Şimdi uyuyayım, yarın erken kalkar çalışırım.” derdi, ertesi gün pek geç kalkabildiğin ebu bedîhî idi.

Hatta o gün tekâmül derslerden fenâ not aldı ve mâderinden tekdîr işitti. Bundan çok nâdim olan çocuk muallimden ve vâlidesinden afv diledi ve akıllı, çalışkan olmaya azmetti. Fi-l-hakîka sebât etti. Şimdi vâzifelerini itmâm ve ikmâl etmeden hiç

... Tahribattan dolayı eksik olan yazıları göstermektedir.

oyun oynamaya gitmez. Ve emin olmalıdır ki böyle devâm ederse çocuk adam olacaktır.

Oyun oynamak çocukların hakkıdır, fakat ahdelerine uyup, vâzifelerini, derslerini yaptıktan sonra vücûdu yormayacak bi-l-akıs fâidesi görülecek oyunlarla meşgûl olmalıdırlar.

(M. Sadi, Ahlâk, Mecmûa-i Lisân, nu. 10, s. 73-74)

3.6.1.7. Gözbağı Oyunu

Mösyö Raynovard'ın dört oğlu berâber vakit geçirmek üzere, arkadaşlarından birini da'vet ettiler. Bütün oyunları denedikten sonra akşamüstü gözbağı oyununu oynamaya koyuldular.

Göz bağlamak sırası arkadaşlarına geldiğinde dört birâder onun bulunduğu odasını terk etmeğe karar vermekle, kendisini; odanın her köşesini – hiç kimse bulamaksızın – arayıp durmak üzere yalnız bıraktılar.

Mösyö Raynovard eve girdiğinde, bî-çâre çocuğu fevk-al-âde yorulmuş bir hâlde buldu, gözbağını çıkardı ve onu şehre henüz gelmiş olan gâyet güzel hayvânât-ı garîbe temâşâ-hânesine götürdü. Dört birâder, arkadaşlarıyla istihzâ için avdet eylediklerinde odada kimse bulamayınca, ettikleri fenâlıktan dolayı hayvânât-ı temâşâ-hânesinden mahrûm kalmak sûretiyle iyice cezâlanmış olduklarını anlayıp nâdim oldular.

(A.Aznavor, Gözbağı Oyunu, Mecmûa-i Lisân, nu. 10, s. 77)

3.6.1.8. Yedi Yaşında Bir Kızcağızın Vefâtı Üzerine

Hejezib Murro'dan:

Ah! Bilseydim, sana telkînat-ı dâimâda bulunan sesimin, derslerinle seni bîzâr ettiğini; mürğ-i siyeh-bâl mevtin, daha güller gibi tâze ve şirin olan senin üzerinde gizli gizli süzüldüğünü; sıtmanın ... O vücûd eritici hastalığın avını aradığını; dün, önünde bir şitâret mütehavvile-i ma'sûmâne ile oynadığın kapının oradan senin tabutunu geçerken göreceğimi bilseydim!

Evlâdım! Sana pek tatlı, pek sevimli bir hayat sürdürtecek, zerre kadar rencîde olmamak için nâzik hutûvâtının her biri altına yosunlar döşeyecektim. Bütün dakikaların, her birinde bir revnak-ı ma'ûmiyyet lemeân eden handelerinle pür-tanın olarak geçecekti. Sana mini mini hayâtının içinde, yüz yıllık bahtiyârlarda hiss-i gıpta uyandıracak bir hazine-i saâdet bî-pâyân elde ettirecektim.

Üzerlerinde tufûliyyet-i mahbûsenin sarardığı sıralardan uzak ... Hem pek uzak olarak, seninle her ikimiz mekteb firârîsi olacaktık sevdâlar şevki ve hüznü ihsâs eden tâb-dâr elhân-ı tabîye ile dimağ ve meşâmme-i inşirâh bahş olan kokularla memlû ormanlar içinde bedâyi'-i tabîatı âşiyân-ân pür-sabâhatinden ayıracak, onlarla senin sepetini dolduracaktım; sana bir arının bir günde göremeyeceği çiçeklerden daha çok ezhâr rengârenk bahş ve tuhfe eyleyecektim. Bundan başka uzun ve setre-i sefid berfa bürünen kuklalarla, bebeklerle, nice tetimmât tıfl-âne-i istikbâliyye ile ta'kîb olunan ihtiyâr kânûn-ı sâni, gece yarısı – yılbaşı için yağmur gibi yağın hediyelerin arasından koşarken ben de seni mevki'-i nâz ve istignâda kemâl-i vakâr ve hükümrânı ile oturan bir prenses gibi oturtacaktım.

Heyhât ki ben bilmiyor, halâ da nesâyic musde'mede devâm ediyordum. Ve her dakikada istikbâlinin inkişâfına oluyor idim; fakat birdenbire senin elceğizlerinden mini mini kitabının düştüğünü görünce, benim de en medîd bir emelim, ağlaya ağlaya sözün bir şehâb gibi sükût etti, artık bir daha beni dinlememek ve bir daha yaşamamak üzere âlemden teberrî ettik; ah! Bilseydim!!!...

(Ali Nihâd, Yedi Yaşında Bir Kızcağzın Vefâtı Üzerine, Mecmûâ-ı Lisân, n.11, s.83-84)

3.6.1.9. Küçük Hasta

- Andreşeniye'den-

Evlâdıma: Bir tanecik evlâdıma merhamet ediniz; yâlnız yavrusu için yaşayan,mevтин bî-emân pençeleri arasına geçen nûr-dîdesinin olduğunu görmemek için kendi hayâtında vazgeçen felek-zede vâlidesine acıyınız!.. Ey lütfuna merhametine pâyân olmayan Allahım! Bunun daha pek genç pek tâze olan hayâtına muâvin olan rabb-ı zü-l-celâl! Zaîf, pür-melâl olan sînesini tahrîb ederek hayât-ı

ma'sûm-ânesinin çiçeklerini solduran şu (hümmâ-ı muhrika)yı mevkiten olsun teskîn et!.. Ah, çocuğum!

Gözümün nûru! Söyle ne oluyorsun, ölüyor musun? Bu, her medîde zavallı vâlideceğini ak saçlarıyla berâber yâlnız bırakıp gitmek niyetinde misin?.. Yoksa senin gözlerini kapamaklığınla bu bî-çâre anacığının, senin mâteminle mukaddemâ olan babanın mâtemini birleştirmesini mi arzû ediyorsun!? Söyle, mini mini kuzum söyle! Seni hangi acı, hangi sızı bî-zâr ve helâk ediyor! Sıklet-i hasteki ile kapanan gözlerini ... O nücûm-ı âmâli hiç açmayacak mısın? ...

- Anneciğim!.. El-vedâ', gidiyorum. Artık çocuğun dünyada değildir. Evet evet! Güzel anacığım; artık senin evlâdın gidiyor ... Ah! Seni gâib ediyorum.

Zehirli, kızgın bir acı hayâtımı kemiriyor, dağlıyor; bin türlü meşakkatle nefes alıyorum; her soluğumda son nefesim sanıyorum. Artık başka bir şey söyleyemeyeceğim!.. El-vedâ el-vedâ bu yatak beni yakıyor; vücûdumu örten şu yorgan beni tenhîf ediyor. Her şey gözlerimin önünde sakîl her şey beni müteessir ediyor. Artık ölüyorum bana yardım et. Can çekişiyorum. Son nefesimi veriyorum.

- Benim bir tanecik yavrum! Al: Şu ilâcı iç! Onun harâreti ile senin eski kuvvetin yerine gelecektir. Bak, şu sebzelerin kuvvetli hulâsaları sana sükûn ve rahat verecektir. Yalvarıyorum, gözümün bebeği iç!.. Karşında, senin için ağlayan, sana can ve yürekten yol gösteren me'yûs gayr-ı kabil tesellî zavallı vâlidendir. Kalk, kalk kucağıma otur! Seni kollarımın arasına sarayım; seni seveyim, seninle konuşayım: Ciger-güdâz ağrıların te'sîriyle eşk-rîz teessür olduğun vakit sana şarkıları, ninnileri söyleyeyim de her zamân kalb-i pür-şevkatimi şenleten tebessümlerin yine dudakların üzerinde nümâyân olsun.

(A.Nihad, Küçük Hasta, 16-Teşrîn-i Sani 1314, Ayasofya, Mecmûa-ı Lisân, nu.12, s.91-92)

3.6.1.10. Saka Kuşu

Dostum! Uzun dalları letâfetle açılan bir ağacın üzerinde doğdum. Bir vâlidenin şefkatinden daha ziyâde yumuşak, güzel bir küçük yuva içinde bana gösterilen i'tinâlarla muhabbeti ta'rîf edemem. Ebeveynimin kanatları altında

geçirdiğim günler ne bahtiyâr bir zamân idi. İlk def'a anlamak için etrâfa bir göz gezdirdim; çiçeklerle müzeyyen-i a'lâ bir bahçe içinde bulunuyordum.

Güller parlak renklerini magrûr-âne gösteriyorlar; bî-çâre menekşeler yaprakları altında saklanıyorlar, papatya ve zambaklar da hafif hafif sallanıyorlardı.

Ben her akşam güzel kokularla mest olduğum hâlde arkadaşlarımın yanında yatardım. Bu güzel bahçe bir mektebe âid idi. Teneffüs zamânı geldiği vakit talebenin avâz-i meserretlerini işitir, oyunlarını seyredirdim; bir gün onlar gibi koşuşmak isteyerek beşiğimden atladım. Hey-hât!.. Kanatlarım beni çekemediklerinden ağacın dibine düştüm. O zamân beni kapmak için bir alây çocukların sür'atle yanıma geldiklerini gördüm korktum da. Nîm-i mürde olduğum hâlde Reşîd ismindeki bir efendi beni aldı hakkımda epey sarf-ı i'tinâ ettikten sonra yaldızlı bir kafes içine koydu. Bana nafaka olarak her sabah tâze su ile bir parça beyaz şeker verdi. Bu kadar eltâfına karşı ona en latîf nağmelerimle teşekkür ederdim. Pek uslu olduğum zamân koğuştta yatıyordum beyaz bir perde beni setr ediyordu. Sabahleyin talebenin ilk selâmı bana mahsûs idi. Çok kere annemi düşünürdüm beni tekrar hiç bulamadığından dolayı onda hâsıl olacak kederi düşündükçe pek müteessir olup içimi çekerdim. Fakat o kadar bakılıp, o kadar tatlılıkla okşanıyordum ki bu hâl bana bütün teessürâtımı unutturuyordu.

Mini mini sahibimi pek severdim mâ'-mâ-fih kusursuz da değildi: Bi-l-farz cezâ alacak olsa afv dileyerek yerde başını iki elinin arasına kor o vaz'iyette kalırdı. İnâdı onu çok kere bed-baht ederdi. Ben de onun ıstırap çektiğini gördükçe muztarib olurdu. Son imtihânı takarrüb etti hâmîmimi sık sık göremediğimden pek müteessif idim. İmtihân günü yanıma gelip "Sen benim için duâ edeceksin olmaz mı?" dedi.

Yüreğiğim bir halecân, gözlerim yaşla dolarak cevâben küçük efendimin ber-hurdâr olması için ancak en güzel ilâhimi söyleyebildim. Mükâfat günü takarrüb etti. Reşîd tahsîl ve terbiyesini bitirmiş olduğundan mektepten çıkacaktı. Tevzî'-i mükâfât icrâ olundu. Bizim dost da birinci şehâdet-nâmeyi alıp yanıma geldi beni öptü, okşadı, sonra bu sözleri söyledi: "Çocukluğumun aziz arkadaşı! Seni terke mecbûrum. Ebeveynimin bahçesi olmadığından pek bed-baht olacaksın. Tayerân et, uç! Bazen beni de düşün!" ben o zaman pek büyük bir kederle vedâ ederek uçtum. Fakat arası çok geçmedi, ser-âzâr kaldığımdan oldum.

(Abdullah Hilmi, Saka Kuşu, Mecmuâ-ı Lisân, nu.12, s.92)

3.6.1.11. Nankör Çocuklar

- 11. nüshadan mâ'bad-

Altı aydan beri baba Josef bir ay bir kızının, bir ay diğer kızının hânesinde kalarak müreffehen emrâr-ı hayât ediyor idi. Kızları, damatları hakkında son derece dikkat ve ihtimâm gösterip artık kendisini pay edemiyorlardı. Müddet-i hayâtında bu derece bahtiyâr olmamış idi. Ale-l-ekser gidip ziyâret ettiği ve dâimâ ameliyât-ı zirâiyye ile meşgûl bulunduğu eski dostu Fransuva ile istihzâ ediyor idi.

- Pekâlâ, pekâlâ, Josef. Memnûniyetinin devâm etmesini temenni ederim, bu gayr-ı mümkün değildir, lakin o kadar i'timâd etme.

Bir gün baba Josef hastalandı; tabîb celbine lüzûm göründü. Hastalık uzadı, bir ay mürûrunda mecmûayı bir köylü için biraz yüz buruşturucu bir meblağ teşkîl eyledi. Hastalık ise daha ziyâde uzamak tehlikesinde bulunuyor idi baba Josef'e hânesinde bakan damat kulağını kaşımaya, yüzünü ekşitmeye başladı. Sonra gidip bacanağını bularak vukû' bulan masârrifâtteki hissesini talep etti. Bu muhakka bir muâmele ise de diğer damat sarfiyâtı hesap ederek viziteleri ve muâlecâtı istiksâr etti. Kendi hissesini oldukça mühim bir tenzîlât icrâsından sonra kabûl etti. Şu sûret-i tesviye sertçe sözlerin teâtisine sebebiyet verdiği gibi iki damadın diğerlerinden ayrıldığı vakit ortada bir dargınlık kalmış idi. Tabîbe ve eczâcıya matlûblarından tenzîlât icrâsı teklif olunduk da birisi buna muvâfakat etmedi. Hastaya bakmakta olan damat masârifî ba'dü-t-tesvîye mahkemeye menâcaat etti. Mahkeme ise bi-t-tab' diğer damadı hissesini te'diyeye mahkûm etti; işte iki bacanak bininde bu sûretle bir husûmet peydâ oldu.

Vuku'-i hâll hastaya anlatıldıkta o derece müteessir oldu ki hastalığı kesb-i istidâd etti. Yeniden tabîb celb edilmesi kendisine teklîf olundukta reddetti. Bu bâbda asla ısrar olunmadı; hatta kızı bile tabîbi reddetmekte haklı olduğunu ve bu kadar bahâlî muâlecâtın göstermediği tes'sîri tabîatın gösterebileceğini beyân etti fi-l-vaki' böyle de oldu.

Baba Josef kendi başına hastalığına galebe çaldı; biraz kuvvet kesb eder etmez ilk işi gidip baba Fransuva'yı bularak macerâyı anlatmak oldu. Merkem artık zirâati terk etmiş ve yakındaki şehirde irâdıyla geçinmekte idi. Fransuva dedi ki:

- Bu hâllin her ne sebeple olur ise olsun bir gün vuku'-ı tabî idi. Lakin bir defa olan oldu. Sabretmekten başka çâre yok. Mâdemki ben mevcûdum, her şey gâib edilmemiştir, bundan sonra çocuklarını terk edeceksin.

- Çocuklarımı terk mi edeyim ey nereye gideceğim ?

- Buraya gelirsin olmaz mı ? Müsterih ol – çok zaman için değil. Şu hâlin vuku'nu evvelce keşfetmiş olduğumdan ben plâni evvelce tertîb eyledim.

- Bu odanın yanında mefrûş, oldukça müzeyyen vâsi' bir oda var. Bu odaya yerleşirsek o mefr'ûşât muvakkaten sana âittir. Benim müste'cirim olursun, sen henüz zenginsin, eğer arâzini evlâdlarına terk ettin ise nakid ve tahvilât olarak birkaç büyük frankı bana tevdi' etmek gibi bir ihtiyât-perverlikte bulduk. İşte o paralar içeri odada sana âid olan bir kasa derûnundadır burada yerleşir yerleşmez, bir büyük ziyâfet vererek kızlarını ve damatlarına da'vet edersin, kusûr yapılacak şeyi bana bırak.

Baba Josef büsbütün şaşırılmış olduğu hâlde dedi ki :

- Bu söylediklerinden bir şey anlamıyorum.

- Sonra anlarsın.

Çocukları baba Josef'in şehirde eski dostunun hânesine yerleştiğini haber alır almaz ziyâdesiyle sevindiler. Oh selâmet! Artık masraf yok! Güyâ ihtiyar olmuş idi ne tâli'!

Lakin ziyâfet için da'vet tezkiresi alır almaz dûçâr-ı hayret oldular. En güzel meşrûbât ve en nefis me'kûlât ile mâlî olan sofraya oturdukları ve iki kadîm dostun hisse-i senedâtı, tahvilât, ezhâm, fâz ve paradan bahsettiklerini işittikleri vakit artık derece-i hayretlerini ta'rîf etmek kabîl değil idi. O vakit baba Josef'in kendilerine bir oyun oynadığını ve onun her şeyini tamamen elde etmemiş olduklarını mübhem bir sûrette hissetmeğe başladılar. Baba Fransuva bunların fikrinden geçen şeyleri anlamakta olduğundan sofradan kalktığı zaman onları mahâretle bir köşeye çekerek sordu ki:

- Dostum Josef'in tarz-ı maîşetini nasıl buluyorsunuz ? Bana kalırsa birtakım masârif-i bî-hûdeye giriyor. Bu ise akılsızlıktır; eğer bu hâllinde devâmına müsâde

ederseniz yakında mahv olacak, ben elimden geldiği kadar nasihat veriyorum, lakin beni dinlemiyor.

Hepsi şaşırıp kalmış idiler.

Damatlarından biri kemâl-i endişe ile dedi ki :

- Birdenbire böyle yeniden zengin mi oldu ?

- Zengin mi ? O asla fakir olmadı ki ... Siz onun her şeyini aldınız zannettiniz.

Ve onu terk etmek üzereydiniz, lakin o sizden daha kurnaz çıktı. Susadığı vakit yemek üzere bir armud saklamış idi. Lakin bu armuttan hisse-yâb olamayacağınızdan korkumdayım.

Kızlar ile damatlar hep bir ağızdan:

- Biz onu terk etmek istemiyorduk. Beynimizde âdi bir ihtilâf var idi, iki bundan da şimdi eser kalmadı. Şimdi hepimiz mütefik'ül-efkârız, pederimiz hiçbir güne izâhâtte bulunmaksızın bizi terk ettiğinden dolayı haksızlık etti.

Bizimle berâber tekrâr eve avdet ederse başımızın üzerinde yeri var.

- Vâkıâ burada istirâhati pek yolundadır. Lakin iyi kalpli çocukların pederleri hakkında gösterdikleri muhabbet ve ihtimâma mahzar olduğu hâlde âile arasında daha müsterîh-âne emrâr-ı hayât edeceği tabîidir; isterseniz kendisine bir def'a söyleyeyim. Lakin bu hâlli bir daha tecrûbe etmeye muvâfakat eyleyeceğinden emin değilim. Herhâlde kendisini berâber götürmek arzusunda iseniz vefâtından sonra mukâvelât-ı muharririnden mahfûz bulacağınız servetini asla bilmemezliğe gelmelisiniz.

- Pekâlâ biz bir şeyden haberimiz yokmuş gibi davranırsınız lakin bizimle berâber muhabbet ve ihtimâm ile bakacağımıza sizin yanınızda yemîn ederiz.

Her şeye vâkıf olmuş olan baba Josef sûretâ birçok nâz ve istignaddan sonra nihayet çocuklarıyla berâber gitmeğe karar verdi. Bu sûretle bahtiyâr değilse bile hiç olmazsa incinmeksizin birçok seneler yaşadı.

Lakin hîn-i vefâtında kızlarıyla damatları o ma'rûf kasayı açtıkları vakit hiddet ve infîâlleri son dereceyi bulmuş idi. Ümîd ettikleri servet yerine şu kelimeleri hâvî bir varaka bulmuşlar idi:

“Mukaddemâ kâffe-i mâ-meleğimi çocuklarıma terk ettiğimden son saatimde kendilerine bir nasîhattan başka verecek şeyim kalmamıştır. O nasîhat ise şudur ki

evlâdını nankörlüğe eleştirmemek için onlara hayâtında mallarını bağışlamamalarıdır.

Şu ders-i ibret belki sert idiyse de hakîkaten sezâ idi.

(M.H., Nankör Çocuklar [mâ'bad], Mecmuâ-ı Lisân, nu.13, s.97-98-99)

3.6.1.12. Gül ve Dikenler

Küçük bir kız bir gün güzel çiçeklerle memlû olan bir bahçede gezinirdi. Gâyet parlak olan bu çiçeklerin renklerine nazar ediliyor; kırmaksızın koklamak için de ihtiyâtkârâne bir sûrette onlara takarrüb ediyordu. Ez-cümle güller o kadar güzel idi ki küçük kız onlardan bir tanesini koparmak (almak) sevdâsına düştü. Vâlidesi onun arzûsunu gözlerinden anlayarak - vâlideler sevgili evlâdlarının istediklerini anlamakta her dâim mâhirdirler - dedi ki:

- Bu güllerin içinden en ziyâde hoşuna gideni intihâb et!

Kızcağız (Çocuk) bir kırmızı gül seçti. Fakat bu gülü nasıl koparmalı? Sapı parmakları yırtacak derecede dikenlerle muhât bulunuyordu. Bir diğeri intihâb etti; lakin bunun da dikenleri var idi. En güzel güller en ziyâde dikenli olanlar idi. Mütehayyır olan kızcağız vâlidesine dönerek muâvenetini diledi.

Vâlidesi, mâhir-âne bir sûrette dikenleri ber- taraf ederek gülü kopararak kızcağıza takdîm etti.

İşte evlâdlarım! (Küçük dostlarım!) vâlideleriniz (hep böyle) yaparlar.

(İmzasız , Gül ve Dikenler, Mecmûa-ı Lisân, nu.13, s. 101,102)

3.6.1.13. Kuzucuk

Joly, fakir küçük bir kız idi. Ümmî bulunan büyük vâlidesiyle sadaka dilenir idi. Bunlar senede on frank bedeliyle istfîcâr etmiş oldukları eski bir binâda emrâr-ı hayât ederlerdi.

Joly, bir gün büyük vâlidesine ateş hazırlamak arzûsuyla bir mikdâr kuru odun toplamak için ormana gittiğinde gâyet sevimli bir kuzucuk buldu ki hayvân arkası sıra kendisiyle berâber eve geldi. Kızcağız toplamış olduğu odunu odasının bir

köşeciğine yerleştirdikten sonra hayvânı gâib eden adam her kim ise gördüğü anda tanıyacaktır, mülâhazasıyla kuzuyu alıp kapı kapı dolastırmaya başladı ise de köyde hiçbiri buna sâhip çıkmadığı gibi bunun nereden gelmiş olduğunu da kimse bilmediğinden hayvânı alıkoymaya mecbûr oldu.

Sabahları erken, büyük vâlidesi daha yataktan çıkmadan, kendisi çalılıkların ucundan biraz ot toplamağa gider, bil'âhire nafakasının tedârîği için kasabaya gittiğinde kuzucağızı berâberince gezdirirdi. Akşamları topladığı şeylerden buna da hisse çıkarırdı. Kuzucuğunu o kadar sever idi ki çok def'a onu doyurmak emeliyle kendisinin aç kaldığını bile kaygı etmezdi.

Küçücük sevimli hayvân sâhibesinin kendi hakkında ibrâz etmekte olduğu muhabbet fevk-al-âde hiss eder gibi görünüyor, ve her nereye gitse onu ta'kîb ederek, biraz uzaklaştığını görünce melemeğe başlardı.

Joly, çok def'a hasta bulunan büyük vâlidesinin yanında kalmak mecbûriyetinde bulunduğu vakitler köyün çobanları sıra ile kuzucuğu sürülerine katarak tarlaya götürürlerdi. Akşamları ise hayvân kendi kendine sâhibesinin ikâmetgâhı kapısına kadar gelir ve kapı açılıncaya kadar meler idi.

Mevsim-i şitâda kuzucuk büyük vâlidesiyle beraber yatan sâhibesinin yatağı ucunda yatarak onların ikisini de ısıtır ve bu sûretle geceleri üzerlerine alacak fenâ hâlde eskimiş bir örtülerinden başka bir şeyleri olmayan bu fakirlere bir hizmet ederdi.

Sen Jan Yurtısı esnâsında artık oldukça güzel bir Marie hâlini almış olan kuzucuğu kırptılar. Tiftiği üç yüz dirhem geldi. Joly şehrin panayırına gitmek üzere bulunan bir komşusuna bu tiftiği yüzelli dirhem yapağı ile mübâvedele etmesini ricâ edip bu yapağı ile bir çift büyük vâlidesine, bir çift de kendisine çorap ördü.

Her yerde sâhibesini ta'kîb eden Mariacık beyaz fakat siyah başlı güzel bir yavru doğurdu. Joly bunun hakkında da dikkat-i fevk'-âl-âde de bulunarak kuzucuk büyükdükçe güzelleşti.

Ertesi sene eylül panayırı esnâsında kızcağız kış mevsiminde nafaka tedarîği için dolaştığı sırada soğuktan bir sûret-i fevk-âl-âde de muztarib olan büyük vâlidesine mevsime münâsib bir kaput alabilmek üzere Maria ve kuzuyu sattı. Zavâllı kızcağız son derece bir muhabbetle sevmekte olduğu sevimli hayvanlarından ayrılacağı sırada çok ağladı ise de büyük vâlidesine olan muhabbeti daha ziyâde

olduğundan gözyaşlarını silerek artık kuzularını düşünmemeğe başladı. Kuzuların bedelleriyle evvelki sene Sen Jan Yurtısında satılan tiftikleri sâyesinde tedârik edilen meblağ ile alınan kaput derûnuna zavallı ihtiyâr kadının güzelce sarıldığını görünce mesrûr olmaya başladı. Ma-mâ-fih bu kadar dikkat ve ihtimâm zavallı İmayı büyük Paskalya esnâlarında ölmekten men' edemedi. Joly dünyada bütün bütün yalnız kalmış olmasından dolayı pek mükedder oldu. Büyük vâlidesini gâib ettikten dolayı kuzuları hakkında ibrâz etmiş olduğu dikkat ve ihtimâm fevk-al-âdesini bizzat görmüş olan bu çiftlik sâhibesi bu küçük kızın lâyıklı bir çoban olabileceği mülâhazasıyla on egü* te'minât akçesi i'tâsıyla kendi hizmetine girmesini teklîf etti. Akşam kendisini bî-kes bırakmadığından dolayı cenâb-ı hakka hamd ü senâ etti.

(A.Aznavur, Kuzucuk, Mecmûa-ı Lisân, nu.14, s.107-108)

3.6.1.14. Çölde Fırtına

Şitânın bârânıyla yarılmış sayfın harâretiyle yanmış, kırmızımtrak manzâralı ve dehşet-efzâ sûrette urbân kumlu bir irâzı tasavvur ediniz. Hadd ve intihâsı olmayan bu kumluğun bir kısm-ı kalîli ötede biri de dikenli kormez ağaçlarıyla mestûr bulunur; rüzgâr ağaçların gayr-ı kabil-i inhinâ olan dallarını eğdirmeğe muvaffak olamayarak mürûr eder. Yer yer görünen mütehaccir-i sefine infâzı nazarları hayran eder; yükselen taş yığınları kervânlara yol göstermeğe hizmet eyler. Bütün gün bu sahrâda yürüdük daha bir silsile-i cibâlden mürûr ederek birinciden daha geniş, daha hâlli bir sahrâya tesadûf ettik.

Karanlık bastı. Kamer bomboş çölü tenvîr etmekte idi. Bu ıssız tenhâlıkta devemizin zıll-ı gayr-ı müteharriki ile bazı ceylân sürülerinin zıll-ı sâirinden başka bir şey görünmüyordu. Hüküm-fermâ olan sükût ya kurumuş kökleri kemirmekte ya gayr-ı mevrû' olan bu kumlukta bî-hûde yere çiftçi ocağını arayan çır çır böceğinin cıvıltısı ile halêl-dâr olmakta idi.

Sabah olmazdan evvel yola revân olduk. Af-tâb-ı şuaâtından mahrûm ve kızgın müdevvir demire müşâbih bir sûrette tulû' eyledi. Her an harâret-i tezâyid etmekte idi. Gündüz saat üçe doğru deve birtakım alâim-i ıztırâb göstermeğe başladı:

---

* Beş frank kıymetinde senet

Menâhirini kuma daldırmakta ve şiddetle soluk almakta idi. Ara sıra devekuşu hazîn sadâlar çıkarmakta, yılanlar, bukelemonlar i'mâk-ı ırza girmek için isti'câl eylemekte idiler. Kılaguzun sararıp semâya doğru atf-ı nigâh eylediğini gördüm. İztırabının sebebini suâl eylediğimde: “Cenûb rüzgârından korkuyorum kendimizi kurtaralım.” dedi. Şimâle doğru teveccüh ederek devesiyle berâber kemâl-i sür'atle kaçmaya başladı. Ben de onu ta'kîb ettim. Bizi tevhiş eden o dehşetli rüzgâr, bizden daha haff, daha seri' idi.

Nâ'-gehân, müntehâ-ı sahrâdan bir kasırgadır koptu. Hâll-i harekette bulunan satıh ırza bastıkça kayıyordu; kum sûtûnları arkamızdan yükselerek başımız üzerinde uçmakta idi. Yek değerine müşâbe bitmez tükenmez kum dalgaları i'lân etti. Sonuncu bir felâlet olmak üzere sür'atle koştığımız esnâda su ile memlû tulumlarımız patlayıp sular cereyân etmeğe başladı. Soluğumuz kesildi, şiddetli bir ateş ile muztarib bir hevâ-i ateşin tefs etmek korkusuyla soluğumuzu şiddetle tutmuş bulduğumuz halde mecâlsiz kalan i'zâmızdan terimiz seyl gibi akmakta idi. Kasırganın şiddeti te-zâ'if etmekte ırza en derin temellerine kadar kazmakta, sahrânın muhteviyât-ı muharrikası asmâne neşr eylemekte idi. Kılaguz muharrik bir kum deryâsına gömülmüş bulunduğu hâlde nazarımdan nihân oldu. Bî-çâre ateş rüzgârından yıldırıma tutulmuş gibi kumluk üzerinde ölü olarak düşmüş, devesi dahi gâib olmuştu.

Bî-hûde yere bed-baht refikimi canlandırmaya çalışıyordum. Mesâim hiçbir fayda vermedi. Bârgirimi tutmuş olduğum hâlde biraz ötede oturdum tekmîl-i ümitlerim ancak ateşi hâliyle gül-zâr eden cenâb-ı rab'-ül -erbâba bir akasya ağacı bana melce oldu. Gâyet nârin olan bu tahsîn-gâhın arkasında fırtınanın sonuna muntazır olmakta idim. Akşama doğru şimâl rüzgârı tekrar esmeğe başladı. Hava muharrik-i harâretini gâib etti. Kumlar semt-i belâdan inerek, çölün nâ-mütenâhiliğini göstermeden başka fâidesi yok meş'aleler hükmünde kalan kevâkebin şu'lelerine yol verdiler.

(Ohannes Tekfor, Çölde Fırtına, Mecmûa-ı Lisân, nu.14, s.109-110)

3.6.1.15. Kelebek ile Tırtıl

Hikâye: Fransızca'dan

Bir bahçecik dürûnunda kemâl-i zevk ve neşât uçmakta, çiçekten çiçeğe konmakta idi. Şu kadar var ki çiçeklere olan mutî'âne ziyâretleri menfaat-i zâtiyyeden büsbütün ârî değil idi : Ezhârın vüreykat-ı tüveyciyeleri arasında nâz-gâne idhâl eylediği hortumcağzıyla lezzet, halâvetli bir mâi-i mass ve cezb etmekte idi ki kendisini, bu inbisât ve sürûr, esâtîr-i şarâbı nûş etmişcesine ser-mest hubûr ediyordu.

Birdenbire tevakkuf etti: Bir gülün derûnuna ihtifâ etmiş olan bir tırtıl görmüş idi. Hasedlenerek ona şöyle levh etmeğe başladı:

- Haşere-i menhûsa ! Yolumun üzerinde kendini göstermeğe, bu nâzik uzvların üzerine konarak onları tırtıllar güle besletmeğe nasıl cesâret edebilirsin; müstekreh varlık ? Yıkıl hüzûnumdan !!

Tırtıl da :

- Sen kim oluyorsun!.. ki bana karşı bu sûretle idâre-i kelâm ediyorsun ?.. diye mırıldandı. Bir kere kendi ahvâlini tedkîk eylesen a ! Göreceksin ki sen de benim gibi tırtıl idin, benim gibi yerde sürünerek yürüyordun ! Benim gibi ezhârı, evrâkı, esmârı sâlyan ile telvîs ve ihâta ediyordun !

- Amma yaptın hâ ! Ben bunun nasıl mütecâsiri olabilirim?.. Mâdem ki hayrân ediyorum :

- Dostum ! Sen kendini min-el-evvel kanatların mâlik zannediyorsan, pek ziyâde yanılıyorsun !

(H.B., Kelebek ile Tırtıl, Mecmûa-ı Lisân, nu.15, s.114)

3.6.1.16. Ölüm Karşısında Gayret

Fransızca'dan :

Bir gün hastanın biri kendisini muâyene ettirmek üzere on dokuzuncu asrın tabîb-i şöhret-şîârı Doktor "Trossu" Troussenu'nun huzûruna çıktı.

Hekim muâyenesinden sonra hastalığın gâyet ağır olduğunu ve oldukça müellim bir teşrîh-i ameliyâtı icrâ eylemek lâzım bulunduğunu beyân etti. Hasta kemâl-i ye'sle:

- Aman doktor, hiçbir vakit o cesârete mâlik olamayacağım; teşrîh-i tavnura bile tahammül edemiyorum. Ya aynen olursa ne yapacağım?! Dedi. Hekim de:

- Böyle söylemeyin; bu hâif-âne lisân bir erkeğe yakışmaz.Hasta hiddetlenerek:

- Bir insan kendisi dü-çâr-ı taab olmadığı zaman diğerlerine ders-i gayret vermek kolaydır, dedi. Doktor halîm-âne; lâ-kayd devâm edip:

- Bizzât hiçbir şeye mübtelâ olmadığım fikrinde bulunmakta yanılıyorsunuz efendim. Hayli zamandan beri bir serâtâna mübtelâyım ki hareketine, iştidâdına dikkat ediyorum. Fenâlık derece-i kasrâya varmıştır, hayâtımın intihâ-pezîr olmakta bulunduğunu hissediyorum. Üç ay zarfında siz kesb-i ifâkat etmiş olacaksınız, ben ise ölmüş bulunacağım, dedi.

Hasta bu kadar soğukkanlılıktan dû-çâr-ı veleh oldu;ebkem kalmış idi...

Hakikâten dediği gibi hiçbir vakit vezâif-i tabiyesini icrâdan geri kalmayan Trossu, son dakikalarında bile hastalarından ayrılmadığı hâlde bir iki ay sonra terk-i hâyat etti.

Sağ iken, mevtin muvâcehesinde ittihâzı lâzım gelen gayret-i insâniyet-kârânenin benî-nev'ine karşı hizmet-i fedâkâr-ânenin bir misâl-i müşahhası idi.

(H.B., Ölüm Karşısında Gayret, Mecmûa-ı Lisân, nu.15, s.114-115)

3.6.1.17. Genç Bir Tâcirin Sergüzeşti-Şefkat-i Ferzindâne Sa'y ve Sebât

Mösyö Berard, Lion şehrinin en zengin ve en ziyâde-i şâyân hürmet tüccârından idi. Herkesce müsellemlen olan latif ve mürveti yalnız itâyadan ibâret olmayıp amele ile çıraklarına ve hademesine, nesâyic-i gayretkârânesine bezl etmeği dahi son derece sever idi ki nâmûslu bir amele olan pederi daha genç yaşında vefât etmiş idi. Mösyö Berard bu yetîmin erbâb-ı iffet ve ikâmetten olabilmesi için her türlü himmet ve muâvenetten geri durmamayı kendi kendine tasmîm etmiş idi. Genç Frederic'in yortu günlerini kısmen para oynamakla geçirdiğini, çocuğun bu husûsta ise kâr ettiğini müşâhede eylemesi üzerine ta'tîl günlerinden bir gün onu refâkatine alarak kıra götürdü. Yolda:

- Frederic, sana bir hikâye nakl etmek arzûsundayım, dedi.

(Frederic)–Hikâye mi ! Oh mösyö bahtiyâr olurum, ben hikâyeleri pek severim.

(Mösyö Berard) – Lakin biraz uzun olacaktır; zirâ nakl etmek istediğim hikâye, kendi sergüzeştimidir.

(Mösyö Berard) – Senin çağında iken ben de senin gibi giyinmiş idim; çünkü vâlidem seninkinden zengin olmadıktan başka pederim de pederin gibi genç yaşta vefât etmiş fakir bir duvarcı idi.

Frederic bu sözleri işitir işitmez engüşt bir dihân-ı hayret bir hâlde kaldı. Mösyö Berard pederi âdi bir amele olsun! Kuvve-i sâmiyasına emniyet etmek istemiyordu. Mösyö Berard yine söze başlayarak :

- Frederic ,bu taaccübünü müceb oluyor; lakin hakikat-i mahzadır. Sözümde bir yanlışlık var ise o da, senden ziyâde-i şâyân merhâmet olduğumu söylemediğimdir.

Sen sıhhati yerinde bir vâlide ile bir hemşireye mâliksin ki her ikisi de senin için çalışıyorlar; sen de bi-l-mukâbele onlar için sa'y ve gayret etmekte; büyük bir saadettir. Ben bil-akis daha dokuz yaşında iken vâlideceğimin fevk-âl-âde hasta ve git gide zayıf düşmekte olduğunu bir hüzn-i hakîki bî-nîhâye ile müşâhede etmekte idim. Ben yegâne evlâdı olduğum gibi vâlidem de benim yegâne istinâdgâhım idi.

Onbir yaşına vusûlümde zavallı vâlidemin sıhhati bir dereceye vardı ki bizi besleyen gündeliklerine devâm etmek büsbütün gayr-ı kâbil idi. İşte o zaman beni dilenmeğe göndereceğine fakîr-âne inâs-ı beytiyemizin birkaç parçasını satmayı münâsip gördü. Hâsıl olan paradan bana iğne, iplik, kurdela gibi ticârete müteallik bazı ufak tefek şeylerle müzeyyen bir satıcı tâbelası iştirâ etip levhayı boynuma ta'lik ettikten sonra bana hiçbir vakitte unutamayacağım sûrette hazîn-âne bakarak dedi ki :

- Andre, artık işleyemiyor; şüphesiz daha çok zaman hayatta kalmayacağım: Her ikimizin nafakamızı tedâriğe muktedir olamazsan, o vakit seni göremeyeceğim cihetle esefen bir an evvel müceb-i telefim olacaktır. Bi'l-akis insâflı davranır da vaktini senedâşlarınla sokakta oynamakla geçirmezsen, ihtimâl ki eşyânı kolaylıkla satabilirsin; bundan husûle gelecek cüz'î-i kâr bizi beslemeğe kifâyet eder !

Her şeyin fiâtını anlattı. Yüzümü yıkadı, saçlarımı ihtimâmla taradı; eski elbiselerimi mümkün mertebe ta'mîr etti. Gayretime müceb olsun diye beni kucakladı. Cenâb-ı hakka beni vikâye etmeği istirhâmen kısacık bir duâ etti; levham boynumda olduğu hâlde çıkıp gitti.

(Ma'bâdı var)

(H.B., Genç Bir Tâcirin Sergüzeşti, Mecmûa-ı Lisân, nu.15, s.116-117-118)

3.6.1.18. Denizde Fırtına

Sâf ve berrak olan semâda, kumral baharlara müşâbih bakır renginde birkaç küçük bulutlardan başka bir şey, görülmüyor idi ki onlar da kuşların sür'at-i tayarândan ziyâde bir sür'at ile gökyüzünden geçip gidiyorlardı. Fakat deniz yekdiğerinden geniş, derin vâdilerle ayrılmış zincirleme, tepelere benzeyen beş altı mürtefi' mümted dalgalarla yarılmış, bu mâi tepelerin her biri ikişer üçer tabakaya ayrılmış idi. Zirvelerinden rüzgârın kopardığı perçem keş üstünde elvân kavs-i kuzah teressüm ediyordu. Yine o zirvelerden rüzgâr, mevsim-i sayf büyük yollarda husûle gelen toza benzer, birer gubâr-ı sefid gerd-bâdı koparıyor; uzaklara, o bevâdî-i mâyi'eye saçıyordu. Bütün bunlar da en ziyâde dâi-i havf ve endişe olan şey ise, bâd-ı sarsarin şiddetiyle kâidelerinden öne doğru itilerek azim-ül-heykel birer kubbe-i mâiyye hey'et-i mâilânesini alan, sonra inleyerek, köpük saçarak yine kendileri üzerine yuvarlanan bu mühîb-i müveccehlerin bazısı, tesâdüfen enkâz-ı mâyi'eleri altında bulunacak, en büyük gemiyi iltikâm-ı iktidârını hâiz olmaları idi.

Gemimizin hâli, mevki-i müşekkel ve mahvfımızı teşdîd husûsunda denizin hal-i gazab iştimâliyle tesâbık eyliyordu :

Gırandı direğimizi evvelki gece sâika kırmış olduğu gibi o sabah mâçine direğini yegâne yelkenimizle berâber rüzgâr alıp götürmüş idi. Kullanılması nâ-kâbil bir hâle gelmiş olan gemi urıc-ı şedîdin, emvâc-ı tehevür ve tehdîdin bir bâzîçesi hükmünde kalarak iki yanına sallanıyordu; ben gerideki kasarada kış direğinin çarmıhlarına sarılmış olduğum hâlde şu manzara-i dehâ-şâne ile ülfet etmeğe cebr-i nefes eyliyordum. Bu seyyâr dağlardan biri yanımıza yaklaştı mı zirvesinin galebiye yelkenleri hizâsına, başımdan elli kadem irtifaya vardığını görüyordum. Bu koca su kitlesinin kâidesi sefine altından geçer, gemiyi yarıya, direklerin kâidesini ıslatan, denize dalıyordu; bir sûrette ki batmasına ramak kalıyordu. Gemi dalganın tepesine gelir gelmez tekrar mukâbil bulunan sath-ı mâileye doğru yine o dehşetle, yine o tehlike ile meyl ediyor. Birden o dalga seyh-i huruşân gibi geminin altından sıyrılıyor, köpükten koca bir çarşaf gibi yayılıyordu Sabahtan ba'de z-zuhr saat üçe kadar işte bu hâlde hayat ile memât arasında kaldık.

O esnâlarda bir muhibbinden nâil olmak, ya bir dostuna medâr-ı teselli sözler bulmak müstahîl hükmünde idi, rüzgâr o derece şiddetli idi ki kafa patlatcak derecede bağırarak kulağa söylenen sözler bile duyulmazdı. O şiddetin te'sîriyle savt dağılıyor; iplerin, sirenlerin keskin ısıklıklarından emvâcın (sebâin haykırışmalarına müşâbe) kuru, kısık şamâtasından başka bir şey işitilemiyordu.

(H.B., Denizde Fırtına, Mecmûa-ı Lisân, nu.16, s.122-123)

3.6.1.19. Bir Edib'in Vefâtı

Fransızca'dan :

(Bernarden Dusen Pier) âsârında hilkatın tabîatın ahengini alâ eden müenniflerin biridir.

Bahçesine son def'a olarak getirildiği gün, baştan başa dil-firîb güllerle donanmış "Benegal"ın bir gül ağacını müşâhede etti; lakin rüzgâr ezhârın bir kısmını sarartmış, bir kısmını da hâk-ı helâka atmış idi.

"Bernarden" bir levha-i tezâd teşkîl eden o çiçekleri müttehîr-âne temâşa ve bir sâika-i tahazzûnle içini çektikten sonra onları zevcesine göstererek dedi ki :

" – Yarın şu sararmış yapraklar, artık orada mevcûd bulunmayacaklar."

Zevcesi, zevcinin kendisini sükûta muntazır olan solgun yapraklara tesbîh eylediğini anlayarak işin tahassürünü zabta muktedir olamadı. Bernarden kemâl-i sükûnet ile sözünde devâm ederek dedi ki :

" – Ne için kendini böyle bî-hûde ekdâre kaptırıyorsun?.. Emin ol ki seni seven rûhum dâim ve bâkîdir. Bir cevher-i basîttten ibâret olan rûh, yaprak gibi dökülen cismin helâkıyla mahv olmaz, o gayr-ı kâbil-i fenâdır."

"Ömrümüzün muhtelif devirlerine hasr-ı fikr edecek olursan görürsün ki hiç ölmek için biz de gayr-ı mahsûs bir şey vardır; o da rûhtur!"

"Ben de dadımın kolları arasında küçük çocuk değil miydim?.. Sonraları teheccî-i kelimâta, ebeveynimin nevâzişlerine, mukâbele ile terakkiyatımı inbâta çalışmadım mı ? Genç iken dünyayı gezdim: O kadar serbest , o derece ikbâlperest iken yine mes'ûd değildim... Daha sonra zihnim tenevvür etmekle cenâb-ı hakkın halk ve tekvîn buyurduğu kuvânın tabîyyeye ittibâ' ettim; işte şimdi de rûhum

kuyûdât-ı cismâniyyeden âzâde ve cenâb-ı yezdâna vâsıl olmak üzere tahrîk per ü bâl etmeğe âmâdedir!”

“Görüyorsun ki bir zamanın nihâyeti, diğeri bir zamanın mebdî’ yidir. Nasıl ki şitânın müntehâsı baharın ibtidâsına dâll; nasıl ki intilâk-ı şafak yeni bir fecrin infilâkına berâat-ı istihlâl ise memât da hayât-ı ebediyyenin zaman-ı hulûlüne delâlet eder.”

Vefât etmezden birkaç saat evvel büyük bir nahafetten kurtularak akrabasını yatağının etrâfında gördüğü zaman elini onlara doğru uzatarak rakîk ve rekîk olan sadâsıyla hemen diyebildi ki :

“ – Bu iftirâkımız yalnız birkaç gün devâm edebilecektir; öyle kederlenip de onu bana daha ziyâde müellem etmeyiniz. Ben hissediyorum ki bu dâr-ı fenâyı terk ediyorum, hayâtı değil!..”

Gâyet latîf bir itmiân-ı tam ile şunları da ilâve etti:

“Bir gün gelir tekrar birleşiriz.”

Biraz sonra artık bu dünyaca mevcûd değil idi.

Ölmek hayât-ı hakîki âleminde tevellüd etmektir.

(H.B., Bir Edibin Vefâtı, Mecmûa-ı Lisân, nu.16, s.123)

3.6.1.20. Genç Bir Tâcirin Sergüzeşti - Şefkat-i Ferzend-âne

Sa’y ve Sebât

- Geçen nüshadan mâ’bad-

İlk sâat esnâsında hiçbir şey satamadığımdan pek mükedder idim. Hem-sinem olan birkaç çocuk levha-i ticâretimi bir köşeye koyarak onlarla bir parti billes oynamaklığım teklîf ve teşvîkinde bulundularsa da ben kulak asmadım:

- Hayır, hayır. Vâlidem beni oyundan men etmiştir. Ben tâcirim oynamaya vaktim yoktur, dedim.

Bu sözlerimi henüz ikmâl ederken geçmekte olan bir madam işiterek bana teveccüh etti ve :

- Ne satıyorsun, bakalım küçük adam? dedi.

- İplik, iğne, makas, yüsük satıyorum madam! diye meftûniyetle haykırarak sergimi takdîm eyledim. Madam tevakkuf etti; beni nazar-ı tedkîkten geçirerek bir franklık ufak tefek eşya satın aldı.

Bu ilk muvaffakiyyet bana saâdetâver gibi idi; bahşettiği itminân sâyesinde eşyamı daha serbestce takdîm ediyordum. Bir şeyi yok pahâsına almak isteyenlere de şâtır-âne:

- Ricâ ederim, madam küçük tâcire nafakasını tedârik edebilecek kadar bir kâr olsun bırakınız, derdim. Hüznümle berâber mütebessüm bulunmağa da cebr-i nefis ederdim; çünkü vâlidem beni mahzûn durmaktan, ağlamaktan şedîden men' eylemiş idi.

Sözün kısası vâlidemin ta'limâtını harfiyen ta'kîb ettim. Bütün eşyamı akşam olmadan satmak mazhariyetine nâil olmuşum. Fazla olarak şuradan buradan birkaç dilim ekmek verdilerdi. Bütün gün işte bunlarla tagaddî ettim. Muzafferân-ı avdet eyliyordum.

Vâlidem beni hem gülerek hem ağlayarak kucakladı. O bana beş franklık eşya iştirâ etmiş iken ben şimdi yedi frank îade ediyordum. O derece gurur getirmiştik ki kendimi bir yerde tutamıyordum. Vâlideme :

- Sevgili vâlide, isterseniz bu akşamdan yeni emtia-i iştirâ ederiz; bu sûretle yarın daha erken gider, eşyamı daha erken satarım. Avdetimde işiniz varsa görürüm, size muâvenet ederim. Görürsünüz ki ne kadar bahtiyâr olacağız, dedim.

Bu tasavvurumu tasvîb etti, günün bakiyesini çarşıda eşya satın almakla geçirdik. Kolaylıkla ve daha pahalı satılan şeylere dikkat etmiş idim, onlardan birçoğunu intihâb eyledik. Sâde beş frankın yerine yedisini de sarf ettik. Vâlidem dedi ki:

- Benim için evde daha ekmek vardır. Yarın bu yedi franklık eşyayı satar da bana on frank getirir isen mâşetimizi te'mîn etmiş, sermâyemizi kazanmış olacağız.

- Evet, evet anneciğim, hepsini satarım, görürsünüz diyordum.

Oyunun Câzibesi

Gerek ticârete olan meylân-ı tabîm sâyesinde lâyıkiyle icrâ-ı san'at eylediğimden, gerek tâli'n bana olan yardımından o akşam yine eşyamı bi-t-tamâm

satmış ve tâbelem boş olduğu hâlde avdet etmeğe muvaffak olmuş idim. Hâsılatımızı saydığımızda, vâlidem tarafından arzû olunan on franktan mâ-adâ beş (sû) fazla var idi. Binâ-en-aleyh vâlidem :

- Sen iyi bir çocuksun Andre oyun oynamakla bir dakika bile fevt etmediğini görüyorum. Sana mükâfât etmek isterim: Bu paralar senin olsun, istediğini satın alabilirsin dedi. Ma'-ül-memnûniye onları kabûl ederim; size şeker ve portakal getirmeğe gidiyorum. Her akşam ısıtmanız var; bugün kendisine iğne sattığım bir madamın : “Portakal şerbeti serinlik verir, ısıtmayı def’ eder.” dediğini işittim.

- Mâb’adı var –

(H.B., Genç Bir Tacirin Sergüzeşti, Mecmûa-ı Lisân, nu.16, s.124-125)

3.6.1.21. İki Fıkra-ı Ahlâkiye

Fransızca’dan

- Şâyân-ı : Tahattür Bir Hüküm-

1670 senesinde Anvers şehrinde “Murenus” matbaasında tab’ edilmiş ve “J.B.Yenu Durle An” tarafından te’lîf olunmuş olan “Pekin’e Bir Seyâhat” nâm-ı kitapta fıkra-ı âtiye görülmektedir:

Çin ma’mûlât-ı sanâiyye müfettişlerinden biri uzunca bir seyâhat yapmak mecbûriyetinde bulunması üzerine isti’dâd-ı kutrîleri oldukça parlak görünen ve büyüğü dokuz yaşında olan iki oğlunu bir mürebbiyenin yed-i mahâret ve terbiyesine terk eyledi. Peder azîmet eder etmez mürebbiye kendisine emniyetle verilen iktidârı suistimâl ederek veli na’metinin evine bir belâ-ı mübrem kesildi. Harekât-ı mel’anet-kârâne meydana çıkarmağa muktedir ve efendilerinin menâfi’n-i ez-dil ve cân-ı vikâye etmeğe hâzır bulunan hâdemeleri bir an evvel teb’îd ettirdi. ff’l-vâki’ müfettişe şu hâl-i esef-engîzi ihbâr eylemişlerse de fitraten mecbûl bulunduğu hüsn-i niyeti hasbiyle bu yolda hâin-âne harekete bir türlü ihtimâl veremedi. Hiç olmazsa o fenâ, o çirkin mürebbi çocukların, velev cüz’î olsun, fezâil-i iktisâb, bir terk-i isbât etmelerine hizmet edebilmiş olsaydı!.. Ne gezer ! Kendisini zerre kadar bir fazîlete mâlik olmadığı cihetle çocuklar da ahlâksız, ahmak, çapkın, câhil, kaba, külhan beyleri hâline getirdi.

Beş senelik seyâhatten sonra avdet eden müfettiş nihâyet hakîkate vâkîf oldu, ama iş işten geçmiş idi; bununla berâber agûş-ı harâretinde canlandırmış olduğu o hayyeyi başka türlü cezâyâ tenezzül edemeyerek ondan def' etti. Bunun üzerine bir iki cân-ver kendisine va'd olunan ücretin te'diye edilmemiş olduğundan bahisle Çin mahkemelerinden birisinde mâmaileyhin aleyhine ikâme-i da'vâ etmek teemmüslülüğünde bulundu.

Müfettiş huzûr-ı hâkimde cevâben:

- Ben bu ücreti te'diye ederdim, hem bana evlâdlarımı bi-l-tabî ümîd etmiş olduğum bu derece-i kemâl ve irfânda teslîm etmiş olmalı idi. (Evlâdlarını hâkime doğru sevk ederek) işte imtihân ediniz, hüküm veriniz.. istirhâmında bulundu.

Fi'l-hakîka hâkim çocuklara irâd-ı es'ele ile aldığı ucûbe-i humekâ-pesend-âne üzerine hiçbir vakitte unutulmamağa şâyân olan hükm-i âtiyi i'tâ eyledi :

“Bu mürebbîyi, talebesinin katil-i ma'neviyesi olduğundan dolayı, i'dâm şu babayı da – insan hatâdan sâlim kalamayacağı cihetle fenâ bir intibâhda bulunduğu için değil – böyle müfsid bir adım tûl-ı müddet evinde tutacak kadar za'f-ı kalp gösterdiği için üç okka altın tevzî cezâ-i nakdi i'tâsına mahkûm ediyorum.”

Ne güzel hâtıra !

- Şefkat-i Ferzend-âneye Şanlı Bir Misâl-

Bundan otuz beş sene evvel neşr olunan Japonya evrâk-ı havâdisinde münderic fikra-ı âtiye şefkat-i ferzend-âneye fevk-âl-âdeye bir misâl-i muhayyerdir :

Bir dul kadının üç oğlu olup ancak bunların sa'y ve gayreti sâyesinde yaşıyordu. Ma-mâ-fih bütün bu mesâi en lüzumlu şeyleri bile tedâriğe kifâyet edemiyordu. Vâlidelerinin pence-i ihtiyâçta çektiği ıztırâb-ı müdhişle lezzet-i hayâtları zehr-i alûd olan zavallı gençler günün birinde gâyet garîb bir teşebbüste bulundular. Birkaç gün evvel birtakım eşyâ-ı mesrûka sarkanı bulup pence-i adâlete teslîm edecek olana mühim bir meblağ verileceği resmen neşr ve i'lân edilmiş idi. Üç birâder bînlerinde, kendilerinden birisinin hırsız yerine geçerek diğer ikisinin onu mahkemeye teslîm eylesine karâr verirler. İçlerinden hırsız kim olacağını ta'yîn etmek üzere kur'aya mürâcaat ederler, nihâyet hüküm en küçükleri üzerinde kalır; kendisini bir cânî gibi bağlarlar, huzûr-ı hâkime getirirler.

İstintâkta serakatı i'tirâf eder, mahbese ikna olunur, tutup getirenler de meblağ-ı mev'ûdi ahz ve kabz ederler.

Lakin bunun üzerine kardeşlerinin dû-çâr olduğu musîbet bâd-ı rehâvet ve rikkatleri oldu, ve sâit-i müteaddideye mürâcaat ederek hapishâneye duhûle muvaffak oldular; onlar kimseler görmüyor zannıyla kardeşlerini kucaklayarak teessürlerinden hüngür hüngür ağlamağa başladılar. Bu vak'ayı tesâdüfen gören hâkim dû-çâr-ı veleh olarak adamlarından birini çağırır, bu delikanlıları ta'kîb ile hüviyetlerini tahkîk etmeğe ve şu ağrab vak'ayı tenvîre hizmet edecek bir ser-rişte elde etmeyince avdet eylememeğe me'mûr eder.

Me'mûr avdetinde merkurularının bir hâneye girdiklerini, orada bulunan vâlidelerine mes'eleyi anlatmalı üzerine vâlide can-hıraş bir sûrette haykırarak oğlunun şahsını böyle bir tehlikeye koymakla hayâtını te'mîn etmeğe açlıktan telef olmayı müreccah tuttuğunu bir enin-i dil-sûz ile i'lân ederek parayı bi-l-iddiâ oğlunu kurtarmalarını kemâl-i şiddetle emin etmiş olduğunu beyân ve ifâde eyledi.

Böyle bir hârîka-ı fedâ-kâriye ancak i'timâd edebilen hâkim müttehemi yeniden huzûruna çıkartır, isticvâb eylerse de o yine fi'l-i şirkati irtikâb etmiş olduğunu iddiâda ısrar eder. Hâkim kendisini ecbâr hatta tehdîd yolunu isti'mâl ederse de beriki bir türlü sözünü geri almayınca şu büyüklüğe karşı kemâl-i meftûniyetle boynuna sarılır:

- Ey fazîlet-i mücesseme ! Ulüvv-i cenâbına hayranım der.

Vâkıa Japonya impartorunun sem'ine vâsıl olduğu anda üç birâderi de lûtf müşgark eylediği gibi muahtaren en küçüğün daha çok olmak üzere her üçüne de ayrı ayrı maâş tahsîs etmiştir.

(H.Bedrettin, İki Fıkra-yı Ahlâkiye, Mecmûa-ı Lisân, nu.17, s.130-131)

3.6.1.22. Altın Meyveli Ağaç

Eduard (nâmında bir çocuk) halkı aldatmakla mütelezziz olurdu. Bir gün odasında oturup mektup yazmakla meşgûl idi ki bu mektuba yanibaşında bulunan masanın üzerindeki altı tane parlak altını leff edecekti.

(Bu esnâda) Emilie (nâmındaki) küçük kız kardeşi odaya girdi; masanın üzerinde parıl parıl parlayan altınları görünce bunların neden hâsıl olduğunu birâderine sordu.

Eduard cevâben dedi ki :

Bu altınlar altın ağacı ta'bîr olunan bir nev-i ağaçtan hâsıl olur. Bunları fasulye gibi toprağa ekerler; bunların her biri altınlarla muhât birer fidan husûle getirir.

Bu sözleri müteâkib Emilie'nin altınları alıp oradan sıvıştığının farkında bile olmaksızın, kemâl-i keremi ile mektubun muharririne devâm etti.

Kızcağız birâderinin söylediği şeylere inanarak cesûr-âne bir tavır ile bahçeye koşup altınları henüz kazılmış olan toprağa gömdü. Sonra mağrûr-âne bir hareketle birâderinin nezdine avdetle dedi ki :

- Sevgili kardeşim ! Yakında birçok altınların olacaktır. Çünkü ben onların altısını da ekdim.

Çocuk altınları hakîkaten yerinden nâ-bedîd olduğunu görünce müttehîr oldu. Küçük kız kardeşinin elini tuttu ve önüne düşüp altınların ekilmiş olduğu yeri göstermesini ricâ etti ise de onları bulmak mümkün olmadı. Bunu ister kızın ekdiği yeri unutmuş olmasına, ister henüz bahçede çalışmakta olan işçilerin aşırması olmasına hamlediniz.

Pederleri bu işten haberdâr olunca Eduard'a dedi ki :

- İşte bu mücâzât senin irtikâb ettiğin şu yalanın nefîcesidir. Kız kardeşin sana i'timâd ettiği için değil bil-akis sen mütelezziz olmak emeliyle onu aldattığından dolayı şâyân-ı takbîhsin ! Altınlarının zıyâ'ı sana, bir ders-i ibret olsun.

(A.Aznavur, Altın Meyveli Ağaç, Mecmûa-ı Lisan, nu.17, s.131-132)

3.6.1.23. Genç Bir Tâcirin Sergüzeşti

Şefkat-i Ferzend-âne

Sa'y ve Sebât

- Geçen Nüşhadan mâ'bad-

Derdimiz, vâlidem cevâp vermeğe meydan bulmaksızın sokağa fırladım, getirdiğim şerbeti lezîz buldu. Ertesi gün de - şüphesiz beni memnûn etmek için – fevk-al-âde rahat uyuduğunu te'minât-ı adîde ile beyân etti.

İlk hafta esnâsında şu küçücük ticâretim pek yolunda idi. Gittikçe bey ü şirâ husûsunda daha ziyâde mahâret kesb ediyordum. Eşyama bir dilenci gibi mezellet göstererek, yâhûd şarlatan gibi gevezelik ederek takdîm eylemeyip nâzik ve mültefet bulunmağa gayret ediyordum. Emtia hakkında söylenen şeylere gâyet dikkat ve rağbete mahzar olmayan şeyleri tekrâr-ı iştirâdan mücânebet eyliyordum. Ahz ü i'tâyı erkence bitirdiğim zaman birçok yolcuların indiği bir otele gider. Nâzik-âne bir tavır ile hid-mı takdîm eder idim.

Verilen o emri o kadar dikkatle, sür'atle icrâ ederdim ki az bir zaman zarfında yolcuların hüsn-i nazarını celb etmeğe başladım!

Ücret husûsunda ise musir olmayıp dâimâ memnûn-âne etvâra ve hüsn-i niyete mâlik bulunduğumdan beri sever ve sâirlerine tercih ederlerdi. Bu sûretle de servetimizi tevsî'e gayret ediyordum.

İşte kâfe-i husûsâtımız bâd-ı emr de pek yolunda cereyân etmekte idi. Bundan dolayı pek ziyâde memnûn bulunuyordum. Hele havaların müsâadesini, o bulutsuz, sâf, berrâk günleri gördükçe, o hevâ-ı ceyyidi teneffüs ettikçe çehrem bârikapaş-ı sürûr oluyordu.

Hayfâ ki ömr-i beşerde saâdet dâima olamaz; biraz sonra ben de san'atımın acılarını anlamağa başladım.

Kış geldi, yağmurlar başladı; hem öyle bir sûrette ki ba'zan tufânı andıracak dereceye varıyor, bazı kere de sicim gibi yağın yağmur tâ iliğime kadar te'sîr ediyordu.

Yollarda kimseler yok!.. Kapıları çaldığım zaman ise hizmetkârlar ta'cîz edildiklerinden nâ-hoşnûd olarak beni kovarlar idi.

Eşya rutûbetin te'sîriyle bozuluyordu; açık havalarda o kadar süslü olan sergim müşterilerin nefretini câlib acınacak bir hâl-i kesb etmiş idi.

İşte o vakitler ticâretime durgunluk geldiğinden me'yûssiyet-i tamme içinde kalmış olduğum hâlde iş bulmak üzere otelin civârına gider gezinirdim. Lakin oranın kıdemâsından sayılan emânetçiler huzûrumun kendi mazeretlerini bâdî olduğunu görerek tahkîr bazen da aradan teb'îd için “döveceğiz” diye tehdîd ederlerdi.

Bu hâlin bu yolda devâmı tekdîrinde sevgili azîz vâlideceğimin hastahaneye gitmeğe mecbûr olacağını kemâl-i hüznle düşünüyordu. Zavâllı vâlideceğim !

Bilâ-fâsıla öksürüyordu; iştihâsı kesilmiş idi. Mahûf, gizli bir ısıtmanın tamamıyla taht-ı te'sîrinde olarak sıhhati ân-be ân fenâlaşmakta idi.

Bir gün yağmur şiddetli olduğu cihetle bir kilise kapısının saçağı altına çekilmiş, bu hüzn-âver mütâlaâta dalmış iken yolun karşı cihetinde büyük bir lokantanın terasası üzerinde top oynayan on dört, on beş yaşlarında birkaç çocuk gördüm.

Bunların arasında çok mahîr görünmediği hâlde dâima kazanmakta olan bir çocuk var idi. Bir yarım saatte sonra diğerlerinde ayrılıp gitti; önümden geçerek parasını sayıyorken :

- Elli "50" kâr. Ağalar bugün zârarım var, dediğini işittim.

Derhâl oyunculara karışıp ben de kazanayım fikri zihnime tebâdür etti. Çünkü kazanacağıma şüphe bile etmiyordum bir de diyordum ki :

"- Adam sen de. Yalnız, birkaç 50 gözden çıkarırım sanâyi edersem çekilirim; kazanırsam ne alâ! Birkaç günden beri dû-çâr olduğum kesâdın zararını çıkarmış olurum.

Bundan ziyâde mülâhazada bulunmaya lüzûm görmedim. Vâlidemin beni oyundan men' etmiş olduğunu nazar-ı mütâlaaya almayarak ilerledim: Oyuna başlamak için sekiz sû tehlikeye koydum; kazandım. Mevzû'mu ta'zîf ettim; yine devâm etmekte idim; bu hâl pek çok sürdü her defasında zarar ediyordum.

Fevk-al-âde bir helecân bî-şekîb-âne her tarafını istîlâ etmişti. Nihâyet iyi bir kazanç beni bütün şu ziyânımdan kurtaracağını ümîd eyleyerek her parti nihâyetinde yeni bir parti kazandımsa da sonra gâib etmekliğim üzerine ziyânımı tazmîn edebilmek için oyuna teklîf etmekte ısrâr eyliyordum. Ancak cebim boş kaldığı vakit oyundan ferâgat ettim. Hasmıma daha iki frank borcum var idi. Artık para dokunmuş olduğundan bahisle dest-gâhımdan intihâb edeceği bir bıçağı dinime mukâbil teklîf eyledim, kabûl etti. Eşyamı vaz' etmiş olduğum koridorun dipteki köşesine koştum. Fakat ne kabdandan ne de eşyadan bir eser göremeyince şuna buna eşyamın ne olduğunu suâle başladım da hiçkimseden matlûbe-i muvâfık cevâp alamadığım cihetle herkesten şüphelenmeğe başladım.

Bu hâlin ise büyük bir münâzaaya sebebiyet vermesi çok gecikmedi. Kendisine borçlu olduğum çocuk bana bed-i muâmele ederek batakcı diye hitâba, itâba, başlayınca gürültüyü duyan lokantacı muâmeli-i vak'amızdan dolayı polise teslim etti. Bizi büyük bir hakaretle kapı dışarı attı.

Yağmur devâm ediyordu eve avdete cesâret eyleyemedim. Bir ma'bed kapısına sokuldum; bir köşeye çekilip ağlamaya koyuldum. Kendimi şu hareketimden dolayı ne kadar sezâ-ı tekrîr buluyor... İtâatsizliğim için nefsimi ne kadar ithâm ve tahkir eyliyor idim !..

- mâ'badı var -

(H.B., Genç Bir Tâcirin Sergüzeşti, Mecmûa-ı Lisân, nu.17, s.133-134-135)

3.6.1.24. Kahraman Kılaguzlar

Aleksander Duma'dan :

(1820) senesinde İngiliz mîralâyı (Anderson) ile doktor (Hamel), [Hamel, Rusya imparatoru tarafından kürre-i arzın en mürtefi' dağları üzerinde alâim-i cevviyyeye müteallik tecrübeler icrâsına me'mûr edilmişti] (Şamani)ye vâsıl oldular. Oraya varır varmaz hemen (Mon Belan) çıkmak isteyerek bu sefer için icâb eden levâzımın tedâriğine koyuldular. Şimdiye kadar o tepeye dokuz def'a çıkıldığı hâlde hiçbir kazâ vuku'ya gelmemiştir.

Çıkılmak için ta'yîn olunan gün, on nefer kılaguz hâzır bulundu: Kılaguz başı olmak nöbeti bana gelmişti. Bunun üzerine küçük kafilenin kumandasını ele aldım; kumandama tâbi' olanlar şunlar idi: Julyen dö ve Asev, David Fulike, iki piyer bilâderler ve Matyö Balmat, Piyer Kariye, August Ter, David Kute, Jozef Fulike, Jak Kule, ve Piyer Favre; iki seyyâh da dâhil olduğu hâlde tâm on üç kişi idi.

Sabâh saat sekize doğru yola çıktık, hava güzel idi: İkindiye doğru saat 3'te alafranga kâfilemiz; (Gran-Mule) ye vâsıl oldu (Mo Belân) tepesine çıkmak için ne oralarda geceleyebilecek bir mahal tevkîf, ne de zâten varabilecek kadar vakit yoktu; bi-t-tab' (Gran-Mule) de kalmaya karar verdik. Bir yaylaya indik ki orada Mösyö (Susor) un inşâ ettirmiş olduğu kulübenin enkâzına rast gelmiştik. Öğle yemeğini hazırlamaya başladık. Seyyâhın yirmi dört saat kadar yukarıya çıktıkça yalnız istihâlarını değil, belki taam kâbiliyetlerini de gâib edeceklerinden levâzım eyliye

olmak üzere yalnız bir türlü yemek yapımlarını tenbîh etmiştik. Öğle yemeğinden sonra, makdemini seyyâhların bu tepeye nâsıl çıktıklarından ve bu yoldaki muvaffakiyyetlerinden bahs edildi. Bunların muvaffakiyyetleri ümîd ve neş'emizi arttırıyordu. Vaktimizi böyle seyâhat hikâyeleriyle duymadan geçiriyorduk. Şimdi hulâsa korkusuz, vesvesesiz, sıkıntısız akşamı bulduk: Seyyâhlar birbirlerine sıkıştılar ve yorganlarını zamanın üzerine yaydılar, çuhadan çadırlar kurdular ve herkes gecesini hoşca geçirdi. Ertesi günü en evvel ben uyandım, hemen kalktım, konağımızdan birkaç adım ileri gittim. Havaya bir baktım, o gün seyâhat edilmeyeceğini hemen anladım; başımı sallayarak geri döndüm.

Du ve Assev beni görünce dedi ki:

- (Kute) ne var?

- Rüzgâr değişmiş ! Cenâbdan esiyor !

Fi'l-hakîka rüzgâr o taraftan geliyor ve kânî önünde tuz gibi savuruyordu, bu manzarayı görünce daha uzağa gitmemeğe cümleten karar verdik. Seyâhate devâm husûsunda ısrâr eden doktor (Hamel) in ibrâmâtı hilâfına olarak bu karar muhâfaza edildi. Şu kadar ki doktor (Hamel) in ertesi gün köye inmek hakkındaki teklîfi kabûl edildi. O gün hava pek mağmûm olarak geçti; kar yalnız (Mon Belan) in zirvesine yağıyordu, biraz sonra – güyâ bizi haberdâr etmek için çadırlarımızın kapılarına kadar gelen bir dost gibi – yavaş yavaş bulunduğumuz yere doğru inmeye başladı.

Akşam olunca aynı tedbîrlere icrâ olundu; vaktimizi de ilk geceki gibi geçirdik. Sabah oldu; fakat dünkünden daha dehşetli göründü; hepimiz toplandık, on dakika kadar süren mezâkeremiz netîcesinde tekrâr avdete karâr verdik. Bu karârı Doktor (Hamel) e bildirdiğimizde katiyen reddetmişti. Cümlemiz onun emrine tâbî' idik ve her hareketimizin mes'ûli o idi; zîrâ ucûrâtımızı o veriyordu. Bu hâlde aslâ ısrâr etmedik; yalnız levâzım taâmiyemizi getirmek için içimizden kimin, (Şamoni) ye gideceğini ta'yîn için kur'a çektik. (Jozef Foliki), (Jak Kute) ve (Piyer Favre) ye isâbet ettiğinden Şamoni'ye onlar gitti.

Sabahleyin saat sekizde Doktor Hamel, havanın bozukluğundan yorulduğu kadar bulunduğumuz yerde kalmaktan da bıkmıştı. Halâ seyâhate devâm etmek istiyordu; bu fikirde bulunan içimizden birisi olsaydı, mecnûn diye bir adım atmayacak sûrette ayaklarını bağlardık, lakin doktor yabancı olduğu için, dağın tahavvûlat-ı müdhişesini bilmiyordu. Tebdilât-ı hevâiyyenin ihtârâtına rağmen ancak

iki fersah daha ilerlemek mümkün olabileceğini doktora söylemeyi kararlaştırdık; Doktor Hamel Mîr-alây (Anderson) a doğru dönerek ayağını yere vurdu ve:

- Korkak herifler!.. diye mırıldandı. Artık tereddüde mahal kalmıştı; her birimiz sâkit-âne yol levâzımını hazırladı ve beş dakika sonra yola hazırlanıp hazırlanmadığını doktora sordum; başını sallayarak:

- Evet !

Dedi; çünkü bize hiddetliydi. Köye inmiş olan arkadaşlarımızı beklemeksizin yola koyulduk. Her ihtimâle karşı, yolumuzun ibtidâsı kazasız başladı; böylece küçük yaylaya vâsıl olduk, “Guter” tepesine çıktıktan sonra da büyük yaylaya doğru indik. Oraya vardığımızda, sol tarafımızda, lâ-okall altmış kadem arzında ve yüz yirmi kadem tûlunda bir yarık gördük; (Mon Belon) ciheti, sağımızda kalıyor ve büyük kadem irtifâ’nda bir satıh mâil gösteriyordu, ayaklarımızın altında da geceleyin yağmış on beş parmak kalınlığında kar bulunuyordu ki içinde dizlerimize kadar batıyorduk. Çıktıkça şiddeti artan rüzgârın yavaş yavaş şiddetle estiği yerlere yükseliyorduk. Yalnız bir hattı ta’kîb eden seyir ve hareketimiz şu yolda idi. August Ter en önde gidiyordu, sonra Kayra, daha sonra Piyer Balma yürüyordu, Julyen Dov Aso ile ben geliyorduk; takriben altı adım geriden de David Kote ile Dav Fulike geliyordu; onların ardından da sonrakiler yani Doktor Hamel ile Anderson yürüyor ve izlerimizden hâsıl olan yolların üzerinden rahatça geliyorlardı.

Bizim kurtulmak için ittihâz ettiğimiz tedbîr, gâlibâ mahvetmeğe sebep olacak. Zîrâ yalnız bir hattı ta’kîb edererek, bir yere dayanmayan yumuşak ve tâze kar üzerinde bir saban arabası gibi yürüyorduk. Sath-ı mâil, karı henüz müvâzenede tutacak hâlde bulunmadığından karlar sühûletle kayıp duruyorlardı.

Birden bire güyâ gizli bir silik boğuk gürültüsü gibi bir gürültü işittik; o esnâda yolun yüksek tarafından başlayarak ayaklarımızın on, on iki parmak derinliğinde araba tekerleği izi gibi çukurlaşan yerlere kadar karda bir başlık görünmeye başladı; önümden giden beş kişiden dördünün ayakları havalanarak arka üstü düştüklerini gördüm; bunlardan yalnız biri ayak üzeri kalkabilmişti; sonra kendi ayaklarımın da boşa gitmeye başladığını hissettim. Avâzım çıktığı kadar:

- Çığ ! Çığ ! Hepimiz bittik!..

diye haykırarak düştüm.

Bir külâh gibi yuvarlanan çığın, beni de bir sür'at-i fevk-al-âde ile sürüklemekte olduğunu anladım, bir dakika içinde dört yüz kademelik bir mesâfeyi kat' etmiş bulunuyordum. Nihâyet alt tarafımın toprak olmadığını ve sükûtumun umûden vuku' bulduğunu ve o sırada:

- Yarabbi bana merhamet et!.. dediğimi halâ hatırlarım. Düşer düşmez yarığın dibinde, karların üzerinde yine serildim. Hemen arkadaşlarımızdan bir diğèrinin de aşığıya devrildiğini gördüm.

Bu yuvarlanış beni bir müddet şaşkın, dalgın bir hâle sokmuştu; biraz sonra başımın ucunda bir ses işittim; kulak verdim: (David Kote) nin,

- Ah kardeşim. Bî-çâre kardeşim! Kardeşim telef oldu!

Diye nâle ve efgân ettiğini anladım; hemen :

- Hayır, hayır. İşte ben buradayım. David. Benimle biri daha var! (Matyö Balma) ya ne oldu, öldü mü ?

Bu sözünü işiten (Balma) :

- Hayır kahramanım, hayır! Sağım ! İşte çıkmak için sana yardıma geliyorum, dedi ve yarığın uzun aralığında kayıp yanına kadar geldi.

Ona dedim ki :

- Zâyiâtımız kaç kişi ?..

- Biri senin yanında olmak üzere üçtür!

- Kimler?..

- Piyer Karie, August Torupiyer Palma.

- Bunlara bir zarar geldi mi ?

- Çok şükür bir şey olmadı

- O hâlde benimle beraber düştüğünü gördüğüm arkadaşımız buradan uzakta olmamalıdır: Evvelâ onu çekip getirelim!..

Fi'l-hakîka, dönerken karın dışarısında her elin görüldüğünü müşâhede ettik: Bu el zavallı arkadaşımızın idi.

Karın altında bulunan başını çıkarmak için eli çektik henüz kendini gâib etmemişti; ancak söz söyleyemiyordu ve çehresi de güyâ boğulmuş gibi mavi idi; ma-mâ-fîh birkaç saniye içinde ayak üzere durabildi: Kardeşim, bize buzlar içinde merdiven kazmak için, bir küçük balta attı; onlara iyice yaklaştığımızda arkadaşlarımız bize bastonlarını uzatarak bizi kendilerine doğru çektiler.

Yarıktan çıkar çıkmaz, Doktor (Hamel) ile Mîr-alay (Anderson) ellerimizi tutarak dediler ki :

- Hâydi, cesâret! İşte ikisini kurtardık; öbürlerini de böylece kurtacağız.

Matyö Balma dedi ki :

- Öbürleri telef olmuştur; çünkü onların gâib olduklarını daha buradan görmüştüm.

Bizi yarığın ortasına kadar götürdü; onları kurtarmak için hiçbir ümîd kalmadığını gördük; zavallı arkadaşlarımızın üzerinde, iki yüz kadem irtifâ'nda bir kar kitlesi vardı. Bastonlarla araştırdığımız esnâda , her birimiz, başına gelen hâlleri hikâye ediyordu. İlk düştüğümüzde ayak üzere olarak yalnız (Matyö Bama) kalmıştı; zirâ bu genç, iri yarı ve harikûlâde bir kuvvete mâlik idi; şöyle ki; iki karın üzerine düştüğünü hissederek etmez bastonu eski kara dayayıp bileklerinin kuvvetiyle ayak üstü kalktığı sırada iki dakika içinde ayaklar altında yuvarlandığını gördüğü ve yarım fersahlık bir çığ, gök gürlemesine benzeyen gürültüsüyle birâderini ve arkadaşlarını sürükleyip getirmişti. Birdenbire yalnız kendisinin kurtulduğu zannında buldu; çünkü on kişi içinde yalnız kendisi ayak üstü durmuş bulunuyordu.

İlk ayağa kalkan, iki seyyâh oldular: (Palma) onlara :

- Ya öbürleri ne oldu ?

diye bağırdı.

O sırada (David Kote) ayak üstü doğruldu :

- Öbürlerin, yarık içinde yuvarlandıklarını gördüm, dedi.

Yâra doğru koşarken ayağı aniden kaymasından şaşkın bir hâlde bulunan (David Fulike) nin ayağına ilişti bunun üzerine bana dedi ki :

- İşte biri daha!.. O hâlde telefât beş kişi olacak ki bî-çâre kardeşim de bunların içinde olmalı!..

İşte bu sözünü işittiğim zamanda idi ki yarık dibinden cevâp vermiş ve :

- Kardeşim, işte buradayım! demiştim.

Bununla berâber tahribâtımızın netîcesizliğini iyice anlamıştık; fakat yine iki saatten beri aradığımız bî-çâre arkadaşlarımızı terk edip gitmeye de bir türlü râzı olamıyorduk. Vakit geçtikçe rüzgâr daha ziyâde soğuyordu; aramaya mahsûs olan bastonlarımız buz tutmuş, kunduramız da taş gibi katılaştı.

Balma, Şu mesâi'-i nev meydânemizin bir fâide vermediğini görünce Doktor (Hamel) dönüp dedi ki :

- Efendim, haydi bakalım, nâsıl biz korkak mı imiŐiz?.. Daha ileriye gitmek ister misiniz?.. Biz hâzırız!...

Bunun üzerine doktor, (Şamani) ye avdet için emir verdi; Mîr-alay (Anderson)a gelince, kollarını kavuŐturarak bir çocuk gibi ağladı ve dedi ki :

(Gran Remule) ye vâsıl olunca levâzım-ı akileyeyi getirmiş olan öbür kılaguza rast geldik; Doktor (Hamel) ile Mîr-alay (Anderson) iltihâf edecekleri evvelce

(Rüstem Fehmi, Kahraman Kılaguzlar, Mecmûa-ı Lisân, nu.18, s.138-139-140-141)

3.6.1.25. İlk Bahar

İŞte mevsim-i bahâr hulûl etti; haydi Şu yeşil çayırıklarda gezinelim. Tepeden cereyân eden ırmağın çağılıŐını işitiyor musunuz ? Hava sâkin ve sâf, çayırılık kâmilen yeŐildir. Badem ve nar ağacı kırmızı ve beyaz çiçeklerle müzeyyen; vadilerde yabâni gül-i zehrâlar bey'i inci çiçeği açmışlar. Çiftçi sürmeğe ve ekmeğe başlamış. İlkbaharın feyzli yağmuru ile güneşi arzın feyz ve bereketi kuvve-i inbâtiyye hâsıl etmek üzeredir.

Kırlangıçların avdeti en latîf günleri bize tebŐîr ediyor, parlak renkli zarîf kelebekler havada uçuŐuyorlar. Altûnî renkli arılar güneŐte vızıldıyorlar, ve çiçeklerin ke'sinden mâdde-i asel almaya gidiyorlar.

Hele Şu küçük tazıların çayırılıkta atlayıŐlarına bak: Hep hâb-ı Őitâdan bî-dâr, tabîatın her tarafı bir hayât-ı tâze ile mâl-â-mâldır.

Kuş kendi yuvasında öterek kendi yavrularına gagasıyla yem veriyor.

Dostlarım siz gençsiniz; tufûliyyet-i hayâtın baharıdır. Semerât-ı gayretinizi ileride iktitâf arzûsunda iseniz, işte bu zamandan zihninizi tenvîr ile kemâle erdirmek zamanıdır.

(Hüseyin Hüsnü, İlkbahar, Mecmûa-ı Lisân, nu.18, s.141-142)

3.6.1.26. Genç Bir Tâcirin Sergüzeşti

- Mâ'bad : Oyunun Câzibesesi –

(Frederic) – Mösyö affınıza mağrûren sözünüzü kesiyorum. Lakin diyorsunuz ki kendinizi müttehem buluyordunuz. Bana kalırsa tâliniz yâver değildir. Çünkü oynamaklığınız eğlenmek için değil, mahzâ vâlidenez nâmına birkaç para kazanmak için idi. Kâr edeceğinize ise ziyân eyleyişiniz tâliniz olmadığından idi. Tablenizin ziyâda nev-ummâ bir felâket idi. Lakin kabahat sizde değil çalan hırsızda idi. Bütün bunlar da sizin yegâne kabâhatiniz fakrınız değil miydi ? İnsan kendisini zarûretten kurtarmak için her bir şeye, teşebbüsü zarûri ve tabîi değil midir ?

(M.Berar) – Hayır oğlum ! İnsan felâketten kurtulmak için herhangi bir meşrû' veyâ nâ-meşrû' vâsıtaya tevesülü kadar sakîm bir fikir, akim bir hareket olamaz ! İstikâmet ile vazife-i zamânenin elcâ anına tâbi' olabilen şeylerden değildir. Demek oldu ki para oynamadığımdan pek ziyâde mücerreh idim. Velez ki bu keyfiyyet, vâlideme olan muhabbetimden, şefkatimden neş'at etmiş olsun !

Birinci kabahatim, vâlidemin nesâyic ve o emrine muhâlif olarak oyuna tasaddî etmekliğim idi. İkincisi bana asla âid olmayan vâlidemin parasını keyif mâ-ittifak-ı isti'mâl eylemekliğim idi; iki bu sûretle mezkûr akçeyi zâi' edişimde hakîki bir serikat demektir. Üçüncü kabahatim ise levhimı yani bütün mâ-mülkümüzü bilâ-teemmüll bırakıvermekliğim idi. Vâlidem imtia-ı ticâriyeyi emniyet ederek bana büyük adam, âdetâ âile reîsi gibi muâmele eylemiş iken onları öyle terk etmek emniyete karşı ihânet vazîfemle va'dlerimi adem-i ifâ ve encâz demek idi.

Lakin en büyük kabahâtim senin haklı görmek istediğim husûstur. Frederic! Ma'îşetini oyun ile te'mîn etmeyi düşünmek nâmûs-kâr-âne sa'y ve gayretin, sezâ-vâr-ı tahsîn bulunan sabır ve metânetin yerine kumarın hâylâzlığını, korkaklığını, tembelliğini hâsılı her bir mazeretini ikâme etmek istemek değil mi ya?... Bu da en büyük fazîlet denmeğe şâyân olan sa'yın yerine ahlâk-ı haseneye külliyyen mugayir bir âdet edinmektir. Hâsılı Frederic, bütün söylediklerimi lâyıkiyla düşün de kusûrumun, haremimin, ne derecelerde büyük olduğunu anla !..

Meselâ farz edelim ki oyunda gâib edeceğime, tablemi zayî' eyleyeceğimi evvelce zikri geçen çocuk gibi ben de kırk, elli (50) kazandım. Sonra ne olacaktı ? Oyunla bir meyl-i şedîd peydâ edecektim; kifâf-ı nefsimi oyunlar, eğlence ile

tedârîge kalkacak idim. İhtimâl ki kumardan men' edilmemekliğim için de vâlidemi o parayı hizmet ederek, paket falan taşıyarak kazandığıma inandırmak, doğrusu kandırmak isteyecek, yani dehşeti bir yalancı kesilecektim. Nihâyet tembeller, çapkınlarla vakit geçirerek. Gittikçe kumarın te'sîrât-ı vahîmesine düşürek parayı işsîze kazanmaya, nâmûssuzca yaşamaya alışacak idim. Kim bilir, hâlim neye müncer olacaktı!

(Frederic) – Hakkınız var Mösyö.

Bunları düşünmemiş idim.

(M.Berar) – Oğlum, şu hareket-i zemîmeyi irtikâb ederken bu kadar müceb-i vehâmet olacağını benim de düşündüğüm yok idi. Cenâb-ı hakka yüz bin hamd ü senâ ki beni daha ilk hatvede şedîden te'dîb etti.

- Bir Kusûrun Netâyici -

Cürmüm hakkında mülâhazât ve tefekkürât hazîn-âne ve ilmiyâneye henüz müstagrık olduğum hâlde gece takarrüb etmiş idi. Eve avdet etmek istemiyor idisem de vâlidemin merâkta bulunabilmek ihtimâli bana gayret verdi.

Vusûlumda vâlidemi zâr u giryân olduğu hâlde yağın yağmura bakmayarak kapının eşîğinde bana intizâr etmekte buldum. Sevgili maderim, beni bir felâkete dü-çâr olmuş kıyâs ediyordu... Belki öldüğümde ihtimâl veriyordu.

- Ma'bâdı var-

(H.Bedrettin, Genç Bir Tâcirin Sergüzeşti, nu.18, s.142-143-44)

3.6.1.27. Genç Bir Tâcirin Sergüzeşti

- ma'bâd : Bir kusûrun neticesi-

Ne bileyim ? Meşveş-i zihninde kim bilir ne gibi efkâr ve hayâlât müdhişe ve müz'ice dolaşıyordu! Bütün vukû'-ı hâl kemal-i sadâkat ile nakl ederken ... .. irâdı olarak gelen hıçkırık nefesimi tıkıyor idi. İ'tirâf-ı cürmümü itmâm eyledikten ... ..
.....
.....
hareket edeceğimizi bilmem ... dedikten sonra:

... Tahribattan dolayı eksik olan yazıları göstermektedir.

- Lakin beni bundan ziyâde mahzûn eden bir cihet var ki o da bu ayak satıcılığının sana muallim-i seyyiât olabilmesi kaziyesidir. Sihatimin hâli sana çok zaman nezâret edebilmek ümîdini kesiyor, her zaman kemâl-i şiddetle men' etmekte olduğum şeylere o kadar kolaylıkla kapılırsan, benim dünyada mevcûd olmadığım zaman ne olacaksın? Ah, Andre! Hayatımın son günlerine bundan ziyâde keder, bundan ziyâde acı katabilecek hiçbir harekette bulunamazsın ! Şimdiye kadar etvârın, ahlâkın beni son derecelerde müteselli ediyor idi; ahvâlindeki , ahlâkındaki ulviyet, metânet-karîb olan ölümüne bir lezzet vermekte idi; çünkü sa'y ve sebâtının sâyesinde istikbâlinin emin olduğu i'tikâdında idim. Diyordum ki :

“Şimdi en ufak emrime nasıl tatbik-i hareket ediyorsa memâtımda dahi beni der-hâtır ederek rızâmdan ser-mû inhirâf etmeyecektir!...” Lakin heyhât! Artık emniyetim münselib oldu!..

Sözlerini kısık ve müessir bir sadâ ile ilâve edip tevkîf etti. Derece-i gâyede müteessir bulunduğum hâlde önüne diz çöktüm; dest-i mukaddesini elime alıp öperek:

- Size olan muhabbet ve şefkatime yemîn ederim ki bir daha böyle arzû ve hevesime ittibâda, emrinize itâatce, kusûrda bulunmayacağım; azîz, sevgili, şefkatli vâlideciğim, ayağınızı öpeyim ağlamayınız!..

Mişvârımı, etvârımı tashîh edeceğimie kısm ederim. Sizi te'mîn için her sabah, her akşam, va'dimi ahdimi tecdîd, te'yîd edeceğim!..

Yollu istirahatâtta bulunmakta idim. Gayet-ül-gaye mütekeddir, mütefekkir olduğum hâlde hâb-gâhıma girer girmez derin bir uykuya daldım.

Ertesi günü, müşterisi bulunduğumuz mağazadan veresi mal istemek icâb etti.

Lüzûm dil-dûz üzerine vâlidem hiçbir şey demediye de, veresi emtia istemek için, şiddet-i te'sirden ihtizâz eden sadâ-ı zaîf ve hazînini cebr-i nefis ile etrâfa neşr ettiğinde red ederler korkusuyla koluma takılmış olan kolunun şiddetle lerze-dâr olduğun hissettim; hasta âciz bir kimse gibi üzerime istinâd eyledi. Ah! Beni en ziyâde cezâ-dîde, müddet-i ömrümde en ziyâde müteessir eden şu hâl idi.

Vicdân Azâbları

Vâlidem evvelce yaptığı gibi bu def'ada yeni levhamın kayışını boynuma geçirip : -Andre, bak! Nefsinin hevâ ve hevesinin her türlü agvâsına karşı sîne-i gir sabır ve metânet olamayacak isen şu meslekten hemen şimdiden dest-keş-i ferag ol. İyisi de budur, dedi.

Bu husûsta benden emîn olmasını bi-l-istirhâm çıkıp gitti. Fakat şüphesiz kudret-i ilâhiye şu ders-i ibreti hiçbir vakitte kûşe-i nisyâne gâyet şedîd olmasını ilzâm eylemişti ve mezâhim ve meşâkım henüz nihâyet bulmamıştı. O kadar sa'y ve gayretimle, akla veleh getirecek metânetimle berâber üç gün zarfında on (sû) luk emtiadan ziyâde bir şey satamadım. Dehrâv kadariyle de iktifâ eylemedi. Felâketimi taz'if etti: Vâlidemin öksürüğü, ayakları su içinde olduğu hâlde kapı eşiğinde beni beklediği günden beri iştîdâd, ahvâl-i husûsiye mâliyemizin kendisini dû-çâr ettiği endişe sıhhatini günden güne rahne-dâr eden hummâyı mûzdâd eylemiş idi. Akçenin fikdâni en lüzûmlu şeylerin bile bâd-ı hırmânı oluyordu. Kendisi hastahaneden bir tavr-ı mütevekkil-âne ile sıkca bahsediyor , güyâ ki beni elzem bir iftirâka evvelden tedricen alıştırmak istiyordu.

Zannederim ki şu birkaç gün zarfında giriftâr olduğum ye's ve nedâmetin daha şiddetlisine tahammül edebilmek mümkün değildir. Nevmîdî-i peşîmânı beni helâk etmekte idi. Bir akşam üstü emtiamı satabilmek için bî-hûde yere kapı kapı gezdirdikten sonra doya doya eşk-i nedâmet akıtılabileceğim bir kûşe-i inzivâ taharrî etmek maksadıyla kıra çıktım. En son mahalleri aştıktan sonra – O esnâda kimsenin geçmediği caddeye arkamı vererek – bir hendeğin kenarına oturdum.

Başımı ellerimin arasına aldım; gâyet hazîn-âne-i enîn ve feryâd ve cenâb-ı haktan mutazarrı-âne istimdâd etmeğe koyularak o derece daldım ki havâssîm tamamiyle mu'tell kalmış idi. Bir ıztırâb-ı cân-güdâz ile bâr-gâh-ı azîmete, kalben şu yolda duâ ve niyâz etmekte idim :

- Yârabbi ! İmdâdımıza yetiş ! Benim için değil ! Ben öyle bir ni'mete sezâ-vâr değilim ...Canımdan azîz bildiğim vâlideceğim için ! Yârabbi ! Kendisini o kadar sevdiğim hâlde benim kendi kabâhatimden dolayı idbâr ve felâket içinde ... olduğunu ... görmek ... âh! İstemem ! Allahım ! Dört günden beri onun ne derecede muzdarib olduğunu görüyorum : Bu ise benim için teemmülsüzlüğünün itâatsizliğimin en şiddetli, en dehşetli cezâsıdır. Yârabbi sen bana merhâmet et! Sevgili mâderimi teselliye marazını tedâvi için lâzım olan vesâti bana ilhâm eyle!

Her akşam eve para getirmek istediğim kendim için değildir. Hayır, hayır ! Ancak vâlidem içindir. Ona imtimâm onu tedâvi edebilmek içindir. Aman yârabbi! Bilmeyerek ... vâlidemin hayatını ... kumarda oynadığımdan ne derecelerde mücerrem olduğumu anladım!.. Bu cürmümü izâle ve ta'mîr etmek için gece gündüz bilâ fâsıla bezl-i mâ-hasal gayret edeceğim, pek çok mihnetlere tahammül edeceğim ... Aman Allahım ! Senden tazarru' ederim: Vâlidemden hiçbir şey esirgeme !

- Bu duâ-ı tıfl-âneyi bitirir bitirmez yeniden daha ziyâde şiddetle ağlamaya başladım.

- ma'bâdı var -

(H.Bedreddin, Genç Bir Tâcirin Sergüzeşti, nu.146-147-148-149)

3.6.1.28. Fedâkâr Hizmetçi

Kasaviyer Domester'den :

- Hây Allah müstahakını versin ! Bana bir fırça al diye bununla sana üçtür söylüyorum ! Ne beyinsizlik ! Ne hayvanlık ! ... Hiç cevap vermedi : Çünkü daha evvel de böyle bir tekdîre uğramıştı. Bu hâlinin sebebini bir türlü anlayamıyorum; fakat tekdîre de herhâlde müstahaktı.

Sonra hiddetle :

- Bir bez getir de gel kunduralarımı temizle !.. dedim; itâat etti; o aralık kendisine böyle hiddetli davrandığım için nâ-dîm oldum ; o fikrim birdenbire geçti; çoraplarıma dokundurmayarak kunduralarımın tozlarını sildiğini görünce; biraz hâtırını yapmış olmak için elimi üzerine dayadım.

Kendi kendime dedim ki :

Nasıl; para almak emeliyle diğerlerinin kunduralarını silecek adamlar da var imiş !...

“Para” dedin de hâtırına geldi: Hakîkaten çoktan beri herife para vermediğimi iyice hatırladım. Ayağımı çekerken kendisine :

- Juanetti, paran var mı ? dedim. Gülümseyerek baş salladı :

- Hayır, efendim. On günden beri on param bile yoktur; sizin öte beriniz için yanımdaki paraların hepsini sarf ettim, bitirdim.

Demek ki fırça şüphesiz bunun için alınamadı, değil mi ?..

Yine güldü, hâlbûki Juanetti efendisine :

- Hayır, ben o kadar boş kafalı , hayvan değilim! Benim gibi sâdık bir hizmetçinize etmiş olduğunuz şu hiddetlere müstahak değilim ! Evvelâ bana borcunuz olan yirmi üç lirayı ödeyiniz de sonra fırçayı isteyiniz!.. diyebilirdi fakat efendisini böyle bir mukâbele ile utandırmaktan ise sükût etmeyi evla gördü. Bunun üzerine kendisine parayı uzatarak dedim ki :

- İşte Juannetti al ! Koş, fırçayı al da gel !

- Lakin efendim, bir silinmiş bir tozlu kundura ile böyle burada bekleyecek misiniz ?

- Senin neye lâzım, git fırçayı getir ! Tozları düşünme !

Çıktı, gitti; ben de bezi aldım. Sol kunduramı temizlemeye başladım.

Bu hâl bana pek dokunduğundan o esnâda gözümden bir damla yaş aktı :
Hakîkaten pek peşîmân olmuşum.

(Rüstem Fehmi, Fedakâr Hizmetçi, Mecmûa-ı Lisân, nu.19, s.149-150)

3.6.1.29. Hakîkatli Kuş

“Musavvir-i terakki” ceridesinden menkuldür.

Mevsim-i şitânın latîf ve açık havalı bir gününde berrâ-ı denize (Jarden de Plante) gitmişim.³⁵ Sath-ı zemîn büsbütün karla mestûr bulunuyor ve ağaçların beyaz beyaz zirveleri on beşinci Lui zamanındaki zinet-i pûr-şitâni andırıyordu. Bahçenin tenüzzühe mahsûs olan mahallerinde galebelik görmemekte ve güneşin donuk ziyâsı hâl-i sükûnette bulunan tabîatı teshîn edememekte idi.

Bahçenin gâyet تنها bir semtinde dolaştığım sırada musâdif nazar-ı dikkatim olan güzel bir manzara beni tevkîfe mecbûr etti. Nişâne-i mâtem olarak siyah elbise giyinmiş on üç, on dört yaşlarında bir çocuk birkaç arşın kadar yerin karlarını süpürerek oralarda bulunan kuşlara yiyecek atmakla eğleniyor ve hizmetçilere

³⁵ “Jardin des Plantis” nebâhât bahçesi

mahsûs elbise giyinmiş ihtiyar bir adam da çocuğun – mahmîlerini ürkütmemek üzere – bıraktığı paltoyu kolları üzerinde tutarak çocuğa nezâret ve refâkat ediyor idi.

Kuşlara mahsûs olan bu ziyâfete pek çok güzel kuşlar gelmişti. Serçe kuşları gâyet lâ ü bâlî bir hey’etle çocuğun attığı büyükcek parçaları kapışarak cıvıldaşmakta ... Kırmızı boyunlu ispenos kuşları da – biraz tehâşî ile – kestane ağaçlarının tepesinden inerek dâhil-i ziyâfet olmakta idi. Hele baştan kurreler birbiri arkası sıra gelerek kopabildikleri ekmek parçalarını kardan, yağmurdan sâlim çalı diplerine taşımakta ve bu güzel hayvancıkların cümlesi de kendilerine in’âm eden çocuğa beyân-ı teşekkür edercesine bir ahenk-i latîf ile terennüm etmekte idiler.

Çocuk, kuşların bu hâlini bir meserret-i kalbiye ile seyr ve temâşâ ederek içlerinde zaîf olup da diğerlerinden ayrı duranlara bir teveccüh-i mahsûs göstermekte ve bunlara ayrıca yiyecek atarak bî-çârelerin kuvvetli olan arkadaşlarına galebe çalıp lokmalarını becerebildiklerini görünce meserreti artmakta idi. Bu manzara çok hoşuma gittiğinden ben de çocuğun yanına giderek elimde bulunan çörek parçasını ufalayıp kuşlara atmaya başladım. Çocuk bu muâmeleden memnûn kaldığını bir nazar-ı dostâne ile imâ ederek dedi ki :

- Zavallı hayvancıklar ; şu vakt-i şitâda karla mestûr olan yeryüzünde yiyecek bulamıyorlar. Bunlar hakîkaten şâyân-ı merhamettir.

- Görülüyor ki kuşları çok seviyorsunuz, dediğimde; gözlerinden seylân eden şirişk te’sîr ve kederi benden saklamak üzere yüzünü öteye çevirerek:

- Evet çok severim; hele baştan kurreleri pek çok severim, dedi.

Çocuğun şu ifâde-i mahzûn-ânesi ile berâber hâl ve tavrında meşhûd olan âsâr-ı ye’s ve kudretin bir vak’a-ı müelleme icâbânından olduğu anlaşılıyor ve ma’-mâ-fih bu derece safvet-i kalb ve hissiyât-ı şâirâyaya mâlik olan bir mev-resîdeyi hayliden hayli mükedder ve müteessir eden vak’anın neden ibâret olduğunu anlamak benim için fâideden hâli bulunmuyor idi ise de tahkîk etmek ve bu bâbda çocuktan istifsârâtta bulunmak münâsib değildi.

Çocuk kuşları istediği gibi doyurduktan sonra beraberce güreşe güreşe bahçenin iç taraflarına doğru yürümeğe başladık. Bu sırada çocuk; yanında bulunan ve bir hizmetçiden ziyâde mürebbiyesi olduğu anlaşılan ihtiyar adam ile istişâre ettikten sonra müceb hüzün ve kederi olan ve öğrenmek istediğim hâlde istifsârına

cesâret edemediğim vak'ayı kendiliğinden hikâyeye başlayıp yavaş ve hazîn bir sadâ ile âtîdeki sözleri söyledi.

- Evet, sahrâların o güzel kuşlarını çok severim, zira onlar hâtırası bence pek kıymetli olan birtakım vakayi'-i mâziyeyi ihtâr ederler. Ma-mâ-fih ben kuşları başkaları gibi kafeste haps etmekle ve onları cenâb-ı hakkın ihsân ettiği hava hürriyetinden mahrûm etmekle sevmem. – Ancak kimseye zararı olmadıktan başka herkes için latîf olan – bu hayvancıkları himâye ve muhâfaza etmekle severim.”

Bu yaşta bir çocuktan sâder olan şu sâde fakat hekîm-âne sözler beni hayrette bıraktı ... Zavâllı çocuk şiddet-i te'sîrinden elini alınca götürerek ve bir âh-ı derûni çekerek yine söze devâm ile :

- Benden bir yaş küçük Fâni isminde bir hemşireciğim var idi. O da kuşları bir muhabbet-i kalbiye ile sever idi. Âh, o güzel çocuk!... Çiçeklerin üzerinden tuttuğum bir kelebeğin elimde çabalanıp müteezzi olduğunu görse kendisi dahı dû-çâr-ı ıztırâb olurdu. Âh sevgili hemşireciğim !... Pek merhametli pek âli-cenâb idi.” diyerek ağlamaya başladı.

Çocuğun bu hâli, nişâne-i mâtem olan siyâh elbisesi neden ağladığımı pek sarîh bir sûrette imâ ediyordu ...

Bir müddet sukûtta sonra söze devâm ile :

- Yazın hemşiremle berâber sayfiyemizde bulunuyor idik, bir gün çayırılıkta kemâl-i meserret ile oynadığımız sırada oradaki çalılıkların içinde bir şahinin boğuk sadâsını işittik. Fâni korktuğundan kaçmak istediye de ben kendisini teskîn ederek o yırtıcı kuşu sayd için sadânın geldiği yere doğru yürüdük. Fakat kuş bizim geldiğimizi anlayarak havaya doğru ecniha – güşâ-ı firâr oldu ... Bu sırada yeni yolunmuş ince kuş tüylerinin ötede beride uçtuğu görüldü ... Şahinin kalktığı bir fındık çalısını yokladığımızda bu zâlim hayvanın pençe-i tahribine uğrayan bir kuş yuvası musâdif inzâr-ı telehhüfümüz oldu. Yuvanın içinde bulunan yavrular kanlar içinde kalmış ve bî-çâre vâlideleri dahı yavrularını muhâfaza ve aşıyâne-i hayatını müdâfaa-ı uğurunda fedâ-ı cân etmişti. Yavruların en zaifi olan bir tanesi nâsıl ise şahinin pençe-i cân-hırâşından azâde kalmış olduğundan bu yavrucak bizden istimdâd edercesine çığırmakta ve bunun feryâd-ı mevmîd-ânesi üzerimizde bir te'sîr-i azîm hâsıl etmekte idi. Fameni bu küçük kuşu nevâzişle eline alarak :

“ – Zavallı yavrucağızın artık dünyada ne vâlidesi ne de kardeşleri kalmıştır. İhtimâl ki o yırtıcı kuş bunu da paralamak için tekrar gelecek hâsılı biz bunu burada bırakıp gidecek olursak ya açlıktan ölecek veyâhûd şahinin pençe-i hûn-rîz hedef olacaktır.” dedi. Ben de buna cevâben :

- Mademki öyledir biz de bunu burada bırakmayıp alır hânemize götürürüz ... Ne vakit büyür kendi yiyeceğini becerebilecek bir hâle gelirse o vakit salıveririz.” dedim.

Fâni bu sözlerimden fevk-al-âde memnûn olarak kuşu alıp eve getirdi ve pamuktan bir yuva yaparak içine koydu. Bu günden i'tibâren her ikimiz de kuşa bir muhabbet-i mahsûsa ile bakmaya başladık ...Çok geçmedi kuş büyüdü. Semizlendi ve bizim kırlarda bulduğumuz o zebûn ve çıplak yavru mavi kanatlı sarı karınlı, lâciverdi tepelikli, gâyet sevimli bir kuş oldu. “Baştan kara kuşu” ... otların içinde uçuşmaya, durmayıp sıçramaya ve âdetâ itlakını niyâz edercesine nağmeler koparmaya başladı. Ben kuşun bu hâlini görünce Fani'ye:

- Artık biz bu hayvanı salıvermeliyiz. Çünkü salıvermezsek bunu hapsetmek için kurtarmış oluruz, dedim.

Fani bunun üzerine ağlamaya başladı fakat vicdânı kuşun hürriyetine mâni' olmayı tecvîz etmediğinden kuşu salıvermek üzere her ikimiz bahçeye indik.

Hava latîf ve berrâk; şems münîr-i harâretiyle fezâ-ı asûmanda bulutlar teşkil ediyor ... Ağaçlar esmâr-ı bişmâr altında bükülmekte ve bahçenin parterleri ezhâr-ı râyihâ-nisâri ile memlû bulunmakta idi.

Fani tabîatın şu letâfetini görerek ve elinde tuttuğu kuşa atf-ı nazar ederek:

“ -Vefâsız bizi çabuk unutacak, dedi ve biraz daha sevip okşadıktan sonra salıverdi. Kuş-cû havada bir sür'at-i berkıyye ile kat'-i mesâfe ederek yakında bulunan ağaçlardan birinin dalına kondu ve hürriyetinden dolayı i'lân-ı meserret ve şâd-mânî edercesine ötmeğe başladı ...

Fani gâyet mahzûn bir hâlde kuşun öttüğü ağacın altında durarak bir nigâh-ı mütehassir-âne ile yukarıya doğru bakıyor ve onun nağmât-ı dil-nevâzı kendisini sermest-i garâm ediyordu. Bu esnâda bî-çâre kız arzû ve hissiyâtının mağlûb-ı te'sîri olarak nâ-gehân kollarını kuşa doğru uzattı ve “Bluette Bluette”³⁶ diye çağırılmaya

³⁶ Genç kızın kuşa takmış olduğu isimdir : Bluette

başladı. Kuş bu sadâ-yı aşîyâneyi işitir işitmez ağaçtan inerek sahibesinin omzuna kondu ve kuşun bu hâli Fani'yi ihyâ ve meserretini dû-bâlâ etti.

Fani durmayıp kuşu severek meleklere mahsûs olan sadâsıyla söyleniyor, kuş ise hemen öterek genç kızın arzına dökülen demû'-ı mesereti ipek kanatlarıyla siliyor idi.

Fani kemâl-i iftihârla :

“ – Görüyor musun artık kuş bizi terk etmeyecek.” dedi.

Çocuk bu hikâyeyi bitirdikten sonra hâtîrât-ı mâziyenin sâika-ı te'sîriyle bir müddet sükût etti ve ellerini eşk-rîz-i keder olan gözlerine götürerek yine devâm ile :

Bu dakikadan i'tibâren Fani ve kuş bîninde bir muhabbet-i samîme başladı ... Kuş asla hâmiyyesini terk etmez oldu ... Nereye gitse o da ardından gider ve onu sesinden, ayaklarının şamatasından tanır. Hatta Fani'nin bir sadâsı kuşu bahçenin iç taraflarından bile celebe kâfi olur idi. Kuş her sabah sadâ-ı rûh-nevâz ile genç sâhibesini uyandırır ve tâ yastığının başına vararak gül dudaklarını gagalar, gider, gelir ... Hâsılı hâmiyyesinin etrâfına meserretten mahlûk çiçekler saçar... Benden ve vâlidemden evvel sevgili hemşiremi bu bahtiyâr kuş öper idi.

Bir müddetten beri havalar soğumaya başlamış olduğundan artık sayfiyeden Paris'e dönmemiz icâb etti. Hemşirem zaîf ve nâ-mizâc görünüyor ve hazık hekimlerin tedâvisine muhtâc olduğu söyleniyordu. Paris'e geldiğimizde çocuğun hastalığı teşeddüd etti ve biraz sonra odasından çıkamaz oldu. Hizmetçi kadınların çok def'a yavaş ses ile görüşüp gâyet ne'yûs-âne sözler teâtî ettiklerini ve vâlidemin dahi bizden gizli ağladığını görür idim. Fakat ölmek ne olduğunu bilmediğimden asla kayda yetmez idim ... Kuş sâhibesinden asla ayrılmaz ve bir dakika ayrılrsa Fani'nin ıztırâbı artar ... ve bu sâde-dil çocuk çekmekte olduğu azâb ve ıztırâbı refik gayr-ı müfârikı olan kuşa hikâye ederek emrâr-ı vakit ederdi. Kaç def'alar gördüm ki bu sevgili kuş Fani'nin beyaz parmakları üzerine konarak onun şikâyât ve hikâyâtını dinliyor idi. Sâhibesinin yasta ve esîr – firâş olduğu şu sıralarda kuş neş'e ve neşâtını kâmilen gâib etti. Asla ötmez ve kanat çarpmaz oldu. Hastanın ıztırâbâtından ettiği şikâyâtı onlarmış gibi gâyet mükedder bir hâlde bulunur ve aralık aralık mavi ve güzel başını hastaya doğru uzatarak teselliye çalışıyor idi.

Bir gün hemşireme odada yalnız kalmış idim. Onu uyuyor zannettiğim hâlde bir de zaîf sadâsıyla beni çağırarak :

- “Adiyo, kardeşim Adiyo; işte ben teslîm-i rûh ediyorum, vâlidemi isterim; dedi .. Ben kendisini teskîne çalıştığım sırada : Beni kucakla ! diye tekrâr bağırdı ve kucaklamak üzere yanına vardığımda bilâ hareket yastığının üzerine düşmüş olduğunu gördüm. Zavâllı hemşirem ölmüş idi :

Bu sevgili meleğin ziyâ-ı ebedisi beni fevk-al-âde müteessir ve perîşân ettiğinden ağlayıp çağırmaya başladım. Bu sırada hastanın başucunda uyumakta olan kuş ise – i’lân-ı mâtem edercesine bir sadâ-ı hüzün-engîz ile açık olan pencerelerin birisinden çıkıp gitti ve sanki o ma’sûmun rûhu da kuşun laciverdî kanatları üzerinde semâyâ doğru pervâz etti.

Çocuk bunları fevk-al-âde bir sûzişle söyledikten sonra yanımızda bulunan ve hikâyenin te’sîrâtıyla gözleri yaşarmış olan ihtiyâr mürebbiyesini göstererek :

- Hemşiremin vefâtından sonra neler çektiğimi ve ne kadar hasta kaldığımı kendisi söylesin, deyip hikâyesini bitirmek istedi ise de ben :

- Kuşun ne olduğunu biliyor musunuz ? ve mümkünse bu yolda da i’tâ-ı ma’lûmâta lütf eder misiniz dediğimden ricâmı reddetmeyerek yine söze başladı:

- Bir müddet hasta kaldıktan ve cihân başıma zindân olduktan sonra îade-i sıhhat ve kesb-i kuvvete başlar başlamaz sevgili hemşiremin kabrini ziyârete gittim. Kabrin soğuk mermeri üzerine diz çökerek o meleğin rûhu için duâ ettiğim sırada kulağıma vâsıl olan bir kuş sadâsı nazar-ı dikkatimi celb etti ...Başımı kaldırdım; servi ağaçlarının biri üzerinde bir baştan kurre kuşunun öttüğünü gördüm. Kuşu teşhîs ettiğimden heyecânım arttı ... Darbe-i kalbim vücûdumu sarstı ... Ben de – bed-baht hemşiremin yaptığı gibi – “Bluette Bluette” diye çağırdım ... Güzel kuş ismini işitince gelip parmaklarımın üzerine kondu.

Kuşun bu hâl-i ekdâr ve te’sînât kalbiyemi tezyîd ve tecdîd ettiğinden hem ağlamaya hem bu sevgili hayvanı okşamaya başladım. Kuş beş on saniye kadar parmaklarımın üzerinde durduktan sonra – el’ân sâhibesinin öldüğünü anlatmak istermiş gibi – kabrin üzerine mevzû’ ve portakal ve kadife çiçeklerinden masnû’ “kurun”ların içine gidip saklandı.

Her def’a kabri ziyârete gittiğimde bu sevgili kuşu orada görürdüm. Gündüzleri sadâ-ı hazîniyle kabrin üzerinde terennüm eder, geceleri ise kabrin etrâfını tezyîn eden çiçekler arasında lâne-güzîn sükût olurdu.

Birkaç gün evvel bu bî-çâre hayvanı, şiddet-i sermâdan ölmüş.³⁷ Ve mu'tâdı olan yerde kalmış bulduk. Hakîkatli kuş hayatının son dakîkasına kadar sâhibesini terk etmek istememiş idi .....

Hikâyenin devâmı esnâsında (Oterliç) köprüsünün parmaklıklarına yaklaşmış olduğumuzdan çocuk; hüzün-efzâ bir tebessümle :

- Kuşları neden sevdiğimi şimdi anladınız değil mi dedi ve mürebbiyesiyle berâber kendilerini beklemekte olan arabaya râkiben azîmet etti.

(Ohannes Guzleyan, Hakikatli Kuş, Mecmûa-ı Lisân, nu.20, s.153-154-155-156)

3.6.1.30. Genç Bir Tâcirin Sergüzeşti (Ma'bâd)

- bir tâcir için-

Ne kadar müddet orada kaldığımı ta'yîn edemem; o sırada omzuma bir el dokundu :

- Hayır olsun oğlum! Başka ne gibi felâket geldi de böyle ağlıyorsun ?

Derhâl başımı kaldırdım. Yanıbaşımda soğuk çehreli ve sertçe bir Mösyö gördüm. Böyle olduğu halde kederimi açmaya o kadar şiddetli bir lüzûm hissediyordum ki cevap vermekten kendimi alamadım:

Ah ! Mösyö! Fevk-al-âde bed-bahtım, vâlidem ölecektir, buna şüphe kalmamıştır, öldüren de benim!!! Cenâb-ı haktan bî-hûde istimdâd ediyorum, muâvenetime gelmiyor, diyerek daha ziyâde ağlamaya başladım.

Mösyö sert yüzünü tatlılaştırmayarak elimden tuttu, dedi ki :

- Bu hendekten çık da berâber şehre gidelim, başına geleni yolda bana nakledersin. Müste'cel işlerim vardır; seni burada bir saât dinlemeye vaktim yoktur.

³⁷ Burada Fransua Kope'nin şu beyiti hâtırına geldi:
Edersin kahr-âne ey mevsim-i sermâ!
Nice mürğ-i latîf ahengi acılıkla yâzık ifnâ!

Muhâtabımın sözlerindeki sertlik, yüzündeki ekşilik ile beraber sadâsında o derece bir samîmiyet var idi ki ansızın kalbime bir itmi'nân geldi, derhâl kalkarak kendisini ta'kîb ettim.

Yolda dedi ki :

- Ben tabîbim. Madem ki vâliden hastadır, kendisini muâyene için evinize uğrayacağım. Şimdilik ne için ağladığımı söyle.

Bir safvet-nâme ile sergüzeştimi nakl ettim. İşlemiş olduğum bir hatanın netâyic-i muzırresini dû-çâr olduğum azâb-ı vicdâniyi anlattım.

Mûmâ-ileyh beni şedîden takdîr etmekle berâber ben yaşta bir adam için kumar oynamanın son derecede ayıp olduğunu beyân etti. Ba'de vâlidemin hastalığına dair birtakım suâller irâd eyledi. Verdiğim cevaplardan vâlidemin ne gibi bir hastalığa mübtelâ olduğunu anlamış gibi göründü.

Evimize vâsıl olduğumuz anda emtiama bir nazar fırlattı. Cüzdânından bir parça kâğıt çıkarıp kurşunkalemiyle bazı şeyler yazdı; hânesine götürüp cevap beklememi emretti.

Ale-l-acele hânesine koştum; orada genç bir mâdâm karşıma çıktı. Doktorun zevcesiydi. Sergimi terkîb eden eşyaya dikkatle baktı. Bunların bana kaç mâl olduğunu ve kaç paraya satmakta olduğumu sordu. Suâllerine verdiğim cevap üzerine dedi ki :

- Oğlum! Siz çok şey satamazsınız. Bu eşyanız umûmiyetle pek âdi şeylerdir; yalnız bir gösterişleri vardır, başka meziyâtı yoktur. Bunlar ticârethâne taponlarıdır. * Halbûki siz taze mallar bahâsına iştirâ ediyorsunuz; binâen aleyh pahalı satmaya da mecbûrsunuz. Lakin bu sûrette müşteri sizden bir, nihâyet iki def'a alışveriş eder. İyi müşteri bulabilmek için mal alanı aldatmamak lâzım gelir.

- Doğrudur madam ! Lakin eşyanın kıymet-i hakîkiyyesini tanıyacak kadar tecrübem yoktur. Bu husûsta benden daha mâhir olan sevgili vâlideme büyük mağazalara mürâcaat edecek kadar cesâretli değildir.

- Oğlum ! Zevcem vâlidenizi sevdiğiniz için size bir meyl-i mahsûsa peydâ etmiş de size muâvenet etmecliğimi tavsiye eyliyor. İşte ben de fâideli kıyâs ettiğim bir nasîhat vereceğim. Buradaki eşyayı kâr etmeye bakmayarak sermâyesine satıp

---

* Uzun müddet satılmayıp kalan tapan, bizde mukabeli “mağaza bekçisi” dir.

kurtulmalısınız. Şimdilik bildiğim iki tâcir nâmına bir tezkire yazıp size vereceğim; onlar peşin para ile size on franklık temiz, metin mâl vereceklerdir. Bu sûretle (yani malınız metîn ve nefis oldukça) bir kimseye bir def'alık olsun bir şey satmaya muvaffak oldunuz mu kendisini müşteri edinmeyi, emniyetini kazanmayı ümîd edebilirsiniz. Bundan başta müşterilerinize eşyanızın nefâsetini, bir şarlatan yerine geçmekten korkmaksızın, te'mîn edebilirsiniz. Bir de size birkaç muhibbemin adresini vereceğim ki bunlar ikmâl-i memnûniyetle müşteriniz olacaklardır.

Madama teşekkür ve nasâyihine tevfiik-i hareket etmeği taahhüd ettim. Yeni dedi ki :

- Bakın oğlum. Eğer san'atlarınızı zekâvet ve insâfla icrâ edecek olursanız çok iş görürsünüz. Yok eğer işportanızı yalnız âdi ve pahalı şeylerle dolduracak olursanız size artık kimse satıcı nazarıyla bakmayacaktır. Dilenmek için emtiasını bahâne edinerek evlere sokulmaya çalışan küçük çapkınlardan addedileceksiniz. Böyle bir tarzda icrâ olunan bir san'at başka bir nev' dilenciliktir ki, bununla şüphesiz hem sizin haysiyet ve i'tibârınızı hem de sâirlerin hakkınızdaki hürmetlerini gâib etmiş olursunuz.

- ma'bâdı var –

(A.Aznavur, Genç Bir Tâcirin Sergüzeşti, Mecmûa-ı Lisân, nu.21, s.158-159-160-161)

3.6.1.31. Genç Bir Tâcirin Sergüzeşti (Ma'bâd)

- Muâvenet Etmenin En Güzel Sûreti –

Bu sözleri bitirdikten sonra âli-cenâb genç kadın bir kalem alıp bana vaad etmiş olduğu mektupları yazdı. Ba'de para çantasından bir on franklık çıkardı, bana vererek dedi ki : - Oğlum! Bunu size sadaka nâmıyla değil, âdetâ bir ödünç makâmında veriyorum. Teemmülsüz hareketiniz ve tecrübesizliğiniz eseri olarak etmiş olduğunuz zarar ve ziyânı sa'y ve gayretlerinizle düzelinceye kadar hasta olan vâlideniz için hiçbir şey eksik edilmemelidir. Yalnız bu on frankı ne zaman bunu te'diye edebilmek halinde bulunursanız bana getirirsiniz. Bunlar o vakit sizden daha fakir olanlara muâvenet etmeğe isti'mâl olacaktır. Eğer bunları iâde etmeyecek

olursanız bana değil paraya ihtiyaçları olan sefillere haksızlık etmiş olacaksınız; zirâ bu on frank – tamamiyle fakirlere iştigâl olunacak – bir meblağdan ahz olunmuştur.

Bu kadına ne sûretle ibrâz-ı müntedârı etmeği bilemiyorum tereddüdümü anlayarak mütebessüm-âne bir tavır ile dedi ki :

- Haydi oğlum ! Bana teşekkür etmekten daha ehemmiyetli işleriniz vardır. Çabuk işinize gidiniz, haydi sizi göreyim !

- Frederic – Mösyö ! Bu doktorun zevcesi size güzel nasihatler ve ödünç para verdiğiinden dolayı hakîkaten şâyân-ı hürmettir. Fakat bana öyle gelir ki; eğer ben kendi yerinde olsaydım parayı size hediye olarak verecektim. Bu sûret daha âlâ olmayacak mıydı.

- Mösyö Berard – Oğlum ! Siz yanlış düşünüyorsunuz ben, ondan dolayı müteessif değilim, zirâ edilecek muâveneti tahfif etmek dâimâ muâvenet kabûl etmek hakkındaki arzûyu tahrîk etmekten daha evlâdır. Doktorun zevcesi sizden daha ziyâde tedbirli davrandı. Bana ödünç para vermekle, far u zârûretimi tahfif ve bu sefaletten kurtulmak için de beni sa'y ve gayrete teşvîk etmiş oldu. Bana karşı bir zengin fakire ettiği gibi değil, kendisiyle hem-hâl olan bir adam gibi muâmele etti. Sen düşünmüyorsun ki o kadın beni haysiyet ve i'tibâr nazarıyla terakkî ettiriyordu; çünkü bu sûretle mahzâ erbâb-ı mürüvvetin muâvenetine güvenmemeği öğretiyordu.

Frederic! Bilmiş ol ki lûtf ve ihsânın en güzeli mürüvvette bulunmuş olanın eltâf-ı sâiresini intizâr ettiren değil, o lûtfu kabûl edenin liyâkatı ve müstakil olmasını takdîr yolunda edilen lûtuftur.

Frederic – Hakkınız vardır. Mösyö! Sözüünüzü kestiğimden dolayı beni afv ve hikâyenize de devâm etmenizi ricâ ederim.

(A.Aznavor, Genç Bir Tâcirin Sergüzeşti, Mecmûa-ı Lisân, nu.22, s.164-165)

3.6.1.32. Franklin'in Baltası

Her şeyi, her kâğıdı mahal-ı mahsûsuna koymak gibi bir âdete riâyet etmek bence pek müşkül idi isem de kuvve-i hâfizam mükemmel olduğundan bu kâidenin fikdân-ı münâsebetsizliğini az hissedirdim. Bu madde benim için suûbetli bir ihtimâma mâl oldu, idi. Muttasıl yeniden sehv ve hatâlarda bulunmak dâima kusûr

etmek ve pek az terakkî etmek o kadar gücüne giderdi ki artık bu hâtadan geri durmayı ve bu karârımda sebât etmeyi kurmuştum. Ben adama benzer idim ki : Bir balta satın almak için komşum olan bir tâcire gelir ve ister ki balta demirinin bütün sathı, keskin tarafı (ağzı) gibi parlak olsun. Tâcir de, bileği taşını müşteri çevirmek şartıyla baltanın demirine, cilâ vermeye muvâfakat eder. Müşteri çarhı çevirmeye başlayınca tâcir de demiri taşla kuvvetlice dayar. Bizin herif bu hizmeti zahmetli bulduğundan işin nereye vardığını anlamak için iki de bir de çarhı terk eder ve nihâyet baltayı bulunduğu hâlde almak ister. Tâcir der ki :

- Hayır ! Çevir, çevir daha ! Balta henüz kısmen parlamıştır, şimdi (bir dakikada) tamamıyla parlayacaktır. Müşteri ise: Be's yoktur, böyle benek benek olması bence daha iyidir, der. Bu hâl çoklarına vâkıa olmuştur, zannederim. Çokları vardır ki bazı âdât-ı kabîhayı terk ile âdât-ı haseneyi iktisâb husûsunda zuhûra gelecek olan müşkülâta sarf-ı gayret etmek istemeyerek baltanın benikli olması daha iyidir." derler ve işe nihâyet verirler.

(İmzasız, Franklin'in Baltası, Mecmûa-ı Lisân, nu.22, s.168)

3.6.1.33. Genç Bir Tâcirin Sergüzeşti (ma'bâd)

- Sa'y ve gayret meziyetimizi artırır -

Doktorun zevcesinden ayrıldıktan sonra sür'at-ı mümkün ile eve yetişebilmek için koşmaya başladım. Asla intizâr olunmayan şu muâvenetten dolayı o kadar mahzûz olmuştum ki sevgili vâlidemi bir an evvel teselliye etmek telâşında bulunuyordum. Yolda kendi kendime diyordum ki :

- Yârabbi! Ne kadar büyüksün, duâmı kabûl buyurduğun için teşekkürden âcizim. Eltâf-ı ilâhiye ki daha ziyâde mahzar olabilmek için ne kadar iyi olmaklığım iktizâ eder ! Eve yetiştiğimde vâlidemi mesrûr bir hâlde buldum. Bana dedi ki :

- Andre ! Gönderdiğin hekim hastalığım uzun sürecekse de ikdâm-ı mütevâliye sâyesinde şifâ-yâb olacağımı beyân etti.

Sevincimden vâlidemin boynuna atılarak ben de kendi esbâb-ı mahzûziyyetimi beyân ettim. Tâcirlerle götürmek için hâsıl olduğum mektupları vâlideme gösterdim.

O akşamı pek güzel vakit geçirdik. Ertesi günü yeni mübâyaa etmiş olduğum mallarla işportamın bir tarafına koyulmuş olan eski emtiayı olarak erkenden işe başladım. Doktorun zevcesinin muhabbeleri birer parça mal satın alıp memnûn oldukları takdirde bana müşteri olacaklarını taahhüd ettiler. O gün benim için çok fâideli geçti. Satmakta olduğum malların değerlerinden emîn olduğum için dayandıkça dayanıyordum.

Evvelce kendilerine mal verilmiş olduğum müşterileri görüp de; beyan-ı ma'seret etmek ve ba'de-mâ kendilerine munsif-âne hareket etmeyi taahhüd etmek başlıca emelim olmuştu. Doktorun zevcesinin bana söylemiş olduğu sözlerin hakîkini şimdi anlıyordum. Herkes aldığı maldan memnûn olmamış ve başka defa benden mal satın almaktan sakınmayı ahdetmişler idi.

Evet, anlıyordum ki her münâsebette bulunduğun adama fedâkârlık etmek mecbûriyetinde bulduran bir san'atın icrâsı, her gün dilenip de sadaka kabûl etmeye müsâvidir. Herkes dilencilige benzeyen bu gibi bir hâlin teşvîk vee tergîbinden çabuk usanır.

Bana verilen nasîhat istikbâlimi tamamıyla tebdîl etmişti. Artık sadece kendi nezâketime ve müşteriye baştan mal almaya icbâr eden latîfegûluğuma güvenmiyordum; bil-akis i'lâ-ı eshâbı ihtiyâca vereceğim eşyanın işe yarar olacağına güveniyordum. Bundan mâ-adâ emtiayı müşterinin ayağına götürmek ve aynı malı şehirde dükkan sâhibi bulunan bzı tâcirlerden daha pahalı satmamak benim başlıca medâr-ı rüchânım olmuştu. Böyle olduğu hâlde ben onlardan daha fâideli sayılmaz mıydım; artık hiç kimseye ihtiyâcım olmadığından işimde gâyet serbest idim.

Doktorun tertîb ve tavsiye ettiği tedâbir sâyesinde sevgili vâlidem epeyce kesb-i kuvvet etmişti. Tamıyla iyi olmamış ise de oldukça güzel bir hâlde bulunuyordu.

Ağrılarının kesb-i sükûnet etmesi ve ticâretimin yolunda gitmesi bana güzel ve muntazam mekteb-i edevât ve malzemesi tedâriğine vesîle oldu. Muttasıl beni düşünmekte olduğundan şikâyet ettiğim sırada dedi ki :

- Sana elzem olan şeyleri hazırlayınca ikmâl-i hayât etmeyeceğim.

Akşamları bana okumak öğretirdi. Dürüst okumayı oldukça öğrettikten sonra : Bir mektep hocası nezdinde akşamları birer saat hüsn-i hatt dersi almaya gitmemi tavsiye etti. Dedim ki :

- Bu bize pahalı olacaktır.

- Hayır ! Andreciğim ! Ben hoca ile uzlaştım. Onun vereceği dersleri mukâbil ben de haftada bir gün evlerine gidip çamışlarının iktizâ eden dikişlerini dikeceğim.

Benden başka kimseyi düşünmeyen sevgili vâlidemin şu nihâyetsiz fedâkârlığı sâyesinde hiç fâsıla vermeksizin tam on sekiz ay ders aldım. Derslerime bir gayret-i fevk-al-âde ile hasr-ı dikkat ediyordum. Kitap, kalem, ardevâz tahtasını işportamdan hiç eksik etmezdim. Öyle ki şiddetli bir yağmur zamanında ıslanmamak için bir tarafa çekilmeye mecbûr olduğumda boş şeylerle vakit geçirmemek üzere hem kitabımı açar, bir ders okur, yâhûd arduâz tahtasını ele alarak üzerinde usûl-ı tahrîr ve muhâsebeye çalışırdım.

- ma'bâdı var -

(A.Aznavur, Genç Bir Tâcirin Sergüzeşti, Mecmûa-ı Lisân, nu.23, s.170-171-172)

3.6.1.34. Apollon Çoban İken

Fenolon'dan : Yunan kadîm esâtirinden bâhistir.

İlkbaharda yıldırımlarıyla semâyı dehşet-engîz bir hâle koyan jüpitere karşı hiddetlenmiş olan Apollon³⁸ yıldırımları i'mâl ettirdiği ifritlerden intikâm almak isteyerek onları oklarıyla parçaladı. Bunun akabinde (Atinâ) dağı, sündü, artık lâvlar, ateşler saçmaz oldu, yerin derîn mağaralarını, denizin girdâblarını inleyen şiddetli tokmak darbeleri artık işitilmez oldu; ifritlerin celâllendiremediği demir ve kalay artık paslanmaya yüz tuttu! (Volkan)³⁹ Mütehevviren ateşgâhından fırladı topal olmakla berâber sür'atle (Olib)⁴⁰ doğru çıktı. Siyah tozlara bulanmış olduğu hâlde ma'bûd-ı mevhûmların ictimâî-gâhına vâsıl oldu; acı şikâyetlerde bulundu. Jüpiter Apollon'a hiddetlenerek semâdan tard ile yeryüzüne attı. Apollon boş, arabası muntazaman koşarak, insanlara gece ve gündüzü, mevâsim-i erbaayı hâsil etti.

Bütün dârât ve ihtişâmından mahrûm kalan Apollon, çoban olmak ve (Admet) nâm-ı kralin sürülerini ra'y etmeye mahkûm oldu.

³⁸ Esâire göre : Apollon, ziyâ ve sanâyi'-i nefise ma'bûd-ı mevhûmu olan Jüpiter'in oğludur; dokuz sanâyi'-i nefise perilerini idâre ediyordu.

³⁹ Volkan : İtalîlerce yanardağların ma'bûd-ı mevhûmu idi; sonraları Yunanlılar'ın (Hefestos) dedikleri mevhûm-ı ma'bûdla karışmıştır.

⁴⁰ Tesalya'daka vaki (Olib) dağının ismidir, muahharen ma'nâ-ı i'mâ nakl olunarak ma'bûdların güyâ semâdaki ikâmet-gâhına ilm olmuştur.

Apollon, kaval çalmaya başladı; bunu işiten bütün çobanlar, gelip âb-ı zülâl sâf-ı nazar-rübâyı teşne-gân olan bir çeşmenin kenârında, kara ağaç gölgesinde şarkılarını dinlemeye koyuldular.

O vakte kadar bir hayât-ı vahşiyâne emrâr etmişlerdi; koyunlarını gütmekten, yapağılarını kırpmaktan, sütlerini sağmaktan ve peynir yapmaktan başka bir şey bildikleri yoktu: Kırın her tarafı korkunç bir bâdiye şekli gösteriyordu.

Apollon, bunlara manzûmeleriyle, şarkılarıyla daha âlî bir hayât geçirmek için yollarını ta'lîm etti. İlbaharı tetevvüc eden izhârı, intişâr eyleyen bûy-ı latîfi, ayakları altında biten çimen-zârı ta'rîf etti, sonra insanları hûbûbuyla okşayan bâd-ı sabâ ile arzı irvâ eden jalenin hüküm sürdüğü yaz gecelerini anlattı. Şarkılarında çiftçilerin mükâfât mesâisi, baharın mahsûl i'tinâsı olan o lezzet-bahş meyveleri ve ateş etrâfında gençleri şitâretle raks ettiği kış günlerinin eyyâm-ı istirâhitini de tavsîf etti. El-hâsıl dağları ihâta eden keşîf ormanları ve ferah-fezâ çimen-zârların ortasında binlerce inhinâlar husûle getirerek müserret-rümâ bir şekil alan enhârın peydâ ettikleri çukurlukları tasvîr eyledi. İşte bu sûretle haypatın lezâizi neden ibâret olduğunu ve çobanlık âleminde mevâhib-i tabîatten ne yolda istifâde edileceğini öğretti.

Bunun üzerine çobanlar, kavallarıyla herkesten daha bahtiyâr-âne hayat-ı imrâr etmekte olduklarını lezâiz-i sâfiyeyi kendi külbelerinin cezb eylediğini anladılar. Gülmeler, oynamalar, meserretler her taraftan ma'sûm çoban kızlarını ta'kîb ediyordu. Onlarca her gün bayram idi. Tuyûrun cıvıldısından, yâhûd eşcârın dallarıyla oynayan bâd-ı sabânın latîf ve haffî vezânından, birkaç kayadan cereyân eden berrâk suların çağlításından sanâyi-i nefise perilerinin, Apollon'u ta'kîb eden çobanlara şarkılar ta'lîm etmelerinden başka bir şey işitilmiyordu. Apollon, onlara müsâbaklarda mükâfât kazanmayı ve okla geyip ve ceylan avlamayı ta'lîm etti. Öyle ki mevhûm ma'bûdlarıyla artık çobanları kıskanır oldular. Bu hayat onlara ra'd gürültülerinden daha tatlı görüldüğünden Apollon'u tekrâr (Olîp) e çağıldılar.

(Rüstem Fehmî, Apollon Çoban İken, Mecmûa-ı Lisân, nu.23, s.173-174)

3.6.1.35. Genç Bir Tâcirin Sergüzeşti

(ma'bâd ve son)

- Gayret ve Sebâtın Netîcesi -

Frederic – Sübhân – Allah!, Mösyö! Sizi ne kadar haklı buluyorum, esbâb-ı cesâretiniz ne idi ?

Mösyö Berar – Dostum ! Vâlidemi memnûn edebilmek için fevk-al-âde bir arzûm var idi. Sefâlet-i hâlden kurtulmak için olanca kuvvetimi sarf etmek istiyordum. Nâmûs dâiresinde kesb-i servet etmenin vâsıtâ-ı yegânesi ancak çalışmak olduğunu vâlidem dâimâ söylerdi. Bunun için dünyada hiçbir işte tembellik etmek istemezdim.

Frederic – Fakat, Mösyö ! Ara sıra eğlenmek de tembellik mi yâ?

Mösyö Berar–Hayır,dostum! Bil-akis çalıştıktan sonra def-i gam için eğlenceler tertîb etmek fâideli bilebilir. Ben de eğlenirdim; fakat bu eğlencelerin istifâdeli olabilmesini de nazardan devretmezdim. Hava açık olduğu günler, işportamı omzuma atarak erkenden kasabamızın yakınında bulunan köylere gider, mallarımı orada sergiye kordum. Güneş yeni doğduğu zaman köy manzarası bana ne güzel görünüyordu ! Kuşlar ağaç dalları üzerinde sevinçle öter, ben de onlara bakarak ve sesimi titreterek güzel şarkılar söylerdim. Bağ, bahçe kenarlarında hep ufak çiçekler vardı. Avdette de bu çiçeklerden bir demet yaparak vâlideme görürürdüm. Bu sûretle hem yolun uzunluğunu hissetmez hem de güzel bir gezinti icrâ etmiş gibi olurdu. Köye girmeden yolların birinde oturur, oradan etrâfı seyr ve hatinin te'sîriyle iştahım açılarak peynir ekmeği öyle bir yerdim ki o kadar tatlı şey olamaz.

Böylece birçok seneler geçti; bu müddet zarfında ufacık ticâretim muttasıl sırasında gidiyor, terakkî ediyordu.

On altı yaşına girdiğimde, bir miktar para arttırabilmiştik. Kuvvetim de oldukça yerinde bulunduğundan artık işportayı araba tarzında bir camekâna tebdîl ettim ki bunu kendi önümde sürüyordum. Gezirdiğim eşya eskisi gibi hep on frank değerinde bir şey değil, yüz franklık emtiayı muhtevî küçücük bir dükkân idi. Civâr köylerince tanınmıştım, oralarda epey de müşterim vardı. Daha sonraları işlerim gittikçe çoğalmakta olduğundan vâlidem arabamı çekecek bir merkeb alınmasını tavsiye ve ısrâr etti. Bu muâvenet sâyesinde işlerimi daha ziyâde çoğaltmaya muvafık oldum. Bu sırada da vâlidem bir dükkân isticâr etmiş ve orada bi-z-zât kendi satmaya başlamıştı ki beni tanıyanlar hep oraya gelmeye başlamışlardı.

İşte böylece hadd-ı zâtında pek sâde, pek ehemmiyetsiz olan şu ticâretimi sevgili vâlidem ile bana karşı artık bir dost gibi kalmış olan âli-cenâb Doktor Kasaviye'nin verdiği ve içinde amelesinden bulunduğu ticâret-hânenin sâhibi bulunuyorum.

Ömrümde ancak ilk defa olmak üzere oynamış olduğum kumarda bütün sermâyemi zâyi' etmek sûretiyle aldığım o acı dersten dolayı o günden beri hikmet-i ilâhiye ne kadar takdîs ettim bilsen! O acı dersi görmeyeydim kimbilir şimdi ne hâlde bulnurdum.

Frederic – Mösyö! Bu vak'a benim için de güzel bir ders-i ibret olacaktır. Ben de sizin gibi müdbir olmak isterim.

Mösyö Berar – Mütebessim-âne dedi ki :
- Aşkolsun Frederic ! Gördün mü kararı!

Frederic sözünde sebât etti, şimdi çalışkan, idâreli bir genç olmuştur. Hâl-i zamanlarını oyundan ziyâde ma'kûl , istifâdeli şeylere hasr ediyor.

Binâ-en-aleyh Mösyö Berar gibi bir gün nâmûslu bir adam, mu'teber bir tâcir olacağına hiç şüphe yoktur.

(A.Aznavor,Genç Bir Tâcirin Sergüzeşti,Mecmûa-ı Lisân,nu.24,s.176-177-178)

3.6.1.36. Yağ Lekesi

Çocuğun biri dikkatsizlik eseri olarak bir halının üzerine yağ dökmüştü; bu beceriksizliğinden mahcûb olarak kusûrunu ta'mîr etmek arzûsuyla yağ dökülen mahale bir kâğıd parçası koydu. Hayfâ ki hemen o akşam yağ lekesi beyaz kâğıda geçmişti.

Çocuk :

- Bu leke pek inatçı görünüyor; şimdi öyle bir yapacağım ki bir daha görünmesin.

Diyerek, evvelkinden daha kalın olmak üzere başka bir kağıt parçası koydu.

Ertesi gün bu kâğıdın da lekelenmiş olduğunu görünce mütehayyir oldu.

Pederi dedi ki :

- Oğlum ! Bu yağ lekesi fenâlığın timsâl-i mücessemidir; kendisine takarrüb edenlerin cümlesine sirâyet eder. Eğer kalbinin sâfiyetini muhâfaza etmek istersen ahlâkları bozulmuş olan adamların refâkatinden dâimâ ictinâb et.

(Üsküdarlı Ali Haydar, Yağ Lekesi, Mecmûa-ı Lisan, nu.24, s.178)

3.6.1.37. Ben Neyi Severim ?

Fransızca'dan :

Oh ! Etrafta elvan tabîa-ı latîfe ile mülevven çimenlerin arasında oynaşan bâd-ı melîh sabâyı severim; fakat ey anacığımın nâm-ı muazzezi ! Seni daha çok severim.

Kubbe-i nil-gûn semânın bir cevher-pâre gibi parlayan necm-i safâdârının hutût-ı şuâiyye-i nürâniyyesini severim, akat ey anacığımın nigâh-ı rahîm ve şefik ! Seni daha çok severim.

Çobanın bir tavr-ı hazîn râiyâne ile tercümân-ı hüzün ve şevki olan kavalının sadâ-ı şâik-ânesinin, güzel bir ırmağın feşâfeş-i tâzesini, mini mini kuşçağızların terennüm-i zevk-âver-ânesini severim; fakat ey anacığımın sadâ-ı cemîli ! Seni daha çok severim.

Her şeyin bî-dâr, herîrin şükûfe-zâr olduğu, tabîatın tekrâr bir libâs-ı safâ iktisâ ettiği fasl-ı bahâr-ferah-nisârı severim; fakat ey anacığımın sevimli tebessümü ! Seni daha çok severim.

Şükûfe-zârın ferah-ı bahş-meşamm olan latîf kokusunu, güzel mercan çiçeklerini, gül, zambak destelerini severim; fakat ey anacığımın gönlüme bir kuvve-i inşirâh veren bûsesi; seni daha çok severim.

Havâ-ı muattar bahar içinde “Uğurlar olsun, ey şitâ-ı hârid!” diye mes’ûd-âne cıvıldaşıp uçuşan bahar müjdecilerini severim; fakat ey anacığımın hayatıma lezzet veren! Yevm-i mahsûsu senin avdetini onlardan pek çok severim.

12 Mart 310

(A.Nihad, Ben Neyi Severim ?, Mecmûa-ı Lisân, nu.25, s.182-183)

3.6.1.38. Yuva

Şu çalılıkların arasında nazar-ı firîb, tarâvet-dâr bir manzara gösteren ezhâr-ı nev-şüküfte-i bahara doğru yürüelim.

Şikeste, zaîf filizlerle mestûr gusûn-ı ter üzerinde titreyen yuvayı görüyor musun ?

Ne kadar muntazam ne kadar latîf !

Âşiyâne-i safâ-perverinde uyanan şu tâir zaîf sevdâ-fezânın sadâ-ı ma'sûm-ânesi rûha bir seyyâle-i meserret serpiyor, vâlidelerinin uyuşuk gözleri gayr-ı ihtiyâri kapanıp açılıyor, bir penâh-ı şefkat , melce'-i mürüvvet olan kanatlarıyla yavrularını ısıtıyor. O mahall rûh-fezâ-ı mestî ile uyuşmaya çalışıyor. Bu yavrular pek neş'e-ver, pek mes'ûddur. Pür-garâm kalplere saklanan emeller gibi bir gülün sık yaprakları altında nışîmen-i şebzîn içinde uyurlar, yatarlar, terâne-perdâz-ı şitâret olurlar. Orada hava sâf, nesîm, hoş-bû, herîr, hazâret-pîrâ, tabiat pür-sükûndur. Bazen batt-ı ayak sesinden hiçbir nağme-i hayât işitilmez, müceb-i ye's ve kasvet bir şey bulunmaz. Kuşçağızlar bu uluvv-ı nîgeh-pîrâ mahalde vâlideleriyle müsterih-âne yaşarlar.

(A.Rıza Hicri, Yuva, Mecmûa-ı Lisân, nu.25, s.183)

3.6.1.39. Sukût-ı Evrâk *

Meşceremizin âsâr-ı bakiyesi ile mevsim-i ahîr-bahar sath-ı ırza zînnat-nisâr olarak meşcerenin bir seri kalmamış, bülbül dem-beste-i kelâl olmuştur. Henüz fasl-ı nev-bahar ömründe iken esîr-i keder ve mâil-mest-i makber olan genç bir hasta aheste hatvelerle hengâm-ı şebâbını, yâd ederek derûn-ı meşcerede son def'a geziyordu.

Ey sevimli meşcere! Elvedâ ölüyorum, sendeki renk-i hazîn mâtemi bana tâl'ami ihbâr ediyor, sukût eden her varak bana mevtimden bir nişâne gösteriyor.

Sen ey hâtif ! Bana demiştin ki gözlerin evrâk-ı meşâcir hazânını bir daha görecektim, fakat en son def'a olmak üzere görecektir. Serv-i mezâr sararmış dallarını uzatarak seni ihâta ediyor.

Mâil-i fenâsın! Nev-bahar-ı şebâbın bir hayâl-i kâzib gibi solduğunu görüyorum. Ey hafif yaprak ! Düş düş. Bu tarîk-i küdüret-âveri nihân ile mâderimin ye'sine karşı yarınki meskenimi bugünden ihfâ et fakat o hıyâbân ve hiddet-i nişâna

---

* Fransızların şâir-i meşhûru (Millevoye)nın vefâtına karîb yazmış olduğu şiirdir. Meşâr-ül-ileyh 1782'de tevellüd 1816'da vefât etmişti.

doğru şâyed perîşan saçlı yârim. Esnâ-i grub-ı şemste ağlamak için gelirse ihtizâzât-ı hakîkenle bir müddet müteselli olacak olan hayâlimi uyandır.

Bî-çâre bu sözleri söyleyerek bir daha avdet etmemek üzere gitti. Sükût eden son yaprak kendisinin rûz-ı vâ-pegin ömrünü eş'âr etmişti. Bir meşenin zîr-i sâyesinde defnettiler. Fakat kabr ve hiddet-i güzînini ziyâret için yâri gelmedi. Hatvelerinin sadâsıyla mezârının sükûnunu yâlnız vâdinin çobanı ihlâl etti.

(İskender, Sükût-ı Evrâk, Mecmûa-ı Lisan, nu.25, s.183)

3.6.1.40. İlm-i Hikmetten

-Eğlenceli Bir Ders-

İtalya'da vâkî bir dağın inişinde “Köpek Mağarası” nâmıyla ma'rûf bir mağara vardır. Bu mağarada göze çarpacak hârikûlâde bir şey yoksa da bir köpek veyâhûd emsâli gibi kısa boylu bir hayvan idhâl edildikte bunun derhâl ve bir iki dakika zarfında boğulup mahvolduğu görülür.

Bunun esbâbı ise mağarada teneffüse gayr-ı sâlih, hâmız-ı karbon tesmiye olunan bir gazın mevcûd bulunmasıdır ki bunu teneffüs eden hayvânât derhâl telef olurlar. Mağaranın zemînine yanan bir mum dahi vaz' edildiğinde bunun da söndüğü görülür.

Bu gaz insanın teneffüs edip de dışarı çıkardığı havanın aynıdır. Bunun için birçok adamlar bir mahale toplanır da o mahalin havası tebdîl edilmezse arası çok geçmeden o mahal karbon gazıyla dolar; bazı adamların rahatsız oldukları ve bazen dahi boğulup düştükleri müşâhede olunur. Binâen aleyh galebelikle bir salonda kapanmadan ictinâb etmeli, birçok adamların toplanmış oldukları ufacık odalarda yatmadan çekinmelidir. Mümkün olduğu kadar çabuk havayı tebdîl etmeli husûsiyle gece zarfında husûle gelen mühlik gazı def' etmek için sabahları herhâlde değıştirmelidir.

(İmzasız, İlm-i Hikmetten Eğlenceli Bir Ders, Mecmûa-ı Lisân, nu.27, s.195-196)

3.6.1.41. Kar

Sisli, kasvet-i âlûd havanın âgûş-ı fesîh mazleminden şikeste-pür, beyaz pervâneler gibi bir sür'at-i serîa ile yere düşen kar parçaları bahçe ve sokakları bir pûşîde-i hüzn-engîz ve beyaz ile örtmüştü. Şâhika-i azîme-i cibâl-dest iştiyâk uzatan dağların bâlâsını tezyîn ve tenvîr eden kitlât-ı eshebeden akan bir ziyâ-ı asfer hafif ormanda bulunan nebât ve eşcârı müdevver, sivri, iri, sık çalılar ile memlû mu'vecc, derin vâdileri yıldızlıyordu. Kar; inşîrâh-âver bir atâetle uzakta bulunan tepe ve şehre beyaz mantolar giydiriyor, ufkun nikat-ı baîdesinde dolaşan bulutlar tâziyâne-i şedîd rüzgârla dağılıyor, kırılıyor, nazar-ı riyâ şekillere giriyordu.

(A.Rıza Hicri, Kar, Mecmûa-ı Lisan, nu.27, s.196)

3.6.1.42. Bir Şeb-i Nûrânî

Akşam üzeri idi, çocuk, yüzünde alâim-i tebessüm görüldüğü hâlde uyuyordu. Elleri göğsüne kavuşmuş, olarak gül gibi dudaklarıyla güyâ her günkü gibi kısacık duâsını heceliyor, gözleri tamamen kapalı bir mağrûr-âne bir uykuya dalmıştı, bebeğini de yanındaki yüz yastığına yatırmıştı.

İdâre mumu ocağın bir köşesinde parlak bir ziyâ neşrediyor, odanın bir tarafında öteye beriye dolaşan dadısı da, ertesi günü için çocuğun müzeyyen bayramlık elbisesini hazırlıyordu. Bu hâlden memnûnen odadan dışarı çıkmıştık.

Misâfir odasında ehibbâmız gelmiş bizi bekliyordu; aralarında: Küçüğün ma'sûm-âne selâmlarından, sözlerinden bahs ediyorlardı. Onların bu muhâverelerini kapı arkasından işitmiştik. Bu, gerek benim gerek zevcem pek hoşumuza gitmişti; âdetâ birbirimizi bahtiyârlığımızdan dolayı tebrîk etmiştik; zevcem, bana doğru meyl etti ve şeytan kulağı işetmesin mülâhazasıyla hafifçe bir sesle bana dedi ki :

- Bahtiyârlık her ikimize âiddir.

Kapıyı açtığımda musâhabe kesildi.

Zevcem piyano başına oturdu; çocuk uyanmasın diye kapıları epeyce kapadık. Piyanoda "Çober" in parçalarından (Pièce) birini çaldı, bu parça ümîd artıracak, hâl-i mes'udiyet lezâizini ihtâr edecek latîf bir makamda idi.

Çaldığı sırada, her parçayı bitirdikten sonra biraz tevakkuf edip, parmakları piyano basamakları üzerinde bulunduğu hâlde, başını etrâfa çevirerek kulak verirdi. Fakat biraz sonra :

- O değil.

diyerek huzûr-ı kalp ile yeni bir parça çalmaya başlıyordu.

Çay geldi, içtik; saat de epey ilerlemişti: Misâfirlerimizi kapıya kadar teşyî ettik. Üç kişiden ibâret olan vahdetimizle kaldığımızdan memnûn olduk; yavaşça odamıza döndük kapıdan girerken çocuğun dadısı :

- Hanım, çocuk biraz öksürüyor dedi.

Gözlerimiz, yek diğerine sâkit-âne suâller ediyor gibi, birbirimize dikili kaldı.

Refikamı bundan büsbütün mükedder görünce :

- Merak etme azîzem; korkulacak bir şey yok. Dadiya da :

- Telâş etme; hanıma hâzım olduğun vakit zili çalarım, dedim.

Çocuk oldukça rahat uyuyordu; vâkıâ elleri biraz sıcakca idi; fakat... zevcemin yüzüne bakarak:

- Çokça örtülü olduğu için olmalı! Sen yorgunsun azîzem, git yat; ben yatağın yanında bir müddet daha kalırım; sen rahatça uyu !

- Eğer çocuk iyileşmezse hemen beni uyandırırısın, olmaz mı ?

- Peki, olur.

Uykudan gözlerini açacak hâli olmadığından söz söylemeye de mecâli yoktu.

Çocuğun yatağı yanbaşında koltuklu bir sandalyeye oturdum; yeni bir romanı da dizlerimin üzerine koyup okumaya başladım.

Yaprakları çeviriyordum, gözlerim satırları ta'kîb ediyordu, ama okuduğumdan bir şey anlamıyordum; yavrumun biraz sık ve horultulu olan nefesini dinliyordum.

Birden bire biraz kızarmış ve küçük elleri yaş ve kızgın bir hâle girmiş idi.

Vâlidesi artık uyuyordu, o cihetce müsterîh idim. Yavaşça kalktım; o gece uyumaya niyet ettiğim için terliklerimi ve geceliğimi giyindim.

Henüz oturacağım bir sırada zavallı çocuk birden bire çabalayarak gözlerini açmak istiyor gibi yatakta bulunduğu vaz'iyet üzere öksürmeye başladı...

Alnımın üzerini soğuk bir ter kapladı; öksürükten, boğulacak dereceye gelen yavruyu kucağıma almak istedim; lakin ellerim titrediğinden ona da cesâret edemiyordum.

Bu korkunç öksürüğü tanımıştım; beni azîm ve dehşetli bir korku istilâ etti; çocuğun boğazı bir horoz gibi gurluyordu.

Sürekli öksürük zâil olunca, öteki odadan küçük şurup şişesini almaya gittim.

Şişe henüz açılmamış, mühürlü idi. Bunu vaktiyle satın almış olduğumdan şimdi büyük bir memnûniyet hissediyordum.

Yavrucum perişân bir hâlde yatağı üzerinde serilmişti, kaşık elimde olduğu hâlde yanına yaklaştığım vâkit kolumun üzerinde doğruca duracak hâlde değildi.

Yarı sesle :

- Yavrum, bak, sana şeker vereceğim, dedim.

Bî-çâre çocuk küçücük ağzını açıp şurubu aldı ve dilini, sıtmadan korumuş olan dudakları etrâfında gezdirdi; hemen yüz yastığı üzerine düşüverdi.

Çocuğu yorganına sarıp dizlerimin üstüne aldım; ocakta sönmeye yüz tutmuş olan ateşe yaklaştırdım.

Çocuk sıtmadan bozuluyor, bana sokuluyordu. Vücûdunun harâretini, elbisemin üstünden bile hissediyordum.

Nefesi sık, sâkin, horultulu idi; küçük ağzını gittikçe daha ziyâde açıyordu; öksürmeye başladı. Çocuğun bu boğulurcasına sıkıldığını, ıztırâb çektiğini gördükçe:

- Aman yâ rabbî, sana sığındım. Şu yavruyu kurtar yâ rabbî! demekten kendimi alamıyordum.

Çocuk kollarımda olduğu hâlde zili çalmaya kalktım. Bu sırada, hareketimden mi, yoksa ilaç olarak verdiğim bir kaşık şurubun te'sîrinden mi her nedense çocuk birdenbire şiddetle çabaladı.

Gözlerim sevinçten yaşla dolduğu hâlde oturdum. Zavallı hasta, o donuk, süzük gözleriyle bana baktı ve ipince bir sesle :

- Baba !.. Baba !.. Bebek iyi !.. dedi.

Demin zâten az korkmuşum.

O zaman zevceme dönüp baktım; kemâl-i râhat ve sükûnetle halâ uyuyordu. Kendisini uyandırmadığım için memnûn idim. Eğer uyandıraydım bî-çâre kadın ne büyük bir eziyet ve halecân-ı kalp hissedecekti! Çocuğun hâlerinden telâş ettiği hâlde, merâk etmemesi için verdiğim söze karşı i'timâd göstererek kesb-i sükûn ettiğiinden dolayı ne kadar sevindim.

- ma'badı var -

(Rüstem Fehmi, Bir Şeb-i Nurânî, Mecmûa-ı Lisân, nu.27, s.197-198)

3.6.1.43. Bir Şeb-i Nûrânî

- Geçen nüshadan mâ'bad ve son -

İşte bi-l-hâssa böyle bir hâl-i mes'ûd-ânede yaşamak arzû olunur. Uykuları esnâsında kendilerine bencillik ettiğim bu iki sevimli mahkûm arasında bulunmak, hayatımı kendime takdîr ettiriyordu. Üzerime yüklenen şu vazîfe beni mes'ûd ediyordu.

Çocuk hâlâ kollarımda idi, nârin vücûdunu dizlerimin üzerine uzatmıştı, teneffüsü biraz sükûnet bulmuş ve ellerindeki harâret ve ter azalmış idi, artık korkum zâil olmaya başladı.

İşte o vakit geçirdiğim hâl-i hatırnâkın hâtırası zihnimden geçiyordu; gözlerim hâlâ yavrumun yüzünden, beşâseti henüz gülmemiş çehresinden ayrılmıyordu. İşte o esnâda büyük bir dehşetin havf ve endîşeleri beni şiddetle örseliyordu:

- Aman yârabbi, yâ uyumuş olsaydım !..

Zavallı yavrucuğum! Dün akşam ne kadar şen, şâtır bulunuyordu.

Çocuğun bebeği : Mavi, büyük gözleri tavana müteveccih olarak yavrumun, yatarken bıraktığı vaz'iyet üzere yatağının ucunda duruyordu. Bebeğin küçük elbisesi de devşirili olduğu hâlde akşamdan beri ona mahsûs elbise dolabının üzerinde duruyordu; bir tarafta da bebeği oturttuğu küçük iskemle bulunuyordu.

Ya ben uyuyaydım, çocuğumun zekâvet ve letâfetten beni tebrik eden zavallı dostlarım artık bilmem ne hâle girerlerdi !

Zavallı yavrucuğum gidecekti !

Ağlayarak hemen yavrucuğuma sarıldım. Bir hafif öksürüğe daha tutulduysa da çok şükür, artık tehlike kalmamıştı.

Kendisinin nerede olduğunu suâl eder gibi, gözlerini yarı açarak yüzüme bakıp:

- Baba, baba !.. diyerek, ellerini gömleğimin içine soktu, göğsümü okşadı. Fecr artık perdelerin arasından görünür oldu.

Boş sokaklardan sebzecilerin geçtiğini, penceremin altında sokağın süpürüldüğünü uzaktan işitmeye başladım.

Yavaş yavaş gürültülerin, seslerin diğerini ta'kip ederek dehâzya da yaklaşıyordu. Her sabahki gibi satıcıların bağırımları, sokakları ihtizâza getiriyordu.

Harekât hayâtiye-i beşeriyyenin şu teâkub ve tetâbundan, bana te'sîr edecek bazı cihazlar bulunuyordum. Gürültüler arttıkça, güneşin ziyâsı etrâfı aldıkça, etrâfım şenlendikçe, ben kendimi o nisbette yalnız ve mahzûn buluyordum.

- Ya, uyusaydım ! Ya ...

Diye düşündükçe bütün bu nağmeler, bütün bu gürültüler, benim felâketimi arttırmaktan başka bir şeye yaramayacaktı.

Yavrucuğum bana emniyet-i bahş bir sesle :

- Baba, bebeğin artık sıkıntısı yok ! dedi.

O esnâda zevcem uyandı; beni yanında bulamadığını görünce telâşla yatağından kalktı :

- Bu ne ? Ne oldu ?

Diye bağırarak çocuğun yatağına doğru baktı. Nazarı bize isâbet edince çocuk sararmış mini mini ellerini ona uzatarak ve gülümseyerek :

- Anne, bebeğin artık ağrısı yok !.. diye bağırdı.

Çocuğu onun yatağına götürdüm, oturttum; iki yüz yastığının arasına gömüldü. Zevcem, korku eseri göstererek, gözlerini açarak dedi ki :

- Gâlibâ uyuyamadın ! Sakın hastalanmış olmasın ?

- Hayır azîzem, yalnız biraz korktum.

O sırada evin içinde ayak gürültüsü işittiğimden doktoru çağdırtmak için zili çaldım. Hâl-i nekahette bulunan çocuk :

- Baba, nini geldi !

Dedi ve annesinin yatağına uyudu.

Kanepeyi yatağın yanına yaklaştırıp orada oturdum, yatağın üzerine uzanmış olan zevcemin elini tuttum, zavallı kadının gözleri yaşararak :

- Müsterîh ol, başında ben bekliyorum, dedi.

(Rüstem Fehmi, Bir Şeb-i Nurânî, Mecmûa-ı Lisân, nu.28, s.203-204)

3.6.1.44. Gar Köprüsü

Gar Köprüsü gidip görmekliğimi tavsiye etmişlerdi. Ben de gitmemelik etmedim. İ'lâ incir'den bir kahvaltı ettikten sonra bir rehber alarak o köprüyü görmeye gittim. Göreceğim şey Romalıların ilk eseri idi müessislerinin dest-i mahâretine lâıyk, nefis bir bina göreceğimi ümîd ediyordum. Bu defa mezkûr bina (hakikaten) ömrümde ilk olmak üzere me'mûlümün fevkinde nazar-ı hayretîme mûceb oldu; böyle bir şeyi ancak Romalılar meydana getirebilirlerdi. Hele sükûnet ve tenhalığa her şeyi insanın nazarında daha ziyâde müesser gösteren böyle bir sahranın ortasında, sâde ve nefis sûrette kurulmuş, böyle bir binanın manzarası beni daha ziyâde dû-çâr-ı hayret etti. Zirâ köprü zannolunan bu bina bir su bendinden başka bir şey değildi.

(Abdullah Hilmi, Gar Köprüsü, Mecmûa-ı Lisân, nu.29, s.207)

3.6.1.45. Gül ve Bülbül

Hadîka-ı melâhatte nev-şüküfte güller pek çok, fakat onlarda andelîbânın zemzeme-i rûh-vâzı yoktur. Sadâ-ı andelîb her şeye fâik ise de zavâllı kuşcağızın tayrânında nihâl-i güldeki letâfet bulunamaz.

Gül ve bülbül erbâb-ı aşk kalbine ilkâ-yı muhabbet eder. İkisinin de letâfeti başkadır. Birinde renk, diğesinde ahenk var. Biz her seher kâşâne-i aşk olan bahçelerde gülleri temâşâ ederiz. Bülbül de geceleri zemzeme-i rûh-perveriyle sımâh-ı cânı zevk-yâb eyler.

Gül ve bülbül bir hasîsa-ı tabiiyyeye mâliktir. Biri havada pervâz diğeri de bir şâh üzerinde icrâ-ı hüküm eder. Acaba bu iki hüsn ve letâfeti tavsiye eylemek kâbil midir ? Bu iki hüsnün birleşip bir vücûdu tezyîn ettiklerini gördüm sît-i hüsn savt ile birleşmiş idi. Bunu görünce kemâl-i hayretle aklım perişân oldu. Ben gül ve bülbülü birlikte gördüm. Evet Paris'te bir muğniye, bir dilber peri-peyker gördüm ki sadâsındaki letâfet ve halâvet bülbülü bile mecbûr sükût eder. Bir gonce-i nev-şüküfte onu görünce fart-ı hicâbından açıldığına nâdem olup istişâr etmeye başlar. Hüsn ve sadâ-yı yekte olan bu dilberi ben "Gül ve Bülbül" tesmiye ettim.

(İmzasız, Gül ve Bülbül, Mecmûa-ı Lisân, nu.32, s.228-229)

3.6.1.46. Niyâz

Aşil Hector'u öldürüp muhâsıra olunan şehrin etrâfında cesedini yedi def'a sürüklediği zaman çadırının eşiğinde silâhsız bir pîr-i rûşen-i zamîr göründü. İhtiyâr periyâm idi. Bu pîr-i âlî sîret, bu sâl-hürde-i bülend metânet-i cân-pâresinin cesed-i bî-rûhunu merhametsiz gâlibden istedi ve elini öperek ona dedi ki: "Felâketimin derecesini tasavvur et! Zirâ oğlumun öldüren eli öpüyorum." Aşil ağladı, düşmanının vücûdunu îade etti. Bu kalb-i kâsîyi nasıl bir kuvvet teshîr etti ?

Cenâb-ı Hâlik-i Kerim onları hiddeti teskîn ve tâli'ni müsâvâtını telâfi için za'fa felâkete karşı – şimşîr-i cihângire bile galebe eden – niyâz gibi ma'nevî bir silâh-ı satvet verdi. Niyâz-ı meleket-ül-âlemdir. Niyâz bir libâs-ı âdiye bürünerek secde-i kenân tazarru, dest-güşâ-ı ubûdiyet olarak bütün kâinâtı celâlet-i niyâz mend-ânesiyle himâye eder. Alî-ül-devâm şahs-ı zebûnun kalbinden mûrd-i koyunun kalbine cereyân eyler. Niyâz (Tazallüm-i hâl) ne kadar mütevâziâne olur ise vâsıl olacağı sadr-ı a'lâda o kadar dû-bâlâ ve karîn kabûl olmasa o rütbe emniyet-i bahşadır.

Eğer bir böcek – üstüne basacağımız zaman – bize arz-ı niyâz edebilse elbette niyâzı nezdimizde karîn-i merhamet olurdu. Binâen-aleyh cenâb-ı vâcib-ül-vücûd hazretlerinin ulviyyet-i samedâniyyesinin nazırı olmadığı gibi bâr-gâh-ı ulûhiyyetine doğru suûd eden bir niyâz-ı abîd-âne kaderde zafer-yâb olan bir niyâz daha olamaz.

(M.F., Niyâz, Mecmûa-ı Lisân, nu.34, s.243-244)

3.6.1.47. Tarlalardaki Hayât-ı Mes'ûd-âne

Ne bahtiyârdır o adam ki civarındaki kasaba bile kendisi için yabancı bir yer gibidir; kendi etrâfındakilere saâdet-i dindâr-âne bir gayretle çalışır. Her ne kadar bahçelerinde Asya'nın meyvelerini, Amerika'nın sâye-dâr ağaçlarını görmezse de yine zevce ve çocuklarının bâis-i meserreti olacak nebâtâtı yetiştirir. Mahsûlâtı kemâle erer ermez hısım ve akrabasını toplar, komşularını da'vet eder ve şafakla berâber, tırpan elinde olarak onlarla birlikte tarlaya girer.

Buğday demetlerinin yığıldığını – çocuklarının da peygamber otu, gelincik çiçeği gibi ezhâr-ı bedâ'yi'-nisâr ile başlarını tetvîc ederek etrâfında şitâretle hûrâ tepkilerini gördüğü zaman, kalbi lebrîz-i şevk ve sürûr olarak darb-âne gelir. Bunların oyunu, kendi çocukluğundaki oyunlarını, ve günün birinde daha mes'ûd bir âlemde (âlem-i bâlâda) tekrâr görebileceğini ümîd ettiği ecdâd-ı fezâil-i nihâdînin yâd-dâştını tahattür ettirir.

(İmzasız, Tarlalardaki Hayât-ı Mes'ûd-âne, nu.35, s.251)

3.6.1.48. Bir Vâlideye Hitâb

Ey zavallı çiçekler ! Muvakkat bir şa'şaadandan başka bir şeye mâlik değilsiniz. Gâyet latîf olan râihanız bir günde zâil olur; bununla berâber ben sizi bir alâmet-i mücesseme-i saâdet, bir nişâne-i muhabbet tarzından vâlideme takdîm etmek istiyorum.

Ey vâlide! Bu sâde takdîmâtı kabûl et; zîrâ bu çiçekler eltâf ve inâyet-i süb'hâniyenin eyyâm-ı hayâtına ebedî bir rebî'-i sürûr ve refâhiyet-i bahş etmesini dâimâ cenâb-ı haktan niyâz ettiğimi sana söyleyeceklerdi.

Vâlideceğim! Cenâb-ı hak; hadika-yı şefkat ve muhabbetin olan kalbini – ona hücum edecek telâş ve heyecân fırtınalarına karşı - iktilâf etmek istediğin ezhâr-ı semâviye makamındaki fazîlet ve iffetleri muhâfazaya muktedir eylesin.*

(Ömer Hamdi, Bir Vâlideye Hitâb, Mecmûa-ı Lisân nu.35, s.252-253)

3.6.1.49. Dalgalara Dâir ...

Rûh-ı beşer bir mevce-yi sâfa benzer; semâdan iner semâya suûd eder; sonra eli ilel-ebed birinden diğere intikâl ederek tekrâr arza sükût eder.

Yüksek tepeler üzerinden, yalçın kayalar üstünden atıldığı zaman bu mevce-yi sâf ve berrâk, bir gubâr-ı sîmîn şeklinde sisli dağlalar hey'etinden mücellâ bir

---

* Sâhib-i tercüme nesren lisânımıza tahvîl eylemiş olduğu şu şiirin son beytinde aslında epeyce ayrılmıştır. Bunu bir vech-i âtî tercüme etmiş olsa idi daha münâsib olurdu zannederim :

“Vâlideceğim! Keşke senin hadîka-yı şefkatın olan kalbim; muhâcimâtına uğrayacağı şedâid-i rûzgâra karşı eyyâm-ı şeyhûhatla berâber gelecek olan jalelere kadar, ezhâr-ı semâviye makâmında derûnundan iktitâf etmek istediğim fezâili muhâfazaya muktedir olaydı.”

kayanın sath-ı latîf üzerine dökülüyor.Sonra, çarçabuk toplanarak bir zemzeme-i rûh-nevâz ile alçak, zümürdîn vâdiye doğru aheste aheste süzülür. Taş kümeleri keryân-ı bî-tâb-ânesini mâni' olduğu zaman derhâl sabırsızlanır, kef efşân-ı letâfet olarak girdâb-ı mahûfa dökülür.

Düz bir yatak üzerinde, bir vâdi-i müzehherin şûh-ı şitâret-âmîzi ortasında yılan kavî bir mecrâ ile cereyân eder.Emvâc-ı dil-âvîzi üzerinde bütün şitârelerin, bütün nücûm-ı fûrûzân-ı leyâlin çehre-yi tâbânı yıkanır.

Rüzgâr dalgaların bir üftâde-i nâzende harâmidir; emvâc-ı kef-efşân-ı i'mâkından lerze-dâr eder.

Ey rûh-ı beşer, bir dalgaya ne kadar benziyorsun ! Ey tâli'-i beşer, rüzgâra ne kadar müşâbihtin var !

(A.Refik, Dalgalara Dâir, Mecmûa-ı Lisan, nu.36, s.259)

3.6.1.50. Orman Gülü

Bir ma'sûm; küçük bir gül ormanlar içinde zarîf bir gül gördü; bu verd-i ra'nâ bir şafak kadar rengîn, bir şafak kadar tarâvet-rîz idi. Bunu daha yakından görmek için koştu. O küçük, o kırmızı orman gülünü gördüğü zaman pek ziyâde mahzûz oldu.

Dedi ki : Küçük orman gülü ! Seni koparmak istiyorum. Küçük gül dedi ki : Seni incitirim, beni sonra ile-l-ebed hâtırından çıkaramazsın, hem ben buna tahammül edemem; küçük gül, tarâvetli, kırmızı orman gülü!

Fakat o zâlim çocuk , o küçük orman gülünü kopardı. Küçük gül kendini müdâfaa etti, çocuğu incitti, fakat o hiçbir şey yapmadı, hiç bağırmadı, hiç ağlamadı. Çünkü o küçük, o kırmızı o orman gülünün tahammül etmesi lâzımdı ...

(A.Refik, Orman Gülü, Mecmûa-ı Lisân, nu.36, s.260)

3.6.1.51. Menekşe

Çayırdı bir menekşe açılmış, sapı üzerinde kıvrılmış nazardan gâib olmuştu; bu menekşelerin bir şûh-ı dil-pesendi idi. Öteden bir çoban kızı, şâtır-âne bir vaziyet-i aheste bir rûş ile göründü. Aşağıda çayırın ucunda şarkı söylüyordu.

O zaman menekşe : Ah! Keşke ben tabîatın en yosma bir şûkufesi olsaydım; ah! Keşke şu güzel kız beni koparıp da ancak sînesine taktığı müddetçe güzel bir çiçek olsaydım; yalnız o kadar , yalnız bir çârîk kadar, düşünüyordu.

Fakat hey-hât! Genç kız geldi; menekşeye hiç dikkat etmedi. Ayakları altında çiğnedi. Menekşe düştü; derhâl ölüverdi. Fakat yine mesrûr idi. Çünkü: Ölüyorsa da onun vâsıtasıyla, onun sebebiyle, onun ayakları altında ölüyorum, diyordu.

(A.Refik, Menekşe, Mecmûa-ı Lisân, nu.36, s.260)

3.6.1.52. Sonbahar

Şikeste-yâb olunuz, ey penceremin parmaklıklarına tırmanan yapraklar ! Çabuk kemâle geliniz, lezîz taneleri! Şems-i hayât-fezâ semâ-yı dil-âvîz üzerinden son şuaîle sizi te'sîrât-ı mebzûlesine müstağrık ediyor; kamer teneffüs-i dil-âşûbuyla halâvet-bahş-ı cemâliniz oluyor; fakat hey-hât! Gözlerimden üzerinize, bir aşk-ı mütezâyidin heyecanlı, feryâd-âmîz gözyaşları dökülüyor!

(A.Refik, Sonbahar, Mecmûa-ı Lisân, nu.36, s.261)

3.6.1.53. Franklin'in İşe Başlaması

Pederi oğlunun – kitaplara meyl ve rağbeti olduğunu gördüğünden – san'at-ı tabâate sülûk ettirerek sene-yi sâbıkada bir alet-i tab' ve matbaa-yı hurûfâtıyla İngiltere'den gelmiş bulunan oğlunun yanına koydu. Çıraklık mukâvelenâmesi dokuz sene için akdolundu. İlk sekiz sene zarfında Benjamin Franklin birâderine bilâ maâş-ı hizmet edecek, buna mukâbil birâderi de kendisini iâşe edecek ve dokuzuncu senede bir amele ücretini verecekti.

Franklin pek çabuk alıştı; zaten pek çok olan mahâretini birçok tatbîkâtı sâyesinde bir kat daha tezyîd etti. Bütün gün işle meşgûl bulunuyor gecenin bir kısmını da tahsîl ile geçiriyordu. İşte bu sûretle kendini cehl-i mâdânîden tecrîde ve fikrini nûr-ı irfân ile tenvîre muvaffak oldu. Sarftan felseye kadar tahsîl etti. Usûl ve intizâm dâiresinde terbiye-yi fikriyesine sarf-ı mâ-hasal gayret eylediği gibi muahharen ahlâkını da tashîh ve hasâil-i âleyh ile tezyîne muvaffak oldu ki, hep bu

muvaffakiyyâta, perverde eylediği arzû ve tâb-âver mukâvemet olduğu mahrûmiyet sâyesinde nâil oldu.

Ma-mâ-fih bu mahrûmiyet-i âmâl kendisine bâr-girân gelmiyordu. Kudemâdan birinin et yemek âdetini takbîh ve nebâtâtla ta'yiş etmeyi tavsiye eden kitabını okumuştur. O günden i'tibâren bir daha et yememeyi kat'iyyen tasmîm etti; zîrâ bu i'tiyâd-ı tabî-i beşerîyi hem muzur hem de vahşiyâne bir âdet biliyordu. Usûl ve intîzam dâiresinde tanzîme muvaffak olduğu mîset kanâat-kâr-ânesinden istifâde etmek üzere kendisi için her hafta sarf edilen meblağın nisfiyle bi-z-zât kendini idâre edebileceğini birâderine teklîf eder. Teklîf vâki' kabûl olunur. Böylece Franklin sâde suya pişirdiği bulgur çorbasına kanâatle bir parça etimek ve bir meyveyi ale-l-acele ayak üzerinde yiyerek, sudan başka bir şey de içmeyerek birâderinin kendisini teslîm ettiği paranın tekmîlini sarf ve istihlâk etmezdi.⁴¹ Franklin iktisâd sâyesinde hem birtakım kitapların mübâyaası için para tedârik edebildi, hem de – taâma mahsûs olan saatlerini mütâlaaya hasr ederek – o kitapları okumaya vakit bulabildi.

(M.Fahreddin, Franklin'in İşe Başlaması, Mecmûa-ı Lisân, nu.36, s.261-262)

3.6.1.54. Balta Girmeyen Orman

Dünya kadar kadîm olan ve kâinâtın, yed-i kudretten hîn-i hurûcundaki hey'eti hakkında ancak kendilerinden bir fikr-i mahsûs-ı istihsâl olunabilen şu ormanlara girildiği sırada husûle gelen hissiyâtı kim tasvîr edebilir?

Asmân-ı sükût ile yapraklardan müteşekkil bir perde arasından, i'mâk-ı meşcereye süzülen envâr-ı âfitâb, hafif, müteharrik ve mübeddel bir ziyâ neşrederek. Etrâfa hayâli bir cesâmet veriyor.

Her tarafa yıkılmış ve üzerlerinde başka ağaçlar yetişmiş, eşcâr üstünden geçmek lâzım gelir. Şu tenhâ ve ıssız yerlerde bî-hûde bir muhrec arayıp duruyorum; (bi-l-nesebe) daha parlak bir aydınlığa kapılarak otlar, ısırğanlar yosunlar sarmaşıklar ve ve çürümüş nebâtât yığıntılarından mütehasıl bir türâb nebâti arasından ileriye doğru gidiyorsam da yine bazı çam ağaçlarının devrilmesi sûretiyle meydana gelmiş ancak seyrek ağaçlı bir yere vâsıl oluyorum.

⁴¹ Écu'nun Frank'dan daha büyük (üçten altı frank'a kadar) bir nev'i gümüş sikke olmasına nazaran bu Proverbe'nin harfiyen tercümesinden bir ma'nâ çıkarılamazsa da "küçük sermaye ile büyük iş görülmez." Sûretinde tercümesi daha münâsib olur.

Biraz sonra orman daha muzlim, bir hâl kesb ediyor. Göz, birbirini ta'kîb eden ve uzaklaştıkça sıklaşıyor gibi görünen meşe ve ceviz kütüklerinden başka bir şey göremiyor. İşte o zaman lâ-yetenâhîlik fikri bende tecelli ediyor.

(A.Hüsnü, Balta Girmeyen Orman, Mecmûa-ı Lisan, nu.37, s.269-270)

3.6.1.55. Toygar

Çayrıkların, çiftçinin en müreccih kuşu toygardır. Çiftçinin refik-i dâimi, en müşkül işinde hem-demi olan bu mûra teselli-âver berrâ-yı teşvîk kendisini her tarafta bulur, imdâdına yetişir, ümîd-bahş olur. Ümîd, Fransızlar'ın ecdâdı olan "Gull"lerin millî ormanlarını tezyîn eden bir "Kelime-i Mübeccele" olduğu hasbiyle, kıyâfeti fakîr-âne, fakat terennümü bol, kalbi gani olan bu kuşu tâir-i millî intihâb ve kabûl etmişlerdir.

Toygarın tırnaklarının vaz'iyeti – yaratılışında tabîatın bir gaddar-ı mahsûsu olarak – ağaçlar üzerinde konmaya müsâid değildir. Yerde zavâllı tavşana komşu, tarla izinde gayr-ı mahfûz bir yuva yapar. Ne kadar endîş-nâk, ne rûtbe-i elem-nâk bir hâldir ki, kuluçka olduğu zaman bile, hayât-ı bî-karârı tehlikeye ma'rûz ! Bu mâder gaddar-ı dîdenin latîf hazinesini şahin ile çaylaktan ancak bir ot yığını muhâfaza eder. Ale-l-acele kuluçka olur, titreyen yavrucaklarını sür'atle büyütür.

Bu bî-çârenin, acıklı komşusu tavşanın derdine ortak olmayacağına kim inanmazdı ? Lakin bil-akis kendisinden – bir hâl-i garâbet iştîmâl olarak – neş'e, çabuk unutmak, hafif meşreplik gibi ahvâl-i garîbe-i rûhiye vâki' oldu. Bu tâir-i millî tehlikeden kurtulur kurtulmaz mes'ûdiyetini terennüm-i latîfini, zabt olunmaz meserretini tekrâr bulur. Daha garibi dûçâr olduğu müellim tehlikeler, geçirdiği hayat bî-sebât kalbini meşakkate alıştırmaz, (kendisini cefâ-kâr kılmaz); ahvâl-ı rûhiyyesine asla kâr-ger olmaz: Ma-mâ-fih neş'eli, mûnis, mu'temed olduğu kadar mes'ûd kalır.

Kuşlar meyânında muhabbet-i birâder-âneye nâdir-ül-misâl bir numûne-i imtisâl teşkil eder. Toygar kırlangıç gibi hîn-i hâcette hâher bî-dermânını iâşe ve ikdâr eyler. En hafif bir ziyâ kendisini terennüme teşvîke kâfidir. Toygar gündüzün duhter bir gezidir. Vakit-i seher takarrüb ettiği,afakta kızılık peydâ olduğu ve şems-i

münîr arz-ı çehreyi ihtisâm eylediği zamanda yuvasından ok gibi uçar, cû-yı semâyı nagamât-ı neşât-âveriyle doldurur.

Toygar'ın tanîn-endâz, gür sadâsı çiftçilerin hâzır ol işrâretidir. Peder : “Çayır kuşunu işitmiyor musunuz? Artık gitmeli.” der.

(M.Fahredden, Toygar, Mecmûa-ı Lisân, nu.37, s.271-272)

3.6.1.56. Muallimlerimize Hürmet-i Riâyet

Roma İmparatorlarından büyük Théodaose, mahdûmu Arcadius'un emr-i terbiyesini tevdi' etmek üzere taht-ı hükümrânısında bulunan bütün memleketlerde ilim ve irfânıyla en ziyâde temeyyüz ve iştihâr etmiş olan bir adamı taharrü ettirerek “Saint Arsene” nâm hekîm-i şehri bulmuştu.

Théodose, bir gün mahdûmunun ders almakta bulunduğu odaya girdiği esnâda Arcadius'un, imparatorun mahdûmu bulunmamasından dolayı kemâl-i gurur ile sandalyesinde oturmuş ve muallimini dahi ayakta bırakmış olduğunu müşâhede eylemiştir.

Théodose bu muâmeleden, ziyâdesiyle münfail olarak Arcadius'a bir nazar gazûb-âne atf ile der ki :

- Burada mezîyyet-i sahîhe ile azimet-i hakîkiye kimlere şâmil ve râci' olmalı?... Şu gam-hâne-yi âleme gelmekten ve sâirlerinden öğrenebildiklerini irâe etmekten başka bir meziyeti olmayan nefsine mi âid olsun, yoksa vücûdu fazîlet ve irfânın masdar-ı hakîkîsi bulunan muallimin zâtına mı ? Mevkiini hemen hocana terk et zirâ kursi-i şeref ve azimette oturmaya çesbân bir adam varsa o da muallimindir. Yoksa biz dâimâ önünde saff-beste-i ihtirâm olmaya mecbûruz. Onun ta'lîm ettiği ders-i hakîkati kemâl-i edeble gûş eyleyelim. Hemen kalk oradan oğlum.

Hisse – Peder ve vâlidemizden sonra en ziyâde mecbûr riâyet olduğumuz zât kimdir ? Muallimimiz değil mi ?

Ebeveynimiz gözlerimizi gündüzün ziyâsına karşı açmışlarsa hocalarımız efkârımızı envâr-ı ma'rifetle tenvîr eylemişlerdir. Hocalarımıza hürmet eyleyelim !..

(İmzasız, Muallimlerimize Hürmet-i Riâyet, Mecmûa-ı Lisan, nu.38, s.277-278)

3.6.1.57. Şımarık Çocuk

Aklını beğenmiş bir kadının bir tanecik oğlu var idi. Eğer çocuğunun arzularına hizmet olunmazsa üzüldür, hasta olur mütâlaasında bulunduğundan çok hâtırı sayılır bir afâcan olmuş idi, ki en garîb arzularına karşı cüz’i bir mukâvemet-i gayz ve hiddetini müceb oluyordu. (Kadının zevci, taalu katı, eviddâsı bu kıymet-dâr-ı yâdigâr ömrünün ulüvv-i tıynetini izâle ... edeceğini ... ihtârdan hâli kalmıyorlardı, lakin hepsi bî-sûd!)⁴² Bir gün mâder şefkat-güster ârâm-güzîn hücre-yi istirâhat iken havlide oğlunun ağladığını işitti. Hizmetçi çocuğa istediğini vermediğinden kemâl-i hiddetinden yüzünü yoluyordu. “Çocuğun istediğini neye vermiyorsun! Ne saygısız adamsın ! Ânîde dediğini yapmalı” diye kadın uşağı azarladı. “Dinim hakkı için madam sabaha kadar bağırsa yine istediğine nâil olamayacak!” diye uşak cevâb-ı red verdi. Bu sözler üzerine mâder sath-ı nazar o kadar hiddetlendi ki hemen ihtilâc-ı asabîye dû-çâr olacak ! Bu hâl-i pür-melâl ile koşup zevcinin, muhibbânıyla hem bizim sohbet olduğu, odaya girer; ona : Kendisini ta’kîb ile pây veren edepsiz herifi kapı dışarı etmesini ricâ eder. Vâlidesi oğlunun ne kadar hâdim her fikri ise zevc de zevcesinin her emrine münkad bir esir arzûsu olduğundan omuzlarını oynatarak zevcesini ta’kîb eder, med’uvvîn mes’ele neden ibâret olduğunu anlamak için pencerenin önüne gelirler.

- Edepsiz ne cesâretle bu çocuğun istediğini vermiyor ve madama itâatsizlik ediyorsun !

- Evet efendim ! Ona istediğini bi-z-zât madam da veremez ! (Madam verebilirse versin!) Çünkü bir çâryek saat oluyor ki, bir kova içinde mihr-i münîr aksi ziyâ-sını gördü onu kendisine vermekliğimi istiyor.

Bu sözler üzerine misafirlerle zevc kakhaha-zen istihzâ oldular. Madam dahi o kadar hiddetlendi kâlde diğerleri gibi gülmekten kendisini alamadı ve bu manzara-ı mudhikeden pek ziyâde mahcûb olup istediğinden vazgeçmez, usanç verici bu küçük mahlûkat ... herkese beğendirecek bir zarâfet ve nezâketle mecbûl olmasına sa’y ve verziş etti; muvaffak dahi oldu.

⁴² Parantez içine alınan fıkra bir vech-i âtfî tercüme edilse daha münâsib olurdu. “Kadının zevci”

(M.Fahredden, Şımarık Çocuk, Mecmûa-ı Lisân, nu.39, s.286-287)

3.6.1.58. Bir Ümmî Çocuğun Tahassürü

İşitiyorum ki : Güneş pek güzel ... Çay kenârında suyun üzerine doğru sarkan çiçeklerin manzarası pek latîf imiş ... Ve nâzik nâzik öten kuşların ... Hevâî böceklerin uçuşu da görülecek şeylerden imiş.

İşitiyorum ki: Geceleri gökyüzünde gizli ışıklar görünürmüş ... Dalgaları gözyaşları gibi hazîn olan deniz içinde dahi beyaz yelkenli gemiler akıp giderlermiş !

İşitiyorum ki : Çiçeklerin renkleri râyihalarından letâfetçe daha bâlâ imiş.. Dereler.. Dağlar.. Çayır.. Sular.. Ormanlar ve husûsiyle fecr zamanları o kadar latîf, o kadar şirin imişler ki bu kadar azimet ve ihtişâma karşı insan zânû-zede zemîn hayret olmak lâzım gelirmiş.

Lakin ben ne gürültüsünü işitmekte olduğum denizi.. Ne o rengin çiçekleri.. Ne gün yüzünü.. Ne güneşi.. Ne o güzel meyveleri.. Ne kuşları.. Ne aydınlığı göremediğimden dolayı müteessif değilim. Hayır Allahım.. Hayır! Şu fâni âlemin letâifinden hiçbirisini arzû etmem. Alâ, heyhât.. Anacığımı göreydim!.

(Ekrem Bey, Bir Ümmî Çocuğun Tahassürü, Mecmûa-ı Lisân, nu.40, s.293)

3.6.1.59. Âlî-cenâb Bahçıvan

İhtiyâr bir bahçıvan herkes hakkında hayr-hâh, bâ-husûs fikraya karşı âlî-cenâb idi. Kendilerine yardım edilmesini istirhâm eden bed-bahtlar muâvenet göreceklerine emîn idiler. Bu âlî-cenâb adam kardaş tesmiye ettiği fikraya muâvenet edebilmek için – bi-l-ihtiyâr – kendini pek çok şeylerden mahrûm bırakırdı. Sadaka verdikçe : “Çitin üzerinden bir elma daha atalım.” demeyi i'tiyâd etmişti. Bu kelâmın ma'nası kendisinden sorulduğunda şunu nakletti :

Bir gün birçok gençlere : Meyve bahçeme girerek doyuncaya kadar meyve yemelerine müsâade ettim, fakat ceplerine koyup götürmelerini kat'iyen men' ettim. Bu çocuklardan biri, diğerlerinden daha hîle-kâr olmakla, elmaların en güzellerinden birkaçını bahçeden çıktığında almak üzere çitin üzerinden dışarı attı.

Çocuğu, fi'l-i kabahatinden dolayı şiddetle tekdîr etmekle berâber kendime de müfid bir ders aldım ve kendi kendime dedim ki: “ Alemde; bahçedeki bu çocuklar gibi pek çok insanlar vardır.

Bu âlem-i fânînin bil-cümle mahsûsâtıyla mütelezziz olabiliriz, fakat bunlardan hiçbir şeyi berâber götüremeyiz. Böyle olduğu hâlde iyilik etmeye çalışalım. Çit üzerinden dışarı yanı âlem-i diğere atılan elmalar iyiliklerimiz olacaktır. O âlemde herkes işlemiş olduğu amele göre mükâfât görecektir.

(İbrahim, Âli-cenâb Bahçivan, Mecmûa-ı Lisân, nu.41, s.300)

3.6.1.60. Semâ-yı Mükevkeb

Hava latîf olmakla kâh-keşân bir sehâb-ı zaîf ve rakîk gibi asmânı tefsîm ve tefrîk eder ve sevâbet ve seyyârâtın zuhûr eden eşi'a-ı nûr, bana kadar kat-i mesâfe-yi devr-a-devr eylerdi. Ahterlere nasb-ı nigâh eyledikçe güyâ enzâr-ı dikkat ve meftûniyetimi kendilerine daha ziyâde celb için her biri barka-yı nigeht-rübâsını arttırırdı.

Semâ-yı mükevkebi çeşm-i hayret ve dikkatle temâşâ bana bir zevk-i rûh-efzâ olup geceleri vâki' olan seyr ü seferlerimin en âdisinde bile garâib ve bedâyi' semaviyyeye ref'-i enzâr-ı şevk ve şegaf eylediğim vâki' olmamıştır.

Bu bâr-ı kudretten efkâr-ı âliyesini istigâba zihnimin tahammülsüzlüğünü hissettiğim hâlde bile tasavvur-ı hikmetine vâkıf-ı fikr etmekten ta'rîf olunamaz sûrette kesb-i servet ve safâ ve hele bu avâlim-i baide-i lemeânının gözlerime hulûl ve vusûlü hâd-be-hâd olmadığını düşündükçe istihsâl-i inbisât bî-intihâ ile berâber her ahterin fetîle-i târ-ı envârından gönlümde işgâl-i çerâg ümîd ederim.

Vâkiâ bu bedâyin tenvîr-i uyûn etmekten başka benimle bir münâsebeti olamaz mı ?..

Ve etraflarına incizâb ve i'tilâ eden fikrimle şekl ve hey'etlerine nazra-ı sây olmaktan müteheyyic olan vicdânım kendilerine bî-gâne bulunabilir mi ?..

Bir manzara-yı ebedînin temâşâ-ger-i fânîsi olan insan taraf-ı âsmâna bir müddet tevcîh-i nazra-yı em'ân ederek gözlerini sûret-i ebediyede kapar ise de bu müddet-i kalîle zarfında hıttâ-ı fesîhe-i felekiyye ve arziyyenin bir cihetinden cihet-i uhrâsına kadar her âlemde şa'saa-engîz-i zuhûr olarak nigâh-ı intibâhına çarpan

lem'a-yı tesliyet-i medâr. Ummân-ı bîgerân vücûd-ı ehadiyyete olan irtibât ve münâsebetini ve rûhun tatarruk-ı ferâdan selâmetini i'lân eyler.

(Ekrem Bey, Semâ-yı Mükevkeb, Mecmûa-ı Lisân, nu.42, s. 307-308)

3.6.1.61. Kış

Ey mahrûm-ı hazâret olan eşcâr! Ey ormanların zavallı na'şları!

Beni bir hayli müddet neş'e-yâb eden letâfet ve tezyînâtınız bugün ne oldu? Bu mükedder sahrada kuşları, nesâim-i rûh-perveri sâf ve semiyen cûy-bârları bî-hûde arıyorum. Tuyûr-ı terennümden, nesâim-i hübübdan, ırmaklar cereyândan kalmış. Şimdi kürre-i arzda soğuk, müthiş fırtınalar hükümrân oluyor. Aks-endâz kâinât olan bînlerle mahûf ısıklar bunların mahlûkâta i'lân ettikleri şiddetli harbin borularıdır.

(Ahmet Sâbit, Kış, Mecmûa-ı Lisân, nu.42, s.308)

3.6.1.62. Mütâlaa^{43 44}

El'an ders-hâne-i kemâlâtı oradaki say'-ı feyz-âveri, sükût-ı latîfi câlib-i hayret (bir lezzetle) bir gıpta ile hatırlarım. Müzâkereye (mütâlaaya) mahsûs saatlerde muallimin dikkat ve nezâret-i mütemâdiyesinde mevdû' olarak geçirilen sükûnetli akşamları düşünerek yüreğim titrer. Yazıhânenin önünde kemâl-i tehâlûkle eğildiğimiz zaman, bazen hâl-i sükût-ı âlûdemize kendimiz bile taaccüb eder ve bu sükût-ı uyku ara sıra ihlâl eden kitap yapraklarının hıştırtısından yâhûd acele-künân kalemlerin kağıt üzerinde – yek değerine müsâbaka edercesine – pûyân olmalarından

⁴³ “Mütâlaa’ tab’a kelân-ı kelâl ve melâlin en müesser devâsıdır, hiçbir kedere musâdif olmadım ki bir saatlik mütâlaa onu izâle etmiş olmasın.”

“L’étude a été pour moi le souverain remède contre les dégouts de la vie, n’ayant jamais eu de chagrin gu’une heure de lecture n’ait dissipé.” Montesquieu

⁴⁴ Şârin bu manzûme-i latîfesinde bir ifâde-i icâzkâr-âne ile beyân ettiği ulviyyet-i müeddâ-yı alî kader-ül-istitâa tercüme-i fikriye “Trodition libre” usûlüyle nakle çalıştım.

mütehassıl hafif çitirtısından başka bir şey işitmez idik ki bu ahenk ve cüdâ-i nerbâ bir tâlib-i irfânın ne derece tenşît-i kalbine bâdî olacağı tasavvur edilsin.

Hey gidi gençlik ! Âh o şebâbet-i huzûzâtı! Latîf bir rû'yâ gibi geçen o eyyâm-ı saâdet-i ittisâm ! Talebelik zamanındaki ân saâdetin hiç olmazsa bir hâtıra-yı dil-ârâsını mütâlaa-ı idâme eyler.

Mütâlaa, hiçbir zevk ve eğlencenin devâm ettiremediği huzûr ve sükûnet-i mes'ûd-âneyi hâfizalarımızda yâdigâr bırakır.

Zevk ve şevki mütâlaaya münhasır olan kimse safvet-i kalbiyesini, ahlâk-ı hamîdesini, iffet-i fitriyesini muhâfaza eder. Mir'at-ı hayat-ı çeşmân ulviyyet-i nişânda tecellî-sâz (hande-nisâr) olur. Onun için her gün bir saâdet-i müteceddedir.

Fakîr, harr, hâlınden hoşnûd; gavâilden beri, hırs ve hased gibi zemâimden ârif olduğu halde mütâlaa ile dem-güzâr olan kimse kendi müntahabı olan bir mahalde ömr-i azîzinden zevk-yâb olur. Vatkâ ki ecel-i mev'ûdı hulûl eder, belâ-yı müşkilât, sukûnet-i mütâlaadan hâb-ı ebedîye dolar.

(M.Fahreddin, Mütâlaa, Mecmûa-ı Lisân, nu.42, s.309)

3.6.1.63. Niyâgara Şelâlesi ⁴⁵

Uzaktan uzağa tanîn-endâz olan müthiş sayhalarıyla i'lân-ı mevcûdiyet eden şelâlenin kenarına vâsıl olduk. Bu çağlayan (Erie) Gölü'nden nebeân edip (Ontario) Gölü'ne mansıb olan (Niyagara) Nehri'nden hâsıl olur : Yüz kırk dört kalem irtifâandadır. Nehir, (Erie) Gölü'nden i'tibâren bir sath-ı mâil ta'kîb ederek şiddetle cereyân eder; sükûtu esnâsında teşekkül eden daracık bir boğazın ettiği mukâvemet üzerine nehir değil, âdetâ bir deniz hâlini ahz ederek tazyîk-i seylâb ile şâkulî duran bir uçurumdan iki kola ayrıldıktan sonra mücellâ bir sath-ı münhanî teşkîl eder, dökülür. Kısm-ı şefilâsında ve bu iki şu'benin kucaklamış gibi görünen, yukarıya kadar ser çekmiş eşcâr-ı latîfe ile magrûs bir adacık göze çarpar ki suların ceryân-ı şedîdinden dâimî sûrette bir kısmını emvâc-ı kahir-âne teslîm eder. Cenûbe doğru cereyân eden kısmın hey'et-i mecmûası evvelâ gâyet kalın bir üstünevâne şeklini alır,

⁴⁵ Meâlen tercüme olunmuştur.

sonra tekrâr yatağına çekilir; gâyet mücellâ bir sath-ı râkid bağlar ki güneşin in'ikâs bin türlü renkler saçar, milyonlarca nûrlara müstağrik olur. Şarktan düşen kısmı dahi muzlim bir ka'r-i nâ-yâba iner, tûfân-ı mûhatın haber veren, sudan müterekkib bir sûtûnda binlerce kavs-i kuzah kayaya çarpar. Tahassül eden girdâbların köpükleri, etrafı istilâ etmiş vâsi' bir yangının dumanları gibi ormanları ihâta eder. Ceviz ağaçları, çamlar, gül-yabânî şeklinde hilkatte nakşolunmuş kayalar, revnaka başka revnak, manzaraya başka bir zînet bahşederler. Yüksek havalarda uça uça artık yorulmuş, cereyân-ı hava ile cezbolunmuş da döne döne bu hufrenin tâ ... ka'rine inmiş kartallar, uzun dallarının verdiği sıklet yere meyletmiş ağaçlara asılmış vatvâtlar; sığınların, ayların münfesih lâşeleriyle ta'yiş ettikleri görülür.

(Vefik Keridi, Niyâgara Şelâlesi, Mecmûa-ı Lisan, nu.42, s.310)

3.6.1.64. Sabır

Mary ile Margeret nâmında iki hizmetçi kadın birer ağır sepet taşıyorlardı. Margeret durmayıp mırıldanıyor ve yükünün ağırlığından şikâyet ediyordu; halbuki Mary -güyâ sepet hafif imiş gibi - hem gülüyor hem de istihzâ ediyordu. Margeret dedi ki:

- Nasıl gülebiliyorsun? Senin sepetin benimkinden hafif değildir, sen de benden daha kuvvetli değilsin!

Mary, cevâben dedi ki :

- Ben sepetimin içine yükümü hafifletici ufak bir nebât koydum da onun için.

Margeret - Bu nebât nasıl şeydir?Allah aşkına olsun söyle de ben de alayım,ben de sepetimi hafifletmek istiyorum.

Marry - Bil-cümle yükleri tahffif eden bu kıymetli nebât sabırdır.

(Salih Zeki, Sabır, Mecmûa-ı Lisân, nu.42, s.311)

3.6.1.65. Tûfân

- Şato Biryân'dan :

Mühîb bir tûfân arsanı harâb etti. Ma'bedler bütün ömürlerince mevcûdiyât-ül-hiyeyi münker olan râcîlerle mâl-â-mâl idi, ki lehhe-i basar da denebilecek bir

sür'atle bahr-i müstevlî-i muhît maâbid analar çocuklarıyla berâber dağ tepelerine kaçıştılar, bî-hûde yere insanlar dehşetli aylarla ağaç üstlerinde mücâdelede bulundular; daldan dala atlayıp uçuşan kuşçağızlar dakika be dakika bir kuvve-i mütezâyide ibrâz eden emvâc-ı hurûşânın te'sîr-i tâ-be-hari ile bî-takat kalarak kanatlarıyla bu bî-sâhil sahne-i âb üzerine yayıldılar; arz, derinliklerinden hevl-nâk feryâdlar işitilen bir zulmet-i sakîle ile tesettür etti. Kaplan ile kuzu, kartal ile güvercin, hayvânât-ı zâhife ile böcekler , erkek ile kadın hep bir arada olmak üzere dik ve sarp kayalıkların tepesine çıktılar. Heyhât !...

Ebhâr-ı müctemia-i hâce onları orada da ta'kîb ve dehşetli tenhailerini altında arzın son nokta-ı mersiyesini de gözlerden nihân etti.

(A.Nihâd, Tûfân, Mecmûa-ı Lisân, nu.42, s.311)

3.6.1.66. Amerika'da Bir Gece

Grub-ı şemsten bir saat sonra idi ki mâh-ı pür-envâr ağaçların üzerine doğru arz-ı ruhsâr tâb-dâr eyledi. Bu leyle-i bî-hemâlin-ki leylâ-yı leyâl dense sezâdır - bahâr-istân-ı şarktan getirdiği nesîm-i hoş-bû enfâs-ı itriyesiyle berâber ormanlar içinde güyâ kendisinin önünce giderdi.

Mâh-ı gara âheste aheste bâlâ-yı âsmâna irtikâ ile kâh tarîk-i nîl-gûni üzerinde belli olur olmaz seyrederek ve kâh şâhika-yı cibâl-i berf-pûşun tepelerine müşâbih olarak top top olmuş sehâb-pârelerin üzerinde vakfe gîr-i huzûr olurdu.

Kâh açılıp kâh top olan bu bulutlar, bazen güyâ rû-yi mâh-tâb-ı âlem-tâba nikâb olmak için harîr-i beyazdan ma'mûl gayet ince birer yaşamak hey'etine tahavvül edip bazen de yastıh-ı madde ki köpükler gibi her cüz'î diğerinden iftirâk eylesen, veyâhûd sahn-ı semâda temâşâsı nazra gâyetle hoş gelen penbe-i menkûş sûretinde görünür ve bu sûrette görüldüğü zaman cisimlerindeki nermî ve nezâket bile his olunur zannolunurdu.

Zemînin kesb ettiği manzaraya gelince insana müceb-i hayret olmakta bu da semâdan aşağı değildi.Kamerin katîfe rengini almış olan pertev mâisi ağaçların aralarından zemîne nâzil ve sünbûle-i sîmîn-târ envâr-ı müşeccerenin en mahfî ve muzlim kemîn-gâhlarına kadar dâhil olurdu.

Ayaklarımın altında doğru cereyân eden nehr-i revân aka aka müşeccerenin içinde nihân ve sonra-mir'ât-ı hezâr-pâre-yi sutuhu üzerinde birini birkaç gösterdiği ahterlerin aks-i envârıyla – yavaş yavaş yine nümâyân olurdu

Mâh-ı âlem-ârâ nehrin öte tarafından göz alabildiği kadar ittisâ eden çimen-zâra pek ziyâde sâkin bir hâletle bahş-envâr eyler, ve bu çimen-zârda şurada burada dest-i sabâ ile tahrîk olunan bazı ağaçlar ise zıll-ı müteharrikten, bu yemm-i râkid-i nûr üzerinde yüzücü birtakım cezîreler teşkil ediyordu.

Ağaçlardan bazı evrâkın yere sükûtu... Rüzgârın durup durup da birden bire hübûbu... Mürgân-ı şeb-istânın zemzemesi olmadığı zaman yakında her şey sükûn ve sükût-ı mahzdan ibâret kalır ve evrâktan kat ve kat Niyagara Nehri'nin yârdan aşağı dökülüşünden peydâ ve ovadan ovaya uzanıp nihâyet vahşî ormanlar içinde rehîn-i zevâl ve fenâ olan şarılısı işitilirdi.

Bu resm-i mücessem-i i'zâmın ulviyyet ve rûhâniyyet-i acîbesini ta'rif ve tasvir, havsala-yı nutk-ı beşeriye hâricinde olduğu gibi Avrupa'nın en revnaklı geceleri dahi bu geceye kıyâs kabûl etmez, bizim kırlarımızda hayâli yükselmek ve tevsî' etmek istedikçe ne tarafa gitse birtakım mesâkine tesâdüf eder.

Ama böyle vahşî ve vâsi' fezâlardan insan muhît-i ahdar-ı çimen-zâra dalarak bâlâdan zîre pertâb eden enhârın tasnî' eylediği yâr .. Ve garları nazar-ı dikkatten geçirir .. Lâk ..Ve ırmakların kenârında durup düşünür ve daha sahîh ta'bîr ile huzûr-ı kudret ve uzmet-i kebîrada münferiden bulunur.

(Ekrem Bey, Amerika'da Bir Gece, Mecmûa-ı Lisân, nu.43, s.315-316)

3.6.1.67. Peder ile Çocuk

Çocuk – Pederciğim, bana anlat. Şu gördüğüm çayırın yeşil yeşil uzanıp gittiği nihâyette, şu hatt-ı rü'yeti kat' eyleyen güzel bayırın öbür yanına ne var ? Tâ uzakta, gâyette ?

Peder – Var onda böylece bir başka sâhe, bir orman, bu gördüğün gibi vadide bahçeler, bağlar, bunun gibi ovalar, böyle bir bî-pâyân gider gider âhir-i zuhûr eder dağlar.

Çocuk – Daha uzakta ne var ?

Peder – Böyle başka dağlar.
Çocuk – Ey, o dağların ardında dahi ne var !
Peder – Derya.
Çocuk – İlerilerinde o'nun ?
Peder – İşte böyle beriki şey, ki yani beriki sâhil, bu dürlü dağ, sahra ...
Çocuk – Daha ilerilere insan giderse ?
Peder – Hep gidilir.
Uzak uzak gidilir, muttasıl ilerilenir muhît-i kürre-i arz işte böyle devredilir.
Nihâyeni çıkılan câye-i avdet eylenilir.
Seninle şöylece bir noktadan edip hareket
İlerlesek, meselâ şarka doğru gitsek biz
Ne noktadan hareket eylemiş ise elbet
Tamam o noktaya, bir gün gelir döner geliriz.

(M.Hakkı, Peder ile Çocuk, Mecmûa-ı Lisan, nu.44, s.327)

3.6.2. Şiirler

3.6.2.1. Ağustos Böceği ile Karınca

İş edib kendine ahenk ile zevk eyleyip
Yazı beyhûde geçirmişti ağustos böceği
Geldi birden bire vatka ki zaman-ı sermâ
Başladı kaht ü galâ olmağa dehset-fermâ
Ne örümcek kurusu var, ne de bir sivrisinek
Yok idi hâsılı bir heybecik olsun yiyecek
Şiddet-i cev'a ile bî-çare ezildi bitti
Komşusu mûre gidip hâlini i'lâm etti
Sâl-i atîye kadar eylemeğe sedd-i ramak
Bir iki habbe ödünç istedi çok yalvararak
Dedi ki “Hem de hulûl etmeden evvel mevsim
Maa fazla ödemek üzere size söz veriyorum.”

Etmemiş âdet ödünç vermeyi bir kimseyi mûr
Kendisinde bu idi var ise bir parça kusûr
Bu cihetle böceğe sordu ki “Vakt-i küremâ
Ne idi meşgaleniz bilsek olur mu acaba?”

Böcek

Bari mâzur görün, eylediniz çünkü suâl
Şevk ile türkü çığırmaktı isim rûz u leyâl

Karınca

İşiniz çünkü tagannimiş efendim! O zaman
Durmayıp şimdi de raks eyleyiniz bari heman.

(Ekrem Bey, Ağustos Böceği ile Karınca, Mecmûa-1 Lisân, nu.1, s.4)

3.6.2.2. Meşe ile Saz

Saza bir gün bakar da der ki meşe :
“Nice râzı olursunuz bu işe ? Nedir o
İncecik elif-i kâmet, o zâif el, o sâk-ı
Bî-kuvvet zulm-ı tâliden iştikâ her-bâr
Etseniz ker u vücûh ile yeri var.
Konsa bir kuşçağız gelip farza size
Berbâr olur tüvân-ı fersa. Neyim bir
Rüzgâra karşı heman ham olur kaddeniz
Misâl-i keman. Bense her rüzgâra
Bî-pervâ koyarım karşı kûh-ı kaf âsâ
Size nisbet, nesîm bir sarsar buna
Sarsar demek nesîm-i seher. Yetişib
Cây-gâhı sâyemde ker bulunsa yediniz
Himâyemde. Her belâdan olurdunuz me'mûn

Bilmem emâne-i hikmete makrûn. Maskat-i
Res'siniz olur ekser-i fırtına uğrağı batak
yerler. Hâsılı pek yazık ki talî-i sıhhat
Sizi etmiş bu mertebe bed-baht!”
Dinleyiş sâz onu sükûnetle, arz eder
Şöyle hüsn-i sûretle :
Bilirim olduğunuz şu gayretiniz, eser
Hüsn-i hulk ve sîretiniz. Maa-mâ-fih
Çekmeyin hiç gam, konmasın hâtıra
Gubar-ı elem. Ben zaîfim fakat o
Fırtınalar, bana vermez sizin kadar da
zarar. Meylân eylerim şikest olmam,
Bana âsân olur sebât-ı kadem. Oldunuz
gerçe siz bu ana kadar, sadmât-ı riyâha
tâb-âver. Geçmişe bakmamız revâ olmaz,
Sonunu beklesek fenâ olmaz!”
Böyle derken, apansızın öteden,
Koptu bir sarsar-ı kazâ-efgen
Sâz ekildi ağaç inâd etti
Hevâda kesb-i istidâd etti
Öyle kim zâr-ı sadmesi fi-l-hâl
Etti serkeş der hatta istîsâl

(Ekrem Bey, Meşe ile Saz, Mecmûa-i Lisan, nu.2, s.11-12)

3.6.2.3. Yetim

Pederi vefât eden gonce-i nev-nihâle sâye salıp tevzîn-i seyl, dikenini ayıkla.
Bî-kes kalmak ne kadar müdhiş olduğunu bilmez misin? Her tâze ağaç köksüz olur.
Başını önüne eğmiş bir yetim gördüğün vakit kendi evlâdının rûyundan bûse-çîn
olma. Yetek ağlarsa onun nâzını kim çekecek ! Giriftâr hışm olursa bâr-ı elemi kim
tahfif edecek !..

Sakın! Yetim ağlamasın ki o ağlarsa arş-ı azîm lerze-nâk olur. Merhametle dîdelerini gözyaşından tathîr, şefkatle câme-i cânını ta'mîr et, hakîkatte bir zıll onun başından gittiye sen kendi sâyende onu besle.

Başım âğuş-ı pederde bulunduğum zaman ben kederden âzâde ser idim. Vücûduma sînen dokunsa birçok adam perîşân-ı hâtır olurdu. Şimdi düşmanlarım esîr etmiş olmasa dostlarımdan kimse muâvenete gelmez. Ah ! Ben ki çocukluğumda pederimden mahrûm olmuşum, zavallı öksüzlerin derd-i eleminden haberdârim !

(Yusuf Mahzar, Yetim, Mecmûa-ı Lisan, nu.10, s.74)

3.6.2.4. Sabâvet

Çocuk bugünü, yarını asla düşünmüyor :
Oynar, uyur, yine uyanır oynamak için ;
Çekmez o bâri kalb-i rakîki bütün bütün :
Mâziyi, hâli, âtîyi hakka düşünmüyor !
Rûh-ı zaman hâl-i ihâta eder hemen ;
Her şeyde hâli, hâl-i tabîi olur onun,
Bir köşecikte mülk-i vesfî olur onun,
Bâzîçesi : Hazinesi, Bir zerre, bir cihân
Ma'dûd bir gece hem müstakbil ümmüm
Bir rûz-ı bâhiri ebediyetle hem-kadem
Lakin çocuk da ademidir ihtifâ eder :
Bir dane en büyük şehri ihtivâ eder.

(H.B., Sabâvet, Mecmûa-ı Lisan, nu.10, s.78)

3.6.2.5. Mersiye

Geçmişti tufûliyyet-i ömr-i güzerânı
Gelmişti yeni , fasl-ı şebâbın reyeânı
Tâbında idi hande-i ismet gibi ol mâh
Bir hüsn-i mücessemdi henüz münkeşif, eyvâh...

Mümtâzı idi hereme-i nâzında hırâman
En câzib ervâh-ı nişânıyla garâmın
Birkaç gün idi sîne-i sâfında nihâyet
Bî-dâr olalı hiss-i firûzân-ı muhabbet
Lakin bu dil-âviz güzel kızları devrân
Efsûn, ki mahkûm-ı zevâl etmede her ân
Tevdî' kılıp rûhunu, azm etti hüdâya
Daldı o peri bir ebedî hâb-ı safâya
Dem-beste-i teslîm olarak hükm-i kazâya
Bî-velevle el-kıssa sönüp gitti hayâtı
Makrûnsa nasıl renk-i tebessümde fenâyâ
Merhûnsa nasıl bî-eser-i âlemde hebâyâ
Bir kuşcağızın müşeccerelerde nevhâtı

(İsmet, Mersiye, Mecmûa-ı Lisân, nu.26, s.190)

3.6.2.6. Kelebek

Osmanlı erbâb-ı irfânından bir zât tarafından mütercimdir :

Varıp encâm-ı kâr-ı ukbâda cest ve cûy-ı kâm eyler
Bahar ile tevellüd gül ile ömrün tamam eyler.
Sabâ-perinde lutf-ı âsmân içre harâm eyler
Eder agûş nev-i izhâr üzere nâz ve istiarâ
Ziyâ ve ıtr ve mîrzâ-ı havadan nûş-câm eyler
Gubâr-ı bâliğ silinip henüz hâl-i şebâbında
Misâl rûh, eflâk-ı muallâyı makâm eyler
Hep ferhunde-i tâlî, tâlî-i pervâne-i bağın
Emel-veş konuştu daldan tevkîfsiz kıyâm eyler
Temâs eylesse de her şeye istifâ-i hatt etmez.

(İmzâsız, Kelebek, Mecmûa-ı Lisân, nu.26, s.190)

3.6.2.7. Meşe ile Saz

Saza bir gün bakar da der ki meşe :

“Nice râzı olursunuz bu işe ?

Nedir o incecik elif-i kâmet

O zaîf el.. O sâk-ı bî-kuvvet?

Etseniz ger bu hâl ile her-bâr

Gaddar tâlî’den iştikâ biri var.

Konsa bir kuşçağız gelip farzâ

Size bir bâr olur tûvân-fersâ!

Nîm bir rûzgâra karşı hemen

Hem olur kaderiniz misâl-i keman

Bense her rûzgâra bî-pervâ

Dururum karşı kûh –ı kaf-âsâ

Size nisbet-i nesîm bir sarsar

Buna sarsar demek nesîm-i seher!

Yetişip cây-gâh-ı sâyemde

Ger bulunsaydınız himâyemde,

Her kederden ölürdünüz me’ mûn

Bilmem ama ne hikmete makrûn:

Muskıt-ı re’ siniz olur ekser

Fırtına o ırağı batac yerler

Hâsılı pek yâzık ki tâlî’-i sıhhat

Sizi etmiş bu mertebe bedbaht!”

Dinleyip saz onu sükûnet ile

Arz eder hüsnü şu sûret ile :

“Bilirim olduğun şu gayretiniz

Eser hüsn-i halk ve sîretiniz

Ma-mâ-fih çekmeyin siz gam

Konmasın hâtıra gubâr-ı elem

Ben zaîfîm fakat o fırtınalar
Bana vermez sizin kadar da zarar
Meyelân eylerim şikest olmam
Bana âsân olur sebât-ı kadem.
Oldunuz gerçi siz bu ana kadar
Sademât-ı riyâha tâb-âver
Geçmişe bakmamız revâ olmaz!”
Böyle derken apansızın öteden
Koptu bir sarsar-ı cibâl-efgen
Saz eğildi ağaç inâd etti
Hava gittikçe iştidâd etti
Öyle kim zûr-ı sademesi fi-l-hâl
Etti ser-keş dirahht-ı istîsâl !

(Ekrem Bey, Meşe ile Saz, Mecmûa-ı Lisân, nu.31, s. 219-220)

3.6.2.8. Bir Çocuğun Mezârında Muharrir

Ey sâl-hürde sarmaşık ey nev-civân çimen
Ey türlü türlü tâze nebâtât-ı mûcizen
Ey ma’bed-i âlâ ki olduk hüdâ-nümâ
Feyzinle akli ettik alû hiyyet-i âşinâ
Ey nâle-zen-i meks ki olursun sadâ-resân
Ezhâr içinde uykuya dalmış iken şebân
Bî-çârenin muâriz olursun ferâğına
Söylersin anlaşılmayacak söz kulağına
Ey bâd ! Ey kavâfil-i emvâc-ı bî-karâr
Ey kâinat içindeki elhân-ı bî-şümâr
O zaman ki hep gelip geçen erbâb-ı intibâh
Bir fikr ile eder beni anâyîş-i nigâh
Ey meyveler ki velevle-i rüzgâr ile

Eylersiniz sükût yere inkisâr ile
Ey asmân turfe-i nemâdan edip şitâb
Bir tarz-ı dil-firîb ile sâkıt olan şehâb
Ey nev-bahar-ı şevkî ile eyleyip zuhûr
Afâkı türlü nağme ile inleten tuyûr
Ey köhne hâitin arasından çıkıp müdâm
İnsanda vehm ve dehşeti müzdâd eden hevânım
Ey muttasıl yetiştirip etrâftan hevâ
Emvâc-ı bî-nihâyeyi cû-şân eden fezâ
Ey hûşeler yetiştirici hâk-ı feyz-nâk
Ey inciler nisâr edici bahr-ı sîne-i çâk
Yapraklar ! Ey şükûfeler açmış gusûn-ı ter
Dallar içinde kuş büyüten aşiyâneler
Artık kesin gürültüyü dalsın hayâline
Bir parça terk edin çocuğu kendi hâline
Mâder de eşk-i dîdesini eylesin revân

(Muallim Naci, Bir Çocuğun Mezarında Muharrir, Mecmûa-ı Lisân, nu.32,
s.227-228)

3.6.2.9. Avdet

Zulmet-i leyl çöktü, ben bu yeri
Bırakıp gitmek üzereyim gayrı
Sevdiğim ... bir çoban kızı hayfa
Ben gidince gelirse ey sevdâ,
- Terk edip muhtefî mağarasını
Aramak için bu yerde ah beni -
Matlabım vechle niğâhında,
Bir Hızır, kalp-i gam-penâhında
Bir güzel hâtıra, misâl-i melek
Saçları arasında bir de çiçek

Beni yâd ile sen tebessüm kıl !

(Sami Bey, Avdet, Mecmûa-ı Lisân, nu.39, s.284)

3.6.2.10. Gözler

Mâi, siyah bir nice sevdâ-fezâ uyûn
Etmiş şafak-ı safâsını şevk-âver-i derûn
Toprak içinde şimdi o çeşmân-ı dil-fürûz
Hûşîd zîver-i ufuk olmaktadır henüz
Çok çeşm-i hoş-nigâhı leyâlî hoş-nümâ
Etmiş sitâreler ile müstağrık-ı ziyâ
Hâk etti şimdi onları zulmetle mümtelî
Halâ nücûm tarz-ı kadîm üzere müncelî
Bunlar gidip de terk-i nigâh ettiler mi ? Ah
Yok, yok ! O dîdeler kalamaz bence bî-nigâh
Bir başka âleme nazarı vardır onların
Görmez o âlemi gözü göz yummayanların
Setr etse de kevâkebini bizden âsmân
Olmaz mı başka âleme onlar ziyâ-feşân
Gözler de böyledir, ederek bizden istitâr
Olmaktadır cihân diğerde ziyâ-nisâr
Çeşmânı sanma hâk tebâh eylemektedir
Onlar cihân-ı gayba nigâh eylemektedir

(Muallim Naci, Gözler, Mecmûa-ı Lisân, nu.39, s.284)

3.6.2.11. Ölüm ile Oduncu

Sâl-hürde fakîr bir hitâb
Büyük meşakketle kestiği hutabı
Yüklenip sırtına misâl-i devabb
Nakl içinde çekerti büyük tabı

Yine bir gün zavallı bir mu'tâd
İki kat zîr-i bâr-ı heyzümde
Gitmeye uğraşırđı bi-l-ta'dâd
Çektiği derd ve kahrı âlemde
Kesilince tûvân ve tâbı fakîr
Yükünü attı şöyle bir tarafâ
Bahs-ı âlâmını edip tekrîr
Daldı ormanda lücce-i esefe
Dedi : "Dünyaya geldiğim demden
"Bu zamana kadar ne öğrendim ?
"Hele hiç bulmadım rehâ gamdan
"Tâ o günden ki anladım kendim.
"Rahatım yok didinmeden de yine
"Bulamam bazı bir dilim ekmek!
"Gidiyor hep kazandığım dine
"Angaryaysa başka yolda gerek.
"Âilem gerdenimde bir yandan,
"Beni bezdirdi hâsılı cândan ...
"Hâni yâ !. Nerdesin ölüm nerde ?.."

Sözü böyle kesince hikmet-i hakk
Mevt-i hâil çıkıp dikildi hemen
Dedi: "Söyle nedir bana yapacak?"
O fakîr ise vâlih ve tersân :
Dedi oğlum : "Sana duâ edeyim ...
Şunu yüklet de sırtıma gideyim ...!
Mevd her derde çâredir âmâ
Şazdır cidden isteyen erler
Ölmedinse çıkış yine evveli
Budur işte meal-i hâl-i beşer!..

(Ekrem Bey, Ölüm ile Oduncu, Mecmûa-ı Lisân, nu.41, s.299)

3.6.2.12. Bir Mısrâla Bir Beyit

Boalu (Boileau) nun “sınâat-ı şî’riyye” (Art poétique) ismindeki eser-i mühiminden bir mısra’ :

İktibâsen tercümesi :

Kendini satmak üzere her ebleh,
Daha bir eblehin bulur her dem..
Değdirir fazlına ona, peh peh!
Saydırır kendini büyük adam
Dolaşır çokları bu sevdâda..
Eski şeydir bu eski dünyada.

Yine (Boileau) dan bir beyit :

L’hanneur est comme une île escarpée et sans bords
On n’y peut plus rentrer des gu’an en est dehors

Aynen tercümesi :

Nâmûs, uçurum cezîredir bir,
Sarıp öyle, sevâhil kayalık ..
Bir kere çıkan o yerden artık,
Tekrâr olamaz duhûle kadar

(M.Hakkı, Boileau’dan Bir Mısrayla Bir Beyit, Mecmûa-ı Lisân, nu.42, s.306)

3.6.2.13. Bir Çocuğun Hâl-i Suhûndaki Münâcâtı

Ey rab ki sana eyler ebem hasr-ı ibâdet !
Nâmın olunur secde ki şükürde tezkâr;
Ol nâm ki hâssiyyetidir havf ve halâvet
Rû-mâl kılar mâderimi yerlere her bâr ;

Derler ki bu hûrşîdi- zer-endûd-ı cihân-tâb
Kim olmadadır pîş-i celâlinde fûrûzân ;
Kandîl-i masna' ki eder âlemi i'câb
Bâzîçesidir kudretinin ey ulû yezdân,

Derler ki bütün sensin olan hâliki hep sen
Kırlardaki mûrgân serî-ül-harekâtın,
Etfâle de sensin veren ancak kereminden
Ol rûh-ı latîfi ki ola ârif-i zâtın

Derler ki senin lütfunla olmada peydâ
Pîrâyede bağ ve besâtîn olan ezhâr
Feyz almasa senden hele mânend-i ahsâ
Mâli bulunurdu ebedî meyveden eşcâr

En'âmının, ihsânının asâr-ı güzîni
Hayvana, nebâtata cemâdâtada şâmil;
Bir dâr-ı ziyâfet ki cihân-hân-ı bihîni
Na-çîz hevamin da olur rızkına kâfil

Mahz görmekten yine her sâniye, her ân
Halk ettiğin efrâd-ı inâyâtına yârab,
Gönlünce sezâ-vâr olabilmek için insan
Etmek yetişir nâmını takdîs ile der-leb

Ey havf-ı derûn pederim dağlayan Allah
Kıl vâlidemi kesret-i insâl ile hurrem
Tâ etmek için vâlidemi vâsıl-ı dil-hâh
Eyle beni de hikmet ve irfân ile mûkerrem.

(Ekrem Bey, Bir Çocuğun Hâl-i Suhûndaki Münâcâtı, Mecmûa-ı Lisân, nu.42, s.306-307)

3.6.2.14. Marie

Nasıl ki şükûfe-i bahar ormanlar içinde açılmaya başladığı zaman ilk nağme-i nesîm ile esrâr-engîz-âne tebessüm eder; ve zaîf ve tâze sâkî, kendi kâinin inkişâfını hissederek, toprağın koynundaki köküne kadar arzû ve meserretten titrer. Böylece vatkâ ki benim tatlı Marieciğim sevgili ağzı yarı açılır, ve mavi gözleri terennüm ederek kalkar. Ahenk ve ziyâ içinde onun bütün rûhu göklere doğru yükseliyor gibi görünür.

(Ahmed Celâl, Marie, Mecmûa-ı Lisân, nu.44, s.326)

3.6.2.15. Şi'r

- Sâhir Bey'e -

Ey genç kız! İşıtiyorum ... Sen her sabah; ufacık kalbinin meyelân-ı şâir-ânesiyle terennüm ediyorsun.

Tabîatın şu lâ-yetenâhîliğine karşı çıkardığın bu bedâyi'i pür-sitâna sayhalar, pencere min panjurlarını telsîm ederek bütün hüsrân-ı şebâbı nermîn ile hevâ-yı hülya ile örtüyor .. Akşamın şu hazîn sükûtu içinde bî-tâb uyuyan kâinât bu mûsikî-yi aşkın inen muztarib-ânesine karşı amîk bir teessür duyuyor ...

Hazânın; o bî-insâf darbe-i tahrîbi altında ezilen çiçekler, o şelâle-yi aşkın nefha-yi acizinden hisse-dâr-ı ye's oluyor ...

Mâi gözlerinin nazra-yı lâ-kaydîsi altında titrerken şu güzel ağacın yapraklarına bakıyorum... Bu kuş, bu hüsne görünen bî-çâre mahlûk mütekâsil bir edâ, fakat sâkit bir niyâzla o gül-gûn dudaklarından dökülen bir zerre-i aşkı içmeye çalışıyor !

Ey genç kız ! Bütün tabîat sana hayrân oluyor.. Ben de bu mâ'lûl cisim, bu muztarib kalbimle o senin dudaklarından dökülen nevha-yı ye'se iştirâk ediyorum...

(Ahmed Sühâ, Şi'r, Mecmûa-ı Lisân, nu.45 , s.331)

3.6.3. Hikmetli Sözlür

3.6.3.1. Cümel-i Hikemiyye

Nos années, nos dettes, nos ennemis, sount toujours en plus grand nombre gue nous ne croyans.

Sinin-i hayatımız, burclarımız, düşmanlarımız dâimâ zannetiğimizden ziyâdedir.

L'homme est né pour agir, l'inaction est une mort anticipée.

İnsan çalışmak için doğmuştur, işsizlik vaktinden evvel bir ölümdür.

L'oeil de l'homme grossit les torts guil a reçus; il apétisse ceux qu'il a faits.

İnsanın gözü diğerlerinden gördüğü haksızlığı büyük ve kendi ettiği haksızlığı küçük gösterir.

Le bonheur appartient à qui foit des heureux.

Saâdet-i âhirin mes'udiyetine çalışanlara âittir.

Se vanter de sa félicité , c'est appeler le malhuer.

Saâdetiyle tefâzzur etmek felâketi celb ve da'vet etmektir.

L'avarice appauvrit.

Necl insanı fakr u zarûret için yaşatır.

Pour la santé de l'âme et du corp, le désir et l'appétit ne doivent amais être entièrement satisfaits.

Ruhun ve vücûdun sıhhat ve selâmeti için arzû ile iştihâ kâmilen icrâ ve teskîn edilmemelidir.

Nous nous apprécions an-descus de Notre veraie valeur.

Biz kendimizi kıymet-i hakikiyyemizin mâ-fevkinde takdîr ederiz.

Les hommes d'unvrai mérite savent s'apprécier.

Liyâkat-ı hakîkiye ashâbı kendilerini takdîr edebilirler.

L'expérience nous apprend qu'il faut éviter les méchants.

Tecrübe kötü adamlardan ihtirâz etmek lüzûmunu bize öğretir.

Ne faites point trop d'apprêts pour le plaisir.

Zevk ve safâ için pek çok tedârik görmeyiniz.

La vanité cherche l'appropriation d'autrui, la vraie gloire, le témoignage secret de la conscience.

Gurûr-ı âhirin tahsîn ve takdîrini; şeref-i hakikî, vicdânın şehâdet-i hafiyesini cüst-cü eder.

Le sage ne désire l'approbation que pour être sûr qu'il a bien fait; le vaniteux veut des éloges.

Akıl ancak yaptığı şeyin iyi olduğundan emin olmak için ahirin takdîr ve tasvibini arzu eder, mağrûr medh ve senâ ister.

Le danger s'approche dès que la vertu s'éloigne.

Fazîlet tebâüd eder etmez tehlike takarrüb eder.

C'est en servant les hommes que l'on approche le plus de la divinité.

İnsanlara hizmet edilmekle hakka vusûl mümkün olur.

(İmzasız, Cümel-i Hikemiyye, Mecmûa-ı Lisân, nu.4, s.30-31)

3.6.3.2. Cümel-i Hikemiyye

Ne violentez pas votre destinée; faites tout ce que la prudence et vos facultés vous permettent, puis abandonnez vous en toute confiance a la Providence.

Tâli ve kaderinizi icbâr etmeyiniz akıl ve tedbîr ve iktidârınız daîresinde cihed ve ikdâm edip itmînân ile cenâb-ı hakka tevekkül ediniz.

L'absence est un mal irréparable.

Gayûbet nâ-kabil-i ta'mîr bir fenâlıktır.

La vie se passe en ebsence; on lest toujours entre le souvenir, le regret et l'espérance.

Hayâtı ne-yâbân-ı mürûr eden insan daîmî hâtıra-ı teessüf ve ümîd içinde yaşar.

L'absence des désirs vaut mieux que la jouissance de tous les biens.

Âmâl ve hevsâtın fikdâmı her güne servet ve sâ mânâ mâlîkiyetten evlâdır.

Il faut lover une belle action, abstraction faite des motifs.

İyi bir hareketi tedkîk-i esbâbından katî nazarla medh ve senâ etmelidir.

Le coeur de l'avare est un abyme.

Hasîsin kalbi bir girdâptır.

Acceptez tout d'un ami.

Bir dostun her verdiğini kabûl ediniz.

N'acceptez pas les services du mechant, il ye mettrait un trop grand prix.

Bir fenâ adamın hizmetini kabûl etmeyiniz çünkü ona pek çok kıymet ve ehemmiyet verir.

Que de petites choses qu'an ne remarque pas contribuent á des résultats importants!

Nazar-ı dikkate alınmayan ne kadar küçük şeyler vardır ki netâyic-i mühimme hâsıl eder.

Le bonheur coussiste principalement á s'accammoder á son sort.

Saâdet başlıca hâline kanâat etmekten ibârettir.

L'accomplissement de nos plus grands désirs est sauvent la source de nos plus grandes peines.

En büyük arzûlarımızın ifâsı alî-ül-ekser en büyük muhhun ve meşâkkımızın mebdé' ve menşeîdir.

Tous les hommes sont d'accord sur la nécessité du bouheur; tous se disputent les moyens d'yparvenir.

Herkes saâdetin lüzûmu hakkında müttefik ise de vesâit-i husûlü hakkında mücâdele ederler.

(İmzasız, Cümel-i Hikemiyye, Mecmûa-ı Lisân, nu.1, s.3-4)

3.6.3.3. Cümel-i Hikemiyye

Assieds-toi au banqu et de la vie, ne t'y accoude pas.

Sifre-i hayâta otur lakin dirseğini dayama.

Le plue grand mal que puisse nous faire un enemî, c'est d'accoutumer notre couer á la haine.

Bir düşmanın bize yapabileceği en büyük fenâlık kalbimizi kîn ve husûmete ilîştirmesidir.

Voulez-vous connaitre le couer d'un homme, observez l'accueil que lui font ses égaux.

Bir insanın kalbine vâkîf olmak ister misiniz refikâsının o adamı ne sûretle kabûl ettiğini nazar-ı dikkate alınız.

Il ne faut désirer que ce que l'on peut acquérir.

İnsan ancak elde edebileceği bir şeyi arzû etmelidir.

Ceux qui avancent que les vertus morales peuvent s'acquérir par l'habitude ne se trompent pas.

Fazâil-i ahlâkiyyenin îttiyâd ile kesb edilebileceğini iddiâ edenler yanılmazlar.

La crainte de la douleur, la recherche du plaisir sont les principes de l'activité de l'homme.

Meşakkat korkusu ve zevk tahrîsi insanın gayret ve faâliyetinin esâslarıdır.

L'esperance anime le courage, la crainte anime l'activité.

Ümîd gayreti, havf faâliyeti uyandırır.

La force est doublée par l'activité.

Kuvvet faâliyetle tezâuf eder.

La vertu est adorable, même dans nos ennemis.

Fazîlet düşmanlarımızda bile şâyân-ı perestîştir.

Le vrai moyen d'adoucir ses peines est de soulager celles d'autrui.

Kendi elem mihnetini tahfîf etmenin çâre-i hakîkîsi diğerininkini teskîn etmektir.

Il n'y a pas de moyen plus sûr de gagner l'affection des autres que de leur donner la science.

Diğherlerin celb-i muhabbetine en emin çare onlar hakkında ibrâz-ı muhabbet eylemektir.

Otez de la vie le temps donné au sommeil, aux besoins, aux afflictions, que reste-t-il ? le fruit du travail.

Hayatın uykuya, ihtiyâcâta elem ve ekdâra hasr edilen zamânını çıkarınız ne kalır ? Terme-i mesâî.

(İmzasız, Cümel-i Hikemiyye, Mecmûa-ı Lisân, nu.2, s.12-13)

3.6.3.4. Cümel-i Hikemiyye

On n'est pas plus moitre de toujours aimer, qu'on ne l'a é'té de ne pas aimer.
İnsanın sevmemek elinde olmadığı gibi daima sevmek de elinde değildir.

Aimez qu'an vous conseillo et nov pas qu'an vous love.

Sizi medh etmelerinden değil size nasihat vermelerinden mahzûz oluruz.

Le moyen de se faire aimer de tous, est de pas trop s'aimer soi-même .

Kendini diğerlerine sevdirmenin çâresi nefsinin çok sevmektir.

Il ne faut pas ajouter foi á ce que dicte lá douleur.

Elem ve ıztırâbın ilkaâtına itimâd etmemelidir.

L'habitude allége la vie.

İtiyâd-bar hayâtı tahfif eder.

Tout le mal qu'on ne peut éviter est allégé par la patience.

Onu alamayan fenâlık sabır ile kesb-i i'tidâl eder.

Les plaisirs de l'âme alogent autant la vie que ceux des sens l'abrégent.

Ezvâk-ı maddeye hayâtı ne derece tafsîr eder ise ezvâk-ı ruhiye o derece temdîd eder.

On n'amasse les richesses qu'avec peine; an ne les possède qu'avec inquiétude: on ne les quitte qu'a regret.

Servet zahmetle toplanır, endîşe ile tasarruf olunur. Teessüfle terk edilir.

La vie n'est qu'une ombre ambulante.

Hayat bir zıll-ı seyyârdan başka bir şey değildir.

Les sevles larmes vraiment améres sont celles qui se versent dons la solitude.

Hakîkaten acı olan gözyaşları tenhâda dökülenlerdir.

Lin bon livre est un bon ami.

İyi bir kitap iyi bir dosttur.

Le véritable ami fut toujours le vrai sage.

Hakîkî dost daîmâ hakîki âkıl olmuştur.

L'amour et l'amitié sont rarement d'accord.

Aşk ile dostluk pek nâdir i'tilâf eder.

L'amour est l'occupation des désœuvrés.

Aşk işsizlerin meşgalesidir.

Il est plus facile de s'enrichir que de s'amuser.

Zengin olmak eğlenmekten daha kolaydır.

Une famille vertueuse est un vaisseau tenu pendant la tempête par deux ancres, la religion et les mœurs.

Fazîletli bir âile fırtına esnâsında biri din diğeri ahlâk olan iki temeyyür ile zabt olunmuş bir gemidir.

De quelque côté qu'on se tourne, le monde est rempli d'anicroches.

Ve dünyada insan ne tarafa teveccüh etse birtakım mevâni' ve müşkilât ile mâlî bulur.

(İmzasız, Cümel-i Hikemiyye, Mecmûa-ı Lisân, nu.3, s.19-20)

3.6.3.5. Cümel-i Hikemiyye

Les hommes aiment mieux aimer qu'admirer.

İnsanlar bir şeyi takdîr etmeğe o şeyi sevmeği tercih ederler.

Il est impossible de faire entendre raison à ceux qui ont adopté une façon de penser canfame à leur intétét.

Kendi menfaatlerinden başka bir şey düşünmeyenlere söz anlatmak gayr-ı kâbildir.

Le mépris de la vie aide souvent à la conserver.

Hayattan nefret ale-l-ekser onu muhâfazaya muâvenet eder.

L'honnête homme est l'homme vraiment aimable.

Nâmuslu adam hakîkaten sevimli olandır.

Il n'y a rien de si aimable que celui qui ne s'aime point.

Kendini sevmeyen adamdan ziyâde sevilir bir şey yoktur.

Les mystères de la vie et de la mort ne doivent pas trop s'approfondir.
Esrâr-ı mevt ve hayât o kadar ziyâde istikrâh edilmemelidir.

Un bon livre est un bon appui
İyi bir kitap iyi bir istirâd-gâhdır.

Le plus sûr appui de l'homme est Dieu.
İnsanın en emin istirâd-gâhı cenâb-ı hakdır.

L'argent ne peut donner le bonheur, il faut le demander au travail et à la vertu.
Para insana saâdet veremez; onu sa'y ve fazîlette aramalıdır.

Ceux qui croient que l'argent fait tout, sont sujests à tout faire pour de l'argent.
Paranın her şeyi yapacağına kânî olanlar para için her şeye irtikâb edenlerdir.

On peut s'arreter quand on monte, jamais quand on descend.
İnsan çıkarken tevkîf edebilir ise de inerken asla tevkîf edemez.

Nous devons être heureux de tous les maux qui ne nous arrivent.
Bize gelmeyen bütün mesâibden dolayı bahtiyâr olmalıyız.

Il faut beaucoup d'art pour plaire à tout le monde.
Mahzar-ı takdîr-i umûmî olmak için pek çok mahâret lâzımdır.

Le plus grand art d'un homme habile est de savoir cacher son habilité.
Mâhir bir adamın en büyük san'atı mahâretini ihfâ edebilmesidir.

(İmzasız, Cümel-i Hikemiyye, nu.6, s.42-43)

3.6.3.6. Cümel-i Hikemiyye

Le plus grand bonheur auquel on puisse aspirer, c'est de n'être pas malheureux.
İnsanın talep edebileceği en büyük saâdet bed-baht olmamasıdır.

Nous nous assimilans volontiers aux hommes supérieurs à nous.

Mâ-fevkimizde bulunan adamlara kendimizi ma-ul-memnûniye mukâyese ederiz.

Celvi-la n'est pas sage qui ne ait pas s'assister lui-méme.

Kendine muâveneti olmayan adam âkıl değildir.

Tout sounit á la jeunesse; tout s'assambrit pour la vieillesse.

Şebâbete her şey tebessüm eder; şeyhûhet için her şey muzlimdir.

Il faut accoutumer les enfants á s'amuser sans assourdir les grandes personnes.

Çocukları büyükleri ta'ciz etmeden eğlenmeğe alıştırmalıdır.

Les athées sant les plus dangereux ennemis du genre humain.

Mülhidler nev'-i beşerin en tehlikeli düşmanlarıdır.

L'ignorant assure, l'homme instruit doute, le sage réfléchit et suspend son jugement.

Câhil tasdik eder, âlim şüphe eder, âkıl düşünür ve hükmünü vakt-i ahire ta'lik eder.

Rien n'assure mieux le repas du coeur que le travail de l'esprit.

Mesâî-i zihniyeden ziyâde istirâhat-ı kalbiyyeyi te'mîn eder bir şey yoktur.

Rien ne peut s'assurer sur la tere que la mort.

Dünyada ölümden başka te'mîn olunabilen bir şey yoktur.

L'atome devlent un monde aux yeux des mathématiciens.

Reyazyon nazarında zerre bir âlimdir.

Nos attachements sant comme les fils de la loile d'araignée, si la mort les coupe tous, nous tombons.

Revâbitımız örümcek ağının telleri gibidir; ölüm bunların hepsini kat' eder ise düşüveririz.

(İmzasız, Cümel-i Hikemiyye, Mecmûa-ı Lisan, nu.8, s.59)

3.6.3.7. Cümel-i Hikemiyye

La compagnie des honnêtes gens est un trésor.

Erbâb-ı hissiyat ve nâmûsun refâkatini bir gencinedir.

Celui dont la conscience est pure et tranquille, trouve du charme á tout ce qui l'entoure c'est pour lui sevl que la nature est belle.

Vicdânı pâk ve âsûde olan kendisini ihâta, eden her bir şeyden letâfet bulur; tabîat yalnız öyle adamlar için güzeldir.

Etre sobre n'est pas une grande vertu, mis c'est un grand détaut que de nel' être pas.

Perhîz-kâr olmak büyük bir fazîlet değilse de olmak büyük bir rezîlettir.

Le bonheur des riches ne consiste pas dans les biens qu'ils ont, mis dans le bien qu'ils peuvent faire.

Zenginlerin saâdeti mâlik oldukları servette değil yapmağa muktedir buldukları iyiliktedir.

C'est être riche que de savoir se contenter de ce qu'an a.

Mâlik bulunduğumuz şeyden hoşnûd kalmış yolunu bilmek zengin olmak demektir.

Il vaut mieux être seul que d'être dans la compagnie des méchants.

Fenâ adamların refâkatinde bulunmaktan ise yalnız olmak evlâdır.

Il est plus facile d'obéir que de commander.

Îtâat emir etmekten kolaydır.

L'etude chasse l'ennui, distrait le chagrin étourt dit la douleur, elle anime et peuple la soliude.

Mütâlaa can sıkıntısını def' hûznü izâle, elemi imâte eyler, yalnızlığı tezyîn eder, canlandırır.

Connais – toi - toi méne.

Kendi nefsin bil.

Ne désire rien de trop.

Zâid hiçbir şeyi arzû etme.

Fuis les procès et les dettes.

Burc ile da'vâ etmekten kaç (tevkî et)

(İmzasız, Cümel-i Hikemiyye, Mecmûa-ı Lisân, nu.9, s.67-68)

3.6.3.8. Cümel-i Hikemiyye

L'honneur et la probité nous attachent á nos devoirs.

Namûs ve istikâmet bizi vezâifimize bend eder.

Dieu n'attache le privilège de bonheur qu'à la vertu.

Cenâb-ı Hak na'met-i saâdeti ancak fezâil-i ahlâka ihsân buyurur.

Qui conque désire toujours, passe sa vie á attendre, et quicanque ne désire plus, attend la mort.

Dâimâ arzû eden hayatını intizâr içinde geçirir ve hiçbir şey arzû etmeyen mevte muntazırdır.

L'attention est le burin de lâ mémoire.

Dikkat kuvve-i hâfızanın minkaşıdır.

Il ne s'agit pas d'attirer l'attention, il faut la fixer.

Nazar-ı dikkati cel ile iktifâ etmeyip istikrâr ettirmelidir.

En carant après le plaisir, on attrape la douleur.

İnsan zevk arkasından koşarken kedere dûçâr olur.

La qaité des sots attriste les qens d'esprit.

Humekanın neş'esi ukalâya kasvet verir.

Ne dites rien qui puisse attrister ceux qui vous écoutent.

Sizi dinleyenleri mükeddir edebilecek şey söylemeyiniz.

Pardonnex tout aux autres, ne vous pardonnex rien.

Diğerlerine her şey affediniz, nefsinizi asla affetmeyiniz.

C'est un grand mal de n'en pauvoir sauffrir aucun.

Hiçbir fenâlığa dayanamamak büyük bir fenâlıktır.

On méprise tous ceux qui n'ont auoune vertu.

Fezâil-i ahlâktan külliyyen mahrûm olanları herkes tahkîr eder.

(İmzasız, Cümel-i Hikemiyye, Mecmûa-ı Lisân, nu.10, s.78)

3.6.3.9. Cümel-i Hikemiyye

Le repentir est l'onrore de la veertu.

Nedâmet-i infilâk fecr-i fazîlettir.

On est riche lorsque l'on a ce qu'il faut.

İnsan lâzım olan şeye mâlik olduğu vakit zengindir.

Attendez d'autrui ce que vous faites á outrui.

Birine yaptığınız şeyi öbüründen bekleyiniz.

Quelque heureux que l'on soit on est encore á quelques pas du honneur, car l'on désire avenser.

İnsan ne kadar bahtiyâr olursa olsun dâima ilerlemek arzû ettiğinden saâdetten daha birkaç kıdem uzakta bulunur.

L'espérance nous crie sans cesse, en avant, en avant ! et nous attire ainci jusqu au tambeau.

Ümîd bize dâima "İleri, ileri !" diye bağırarak bu sûretle bize mezâra götürmektedir.

L'avare ne possède pas son bien, c'est son bien que le passéde.

Hasîs malına mutasarrıf olmayıp malı ona mutasarrıftır.

Tout ce qui se passe autour de nous, nous nous avertit de la fraqilite humaine.

Etrâfımızda gelip geçen bütün şeyler bize ben-i beşerin bekâsızlığını ihtâr etmektedir.

Le plus avide est le plus pauvre.

En harîs, en fakirdir.

Il fout apprendre aux en fonts ce qu'ils auront á faire lorsqu'ils seront hommes.

Çocuklara adam oldukları vakit yapacakları şeyi öğretmen lâzımdır.

Fuir le juqe, c'est avoner son crime.

Hâkimden kaçmak cinâyeti i'tirâf etmektir.

Envier quelqu'un, c'est s'avver son inférieur.
Birine hased etmek kendini onun mâ-dûnunda addetmektir.
C'est s'avouer coupable que de se défendre avant d'être accusé.
İthâm olunmadan müdâfaa-i nes etmek kendini mücrim yerine koymaktır.
La morale est la bas edu bonheur.
Hüsn-i ahlâk saâdetin esâsıdır.
La morale a le devoir pour bse et non l'interêt.
Hüsn-i ahlâkın esâsı vazifedir, menfaat değildir.
Line science doit être basée sur l'expérience; un juqement sur la vérité.
Bir ilm-i tecrübeye bir hükm-i hakîkate müstenid olmalıdır.
L'avarice est la première preuve de la bassesse de lâme.
Hisset-i mezellet rûhiyenin birinci delilidir.
Le plus beau titre de l homme est celuid homme
İnsanın en güzel ünvanı insanlıktır.
Nous avons souvent besain d'un malheur.
İnsanın ekseriyâ bir felâkete ihtiyâcı vardır.
Les sages n'ont besoin que de qev de choses.
Âkıllıların az şeye ihtiyacı vardır.

(M.H., Cümel-i Hikemiyye, Mecmûa-i Lisân, nu.14, s.111)

3.6.3.10. Cümel-i Hikemiyye

Une bone bibliothéque est le trésor des remédes de l'ame.
İyi bir kütüphâne rûhun hazîne-i müdâvâtıdır.
Le premier pas vers le bien est de ne pas faire de mal.
İyiliğe doğru atılan ilk hatve fenâlık yapmaktır.
Oublie les injures, jamais les bien faits.
Hakâreti unut lakin iyiliği asla unutma.

Une belle femme pluit aux yeux, une bone femme plait au coeur, l'une est un bijou, l'autre est un trésor.

Güzel bir kadın göze, iyi bir kadın kalbe hoş görünür; biri mücevher diğeri hazînedir.

Le méchant est malheureux même dons son bonheur.

Kötü adam saâdet hâlinde bile bed-bahttır.

Toutes les agitation de ce monde n'ont de cause et de but que la recherche du bonheur.

Bu dünyada bu kadar uğraşmalara sebep, bu kadar meşakkatten maksad taharri-i saâdettir.

Les nombreuses définition du bonheur prouvent que nous ne le cannaissons pas.

Saâdetin muhtelif sûrette ta'rîf ve tavsifi onu tanımadığımızı isbat eder.

La bonté est la première des vertus.

İyilik fazâilin birincisidir.

Qui barne ses désirs est toujours assez riche.

Âmal ve hevesâtı tahdid eden oldukça zengindir.

Celui qui ouvre sa bourse aux malheureux yrenferme d'aqréables souvenirs.

Kesesini fukarâya açan onda güzel hâtıralar hıfz eder.

Ne comptez pas sur le coeur de celui dons les yeux de qui vous ne vites jamais briller una larme.

Gözlerinde hiçbir damla yaş görmediğiniz adamın kalbine i'timâd etmeyiniz.

(H.M., Cümel-i Hikemiyye, Mecmûa-ı Lisân, nu.15, s.119-120)

3.6.3.11. Cümel-i Hikemiyye

Tous les hommes ne peuvent pas être grands, tous peuvent être bons

Herkes büyük olamaz, lakin herkes iyi olabilir.

Un homme bon est noble.

İyi adam asildir.

Les bons et les méchants poursuivent également le bonheur, les premiers seuls l'atteignent.

Saâdeti, iyilerde kötüler de ta'kîb ederse de yâlnız birinciler ona nâil olabilirler.

Faire, grand bruit d'un petit succès, c'est avouer sa faiblesse.

Küçük bir muvaffakiyeti dillere destan etmek acz ve zaîfeti i'tiraf etmektir.

L'argent est un mayen et non un but.

Para bir vâsıta olup bir maksad değildir.

L'asile le plus sur est un cabinet d'étude.

En emîn melce bir hücre-i mütâlaadır.

Celui que cache sa fante, en veut faire encare.

Kabâhatini setr eden, daha kabâhat işlemeye arzû-keş olandır.

La plupart de ceux qui cherchent le bonheur calculent mal.

Saâdeti taharrî edenlerden ekserisi yanlış hesâb ederler.

Le vrai bonheur est dans le calme de l'esprit et du coeur.

Saâdet-i hakîkiye huzûr-ı fikir ve kalptedir.

Les femmes sont cabaples de tout.

Kadınlar her şeye muktedir ve müstaidirler.

C'est l'intention qui caractérise toutes les netions de la vie.

Hayatın kâfe-i hareketinin saffet-i kâşifesi niyettir.

Il est impossible A Thomme de dirce qu'il sentira, co qu'il pensera, ce qu'il sera dans un quart d'heure.

İnsan için hissedeceğini, düşüneceğini bir saat sonra ne olacağını söylemek mümkün değildir.

Ne disputez jamais avec celuf qui ne peut ni ne doit vous céder.

Hakkınızı teslim edemeyen veya edemeyecek olan adam ile mübâhese etmeyiniz.

L'homme ne vivrait pas s'il connaissait Pépoque certaine de sa mort.

İnsan memâtinın vakit-i muayyinesini bilse yaşayamaz.

Ou l'abus commence Putilité cesse.

Sû-isti'mâl başlayan yerde fâide kesilir.

(İmzasız, Cümel-i Hikemiyye, Mecmûa-ı Lisan, nu.20, s.151-152)

3.6.3.12. Cümel-i Hikemiyye

Faites sur le champ tout ce que vous pouvez faire, le temps ne s'arrête pas pour vous attendre.

Yapabildiğiniz şeyi derhâl yapınız, zaman sizi beklemek için tevkîf etmez.

Le bonheur chancéle, lorsqu'il s'appule sur la fortune.

Saâdet-i tâli' müstened olursa tezelzül eder yani nâbit-i müstakırr olmaz.

L'homme ne trouve pas de voix plus mélodieuse que celle qui chante ses lovauques.

İnsan kendi hakkında sitâyiş-hân olan sadâdan daha ahenk-dâr bir sadâ bulamaz.

Dans la vie de l'homme le plus long chapitre est celui des adversités.

Hayât-ı beşerde en uzun fasıl, nekbet ve felâketlere gider.

Ne vous chargez jamais de mauvaises nouvelles, il ne faut être l'instrument de la désolation de personne.

Asla fenâ haber getirmeyiniz, kimsenin hüznü ve kederine alet olunmamalıdır.

C'est souvent l'abus que nous faisons de la vie qui nous la rend à charge.

Hayâtı sû-i isti'mâl edişimizdir ki ekseriyetle onu bize bir bâr-ı hikmete kor.

Les flammes de la charité séchent les larmes de la douleur.

Lehîb-i tenahhum girye-i âlâmı kurutur.

L'amour chasse le repos, la misère chasse l'amour, la prévoyance chasse le danger la douleur chasse l'ennui.

Aşk râhatı, sefâlet aşkı, basîret tehlikeyi, elem cân sıkıntısını ref' ve izâle eder.

Pour éviter les châtements, chatiez-vous vous-même

Mücâzâtan kurtulmak için kendinize mücâzât ediniz.

Il faut demander souvent le chemin sur la route de la vie.

Tarîk-i hayâtta ekseriyetle yol sormalıdır.

Ceux qui ne savent pas le chemin le montrent aux autres.

Kendileri yol bilmeyenler diğerlerine yol gösterirler.

(Mehmed Halim, Cümel-i Hikemiyye, Mecmûa-ı Lisân, nu.21, s.157-158)

3.6.3.13. Cümel-i Hikemiyye

C'est larsqu'an est très avancé dans la route de la vie, que regardent en arrière, on s'aperçoit que l'on s'est trappé de chemin

İnsan tarîk-i hayâtta pek ziyâde ilerledikten sonra arkasına bakarak yanlış yola gittiğini müşâhede eder.

Le mensonge foit lus de chemin que la vérité.

Kezb, hakîkatten ziyâde intişâr eder.

Le paresse chemine si lentement que la pauvreté l'abientôt atteinte

Tembellik o kadar ağır yürür ki zarûret ona der-akab yetişir.

Tous les hommes cherchent le bonheur, et pas un ne le trouve.

Herkes saâdeti aradığı hâlde kimse bulamaz.

Les objets que l'homme chérit le plus sont, ceux qui lui offrent le plus d'espérances.

İnsanın en ziyâde sevdiği eşya kendisine en ziyâde ümîd-i bahş olandır.

L'homme qui laisse tamber ses regards sur son chétif individu doit être hanteuş de son orqueil.

İnsan vücûd-ı hakîrine nazar ederek kibir ve gurûrundan hicâb etmelidir.

Se choisir des amis est le secret du bonheur.

Ahbâbın intihâbı saâdetin eseridir.

Leb on et le beau ne sant pas taujours ce qui se choisit le plus vite.

İyi ile güzel her bâr pek çabuk inhâb olunmaz.

Aimer ou n'amier pas n'est point á Notre coix.

Sevmek ve sevmemek yed-i uhtlarımızda değildir.

Qui vit content de rien, possède toute choses.

Az şeye kanâatle geçinen her şeye mâliktir.

Il est plus sage de s'attacher autrone quala la cime.

Ağacın tepesine merbût olmaktan ise köküne merbût olmak daha kâr-ı akıldır.

(M.Halim., Cümel-i Hikemiyye, Mecmûa-ı Lisân, nu.22, s.163-164)

3.6.3.14. Cümel-i Hikemiyye

L'instruction est un trésor; le travail en est le clef.

İlim ve ma'rifet bir hazine, sa'y ve amel ise onun miftâhıdır.

Le sage a la bouche dans le coeur.

Âkılın ağzı kalbindedir.

Un coeur droit est le premier organe de la vérité.

Bizi tahsîn edenleri ma-ül-memnûniye medh ve senâ ederiz.

Vous trimompherez mieux par le conseil que par le colére.

Hiddetten ziyâde nasîhat ile nâil muvaffakiyet olursunuz.

Il n'est point de colére au dessus de la colére de la femme.

Kadınların hiddetinin fevkinde hiddet tasavvur olunamaz.

Les personnes coléres n'ont pas de fermeté.

Hadîd adamların sebât ve metâneti yoktur.

Nous courons en colin maillard apres le plaisir, et lorsque, après l'avoir saisi, nous otons le bandeau, ce n'est pas ce que nous avions pense.

Zevkin arkasından gözümüz bağılı olarak koşarak, onu ele geçirip de gözümüzün bağını çözdüğümüz vakit tasavvur ettiğimiz gibi bulamayız.

(M.Halim., Cümel-i Hikemiyye, Mecmûa-ı Lisân, nu.23, s.169-170)

3.6.3.15. Cümel-i Hikemiyye

Un honnête homme régle sa, conduitenon surcelle des ses collègues mais sur l'honneur et le devoir.

Namûslu bir adam tavır ve hareketini refikâsının tavır ve hareketine, değil namûs ve vazîfe üzerine tatbîk etmelidir.

C'est aimer peu que de pauvoir dire combien on aime.

Sevgisinin derecesini beyân edebilmek az sevmektir.

L'honneur et la cupidité ne peuvent se combiner.

Namûs ile hırs tam'-ı kâbil imtizâc değildir.

Des milliers d'hommes peuvent commander aux autres; mais a peine en estil un qui puisse se commander á lui même.

Binlerce adam diğerlerine hükmedebilirse de bunlardan ancak biri nefesine hükmedebilir.

L'une des plus grandes erreurs, c'est de croire que tout le monde sent, voit et pense comme nous.

En büyük hatalardan biri : Herkesin bizim gibi hissettiğini, gördüğünü ve düşündüğünü zann ve kıyâs etmektir.

Ont croi que comme l'on a été, l'on ira tou jours; cette espérance estrompeuse.

İnsan dâimâ bulduğu hâlde öyle kalacağını zanneder ise de bu bir ümîd-i muğfeldir.

(Mehmet Halim, Cümel-i Hikemiyye, Mecmûa-i Lisân, nu.24, s.175-176)

3.6.3.16. Cümel-i Hikemiyye

Un bon livre est une bone compaonie.

İyi bir kitap iyi bir arkadaştır.

Il faut toujours un peu d'illusion pour compléter le bonheur.

Saâdet-i ikmâl için dâimâ biraz hayâlât lâzımdır.

C'est se rendre complice d'une impertinence que de'n rire.

Bir küstâha gülmek ona iştirâk etmektir.

Pour compaser son propre bonheur il faut y faire entrer celui d'autrez.
Kendi saâdetini vücûda getirmek için âhirin saâdetini ona idhâl etmek lâzımdır.

La plupart des hommes estiment ce qu'ils ne comprennent pas.
Ekser-i adamlar anlamadıkları şeyi takdîr ederler.

Les hommes ne se comprennent pas les uns les autres.
İnsanlar yek-diğerini anlamazlar.

Il ne faut désespérer de rien ni compter sur rien.
Hiçbir şeyden ümîd kesmemeli, hiçbir şeye güvenmemelidir.

Soyez concis, le urai mayen de se faire ceuster est de dire beaucoup de choses
en pau de mots.

Mûcez olunuz, tefhîm-i efkârın vâsita-i hakîkiyyesi az gülme ile çok söz
söylemektir.

(Mehmet Halim., Cümel-i Hikemiyye, Mecmûa-ı Lisân, nu.25, s.181-182)

3.6.3.17. Hikemiyyât-ı Garbiyye

-Her bahçeden bir çiçek-

Vâlideme

1-Fazlasını kaldırıp onu ihtiyâcı olana mâlik olmayana vermek insan için
rikkat ve merhamet ve muhabbet gibi hasâis-i memdûhaya şâkirdlik etmektir.
“Aleksandr Martin”

2-Âile esârettir onu tahkîr için değil bil-akis i'lâ için bunu söylerim; çünkü
yek-diğerine muâvenet etmek şartıyla şerefli bir esârettir. “Jane”

3- Şükrân-ı na'met kalbin kuvve-i hafızası müsâbesindedir.

4- Senelerin ağırlığı altında eğilmiş bir ced ve peder ve vâlideden ziyâde
sâyân-ı hürmet şey olamaz.

5- Tembellik tarlasında iyi buğdaydan ziyâde fenâ ot biter. “Eflâtun”

6- İ'tikadât-ı bâtilaya tâbii olan adam gecenin karanlığından korkan çocuğa benzer. Güneşin tulû'yla gûlyabâni zannettiği şey zâil ve nâ-bedîd olur.

7- Bir şeyi bulduğun vakit onu gâib edenin teessürâtını tahattür et.

8- Bed-baht olduğumuzda bize muâvenet edilmesini arzû ederiz o hâlde bed-baht olanlara yardım edelim. "Piyer Lavla"

9- Kendi memleketinin ahvâline nazar-ı bî-kaydı ile bakmak ve onun muâmelât-ı umûmiyyesine vâkıf olmak istememek müceb-i şeyn ve âr bir terbiyenin semeresi olabilir. "Hanry Marıyon"

10- Mes'uliyet-i vazîfe ve ser-bestînin netice-i zarûriyyesidir. "Dupo"

11- Her zaman lâzım olan itaât-ı kaziyesi herîrden ziyâde silk-i askerîde mergûbtur. "Dupo"

12- Ebeveynin o emrini infâz etmek kâfi değildir. Onları hüsn-i rızâ ile icrâ etmek lâzım gelir. "Kezâ"

13- Hüsn-i ahlâk muhabbeti tevîd ve hürmet onu takviye eder. "David Savaju"

14- Bir milletin büyüklüğü kendi kavânînine olan derece-i riâyetiyle mütenâsibdir.

15- Vatan toprağının muhabbetine hamiyet-i hakîkiye denilmez. Mâziyi sevmek ve ecdâdımızın bâdîne riâyete etmek ayn-ı hamiyettir. "Fostıl de Kolonej"

16- Fenâlık etmemek kâfi değildir. İnsan mümkün mertebe iyilik etmelidir.

17- Bed-baht olanlara muâvenet etmek ashâb-ı servetin vezâifindedir.

18- Bir adamı muhâkeme edebilmek için onun fikrinden ziyâde sîretine dikkat edilmek lazım gelir. "Franklin"

19- Kumarcılık denâettir. Kumarcı : Sa'y ve gayretle kazanmaya cesâret edemediği şeyi tesâdüften intizâr eder.

20- Zengin olmak istersen paranın nasıl kazanılmasından ziyâde nasıl idâre ve sarf olunacağını öğren. "Franklin"

21- Bir kabâhati yalan ile setr etmek, bir lekeyi kaldırmak için lekenin yerini dilmek gibidir.

22- Vazîfeyi ifâya müstaid olmak kâfi değildir. Onu bilmek de icâb eder.

23- Ta'lîm ve terbiyenin gâyesi insanı insanlığa sevk etmektir.

24- Memnûniyet-i hakîkiye vezâifin ikmâliyle hâsıl olur.

25- En tatlı ve en sevimli vakitler âile içinde emrâr edilen zamanlardır.
“Mariyon”

26-Meydân-ı muhârebede düşen asker ve hem-cinsinin hayâtını tehlikeden kurtaran adam muhabbet ve hürmetimize en ziyâde müstehak olur.

27- Terbiye berâber yaşamaya mecbûr olduğumuz adamların hoşuna gidecek muâmelede bulunmak arzûsundan ve herkesi memnûn etmek kazıyyesinden ibârettir. Büyüklerimize memnûniyyet hâsıl olur. “Matmazel de Iskodari”

28- Çocuklukta sa’y ve gayreti i’tiyâd etmek bütün müddet-i ömrü te’mîn etmiş olmaktır.

29-İnsan bir illet-i sâriye-i müdhişeden çekinir gibi riyâdında ictinâb etmelidir.
“Dupo”

30-Mülâhazasızlığa ser-bestî kisvesini gidererek kusûru fazîlete tahvîl etmemeliyiz.

31- Tatlılıkla bed muâmeleden ziyâde iş görülür. “La Fonten”

32- Yalancılık eser-i denâittir çünkü yalancı herhâlde müstehak olduğu cezâdan kurtulmak için onu irtikâb eyler.

33-Yalnız yapabileceğini söyle, imzâ edebileceğini yaz.

34- Sa’y ve gayret günleri taksîr-i ömrü temdîd eder.

35- Dünyada üç şey vardır ki güçtür : Birincisi sır saklamak, ikincisi hakârete tahammül etmek, üçüncüsü boş vakti işgâl edebilmektir. “Dolez”

36- Servetin iktidârını i’tirâf edenler yalnız sefillerdir. Çünkü zenginler kendi muvaffakiyyetlerini iktidâr ve liyâkatlerine himlederler.

(Piyer Tacho, Hikemiyyât-ı Garbiye, Mecmûa-ı Lisân, nu.25, s.184-185-186)

3.6.3.18. Cümel-i Hikemiyye

Celui qui trouve lebonheur dans les livres n’a pas de concurrents et ne l’est de personne.

Saâdeti kitaplarda bulan adamın hiçbir rakîbi olmadığı gibi o adam kimsenin de rakibi değildir.

Il n’y a pas de condition si heureuse que l’on ne puisse s’en plaindre.

Medâr-ı şikâyet olmayacak sûrette mûceb-i memnûniyyet bir hâl yoktur.

Leb on est la condition principale du beau.

İyi, güzelliğin şart-ı esâsiyesidir.

Conduisez-vous envers vos ennemis comme s'ils devaient être un jour vos amis.

Düşmanlarınız hakkında bir gün dostlarınız olacaktır mülâhazasıyla muâmele ediniz.

La révélation d'un secret est la faute de celui qui l'a confié.

Bir sırrın ifşâsı onu (ahire) tevdî' edenin kabâhatidir.

Dans le monde on a beaucoup de connaissances et peu d'amis.

Dünyada insanın tanıdığı çok, dostu azdır.

Gardez-vous d'apprendre à vos ennemis comment ils peuvent vous faire du mal.

Düşmanlarınıza size ne sûretle kötülük edebileceklerini öğrenmekten ictinâb ediniz.

Ils est qénéreux de garder ses craintes pour soi et de ne communiquer que ses espérances.

Havf ve hevâsını kendi nefsinde saklayıp âhire yalnız ümîdlerini tebliğ ve tefhîm etmek haslet-i âlîcenâb-âne iktizâsındandır.

(Mehmed Halim., Cümel-i Hikemiyye, Mecmûa-ı Lisân, nu.28, s.202)

3.6.3.19. Cümel-i Hikemiyye

Nous ne vivons qu'a la condition de souffrir et de mourir.

Ancak meşakkat çekmek, ölmek şartıyla yaşamaktayız.

Un abyme sépare ceux qui se conduisent par le calcul de ceux qui sont quidés par le sentiment.

Hesap ile hareket edenlerle hissiyatını rehber-i ittihâz edenlerin arasını bir girdâb tefrîk eder.

Le brave ne se cannait qu'âla querre, le sage que dans le colére, l'ami que dans le besoin.

Cesûr ancak meydan-ı harpde, âkıl-ı hâl hiddette, dost zaman-ı ihtiyaçta tanınır.

Les plus belles conguites sont selles qui se fant dans le domaine des sciences.

En güzel fütûhât sâhe-i ulûm ve fûnûnda icrâ olunandır.

La loi n'est pas faite pour l'homme de conscience et d'honneur.

Kânûn erbâb-ı vicdân ve nâmûs için yapılmamıştır.

Prenez pour vous les conseils que vous dannez aux autres

Âhire verdiğiniz nasîhatle kendiniz amel ediniz.

Quelquefois on aime les conseils, rarement aime-t-on les conseillers.

Nasîhat bazen sevilir lakîn nasîhat verenlerin sevildiği nâdirdir.

Ne conseillez pas comme on commande.

Emreder gibi nasîhat etmeyiniz.

Les conséquences naturelles des vertus utiles aux autres sant l'estime et l'amour.

Âhire müfid olan fezâilin netâyir-i tabiiyesi hürmet ve muhabbettir.

N'entreprends rien dont tu n'aies bien examiné toutes les conséquences.

Kâfe-i netâyicini iyice tedkik etmediğin bir şeyi der-uhde etme.

Le parfait bonheur consiste á rendre les autres heureux.

Saâdet-i mükemmele âhiri bahtiyâr kılmaktan ibârettir.

(M.Halim., Cümel-i Hikemiyye, Mecmûa-ı Lisân, nu.29, s.207-208)

3.6.3.20. Hikemiyyât

Soyons unis par l'affection, et nous serons heureux.

Muhabbetle müttehid oldukça, mes'ûd oluruz.

Ceuxqui vont chercher le lonheur au lion ne se doutent pas qu'il est tout prés deux.

Saâdeti uzakta arayanlar, onun kendilerine çok yakın olduğunu hissetmezler.

Après nos parents, quel est l'homme á qui nous devons le plus ? C'est natre maitre. Nos parents ont ouvert nos yeux á la lumière du jour; lui il ouvre nas esprits á la lumière de la science. Honneur á natre maitre.

Ebeveynimizden sonra kendisine en ziyâde minnetdâr olduğumuz zât kimdir ? Hocamızdır. Ebeveynimiz gözlerimizi nûr-ı hayâta açmışlar ise, o da zihin (ve kalbimizi) nûr-ı ma'rifete tenevvür ediyor. Hocalarımıza hürmet ve riâyet etmeliyiz.

Le mensange est de la lâcheté en ment le plus souvent pour échapper á un châtiment qu'an mérite.

Ne mentez jamais, même dans les moindres choses, même en plainsantant, de peur d'en cantracter l'habitude.

On daít pouvoir lire dons vas yeux á linstand ce que vaus aves dons l'âme,

Yalancılık denâitten ma'düddur. İnsan en ziyâde müstehak olduğu bir cezâdan kurtulmak için yalan söyler. En âdî şeylerde, hatta âdet edinilmesinden ictinâb için, latîfe tarzında bile yalan söylememelidir. Kalbinizde bulunan bir şey dakîkasında gözlerinizde okunabilir.

Heureux qui peut rendre á son père et á sa mère tous les soins qu'il en á reçus dons son enfance

Sen tufûliyyetinde peder ve vâlichesinden görmüş olduğu dikkat ve ihtimâmı (hüsn-i sûretle) îâde edebilen adam bahtiyârdır.

Dans tout ce qui m'orrive d heureux on de triste, ma pensé ese tourne vers ma mère. Je crois la voir, l'entendre, lui parler. Quelqu'un dont on se souvien tont n'est pas absent. "Lamartine"

Sürür ve kederden bana her ne vâkıa olursa, vâlidemi hâtırıma getiririm. Bana; onu görüyorum, onun sadâsını işitiyorum onunla konuşuyorum gibi gelir. Dâimâ zikir ve yâd olunan kimse gâib sayılmaz. "Lamartine"

(A.Aznavur, Hikemiyyât, nu.30, s.211-212)

3.6.3.21. Cümel-i Hikemiyye

La contradiction la plus étrange dans l'homme est celle qui s'établit entre ses opinions et ses intérêts.

İnsanda bulunan en garib terâkkuz-ı efkâr ve mütâlaâtıyla menâfi' bîninde vâki' olandır.

Le contraire de ce que l'on craint ou de ce que l'on espère arrive presque toujours.

İnsanın korktuğu veyâ ümîd ettiği şeyin hemen dâimâ aksi zuhûr eder.

On ne peut contrefaire le génie.

Deha taklîd olunamaz.

Faites vous un devoir de contriluer autont que vous le pauvez au bonheur, á l'utilité d'autrui.

Ahirin saâdetine, fâidesine mümkün olduğu kadar hizmet etmeyi kendinizce bir vazife addediniz.

Jamais la dispute n'a convaincu personne.

Münâzaa hiçbir vakit kimseyi tazmîn etmemiştir.

Il est difficile de convainere quelqu'un de l'utilité de son malheur.

Felâketinin fâidesi hakkında birini iknâ etmek müşgüldür.

Il convient plus souvent de se taire que de parler.

Ekseriyetle sükût etmek söz söylemekten münâsibdir.

L'art de plaire dans la conversation est de faire que, les autres y soient contents d'eux mêmes.

Mükâlemede hoş görünmenin çâresi diğerlerini evinde kendilerinden memnûn etmektir.

Celui qui ne sait pas bien écouter et répondre ne sait pas converser.

İyice dinlemek ve cevap vermeyi bilmeyen adam mükâleme etmeyi de bilmez.

L'étude est la seconde consolation; l'amitié est la première.

Dostluk birinci, mütâlaa ikinci tesellidir.

Il faut se consoler de tout.

Her şeyden müteselli olmalıdır.

On consume sa vicillesse en abusant de sa jeunesse.

Gençliğin suistimâliyle şeyhûhet mahv ve harâb edilir.

La leçon de l'avenir, est dans la contemplation du passe.

Ders istikbâl-i mâzinin temâşâsındadır.

Personne n'est content de ceux qui ne sont contents de personne.

Hiçkimseden memnûn olmayanlardan kimse memnûn değildir.

Un excellent mayen d'être content de sa situation, c'est de da comparer á une plus mauvaise.

Kendi hâinden memnûn olmanın en güzel çâresi onu daha fenâsıyla mukâyese etmektir.

Le contentement des mortels es mortel.

Fânîlerin memnûniyeti de fânîdir.

On ne contente personne, quand on prétend contender tout le monde.

Herkesi hoşnûd etmek istenildik de kimse hoşnûd edilemez.

(M.Halim., Cümel-i Hikemiyye, Mecmûa-ı Lisân, nu.31, s.218-219)

3.6.3.22. Cümel-i Hikemiyye

L'amitié met la même âme en deux carps.

Hubb ve medevvet aynı ruhu iki vücûtta tecelli ettirir.

Celui qui n'aime persanne est un corps sons, âme.

Hiçkimseyi sevmeyen adam rûhsuz bir cesettir.

Celui qui fait un bon livre se ment en car. Respondance avec les hommes instruits de tous les pays, de tous les siéles.

İyi bir kitap te'lîf eden her memleketin ve her asrın ashâb-ı ilm ve hüneriyle muhâberede bulunur.

La correspondance des amis double leur existence et sa cessation est une première mort.

Dostların muhâbere ve mükâtebesi onların hayatını taz'îf eder bunun intikâyı ise ilk ölümdür.

Ce n'est pas assez d'une motié de la vie pour faire un bon livre te de l'autre moitide pour le corriger.

İyi bir kitap te'lîf için hayatın bir nısfî ve bunun tashîhi için diğér nısfî bile kifâyet etmez.

Il n'ya pas de science qui n'ait quelque côté utile.

Hiçbir ilm ve fen yoktur ki müfid bir ciheti olmasın.

Le mal est toujours á coté du bien et le bien á coté du mal.

İyilik dâimâ kötülüğün ve kötülük iyiliğin yanındadır.

Les femmes vous causent á elles et vous ménent ou elles veulent.

Kadınlar sizi kendilerine bend ederler ve istedikleri yere çekip götürürler.

Secondar coupable, c'est l'etre deux fois.

Bir mücrime muâvenet etmek iki def'a mücrim olmaktır.

(M.Halim, Cümel-i Hikemiyye, Mecmûa-ı Lisân, nu.33, s.234)

3.6.3.23. Cümel-i Hikemiyye

Il n'est jamis de vrais plaisirs pour un coeur qui se sent coupable.

Müttehem olduğunu hisseden bir kalp için ezvâk-ı hakîkiye kat'en mevcûd değildir.

Le urai courage est de savoir souffrir.

Hakîki gayret meşakkate tahammül etmektir.

Quelque courte que soit la vie, on vit long tems quand on pense beaucoup.

Hayat ne kadar kısa olursa olsun insan çok düşünür ise çok yaşar.

Craignez celui qui vous craint.

Sizden korkan adamdan korkunuz.

Craignez celui qui ne craint pas Dieu.

Cenâb-ı haktan korkmayandan korkunuz.

La mort n'a rien d'affreux pour qui n'a rien á craindre.

Korkacak hiçbir şeyi olmayan adama mevt aslâ dehşet vermez.

Celui qui craint Dieu ne craint que lui.

Cenâb-ı haktan korkan adam yalnız kendisinden korkar.

La crainte de Dieu est le commencement de la sagesse.

Re's-ül-hikmeti mahâfet-ullah.

La crainte est le plus grand supplice.

Havf ve mirâs en büyük cevr ve esâdır.

(M.Halim., Cümel-i Hikemiyye, Mecmûa-i Lisân, nu.34, s.242-243)

3.6.3.24. Cümel-i Hikemiyye

Aux regards de l'envie, tout succès est un crime.

Hasûdun nazarında her muvaffakıyyet bir cînâyettir.

Il n'y a que les gens d'esprit qui se eritigent; les sats s'admirent.

Yalnız erbâb-ı akıl ve zekâ yek-diğerini muâheze ederler, ahmaklar takdîr ve tahsîn ederler.

Il yad es choses qu'il faut voir pour les croire; et d'autres qu'il faut croire pour les voir.

Bazı şey vardır ki inanmak için görmek, bazı şey vardır ki görmek için inanmak istizâ eder.

Croire qu'un faible enemi ne pevt nuire, c'est croire qu'une étincelle ne peut allumer un incendie.

Zaîf bir düşmanın irâs-ı mazarrat edemeyeceğine kâni olmak, bir şerârenin bir harîk-i ikâ' edemeyeceğine kâni olmak gibidir.

Celui qui se croit pas heureux ne l'est pas.

Kendini bahtiyâr zannetmeyen bahtiyâr değildir.

Le menteur ne se croit pas lui même.

Yalancı kendi kendine inanmaz.

Il n'y a que les hommes sans jugement ou sans expérience qui osent se croire.

Yalnız muhâkemesiz ve tecrübesiz adamlar yek-diğerine inanabilirler.

Tous les maux sont adoucis parle courage et la consolation que done une croyonce religeuse.

Kâfe-yi belâya ve musâib, bir i'tikâd-ı dindâr-ânenin kalbimize bahş eylediği cesâret, teselliyet ile sükûn-pezîr olur.

L'homme est réduit de tout attendre, du temps, son plus grand ennemi.

İnsan en büyük düşmanı olan zamandan her şey beklemeye mecbûrdur.

La faiblesse humaine est d'avoir des curie, sités d'apprendre ce qu'an ne vondrait pas savoir.

Za'f-ı beşer bilinmesi ârzû edilmeyen şeyleri öğrenmeyi merak veecessüs etmektir.

(M.Halim., Cümel-i Hikemiyye, Mecmûa-ı Lisân, nu.37, s.265-266)

3.6.3.25. Durûb-ı Emsâl ve Cümel-i Hikemiyye

Prouerbes et maximes

Qui fréguente les bons devient meilleur.En voyant sauvent l evice on devient vicieux.

İyilik yolunda devâm eden fâzıl, dâimâ kabâhati gören müfsid olur.

Tout l'or qui est sur la tere et dans son seime ne saurait payerla vertu.

Kürre-i arzın derûn ve bîrûnunda bulunan altınlara hepsi fazîlete takâbül edemez.

On ne peut faire du bien á tous; mais on peut témaigner á tous de la bien veillance.

İnsan herkese iyilik edemez, fakat herkese karşı hayr-hâhlık gösterebilir.

La vraie gloire et la vraie nablesse c'est celle qu'an acguiert soi-méme par son travail et son mérite.

Şeref ve zerâfet-i hakîkiye insanın kendi sa'y ve liyâkatı sâyesinde ihrâz eylediği şeref ve zerâfettir.

Dans Notre conscience, le bonheur répond á la vertu, comme l'echo repond á notre voix.

Sadâ-yı savtımıza mukâbele ettiği gibi, iyilik de vicdânımızda fazîlete mukâbele eder.

Il fout être patient pour devnir maitre de soi et des autres hommes.

İnsan kendisiyle sâirleri hakkında i'tâ-yı hükm edebilmek için sabırlı olmalıdır.

L'instant qui vient semblera doux, si l'on u bien employé l'instant qui s'est enfui.

Geçmiş zamanı hüsn-i sûretle isti'mal eden için gelecek zaman latîf görünür.

Il ne faut pas juger les hommes sur l'apparence, et il ne faut se lier qu'avec ceux dont l'âme générevse et pure vous est connue.

Bir adamın iyi veya fenâ olduğuna sûret-i zâhiresinden hükmedilmemeli; bir de yâlnız kalplerinin âli ve mezih olduğu ma'lûm olan adamlarla ünsiyyet etmelidir.

On éprouve l'er et l'argent avec une pierre de touche; mais c'est par le moyen de l'or et de l'argent qu'an éprouve le coeur des hammes.

Altın ve gümüş mihekk taşıyla muâyene edilir; hâlbûki insanın kalbi altın ve gümüş vâsıtasıyla anlaşılır. (Tahribe edilir)

Aimez vos semblasles et leur donnez tous les secours dont ils ont besoin.

Ebnâ-yı cinsînizi seviniz ve onlara muhtaç oldukları her türlü muâvenette bulununuz.

Ne méprisez-vous pas l'ignorant, éclairez le de vos conseils.

Câhili tahkîr etmeyiniz, nasâyihinizle onu ta'lîm ve terbiye ediniz.

Nous nous aiderons mutuellement, afin que la charge de nos maux en devienne plus légéré.

Yek-diğerimize muâvenet-i mütekâbelede bulunalım ki çekmekte olduğunuz bâr-girân-ı mezâhim ve metâib-i tahfîf ve ta'dîl kılınsın.

Vous vous souviendrez que l'orgueil nous coute plus cher que la faim, la saif et le froid.

Kibir ve azimetin açlık, susuzluk ve soğuktan ziyâde bâis-i mihen ve meşakkat olduğunu tahattür ediniz.

(A.Aznavur, Cümel-i Hikemiyye, Mecmûa-ı Lisân, nu.39, s.282-283)

3.6.3.26. Cümel-i Hikemiyye , Durûb-ı Emsâl

La fausseté ne peut longtems se soutenir; elle n'a qu'un instant pour trumper.

Sahtekârlık çok devam etmez, aldatacağı bir an muvakkit içindir.

La franchise ne consiste pas á dire ce qu'an pense, mais á penser tout ce pu'an dit.

Serbestlik düşünülen her şeyi söylemekten ibâret olmayıp söylenen her şeyi düşünmektir.

Serbestlik her düşündüğünü söylemek değil; her söylediğini düşünmektir.

Sayez humble envers chacun mais ne vous liez jamais d'amitié qu'avec des gens vertueux.

Herkese karşı mütevâzî' olunuz; lakin yalnız ehl-i ırz ve sâhib-i nâmûs olanlarla râbıta-yı meveddet-peydâ ediniz.

La franchise est compagne des grands caractérés, et le signe distinctif de l'homme de bien.

Doğru sözlülük, ulüvv-i ahlâkın (ulüvv-i cenâbın) refik-i şefiki , hayr-ı hevâ bir adamın alâmet-i fârîka-yı fâhresidir.

La franchise répare bien des fautes.

Doğru sözlülük çok hata ta'mîr eder.

On fait oublier ses tarts lorsqu' on s'en repent.

Arz-ı nedâmet eden adam kabâhatlerini unutturur.

Tout le monde a assez de force pour être méchat et point toujours assez pour être bon.

Tercümesi :

Bed-hâh olmak herkes için emr-âsân; hayr-hâh olmakta ise usret dâimâ iyândır.

Mukâbili:

Fenâlığa herkesin gücü yeter; iyilik etmeye binde bir kişi kudret-yâb olur.

“Bedî râ bedî sehl-i bâşed cezâ

Eğer merd-i ahsen eli men-âsâ”

“Fenâlara, hâyırsızlara fenâlıkla mukâbele etmek kolaydır. Hilye-yi insâniyetle mücellâ bir med-i şecâat-ı intimâ isek sana esâit edene sen ihsân ve inâyet et!”

Quand on continue ses fautes, et qu'on abus edu pardon, le dernière paie pour tantes.

Bir adam nâil olduğu afv ve âtîfeti sû-i isti'mâl edip seyyiâtına kâlâvel devam ederse son kabâhatinden göreceği cezâ cümlesinin yerini tutar. (Hepsinin acısını çıkarır.)

Nayez jamais de haine pour personne, et ne rendez jamais le mal pour le mal.
Kimseye kîne-dâr olmayın, fenâlığa karşı fenâlık etmeyin.

Mieux vaut souffrir le mal que de le faire.

Fenâlık yapmaktan, ona katlanmak (Ona göğüs vermek) daha muvâffik hikmettir.

Savoir se taire á propos est un plus grand avantage que de savoir bien parler.

Sırasında ihtiyâr-ı sükût etmeyi bilmek hüsn-i idâre-yi kelâm etmekten daha iyidir.

Il faut savoir parler et se taire á propos.

Tam sırasında söylemeyi ve yine sırasında susmayı bilmelidir.

Yerine göre hem söylemeyi, hem de susmayı bilmelidir.

Le péché cherche á nous séduire par des dehors agréables, sachons résister á ses trompeuses amorces et rappelons – nous qu'il ne faut juger ni des choses ni des gens sur l'apparence.

Günâh bizi dil-nişîn-i sûret-i zâhiresiyle ağfâl eder; onun muğfîl tuzağına düşmemeyi öğrenelim, ne eşyanın ne de eşhâsın zavâhir-i ahvâline aldanmayalım.

(M.Fahreddin, Cümel-i Hikemiyye Durûb-ı Emsâl, Mecmûa-ı Lisân, nu.41, s.298-299)

3.6.3.27. Cümel-i Hikemiyye , Durûb-ı Emsâl

Dans l'amitié que dans l'amour on est souvent plus heureux pour les choses qu'on ignore que par celles que l'on sait.

Aşk ve sevdâda olduğu gibi hubb ve meveddette daha alî-ül-ekser insan bildiği şeyden ziyâde bilmediği şeyden bahtiyâr olur.

Il n'y a de tranquillité et de repos que dans la vérité.

İstirahât ve rahat ancak hakîkatte mevcûddur.

On ne peut être honnête homme sans avoir de la religion.

Sâhib-i din olmayan adam nâmûskâr olamaz.

Il fout remplir son magasin vovont de debiter sa morchandise.

Emtiayı satmadan mağazayı doldurmak lâzımdır.

La vie est une montgne qu'il faut gravir debout et descendre assis.

Hayat bir dağdır ki ayakta tırmanıp çıkmak oturarak inmek icâb eder.

Quand la fortune nous décharge du la nature nous accable du temps.

Servet bizi bâr-ı mesâiden kurtardıkta tabîat zamanın takâti altında ezer.

Douter est plus philosophique qu decider.

Şüphe etmek karar vermekten ziyâde muvâfık-ı hikmettir.

(M.Halim,Cümel-i Hikemiyye Durûb-ı Emsâl,Mecmûa-ı Lisân,nu.42,s.305-306)

3.6.3.28. Nâkıs Cümleler

1- Hocanıza itâat ediniz ve onlara asla keder vermeyiniz.

2- Borçlu olduğunuz şeye edâ ediniz, bî-çâreleri tesellî ediniz ve sizi rencide edenlere iyilik ediniz.

3- Fazîleti sevelim ve işleyelim, dünya ve ahirette mes'ûd oluruz.

4- Ağrâz-ı nefsâniyeyi kalbimizde tevellüd ettiği anda mağlûb etmeye ve kat'en onlara itâat etmemeye cihed edelim.

5- Irz ve nâmûs sarp ve sâhilsiz bir adadır, insan oradan dışarı çıktı mı bir daha içeri giremez.

6- Her adam kendi komşusunu kendisinden ziyâde mes'ûd zanneder.

7- Bütün malını zâyî eden adam bütün dostlarını da gâib eder.

8- İnsanlar için kendilerini iyi, akıllı ve mes'ûd etmeye mahsûs olan kavânîn kadar hiçbir şey mukaddes olmamalıdır.

9- Sahîh bir dost nâdir olduğu kadar zî-kıymettir.

10- En eski dostlar ikbâl ile berâber sizi terk ederler.

11- Bir adamın kendinden daha iyi dostu ve akrabası olamaz.

(İmzasız, Nâkıs Cümleler, Mecmûa-ı Lisân, nu.43, s.314)

3.6.4. Mektuplar

3.6.4.1. Bir Mektup

Borgonya Dükâsı⁴⁶ Fenelon'a
Fontainblue 23 Teşrîn-i Evvel 1696

Nezlem pek iyi gidiyor, geçmiş gibidir.İki günden beri dışarı çıkmaya başladım. Şimdiye kadar havalar âdetâ devâmlı bir yağmurla berâber pek fenâ gidiyordu. Yarından sonra Versail'e avdet edeceğiz, orada bir mu'tâd işime başlayacağım zirâ bu hastalık beni biraz işimden etti.Versail'den hareket ettiğim zaman kanarya tüy döküyor, henüz ötmeye başlıyordu. Birinci Fransua'nın⁴⁷ tarihini bitirdim,şimdi Tasit'in⁴⁸ dördüncü cilt tarihinin yarısına geldim. İnşallah kariben sizi kemâl-i afiyette görürüm. Şimdilik hakkınızdaki muhabbetimin bir kemâl olduğuna emin olmalarımı ricâ ederim. Ara sıra mektup yazmayı unutmayınız, mektuplarınız beni dâimâ mütelezziz ediyor.

(A.Aznavor, Bir Mektup, Mecmûa-ı Lisân, nu.29, s.208)

3.6.4.2. Pastaloci'nin* Oğluna Yazdığı Mektup

Uslu, çalışkan, fikir sahibi, temiz mutî ol. Her şeyde terbiye ile hareket etmeye çalış, elinde fırsat vardır, eğer o fırsattan istifâde edemeyecek olursan bir daha onu elde edemezsin. Oğlum! Yaşadığım ızdırıp çekmekliğim hep senin içindir. Yoksa belki bu kadar tahammül edemezdim. Şimdi, bunca emeklerime latîf bir sürûr (bahsiyle) mukâbele etmek yâhûd hayatıma devâsı bulunmaz bir keder-i irâs etmek kendi elindedir. Zirâ, eğer gayret ve ikdâmla (tarîk-i hayatta) kendine münâsib bir

⁴⁶ Fransa'da Vâkı'a Borgonya Ayaltın dükâsı ve on dördüncü Şarl'ın torunudur ki 1689 sene-i milâdiyesinde on beş yaşındayken o sıralarda henüz âdi bir papaz olduğu hâlde kendisine ma'lem-i ta'yil olunan meşhûr Fenelon'a yazmıştır.

⁴⁷ Fransa hükümdarlarından biridir ki 1515-1547 sene-i milâdiyesine kadar icrâ-ı hükümet etmiştir.

⁴⁸ Tarih-i milâdın 54.senesinde tevellüd ve 130 tarihinde vefât etmiş Roma'nın en meşhûr birinin ismidir.

* Etfâlin ta'lîm ve terbiyesini esâs-ı meslek ittihâz etmiş İsviçreli meşhûr bir muallimin ismidir ki 1746 senesinde tevellüd ve 1827 tarihinde vefât etmiştir.

meslek hazırlamaz, gençliğinde sana karşı irâz etmiş olduğum lütuf ve merhametin hüsn-i te'sîrini göstermez ve cebr ü şiddet altında bütün delikanlılardan daha iyi olmazsan bed-baht olacağım şüphesizdir. (Aslı : “Olacağım şüphesiz budur.” der.)

(İmzasız, Pastaloci'nin Oğluna Yazdığı Mektup, Mecmûa-ı Lisan, nu.30, s.212)

3.6.4.3. Bir Mektup

Sevgili Pederim,

Safiyetten nâşi bi-z-zât muharririne muktedir olamadığım şu mektubu refiklerimden biri vâsıtasıyla size yazıyorum.

Son mektubumun tarihinden beri keyifsizliğim ümîd ettiğim gibi sükûnet-yâb olmadı. Bil-akis teşeddüd etti, bu menfûr sıtımlar vücûdumdan hiç infigân etmiyor.

Hakkımda gâyet lütuf-kâr olan Doktor Binbaşının tavassiti ve şehâdet-nâmeleriyle ferîkimizden bir me'zûniyyet-i istirhâm eyledim. Fakat bu müsâidenin imtidâd edeceğinden korkuyorum.

Bilseniz âgûşunuza atılmaya ne kadar isti'çâl gösteriyorum! Bi-z-zât kendi tarafınızdan olmak üzere generâle siz de yazınız. Ona yalnız keyfiyeti izâh edeceksiniz. Bundan mâ-adâ muhibbeniz Yüzbaşı (N...) size i'tâ-yı ma'lûmât edecektir. Mûmâ-ileyhin general ile münâsebât-ı kâmileleri vardır. Eğer arzû ederse bu ruhsat maddesini serîan hem de mâder-i şefkat-perverimi der-âgûş eylerim.

Size fevk-al-âde muhabbeti olan oğlunuz.

(...)

(H.Haledi, Bir Mektup, Mecmûa-ı Lisân, nu.35, s.252)

SONUÇ

Bu çalışmada “Mecmûa-ı Lisân” dergisinin tamamı incelenmiştir. Öncelikle dergide yer alan bütün yazılar ve duyuruların fişlemesi yapılmıştır. Daha sonra elde edilen bilgiler konularına ve yazarlarına göre tasnif edilmiştir.

Tezin önsözden sonraki giriş bölümünde, Osmanlı Devleti’nde basının gelişimiyle ilgili bilgilere yer verilmiştir. Bu başlık altında dergiciliğin gelişiminden de bahsedilmiştir.

Birinci bölümde inceleme başlığı altında derginin şekil ve muhteva özellikleri ayrıntılı biçimde anlatılmıştır. Muhteva özelliklerinden öncelikle derginin edebi muhtevası üzerinde daha ayrıntılı durulmuştur. Ardından yazar kadrosunun dizini ve tanıtımı yapılmıştır. Ancak yazar kadrosunda yer alan birçok ismin bu dergi dışında başka yazıları olmadığı tespit edilmiş ve hayatlarıyla ilgili bilgilere ulaşamadığı için de geniş bilgi verilememiştir.

İkinci bölümde tahlili dizin yer almaktadır. Bu dizin içerisinde yazılar, önce yazar adına göre, daha sonra da konu başlıklarına göre yer almıştır. Yine aynı bölümde ilanların ve toplumsal olayların dizini ayrı bir başlık altında verilmiştir.

Bölümler arasında en uzun olanı üçüncü bölümdür. Bu bölümde seçme metinler yer almaktadır. Dergi; Fransızca, Türkçe metinlerden oluştuğu için Fransızca’dan çeviri metinler ayrı bir başlık altında verilmiştir. Bu başlık altında da hikâyeler, şiirler, düşünce yazıları alt başlıklar halinde sunulmuştur. Şiirler başlığı altında hem nazım hem de mensûre şeklinde eserler yer almıştır. Dergide yer alan hikâyelerde genellikle ahlâk konusuna değinilmiş, bireysel gelişim amaç edinilmiştir. Çocukların terbiyesi, büyüklerine hürmeti konusunda öğütler verilmektedir. Şiirlerde ise daha çok ölüm teması işlenmiş, bunun yanında aşk temasıyla kaleme alınan şiirler de vardır. Dergide yer alan hikâye ve şiirler teliftir yazar ve şairlerin dergi için kaleme aldıkları yazılar değildir. Dergide yer alan makaleler de daha çok Fransızca’yı tanıtmak, Fransızca’nın dilbilgisi kurallarını ve bu dilin çevirisinde yapılan hataları belirtmek için kaleme alınmışlardır

Bu çalışmada, 19.yy'ın sonlarında Türkiye'deki edebî anlayışla ilgili kanaatlere ulaşma imkânı elde edilmektedir. Bunun yanında Fransızca'dan yapılan çevirilerle, Fransız diliyle ilgili yazılan makalelerle Fransız dili ve edebî anlayışıyla ilgili bilgi sahibi olunmuştur. Bu maksatla, edebiyatla ilgili yazıların hepsi transkribe edilerek çalışmada yer almıştır. Dergide yazıları yayımlanan kişiler genellikle tanınmamış kişilerdir. Bu yüzden derginin yazar kadrosuyla ilgili ayrıntılı bilgilere ulaşılamamıştır. Takma isim kullanan yazar sayısı çok azdır. Bununla beraber imzasız yazıların sayısı da oldukça fazladır.

“Mecmûa-ı Lisân” dergisi incelenerek Osmanlı Devleti'nin 19.yy'daki basın ve dergicilik hayatı, o dönemde yapılan çevirilerle edebiyatımızda Fransa'nın etkisi ve Fransızca'nın dilbilgisi kuralları aydınlatılmaya çalışıldı..

KAYNAKÇA

AKTAŞ, Şerif; **Türk Edebiyatı Tarihi**, cilt:3, Kültür Bakanlığı Yay., İst., 2007.

AKÜN, Ömer Faruk; **İslam Ansiklopedisi**, cilt:17, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İst., 1998.

ÇETİN, Nurullah; **Müstear İsimler Sözlüğü**, Edebiyat Otağı Yay., Ankara, 2006.

DEVELLİOĞLU, Ferit; **Osmanlıca-Türkçe Lugât**, Aydın Kitabevi, Ankara, 2002.

ENGİNÜN, İnci; **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Yeni Türk Edebiyatı**, Dergah Yayınları, İstanbul, 2010

KABAKLI, Ahmet; **Türk Edebiyatı**, cilt:1-2-3, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006.

KOLCU, Ali İhsan; **Servet-i Fünun Edebiyatı**, Salkımsöğüt Yay., Erzurum, 2008.

KOLOĞLU, Orhan; **Osmanlı'dan 21.Yüzyıla Basın Tarihi**, Pozitif Yay., Erzurum, İstanbul, 2006.

KORKMAZ, Ramazan; **Türk Edebiyat Tarihi**, cilt:3, TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., İstanbul, 2007.

NECATİGİL, Behçet; **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, Varlık Yay., İstanbul, 2007.

OKAY, Orhan; **Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı**, Dergah Yay., İstanbul, 2010.

ÖZMEN, Kemal; **Türk Edebiyat Tarihi**, cilt:2-3, TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., İstanbul, 2007.

TANPINAR, Ahmet Hamdi; **XIX.Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2006.

TARLAN, Ali Nihad; **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, cilt:1-2, Meb Yay., Ankara, 2001.

TUNCER, Hüseyin; **Servet-i Fünun Edebiyatı**, Akademi Kitapevi, İzmir, 1998.

Türkçe Sözlük; Türk Dil Kurumu, Ankara, 2005.

UÇMAN, Abdullah; **İslâm Ansiklopedisi**, cilt:5, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 1993.

UÇMAN, Abdullah; **İslâm Ansiklopedisi**, cilt:26, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 2003.

Mecmûa-ı Lisân; nu.1, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.2, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.3, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.4, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.5, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.6, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.7, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.8, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.9, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.10, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.11, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.12, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.13, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.14, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.15, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.16, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.17, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.18, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.19, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.20, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.21, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.22, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.23, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.24, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.25, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.26, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.27, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.28, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.29, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.30, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.31, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.32, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.33, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.34, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.35, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.36, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.37, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.38, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.39, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.40, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.41, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.42, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.43, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.44, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.45, Asır Matbaası, İst., 1898.

Mecmûa-ı Lisân; nu.46, Asır Matbaası, İst., 1898.

EKLER**Ek.1 : Tablo 1 – Derginin Künyesi**

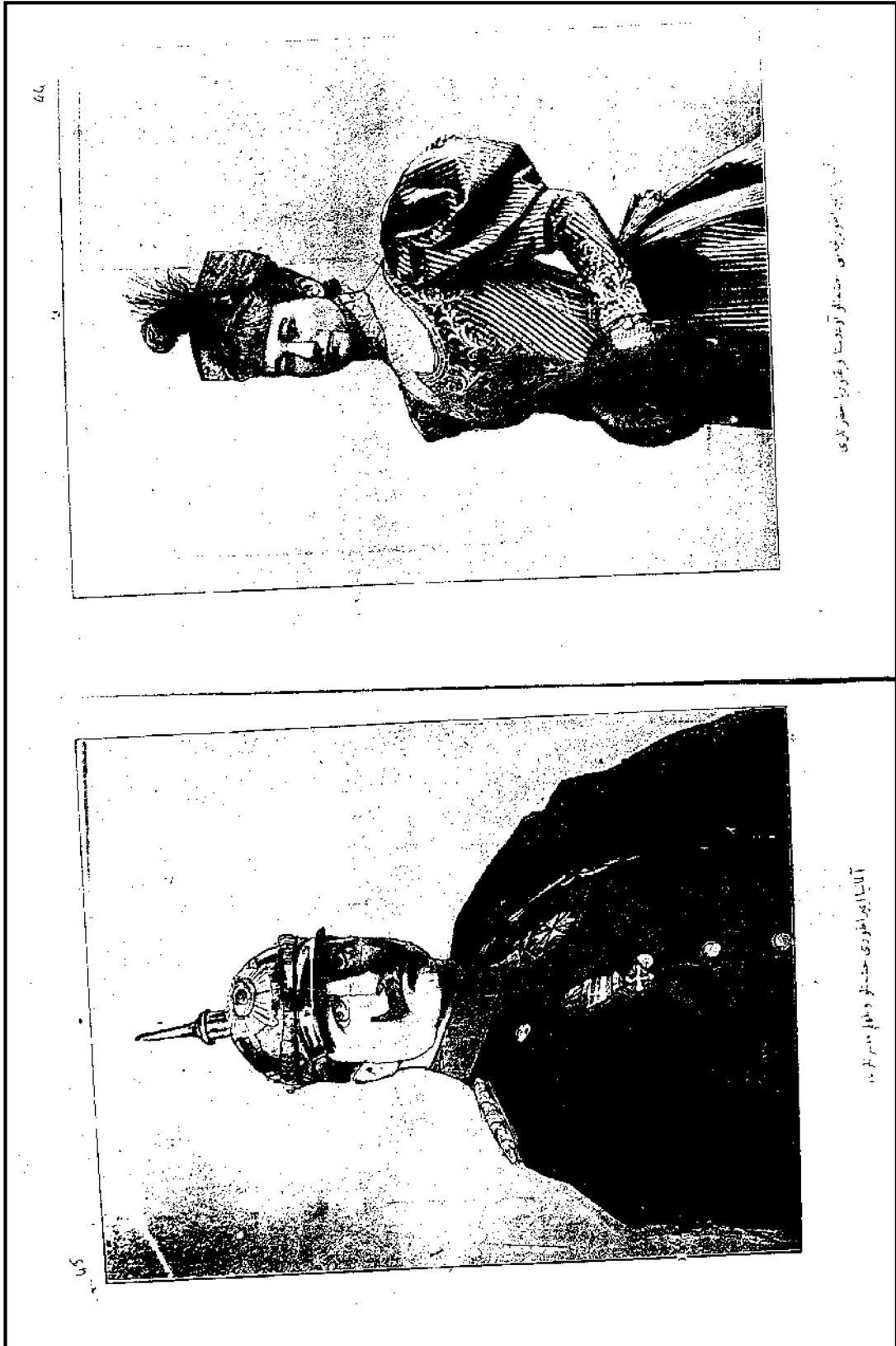
Nu.	Tarih	Sahib-i İmtiyaz	Müdür-i Mes'ul	Baş Muharrir	Matbaa	Fiyatı
1	17 Eylül 1314	Mehmet Halim	K. Faik	Mehmet Halim	Asır Kütüphanesi	10 Paraya
2	24 Eylül 1314					
3	1 Teşrin-i Evvel 1314					
4	8 Teşrin-i Evvel 1314					
5	15 Teşrin-i Evvel 1314					
6	22 Teşrin-i Evvel 1314					
7	29 Teşrin-i Evvel 1314					
8	5 Teşrin-i Sani 1314					
9	12 Teşrin-i Sani 1314					
10	19 Teşrin-i Sani 1314					
11	Tarih belirtilmemiş					
12	18 Kanun-i Evvel 1314					
13	31 Kanun-i Evvel 1314					
14	7 Kanun-i Sani 1314					
15	14 Kanun-i Sani 1314					
16	28 Kanun-i Sani 1314					
17	11 Şubat 1315					
18	28 Şubat 1315					
19	25 Şubat 1315					
20	4 Mart 1315					
21	11 Mart 1315					
22	18 Mart 1315					
23	30 Mart 1315					
24	1 Nisan 1315					
25	8 Nisan 1315					
26	15 Nisan 1315					
27	22 Nisan 1315					
28	6 Mayıs 1315					
29	13 Mayıs 1315					
30	20 Mayıs 1315					
31	27 Mayıs 1315					

32	1 Temmuz 1315					
33	5 Ağustos 1315					
34	19 Ağustos 1315					
35	2 Eylül 1315					
36	16 Eylül 1315					
37	30 Eylül 1315					
38	21 Teşrin-i Evvel 1315					
39	18 Teşrin-i Sani 1315					
40	7 Kanun-i Evvel 1315					
41	23 Kanun-i Evvel 1315					
42	13 Kanun-i Sani 1315					
43	27 Kanun-i Sani 1315					
44	30 Mart 1316					
45	19 Mayıs 1316					
46	14 Haziran 1316					

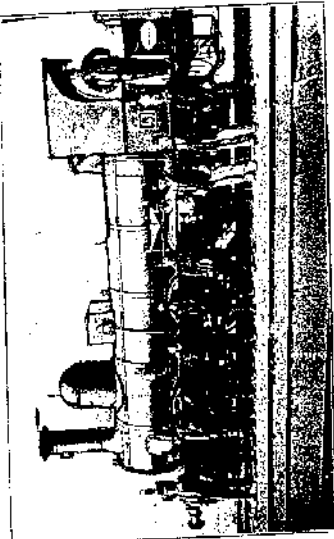
Ek.3:

جمهورية لبنان

A

فوترة ولايت جليلي داخله ايبين قديمي شيندو فوني

..... Je suis avec respect, mon capitaine, mon colonel, etc. en tout (cher camarade) l'honneur de mes sentiments affectueux, (ou affectueux ou sympathiques) etc.

موترة جليلي او كيندو القاب زيبه كورد:

موترة جليلي: mon général

موترة جليلي: colonel

موترة جليلي: capitaine

موترة جليلي: صوريه بولبولر

موترة جليلي: خانه كبروني بروجده كيندو:

موترة جليلي: Je suis avec respect, Mon capitaine, votre obéissant et ardent admirateur

موترة جليلي: Je suis avec un profond respect, mon général, mon commandant, votre très obéissant admirateur

موترة جليلي: Je suis avec le plus profond respect, mon général, votre très obéissant admirateur

موترة جليلي: Mon cher capitaine (ou) colonel etc.

موترة جليلي: Mon cher camarade

موترة جليلي: Mon très obéissant admirateur etc.

جمهورية لبنان

A

لبنان شريف

در بزرگوارانه نامه كنجيكي اسرار ايندو مناسب برز و مكاتبات مشخزه و كنجيكي و لهجا اصلا جليلي و صفتي هوبه ايله بكنده و سائر شديان تحريم نوالايرده قديم بايزم داخانه قديم و قديم ياد مساعي ايلديكنر

لوختي موشو فرز ستر شوي مشهور مستند Doolite ايرولون. Confiance مشهوره مستند مشهوره اقدار نطفه سلك اولانر نطفه توجه ايلديكنر. او حاله اقداره برخي اولان برخي نژده و كنجيكي قزاقان ايسه كنجيكي اعتبار ايلديكنر. برخي.

Delile.

ترجمه كولهسي

حالوردن خوشنود اولدم

SOYONS CONTENTS DE NOUVE SONT

Ismael était un petit campagnard aux joues fraîches et roses, il ne croyait pas qu'il restât un monde de plus grand plaisir que de grimper sur les arbres et de dénicher des oiseaux. Mais son oncle Saladin bey, qui passait tous les ans l'hiver à la ville lui prêta des beaux vêtements qu'on y voit des grandes maisons, des rues larges et bien éclairées, et Ismael ne fut plus qu'un oiseau qui alla à la ville. Aussi ce fut une grande joie quand ses parents l'eussent vu passer un mois à Smyrne chez une tante.

Les premiers jours, Ismael s'écartait pas assez de sa tante pour admirer les merveilleux de

عربیہ: ۸۶

مجموعۂ لسان

۱۱: عدد

بولوں توڑی اندی ریجھائی ریح۔ رشاداندی زلفن تھورندہ۔ جلدن۔ کوندی پدجک اورتق ایکجیائی اسرار ایشورن، مع بابہ ہر ایکسندہ، آجی اون کون طرفدہ قول ایڈیلہ۔ ریحیہ ایداری ہان ساوند۔ عدیہ ہو زدن کاتھامزوں و مکاتبتنجا، اکتھیہدہ، اسول عمارت-تاریجہ، طلب یسورسارنی بیان اہل آسلاں توڑی اندیہک نام ازرا اھدا اول-سندہ۔

ترجمنی روح آں درج ایڈیورن:

Aurafca vivait en Turquie d'Asie (Anatolie) un ouvrier pauvre, mais juste et honnête nommé Ali Agca.

Il avait outre sa femme trois enfants. Il se voyait forcé de travailler moyennant sa salaire et retourner le soir aux environs de "Béique, pendant la nuit au centre de cette famille pauvre mais heureuse, qui mangait, avec une grande joie, ce que le père leur apportait.

Mais un bonheur se dura pas longtemps. Un jour, le père mourut, sa femme le suit, quelque temps après, au tombeau.

Les orphelins restèrent-ils sans aucune protection ? certainement Non! le Bon Dieu dont la bonté s'étend sur toute la nature s'occupait pas les pauvres enfants.

Leur voisin Eddjeb Agca, un homme riche et honnête se fit un devoir de protéger ses enfants, les prit chez lui, occupa de leur éducation, et les envoya à l'école avec ses propres fils.

Il leur conseilla toujours de travailler, et leur disait que c'est avec le travail que l'on peut parvenir à tout.

Après que les enfants furent assez instruits, il les envoya chacun d'un côté afin qu'ils se cherchent du travail, et quelque temps après il les avait déjà oubliés.

Ses enfants ainsi que sa femme étant morts Eddjeb Agca qui était vieux et infirme se vit obligé de vendre un champs qui était son gagne pain, et son unique doute il serait réduit à la mendicité.

Mais un bienfait n'est jamais perdu.

Les enfants qu'il avait élevés comme ses propres fils - et qui étaient déjà des grands hommes - revinrent à son secours et le nourrirent jusqu'à sa mort.

Artha Fevli

کوریورگہ موسیٰ ال فرانسرجانی ہر عیون واختای نون اللہ۔ اہل کھسبہ۔ عالیہ خلدردہ۔ مساعیر بیان کورسہ قادیانی ایہہ ایتہ تہا لہدند۔ فیض و غیرتیری تجرہ، قدر، محبتن اہل و اسلاں اوج ترقی اولاری۔ جلمناہ ترقی ایڈور۔

منہ آتہ ایچون رین۔ مہا نامز و مکتبہ۔ رتندس احسان بیورگہ۔

عربیہ: ۸۷

مجموعۂ لسان

۱۲: عدد

میلور، طوری اسلامیتیل ایکسریں: غور ایڈیکو، مادام: بادم پوقدر دور۔ مشیر کادین، بارہ اہل طرول بوشان اندیکی کسہنی اولاندرق: - اوریہ ایس، بیورگہ، ایسہ۔ دیکتھر قدر فکر اقدم: ذاتا فقیر ایچورندہ۔ ا آژاناور۔

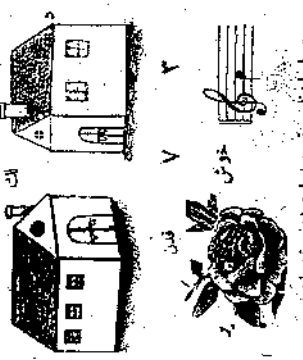
خطار

صیرتہرہ ارسال اول-حق مقالان ایکسر ایسہ اولورق کوندلہمی رہا اولور۔

سلیبیالی محمد رائن اندی مارقدن اھدا بیورلشور۔

یلیمجہ

لک

خط

صل ایڈلورقہ قرعہ اسابت ایڈہ وفتیرات روسیہ نام اثر وسار طوری حان ایڈلور، پورورقہ فقیرہ دوریلے کتھر۔

خطار: - یلیجہ مزید حک دار کوندیلے جان اولورق باڈارن، مساعت ایہہ قدر کول اول-جندہ۔ بوسال اھد عدی۔ سہا لیلیم، تالی، اولون طوری۔

دیکھ سندھدہ کی یلیجہ مزید حلی:

رقم - خلومی - مصر۔

مترق - عراق - قس،

دیکھ دوہا نیشہ اولسہہ صل اول سلیج،

قرعہ دارالتعلیم کیتھنن روز اہل حصول حسن کال اندیہ، امابت ایشورندہ۔ ہدیہتک ادارہ خلدین طلب ایچمی بیان اولورقہ سارصل ایدار:

اسکادوہ اجیدہ، علیہ دودہ، اھد طالب، لانی کولی تازہ، اہل الحیج، سنی چنال اولندن سیدہ، اوردہ ملی مالاندرق، پانچانین حین نموت، کتھر کتھر اسٹارورودہ عطار سالیہال، طرورق زادہ عدہ پزولین، ایزد ریجہ۔ سندن خرچ حین عدہ ریح، فوسل اھد توفیق، آئی چشمال فووق شیا، شہیل عدہ ریح، طرلسی شلال حسن سنی۔ پتاری زادہ حسن قومی، مکتب حریہ شاماندرق و رور پزول مل بری، م، جودت، اکتھول علی جیدر این وندی، مجورت زانہ عطارن، یلیسی کرسندی سیدہ سنی، اسکادون سلطان تہا علی باب، ارم کرکون، ج، لہ، دانہ، مہاجرین ادارن، کتھنن فقیر حین نسیم، خرچہ چلیہ عالیہ عیاسیتھون ہالہ، رتکاتھن، سنی م، اسرہوم، قلمام ایچ، ک زادہ عوارن، لری، دلکچ شاماندرق، نورسوز، علی - سندی، طاہستانی حین کلام، مگر علی برکس اھد، قورق زادہ قورلک، ۲۰۰، نیری (الیجہ ماکتھنن) اولون ایساق عور، یلیجلی عدہ راس، (دوساندن اھدانی مکتھنن) ۱۰۰ م، شک اھد کالانین، ۳ نورسول بیون، ۳، تیل، ۱۶۸، عدہ تون، کتھر کتھر، ۲۶۹ زین اسانین، ۱۰۴۴، عمارت، ۱۰۰۰ عدہ بلطیم، م، رقم، ۲۶۹، علی باغلق، ۱۶۸، پانچانین علی، ۱۶۸، کمال، ۱۶۸، صوت، سمنل طاب، ۲۶۹، طرما، ۸۵۷، علیجہ، ۲۶۹، جبر (مکتھنن)، قوری، ا، عمیر، تالی، عدہ تازہ، (اھدانی، مکتھنن) تون کتھری، طاہتیل کتھری، ایتول، اوسطن، ۱۰۰، لالی، موسی کلام، یوقالی، رتھل، خطار، ۱۰۰، علی، اسکادون، رسا، عیہ، ۱۰۰، بوسال اھد عدی، سہا لیلیم، تالی، اولون طوری۔

<p>۱۹۱۱ هجری قمری</p> <p>مجموعه زبان</p> <p>عدد: ۲۱</p> <p>Sous encouragement contre ses lois. Ainsi le sentira s'effacer Ainsi meurt sans laisser de trace Le chant d'un oiseau dans les bois.</p> <p>J. PARNY</p> <p>مجموعه زبان</p> <p>عدد: ۲۱</p> <p>Sous encouragement contre ses lois. Ainsi le sentira s'effacer Ainsi meurt sans laisser de trace Le chant d'un oiseau dans les bois.</p> <p>J. PARNY</p> <p>مجموعه زبان</p> <p>عدد: ۲۱</p> <p>Sous encouragement contre ses lois. Ainsi le sentira s'effacer Ainsi meurt sans laisser de trace Le chant d'un oiseau dans les bois.</p> <p>J. PARNY</p>	<p>کچھندی طوبیت عمر کرداری گھندی یکی، فصل شیاک زبانی زبندہ ادبی شندہ عصمت کی اول ماہ بر حسن عجمدی ہوز شگفتہ ایوانہ تباری ادبی ہرمہ لاندہ خرابک الذ جانب ارواح نشانیہ خرابک بر قاع کون ادبی سنیہ صادقہ ہایت بنیاد اولیٰ حسن فروزان حیت اکن بر ملاوڑ کون قوری دوران انوسر کہ حکمران زوال اتندہ مران توبع بلوب دوخی، عمرہ اندی خدایہ طاشی او بری بر ادبی خراب صباہ دیندہ سلیم اولہرق حکم قضایہ نہ رولہ الفصہ سونوب کندی حیاتی مخروف نبل راک لیسرہ قنایہ سرخونہ سبل بی اثر خلدہ جایہ بر قوشترک مشجر بلورہ، توسانی سوزای زاورہ عصمت</p>	<p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p>	<p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p>
<p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p>	<p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p>	<p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p>	<p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p>
<p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p>	<p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p>	<p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p>	<p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p>
<p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p>	<p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p>	<p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p>	<p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p> <p>۱. Repentir tardif se sert à rien. ۲. Repentir tardif se sert à rien. ۳. Repentir tardif se sert à rien.</p>

ÖZGEÇMİŞ

1979 Manisa'nın Akhisar ilçesinde doğan Nihal SUYOLCU ilk, orta ve lise öğrenimini sırasıyla; Misak-ı Milli İlkokulu, Atatürk İlköğretim okulu ve Akhisar Lisesi'nde tamamlamıştır. 2002 yılında kazandığı Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü 2007 yılında başarıyla bitirmiştir.

Hâlen Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans öğrenimine devam etmektedir.

İletişim Bilgileri :

Adres:

Hashoca Mah. 108 Sk.

No: 24/5

Akhisar / MANİSA

Telefon :

0 533 573 79 10

e-posta :

nihal_suyolcu@hotmail.com